

T.C.

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

**ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT
SATIR ARASI BİR KUR'AN TERCÜMESİ
ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ
GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN (155b-184a)**

Betül KILIÇ

2215061008

Tez Danışmanı:

Dr. Öğretim Üyesi Nuray DEMİR ÖZTÜRK

Bandırma/2025

T.C
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Yüksek Lisans Tezi

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT
SATIR ARASI BİR KUR'AN TERCÜMESİ
ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ
GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN (155b-184a)

Betül KILIÇ
2215061008

Tez Danışmanı:
Dr. Öğretim Üyesi Nuray DEMİR ÖZTÜRK

Bandırma/2025

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (27.03.2025)

ÖZET

ESKİ ANADOLU TÜRKÇESİ DÖNEMİNE AİT SATIR ARASI BİR KUR'AN TERCÜMESİ ÜZERİNE DİL İNCELEMESİ GİRİŞ-İNCELEME-METİN-DİZİN

Betül KILIÇ

Eski Anadolu Türkçesi, Batı Türkçesinin 13. yüzyılın başından 15. yüzyılın sonuna kadar gelişme gösteren bir koldur. Bu dönemde telif eserler yazıldığı gibi tercüme eserler de yazılmıştır. Türklerin kitleler hâlinde İslam'ı kabul etmesiyle birlikte Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi de başlamıştır. Eski Anadolu Türkçesi Dönem'ine ait bir çok Kur'an-ı Kerim tercümesi yapılmıştır. Yapılan bu tercüme eserler, kütüphanelerde kayıtlı olarak yer almaktadır.

Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı satır arası Türkçe Kur'an tercümesi, karakteristik Eski Anadolu Türkçesinin dil ve imlâ özelliklerini yansıtan bir nüshadır. Ketebe kaydı ve mukaddime ihtiva etmeyen eserin mütercim ve müstensihî hakkında bilgi sahibi değiliz. Ancak dil özelliklerinden hareketle 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür. Tercüme ve istinsahın muhtemel aynı tarihlerde veya tercümeden kısa bir süre sonraya ait olduğu ileri sürülebilir. Kütüphane katalog kaydında nüshanın hicri 10. asra tarihlendirmesi olsa da yapılan dil analizinden bunu 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür.

Bu tercüme üzerinde yapılan çalışma, dört bölümden oluşmaktadır. Giriş başlıklı olan ilk bölümde, Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi, Doğu Türkçesi ile yazılmış satır altı Kur'an tercümeleri ve Batı Türkçesine yapılan Kur'an tercümeleri hakkındaki çalışmalar üzerinde durulmuştur. İnceleme başlıklı ikinci bölümde, metnin dil özellikleri fonetik ve morfolojik olarak incelenmiştir. Metin başlıklı üçüncü bölümde ise metin, transkripsiyonlu olarak yer almıştır. Dizin başlıklı dördüncü bölümde isemetnin dizini yapılmış olup kelimelerin anlamlarına da yer verilmiştir.

Eski Anadolu Türkçesi Dönem'inde birçok Kur'an-ı Kerim tercümesi yapılmıştır. Bu tez de Eski Anadolu Türkçesi Evre'sine ait Kur'an-ı Kerim tercümesi üzerine dil incelemesidir. Bu tercümenin nüshası üzerine araştırma yapılmıştır. Bu eser, o dönemin dil özelliklerini yansıtmakta ve bizleri aydınlatmaktadır. Bu tercüme, Türk dilinin gelişim dönemlerine yapılmış çalışmalara ve yapılacak olan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla dil ve şekil özellikleri açısından incelenmiştir. Metnin dizini yapıp sözcüklerin metinde geçen anlamıyla ele alınıp tercümenin söz varlığı da ortaya konmuştur.

Anahtar sözcükler: Eski Anadolu Türkçesi, Kur'an tercümesi, satır arası, fonetik, morfolojik

ABSTRACT

A LANGUAGE STUDY ON AN INTERLINEAR QURAN TRANSLATION OF THE OLD ANATOLIAN TURKISH PERIOD INTRODUCTION-STUDY-TEXT-INDEX

Betül KILIÇ

Old Anatolian Turkish is a branch of Western Turkish that developed from the beginning of the 13th century until the end of the 15th century. In this period, translated works were written as well as copyrighted works. With the Turks accepting Islam in masses, the translation of the Holy Qur'an into Turkish also began. Many translations of the Holy Quran belonging to the Old Anatolian Turkish Period were made. These translated works are registered in libraries.

The interlinear Turkish Qur'an translation registered in Bursa Inebey Library, Ulucami 54 inventory number, is a copy reflecting the language and spelling features of characteristic Old Anatolian Turkish. We do not have any information about the author and the author of the work, which does not contain a scribal record or a mukaddim. However, based on its language features, it can be dated to the late 15th century. It can be argued that the translation and the copying were probably at the same time or shortly after the translation. Although the library catalogue record dates the copy to the 10th century, it is possible to date it to the late 15th century based on the linguistic analysis.

The study on this translation consists of four chapters. The first part, titled Introduction, focuses on the translation of the Holy Qur'an into Turkish, the studies on the translations of the Qur'an into Eastern Turkish, and the studies on the translations of the Qur'an into Western Turkish. In the second section titled Analysis, the linguistic features of the text are analyzed phonetically and morphologically. The text is titled

Keywords: Old Anatolian Turkish, Qur'an translation, interlinear, phonetic, morphological

ÖNSÖZ

İslamiyet'in Türkler arasında yayılmasıyla birlikte Kur'an-ı Kerim tercümeleri yapılmaya başlanmıştır. Kur'an-ı Kerim tercümeleri yapılması ve tercümedeki sözcüklerin gün ışığına çıkarılması Türk dili tarihi açısından çok kıymetlidir. Kur'an tercümeleri hem satır arası hem de tefsirli olarak tercüme edilmektedir. İlk olarak yapılan tercümeler satır arası tercümeleridir.

Bu çalışma, satır arası olarak kabul edilebilecek bir tercümedir. Bursa İnebey Kütüphanesi Ulu Cami 54 (UC54) numarada kayıtlı olan bu nüsha, EAT Devrinde kaleme alınmış satır arası bir Kur'an-ı Kerim tercümesidir. Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı satır arası Türkçe Kur'an tercümesi karakteristik Eski Anadolu Türkçesinin dil ve imlâ özelliklerini yansıtan bir nüshadır. Ketebe kaydı ve mukaddime ihtiva etmeyen eserin mütercim ve müstensihî hakkında bilgi sahibi değiliz. Ancak dil özelliklerinden hareketle 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirilebilir. Tercüme ve istinsahı da belli değildir. Ancak tercüme ve istinsahın muhtemel aynı tarihlerde veya tercümeden kısa bir süre sonraya ait olduğu ileri sürülebilir. Kütüphane katalog kaydında nüshanın hicri 10. Asra tarihlendirmesi olsa da dil analizinden bunu 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür.

Eserin 155b-184a varakları üzerinde dil incelemesi, transkripsiyon, dizin ve sözlük çalışmaları yapılmıştır. Bu çalışma, dört bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde, Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi, Doğu Türkçesi ile yapılan tercümeler, Batı Türkçesiyle yapılan tercümeler ve üzerinde çalışılan nüshanın tavsifi ele alınıp nüshadan örnekler verilip daha sonra birkaç nüsha ile karşılaştırılması ele alınmıştır. İkinci bölümde eserin dil ve imla özellikleri, ses bilgisi ve şekil bilgisi özellikleri ele alınmıştır. Üçüncü bölüm, metin bölümü olup dördüncü bölüm ise dizin ve sözlük bölümüdür. Metinde geçen kelimeler metinde geçtiği anlamları ile birlikte verilmiştir.

Yüksek lisans eğitimine başladığım andan itibaren hem ders aşaması hem de tez aşaması sürecinde büyük desteğini gördüğüm, akademik anlamda örnek alacağım ilk danışmanım Prof. Dr. Sinan Uygur Hocam'a, en büyük destekçim olan aileme, tezimin

ortaya çıkmasında katkısı olan tüm arkadaşlarıma, tez yazım aşamasında çalışmış olduğum nüshanın eksiksiz olarak ulaşma imkanı sağlayan, ayrıca yazım aşamasının her sürecinde akademik desteğini gördüğüm, Prof. Dr. Emek Üşenmez Hocam'a, Bandırma Onyedİ Eyll Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde üzerimde büyük emek ve desteğı olan Dr. Öğretim Üyesi Ferudun Ay Hocam'a ve tez dönemi ders hocam Prof. Dr. Osman Ünlü Hocam'a içtenlikle teşekkür ederim.

Betül KILIÇ
Bandırma/2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	xii
ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ.....	xiii
GİRİŞ	1
TEZİN KONUSU, İÇERİĞİ VE AMACI.....	2
1. KUR’AN-I KERİM’İN TÜRKÇEYE TERCÜMESİ	2
1.1. Doğu Türkçesi ile Yazılmış Satır Altı Kur’an Tercümeleri Hakkında	2
1.1.1. Süleymaniye Nüshası (Karışık Dilli Tercüme)	3
1.1.2. İngiltere Nüshası (Rylands)	3
1.1.3. Süleymaniye Nüshası (Harezm Sahası).....	4
1.1.4. Tiem Nüshası (Türk İslâm Eserleri Müzesi).....	4
1.1.5. Anonim Tefsir (Rusya)	4
1.1.6. Özbekistan Nüshası	4
1.2. Batı Türkçesine Yapılan Kur’an Tercümeleri	5
1.2.1. Bursa Yazma ve Eski Eserler Kütüphanesi Nüshası	6
1.2.2. Türk İslam Eserleri Müzesi Nüshası	6
1.2.3. Manisa İl Halk Kütüphanesi	6
1.2.4. Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi	6
1.4. Çalışılan Nüshanın Varak Örnekleri	14
2. İNCELEME.....	20
2.1.ESERİN DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ	20
2.1.1 Türkçe Kelimelerdeki İmla	20
2.1.1.1.Ünlülerin Yazımı	20
2.1.1.1.1.Ünsüzlerin Yazımı	25
1. SES BİLGİSİ	33

1.1 ÜNLÜLER.....	33
1.1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	34
1.1.1.1. e/i Değişmesi.....	34
1.1.1.2. u/i ve ü/i Değişmesi	35
1.1.1.3. Ünlü Düşmesi	36
1.1.1.4. Ünlü Türemesi	37
1.1.1.5.1. Kalınlık İncelik (Damak) Uyumu	38
1.1.1.6.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler	39
1.1.1.6.2. Düz Ünlülü Ekler	41
1.1.1.7. Köklerde Uyumsuzluk	43
1.1.1.8 Birleşme	43
1.2. ÜNSÜZLER	44
1.2.1. Ünsüz Değişmeleri	44
1.2.1.1. b>p değişimi.....	44
1.2.1.2. b>v değişimi.....	44
1.2.1.3. t>d değişimi.....	44
1.2.1.4. k>g değişimi.....	45
1.2.1.5. k>ğ değişimi.....	47
1.2.1.6. ğ>v değişimi.....	47
1.2.1.7. ñ>g, ğ, n, v değişimi	47
1.2.1.8. m>b değişimi.....	47
1.2.1.9. d>y değişimi.....	47
1.2.1.10. g,ğ>y değişimi	48
1.2.1.11. ŋ>m değişimi.....	48
1.2.2. Ünsüz Düşmesi.....	48
1.2.2.1. /g/ ve /ğ/ ünsüzünün düşmesi	48
1.2.2.2. /l/ düşmesi	49
1.2.2.3. /b/ düşmesi	49
1.2.2.4. /y/ düşmesi	49
1.2.3. Ünsüz Türemesi	49

1.2.3.1. Yardımcı ünsüzü olarak y ünsüzü	49
1.2.3.2. Yardımcı ünsüzü olarak n ünsüzü	50
1.2.4. Ünsüz Benzeşmesi.....	50
1.2.5. Hece Düşmesi	51
1.2.6.Ünsüz İkizleşmesi	51
2. Şekil Bilgisi	52
2.1. İsim.....	52
2.1.1. İsim İşletme Ekleri	52
2.1.1.1. Çokluk Ekleri	52
2.1.1.2. İyelik Ekleri.....	52
2.1.1.3. Zamir “n”si.....	53
2.1.1.4. Aitlik Eki: +kİ	53
2.1.1.5. Hâl ekleri.....	53
2.1.1.5.1. Yalın Hâl: (+Ø).....	54
2.1.1.5.2. İlgi Hâli Eki: (+nUñ), (+Um), (+Uñ).....	54
2.1.1.5.3. Yükleme Hâli Eki: +n, +nİ, +I	54
2.1.1.5.4. Yönelme Hâli Eki: +A, +ya.....	55
2.1.1.5.5. Bulunma Hâli Eki: +da	55
2.1.1.5.6. Ayrılma Hâli Eki: +dAn, ten, +dİn.....	55
2.1.1.5.7. Vasıta Hâli Eki: +yİİA, İİA.....	56
2.1.1.5.8. Eşitlik Hâli Eki: +cA, +cİİAyİn.....	56
2.1.1.5.9. Yön Gösterme Hâli Eki.....	57
2.1.1.5.10. Soru Eki: mİ, mU	57
2.1.2. İsim Yapma Ekleri.....	58
2.1.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri	58
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri	59
2.2. Fiil	60
2.2.1. Yapı Bakımından Fiiller	60
2.2.1.1. Basit Fiiller	60
2.2.1.2. Türemiş Fiiller	60

İsimden Fiil Yapan Ek	60
2.2.1.3. Birleşik Fiiller.....	61
2.2.1.3.1. İsim+ Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller.....	61
2.2.2. Ek Fiil	62
2.2.3. Çekimsiz Fiiller	62
2.2.3.1. Fiilimsiler	62
2.2.3.1.1. İsim Fiiller	62
2.2.3.1.2. Sıfat Fiiller.....	63
2.2.3.1.3. Zarf Fiiller	63
2.2.4. Fiillerin Basit Çekimi	64
2.2.4.1. Kip Ekleri.....	64
2.2.4.1.1. Bildirme Kipleri.....	64
2.2.4.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi.....	64
2.2.4.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi.....	65
2.2.4.1.1.3. Geniş Zaman Kipi	66
2.2.4.1.1.4. Gelecek Zaman Kipi	67
2.2.4.1.2. Tasarlama Kipleri	67
2.2.4.1.2.1. İstek Kipi	67
2.2.4.1.2.2. Dilek-Şart Kipi.....	68
2.2.4.2. Şahıs Ekleri	69
2.2.4.2.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri.....	69
2.2.4.2.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri	70
2.2.5. Fiillerin Birleşik Çekimi	70
2.2.5.1. Şart Birleşik Çekimi	70
2.2.5.2. Kuvvetlendirme ve İhtimal Çekimi	71
2.3. Zamir	71
2.3.1. Şahıs Zamirleri	71
2.3.2. İşaret Zamirleri.....	71
2.3.3. Dönüşlülük Zamiri	72
2.3.4. Bağlama Zamirleri.....	72

2.3.5. Belirsiz Zamirler	72
2.3.6.İşteşlik Zamiri	72
2.3.7. Soru Zamiri	73
2.4. Sıfat	73
2.4.1. Niteleme Sıfatları	73
2.4.2. Belirtme Sıfatı	73
2.4.2.1. İşaret Sıfatları	73
2.4.2.2. Belirsizlik Sıfatları.....	73
2.4.2.3. Soru Sıfatları	74
2.4.2.4. Sayı Sıfatları.....	74
2.4.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları.....	74
2.4.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları.....	74
2.5. Zarf.....	74
2.5.1. Durum Zarfları	74
2.5.2. Zaman Zarfları	74
2.5.3. Yer-Yön Zarfları	75
2.5.4. Miktar Zarfları.....	75
2.5.5. Soru Zarfları.....	75
2.6. Edat.....	76
2.6.1. Çekim Edatları	76
2.6.2. Bağlama Edatları	77
2.6.3. Ünlem Edatları	78
2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları:.....	78
3. METİN	79
4. DİZİN	119
SONUÇ	213
KAYNAKÇA	217
ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR.....	222

KISALTMALAR DİZİNİ

Ar.	: Arapça
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
Far.	: Farsça
Hız.	: Hazreti
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
St.	: Sütun
TİEM	: Türk ve İslam Eserleri Müzesi
T.	: Türkçe
TDK	: Türk Dil Kurumu
Vb	: Ve benzeri
Y.	: Yaprak
Yay.	: Yayınevi, yayınları

ÇEVİRİ YAZI İŞARETLERİ

ا	ā/a
ب	b
پ	p
ت	t
ث	<u>s</u>
ج	c
چ	ç
ح	h
خ	ḥ
د	d
ذ	<u>z</u>
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ẓ
ط	ṭ
ظ	<u>ẓ</u>
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	q
ك	k / g / ŋ
ك	ŋ
ل	l
م	m
ن	n
و	u/ü/ū/o/ö/v
ه	h
ي	i/ı/y

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim, İslam'ın anlaşılması için başvuru en temel kaynaktır. Bu kaynağın doğru anlaşılması için Müslümanlar bir çaba içerisinde girmişlerdir. Kur'an-ı Kerim'in çağlar ötesine seslenmesi ve verdiği mesajlar onu tanımaya ve anlamaya sevk etmiştir. Kur'an-ı Kerim'in Arapça olması onun sadece Arap milletine indiği anlamına gelmemektedir. Çağlar ötesine seslenen ilahi bir kitap olmasından dolayı Arapça bilmeyen ve Arap olmayan kişiler, bu kitabı kendi dillerine çevirme ihtiyacı duymuşlardır.

İslamiyet'in Türkler arasında ilk kabulü yedinci yüzyılın ortalarına doğru Hz. Ömer Dönem'inde Nihavent savaşının kazanılması ve İran'ın fethedilmesiyle Türkler ile Müslüman Arapların münasebetini başlatmış.

İran'da hüküm sürmüş olan ve Müslüman Sasani devletinin dağılmasıyla başlayan Türk-Arap ilişkisi sonraki dönemde çatışmalar içinde geçmiştir (Merçil, 1993: 1). Emeviler'in Arap milliyetçiliği sebebiyle Türklerin Müslümanlaşması gecikmiştir. Ancak Abbasilerin hoşgörülü politikasıyla Türkler arasında İslamiyet yayılmaya başlamıştır. Talas Savaşı'yla birlikte Türkler geniş kitleler hâlinde İslamiyet'i kabul etmişlerdir. İslamiyet'in kabulü ile birlikte Kur'an-ı Kerim tercüme edilmeye başlamıştır.

Kur'an-ı Kerim tercümeleri üzerine çalışan Togan'a göre; Türkçe Kur'an-ı Kerim tercümelerinin yazılış yeri ve tarihleri hakkında kesin bilgi olmamakla birlikte tarihî kaynaklara göre Kur'an-ı Kerim ilk kez toplu hâlde Sâmânîoğullarından hükümdar Ebu Salih Mansur bin Nuh (M. 961-976) döneminde Farsçaya çevrilmiştir. Farsçaya çevrilen bu eserde, Taberî'nin Kur'an tefsirinin tercümesi dikkate alınmıştır. Mâverâünnehir ve Horasanlı bilginlerden oluşan bir heyet bu tercümeyi kaleme almıştır. Zeki Velidi Togan, bu heyet içerisinde Türk olan üyelerden de bahsetmektedir (Togan, 1959-1960: 135-138). M. Fuat Köprülü ve Abdülkadir İnan ise ilk Türkçe Kur'an tercümesinin Kur'an'ın Farsçaya tercüme edilmesinden yaklaşık olarak bir asır sonra miladi on birinci yüzyılın ilk yarısında yapıldığını söylemektedirler (İnan, 1961: 8).

Miladi 10. ve 11. yüzyıllarda Kur'an-ı Kerim'i Farsça olarak tercüme edenler, aynı zamanda Türklerin de hem öğrenip hem de anlayabilmesi için Kur'an-ı Kerim'i Türkçe'ye tercüme etmişlerdir. Fakat bu çeviriler elimizde bulunmamaktadır (Aydar, 1999: 167).

Kur'an-ı Kerim'in 12. ve 13. yüzyıllar arasında Doğu Türkçesine tercüme edilmiş sekiz tane tercümesi olduğu bilinmektedir. Bu tercümelerde hem satır arası tercümler vardır hem de eserin tercüme edilen kısmı için hikâye ve öyküler bulunmaktadır (Yazar, 2011: 117).

TEZİN KONUSU, İÇERİĞİ VE AMACI

Türkler, İslam dinini kabul ettikten sonra İslam dininin kutsal olarak kabul edilen kitabı olan Kur'an-ı Kerim'i tercüme etmeye başlamışlardır. Çevrilen metinlerden biri de önceki akademik çalışmalarda izlenen metotlarla incelenen bu tezdır. Hem fonetik hem de morfolojik olarak incelenen bu tercümenin konusu sırasıyla nüsha özelliklerinin ele alınması, dil incelemesinin yapılması, metnin transkripsiyonlu hâline çevrilmesi ve dizinin ortaya konması şeklinde ele alınmıştır.

Tercüme edilmiş ve edilecek olan metinler, Türk dilinin geçirmiş olduğu safhalar hakkında bilgi vermektedir. Bu tercümeler, Türk dil bilimine büyük katkı sağlamaktadır. Ele alınan bu çalışma da aynı amaç doğrultusunda yol almıştır. Metnin yazım özellikleri, dil özellikleri, metnin ait olduğu dönemin özellikleri ve sadece metnin kendine ait özellikleri irdelenip açıklanmış hem de sözcüklerin anlamları ele alınarak söz varlığı ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Metinde yer alan sure başlıkları, metnin bitiminden devam edilerek hiç boşluk olmadan verilmiştir. Her sure besmele ile başlamıştır. Tercümede gerekli olan yerlerde kısa açıklamalar “ya'nî” diye başlayarak sayfa kenarlarına veya satır aralarına yazılmıştır.

Esas amacı hem dil özelliklerinin ortaya konması hem de söz varlığının tespit edilmesi olan bu tercümede aynı zamanda müstensihî hakkında nasıl bir fikir elde edilebilir? Bursa İnebey Kütüphanesi Ulu Cami 54 (UC54) numarada kayıtlı olan bu tercümenin önemi? Soruları üzerine de çalışılmıştır.

1. KUR'AN-I KERİM'İN TÜRKÇEYE TERCÜMESİ

1.1. Doğu Türkçesi ile Yazılmış Satır Altı Kur'an Tercümeleri Hakkında

Doğu Türkçesiyle yazılan bu nüshaların nerede ve kim tarafından istinsah edildiğini söylemek mümkün değildir (İnan, 1961: 12). En eski Türkçe Kur'an tercümeleri 11. yüzyılda yazılmış olup 961-976 yıllarında tercümenin yapıldığı tahmin

edilmektedir. Türkler İslamiyet’i kabul ettikten hemen sonra tercüme faaliyetlerine girişmemişlerdir. Türkler İslamiyet’i yeni kabul etmiştir ve hem İslamî kültüre hem de edebi geleneğe henüz hâkim değildi (İnan, 1961: 13). En eski Türkçe Kur’an tercümeleri 10. ve 13. yüzyıllar arasında yazıldığı kabul edilmektedir. Bunlar şunlardır:

1.1.1. Süleymaniye Nüshası (Karışık Dilli Tercüme)

Hem Doğu Türkçesi hem de Batı Türkçesinin özelliklerini gösteren bir nüshadır. Kur’an’ın ayetlerinin sırasına bakıldığında bu nüshanın başında, ortasında ve sonunda eksikler olduğu görülmektedir. 222 varaktan oluşan bu nüsha Süleymaniye Kütüphanesi, no: 3966’da Yazma Bağışlar Bölümünde kayıtlıdır. Eseri ise bilim dünyasına Nuri Yüce tanıtmıştır.¹ Sonraki süreçte Nuri Yüce’nin danışmanlığında Osman Toker, yazmanın 109b-144a varakları üzerinde yüksek lisans çalışması yapmıştır.² Eserin devamını ise yine Nuri yüce danışmanlığında dört öğrencisi yüksek lisans tezi olarak çalışmıştır ve böylece nüsha tamamlanmıştır.³

1.1.2. İngiltere Nüshası (Rylands)

Manchester Rylands Kitaplığında bulunup Arapça yazmalar kısmındadır. 25-38 kayıt numaralı olan bu tercümenin kim tarafından ve nerede istinsah edildiği bilinmemektedir. Satır arası bir tercüme olan bu nüsha iki dillidir. Elimizde var olan bilgiler sadece Dr. Mingana’nın yayıma sunduğu bilgilerdir. Bu bilgilerden yola çıkarak bu nüshanın XI. yüzyılda yazılmış bir tercüme olduğu anlaşılmaktadır. Rylands Kur’an çevirisi üzerine Eckmann çalışma yapmıştır.⁴ Eser satır arası olup hem Farsça hem de Türkçe tercüme bulundurmaktadır. Eserin tamamı 30 cilttir. Ancak 14 cildi mevcuttur. 14 ciltten ayrı olarak tercümeyle ait olan iki varak Dublin, Chester Beaty, Kütüphanesi, nr. 1606 ve nr. 1630’da yer almaktadır.

¹ Nuri Yüce, (Eine neu entdeckte Handschrift des Mitteltürkischen). — **Sprach - und Kulturkontakte der türkischen Völker. (Materialien der zweiten Deutschen Turkologen-Konferenz Rauschholzhausen, 13.-16. Juli 1990, 6 herausgegeben von Jens Peter Laut und Klaus Röhrborn. Harrassowitz Verlag, Wiesbaden 1993. Veröffentlichungen der Societas Uralo-Altaica Band 37).** s. 221-227.

² Osman Toker, Karışık Dilli Kur’an Tercümesi (Varak no: 109b-144a) **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000.**

³ Cengiz Müfettişoğlu, Karışık Dilli Bir Kur’an Çeviri Yazmanın 037a-072a Varakları Üzerinde Dil İncelemesi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006,** Aslı Uygun, Karışık Dilli Bir Kur’an Çeviri Yazmanın 114b-183a Varakları Üzerinde Dil İncelemesi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007,** Recep Yılmaz, Karışık Dilli Kur’an Tercümesi, **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2007,** Ayşe Uyansoy Hillhouse, Karışık Dilli Kur’an Çevirisi (1a-37a), **İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006.**

⁴ Janos Eckmann, “**Two Fragments of a Koran Manuscript with Interlinear Persian and TurkicTranslations**”, Central Asiatic Journal XIII, Wiesbaden 1969, s. 287-290.

1.1.3. Süleymaniye Nüshası (Harezmi Sahası)

Güliden Sağol tarafından doktora çalışması⁵ yapılan bu nüsha tamdır. Hekimoğlu Ali Paşa Cami Süleymaniye Kütüphanesi 2 nolu numarada kayıt altındadır.

Bu eser hakkındaki en sağlam bilgileri Güliden Sağol'un yaptığı doktora çalışmasında göremekteyiz. Güliden Sağol 1993 yılında bu doktora çalışmasını tamamlamıştır. Eser 1363 yılında ve Harezmi Türkçesi'yle yazıldığı bilgisi yer almaktadır. Ancak kim tarafından ve nerede istinsah edildiği bilinmemektedir. Eserin 583b'de Hekimoğlu Ali Paşa'ya ait bir vakıf kaydı ve mühür bulunmaktadır (Taş, 2008: 15-16).

1.1.4. Tiem Nüshası (Türk İslâm Eserleri Müzesi)

Tiem 73 numarada kayıtlı olup Kur'an Tercümelerinin en eskisidir. Karahanlı Türkçesi özelliği göstermektedir. Satır arası Kur'an Tercümesi olan bu nüsha Arapça kelimelere Türkçe karşılıkları verilip oluşturulmuştur. Diğer nüshalardan farklı olarak istinsah tarihi ve müstensihi bilinmektedir. 14. yüzyılda istinsah eden kişi Şirazlı Muhammed bin Hacı Devletşahdır. Sema Barutçu danışmanlığında; Suat Ünlü ve Abdullah Kök⁶ tarafından doktora çalışmaları yapılmıştır.⁷

1.1.5. Anonim Tefsir (Rusya)

"Anonim Tefsir", "Orta Asya Tefsiri" veya "Müellifi Meçhul olan Kur'an Tefsiri" gibi isimlerle anılmaktadır. Bu eser, Leningrad'da Asya Halk Enstitüsü Kütüphanesi Cod. 322 olarak no: 2475'de kayıtlıdır (Taş, 2008: 22). Kim tarafından ve nerede yazıldığı bilinmemektedir. Eseri 1914 yılında Zeki Velidi Togan Türkistan'da bulmuştur. Eserin dili ise Müsterek Orta Asya Türkçesidir. Ancak Oğuz, Harezmi, Çağatay ve Kıpçak Türkçesi izleri de görülmektedir. Eserle ilgili olan çalışmalardan ilkinin Borovkov yapmıştır.⁸ Halil İbrahim Usta,⁹ eserin hem metin hem de sözlüğü üzerine yüksek lisans tezi hazırlamıştır.

1.1.6. Özbekistan Nüshası

Özbekistan İlimler Akademisi'nde yer alan Ebu Reyhan el Biruni adlı Şarkinaslık Enstitüsü'nde 2008 numarada kayıtlıdır.

⁵ Güliden Sağol, **An Inter-Linear Translation of The Qur'an into Khwarazm Turkish, Introduction, Text, Glossary and Facsimile**, Harvard University, 1993-1999.

⁶ Abdullah Kök, "Karahanlı Türkçe'si Satır Arası Kur'an Tercümesi Giriş-Metin-İnceleme-Dizin" Yayınlanmış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi, SBE**, Ankara, 2004.

⁷ Suat Ünlü, Karahanlı Türkçe'si Satır Arası Kur'an Tercümesi (Giriş-Metin-İnceleme-Analitik-Dizin), Yayınlanmamış Doktora Tezi, **Hacettepe Üniversitesi, SBE**, Ankara, 2004.

⁸ A. K. Borovkov, **Leksika Sredneaziatskogo Tefsira XII-XIII vv**, Moskova, 1963.

⁹ Halil İbrahim Usta-Ebulfez Amanoğlu, **Orta Asyada Bulunmuş Kur'an Tefsirinin Söz Varlığı (XII-XIII.Yüzyıllar)**, Ankara, TDK Yay, 2002.

Bu Kur'an Tercümesi satır arası bir tercümedir ve 270 varaktır (Taş, 2008: 10). Ancak bu konu hakkında görüş bildiren Özcan Tabaklar ve Saidbek Boltabayev varak sayısının 273 olduğunu bildirmişlerdir (Tabaklar ve Boltabayev, 2017: 242). Ancak nüsha eksiktir.¹⁰

A.A. Semenov'un eseri üzerine yapılan ilk ve son çalışma; Mustafa Özkan danışmanlığında, Emek Üşenmez tarafından doktora çalışması yapılmıştır.¹¹ Çalışmanın akademik neşri ve müstakil tıpkı basımı da mevcuttur.¹²

1.2. Batı Türkçesine Yapılan Kur'an Tercümelere

Kur'an- Kerim'i anlayabilmek ve hayata uygulamak için Kur'an-ı Kerim çeşitli dillere tercüme edilmiştir. Bu tercümelere beraberinde de bazı dini tartışmaları da getirmiştir. Henüz İslamiyet'in ilk yıllarında bazı sureler Farsça'ya tercüme edilmiştir (Topaloğlu, 1976: 2).

Kur'an-ı Kerim'in Anadolu Türkçesine tercüme edilmesi Anadolu Selçuklu Devleti'nin dağılmasıyla beraber kurulan Beylikler döneminde başlamaktadır (Topaloğlu, 1976: 2). Bu ilk çeviriler daha çok kısa sure şeklindeydi. Bu çevirilerdeki asıl amaç medrese talebelerine hem Kur'an-ı Kerim'i öğretmek hem de Arapça'yı öğretmekti.

Kur'an-ı Kerim'in Anadolu Türkçesine tercümesi tefsir yoluyla ve satır arası yoluyla olmuştur (Kök, 2004: 14-15).

Tefsir Yoluyla Tercüme: Kur'an-ı Kerim yöntemlerinden biri de Tefsir yoluyla yapılan tercümelere. Yapılan bu tercümelere satır arası tercümelere gibi Arapça kelimelerin hemen altına anlam vererek yapılan tercüme olmamakla birlikte Kur'an-ı Kerim'i bütünsel olarak ele alıp yapılan tercümelere. Aynı zamanda hikâye ve diğer başka türlerle zenginleştirilmiş tercümelere (Taş, 2018: 152).

Bu tercümelere Semarkandî'nin tercümesinden yapılan çevirilerdir.

Satır arası Tercümelere: Satır arası tercüme, Arapça kelimelerin altına Türkçe karşılıkları verilerek yapılmaktadır. Kuran-ı Kerim'deki her bir ayetteki kelimeye Türkçe bir kelimeyle veya en fazla iki kelime veya söz öbeğiyle karşılık vermedir. Satır arası veya satır altı tekniğidir. Bu tarz tercümelere varagın kenarlarına bazen açıklamaları veya tefsiri verilmektedir. Diğer tercümelere göre satır arası tercümelere sayısı bir hayli fazladır. Bu tercümelere 14. yüzyılın sonunda ve 15. yüzyılın başlarında rastlamaktayız. Satır arası tercümelere ise şunlardır

¹⁰ A.A. Semenov, *Sobranie vostočnih rukopisey, Akademi Nauuk Uzbekskoy, SSSR, IV, Taşkent 1957, s. 45-46.*

¹¹ Emek Üşenmez, "Eski Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi, (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Ekler Dizini)", İstanbul Üniversitesi, SBE, İstanbul 2010.

¹² Emek Üşenmez, *Türkçe İlk Kuran Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Satır Arası Türkçe Farsça Tercümeli*, Tıpkıbasım, Akademik Kitaplar, İstanbul 2013.

1.2.1. Bursa Yazma ve Eski Eserler Kütüphanesi Nüshası

Kur'an-ı Kerim'in Anadolu Türkçesine en eski tercümesi, Murat Küçük'e 13 aittir. Bu en eski nüsha, yazmanın 652a sayfasındaki ketebe kaydına göre istinsahı H.804/M.1401'dir (Küçük, 2014: 24).

1.2.2. Türk İslam Eserleri Müzesi Nüshası

Bu nüsha, Türk İslam Eserleri Müzesi'nde 40 numarada kayıtlı olup 290 varaktan oluşmaktadır. Bu nüsha Ahmet Topaloğlu'na 14 aittir.

Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar:

Bu yazmayı ilk olarak A. Erdoğan tanıtmıştır.

Ahmet Topaloğlu'nun yaptığı çalışma iki cilt olarak basılmıştır. ilk olarak Muhammed bin Hamza XV. yüzyıl Başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi, Birinci Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları: 227, Araştırma ve İnceleme Eserleri: 1, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1976. İkinci cildi ise; Muhammed bin Hamza XV. yüzyıl başlarında Yapılmış Kur'an Tercümesi, İkinci Cilt, Kültür Bakanlığı Yayınları: 300, Araştırma ve İnceleme Eserleri: 5, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1978 olarak basılmıştır. Birinci cildi "Giriş ve Metin", ikinci cildini "Sözlük" bölümü oluşturmaktadır.

1.2.3. Manisa İl Halk Kütüphanesi

Bu nüsha, Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde 931 numarada kayıtlıdır. 451 varaktır. Esra Karabacak tarafından doktora çalışması yapılmıştır.¹⁵

1.2.4. Sivas Kongre ve Etnografya Müzesi

Bu nüsha, E.Y. Sivas Kongre ve Etnografya müzesi 84/176 nolu numarada kayıt altına alınmıştır. 622 yapraktır. Eserin yazarı ve istinsah tarihi bilinmemektedir. Eserde yer alan ketebe kaydından anlaşılaçağı üzere eser, Kezban Hatun'a vakfedilmiştir. Eser Üzerine Yapılan Çalışmalar:¹⁶

¹³ Murat Küçük, **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kuran Tercümesi**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.

¹⁴ Ahmet Topaloğlu, **Kuran Tercümesi I (metin)**, KBY, Ankara, 1975.

¹⁵ Esra Karabacak, "Manisa İl Halk Kütüphanesindeki Satır Arası Kur'an Tercümesi, (GirişMetin- Dizin I-II-III)", **Marmara Üniversitesi, Türkiye Araştırmalar Enstitüsü**, İstanbul, 1992.

1.3. Üzerinde Çalışma Yapılan Yazma Nüshanın Tavsifi

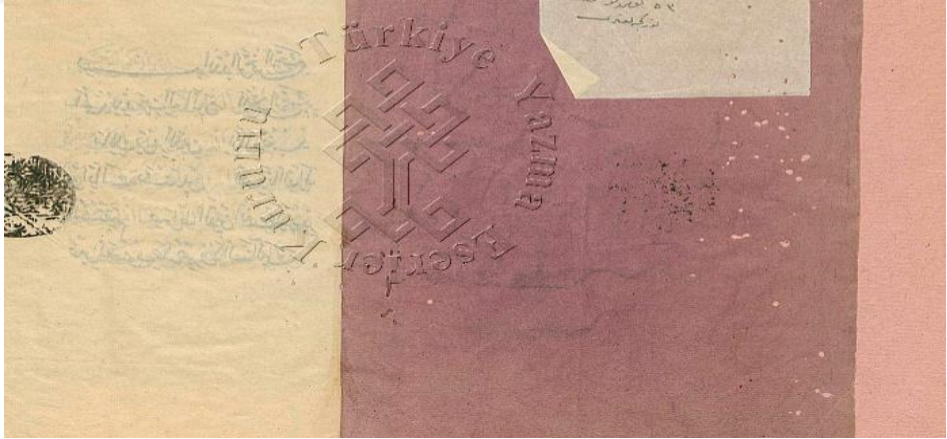
Yazma Esere Ait Bilgiler	
Bulunduğu Yer	Bursa İnebey Kütüphanesi
Envanter No	Ulucami 54
Adı	Terceme-i Kur'ân, ترجمه قرآن
Mütercim	Bilinmiyor
Müstensih/İstinsah yeri	Bilinmiyor
Varak Sayısı	30/155b-184a
Satır Sayısı ve ebatları	11/267x178-188x120 mm.
İstinsah Yılı	H. 10./M. Tahminen 15. yüzyıl
Hattı ve diğer vasıflar	Nesih, satır araları ince Nesih ve harekeli. Siyah mürekkep, sure başlıkları kırmızı (sürh) ile imlâ

¹⁶ Hikmet Yılmaz, “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'an Çevirisi (Metin-Gramer-Sözlük),Yüksek Lisans Tezi”, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 1992, H. İbrahim Delice, “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'an Çevirisi (Gramer-Metin-Çeviri-Sözlük) (1056-1706)”, Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 1992, Ali Akar, “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'an Çevirisi (Metin-Gramer-Sözlük)”, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi SBE, Sivas, 1992, Mehtap Alper, “Eski Anadolu Türkçesiyle Yazılmış Bir Kur'an Tercümesi (Gramer-Metin-Sözlük) (315a-388a)”,Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 1998, Mehmet Kütükçü, “Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış satır arası bir Kur'an Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük)-(535b-616b)” Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 2005, İlkay Budak Eskivar, “Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış Satırlar Arası Bir Kur'an Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük 388b-458a)”, Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 2005, Harun Küpeli, “Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış satırlar arası Bir Kur'an Tercümesi (Gramer-Metin-Tertip-Sözlük), (464a-535b),Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 2006, Vefa Ayhan, “Eski Anadolu Türkçesiyle yazılmış satır arası Kur'an tercümesi (Gramer-Metin-Sözlük) (245b-320a)”, Yüksek Lisans Tezi, **Cumhuriyet Üniversitesi, SBE**, Sivas, 2007, Buket Işıkcıan Yılmaz, “Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki Satır Arası Kur'an Tercümesi 1a-216b: Giriş-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım”,Yüksek Lisans Tezi, **Erciyes Üniversitesi, SBE**, Kayseri, 2015.

	olunmuştur.
Başı	بسم الله الرحمن الرحيم 1b
Sonu	إِلَى الْحَرَامِ الْمَسْجِدِ مِنْ لَيْلٍ بَعْدَهُ اسْرَى الَّذِي سُجَّانَ 31a السَّمِيعُ هُوَ إِنَّهُ آيَاتِنَا نَمُ لِنُرِيَهُ حَوْلَهُ بَارَكْنَا الَّذِي الْأَقْصَا الْمَسْجِدِ
Konu	Eski Anadolu Türkçesi Devri Satır arası Türkçe Kuran tercümesi.

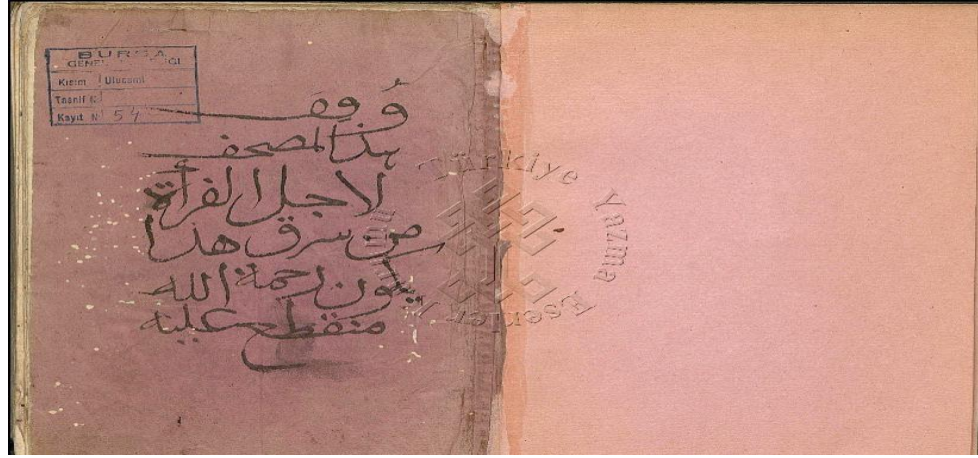
Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı satır arası Türkçe Kuran tercümesi, karakteristik Eski Anadolu Türkçesinin dil ve imlâ özelliklerini yansıtan bir nüshadır. Ketebe kaydı ve mukaddime ihtiva etmeyen eserin mütercim ve müstensihî hakkında bilgi sahibi değiliz. Ancak dil özelliklerinden hareketle 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür. Tercüme ve istinsahın muhtemel aynı tarihlerde veya tercümeden kısa bir süre sonraya ait olduğu ileri sürülebilir. Kütüphane katalog kaydında nüshanın hicri 10. asra tarihlendirmesi olsa da yapılan dil analizlerinde bunu 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür.

Eserin baş ve son kısmı dahil olmak üzere muhtelif varaklarında “vakf” yazısı vardır. Zahriyede yer alan vakıf mühürü birkaç varakda tekrar eder.

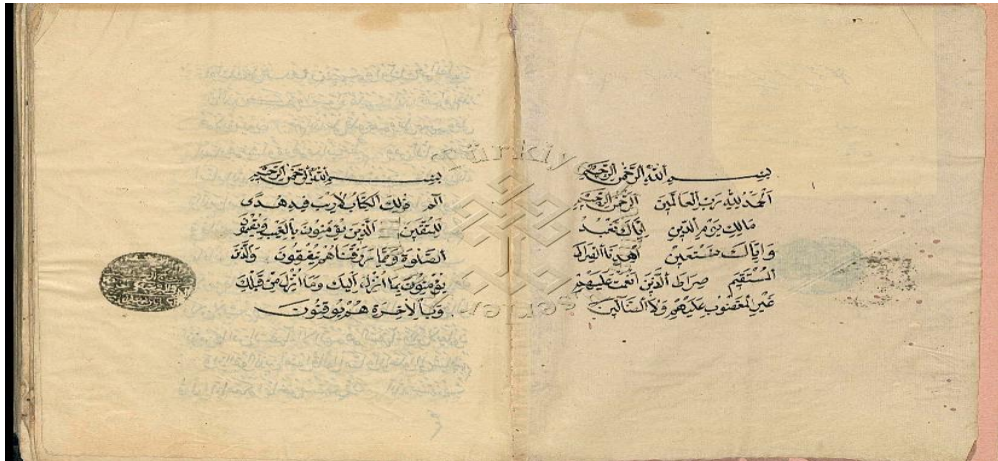
Zahriyede, Vakıf mühürü var. Zahriye sayfası mühürün olduğu kısım.

Mühür bazı yerlerde silinmiştir. Vakfiye mühründen anlaşıldığı üzere nüshanın sahibi Vakf el-Hâc es-Seyyid Abdullah adlı kişidir. Nüsha bu kişi tarafından Bursa Ulu Cami'ye vakfedilmiştir. Vakaye varağında sülûs hat ile Arapça yazılı vakıf kaydı vardır. Mushafın vakfedildiğine dair en net kanıt budur.

Zahriye yaprağında sonradan eklenildiği anlaşılan ve kurşun kalemle Arap harfli nefsin aşamalarını yazan kayıt vardır: Nefs-i emmare, nefsi-levvame, nefsi-i raziye, nefsi-i marziye, nefsi-i mutmainne. Buradan anlaşılan nüsha sahibi veya eser üzerinde okuma yapan kişinin tasavvuf meyilidir.

Nüshanın tamir gördüğü anlaşıyor. Baştan 3 varak kayıp olduğu için yeni varaklar sonradan eklenmiştir. Yeni eklemede Fatiha ve Bakara suresinin baş kısımları tercümesiz ve değişik hatla imlâ olunmuştur.

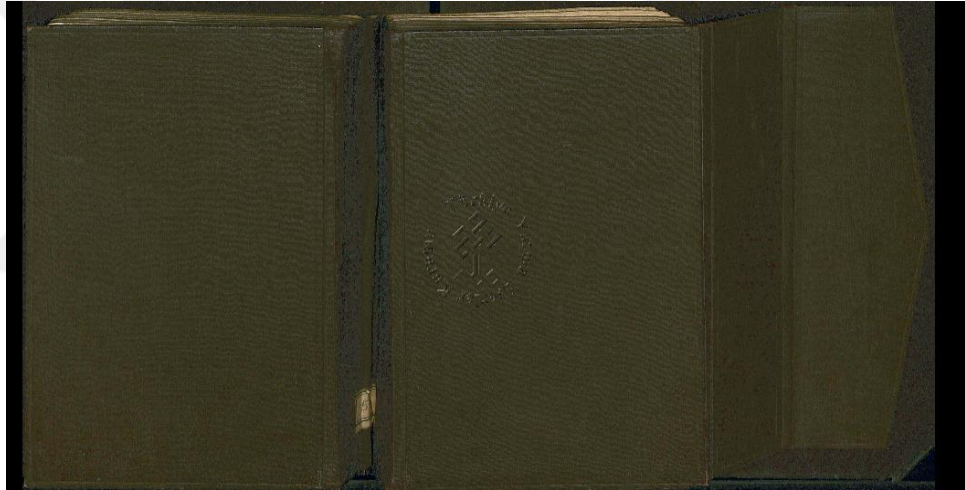
Türkçe tercümeli kısım Bakara suresi 27. ayet-i kerimenin yarısından başlar: أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أَتْلُكَ هُمْ الْخَاسِرُونَ

Latin: En yusale ve yufsidune fil ardulaike humul hasirun.

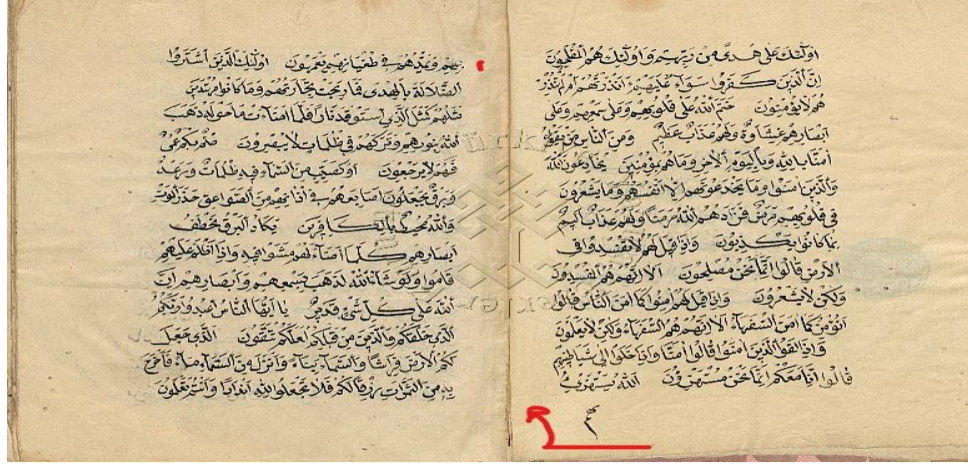
Anlam: Allah'ın bağlı kalınmasını istediği şeyle bağlarını koparırlar ve yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte onlar, hüsrana uğrayanlardır.

Yeşil deri cilt içinde muhafaza olunan nüsha tam olup toplam 394 varak olup 11 satır üzere bina edilmiştir.

Siyah mürekkep Arap nesih hattı ile imlâ olunmuştur. Satır araları daha ince bir kalem ile yazılmış olup neredeyse tümüyle harekelidir. Sure başları, durak ve bazı teşekkül işaretleri sürh ile yani kırmızı mürekkepledir. Hizb, aşır ve benzeri ifadeler der kenar ile ve kırmızı mürekkep ile. Nüsha oldukça sade olup serlevha, ketebe gibi tezhip ve süsleme unsurları barındırmaz. Eser reddadelidir, yani varakların takip kaydı vardır. Tercümeli kısımlarda reddade yoktur.

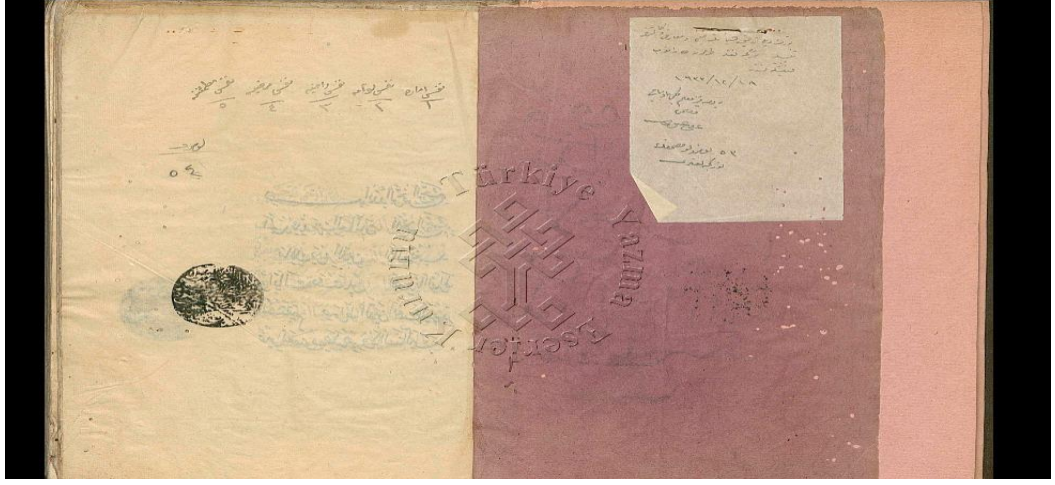

Satır arası tercümeler yer yer derkenar olarak kaydedilmiştir. Nüshanın kâğıdı nohudî renk kalın Şark kâğıdı olup 15. yüzyıl kâğıt tavsifine yakındır. Tahrif ve kurt yenikleri vardır. Zaman zaman tamir gördüğü anlaşılmaktadır. Varakların kahir ekseriyeti tahrif, korozyon, nem, mürekkep dağılması izlerini taşımaktadır.

Sürh (kırmızı) mürekkeple yazılan sure başlıklarından sonra sure ile ilgili bilgiler Arapça kaydedilmiştir. Mekkî, Medenî, ayet sayısı vb.

Tercüme metodolojisi birebir, yani kelime kelimedir. Fakat bazı kısımlarda mütercim tercümenin yeterli olmadığı kanaatine kapılarak “yani” kelimesi ile tefsir usulü izahlar yapar.

Sağ tarafta toplu iğne ile tutturulmuş notlar Ali Ulvi Elöve'ye aittir.

18 Aralık 1922

Ali Ulvi

TDK gramer-Sentaks sorumlusu ve Maarif Vekâleti öğretmeni

52 numaralı mushafın Türkçe defteri

Ali Ulvi, mushaflarındaki Türkçe kelimelerin tamamını fişlemiştir. Bu fişleri TDK için fişlemiştir. Ali Ulvi, Bursa'da görev yaptığı yıllarda 53 ve 54 numaralı mushaflardaki Türkçe kelimeleri fişlemiştir. 54 numaralı nüshada Ali Ulvi'nin el yazısı ile notları vardır.

TDK kurulduktan sonra bu kurumda çalışmaya başlamıştır. Bursa Ulu Cami'de bulunan iki Kuran-ı Kerim tercümesini fişleme görevi Türk Dili Tetkik Cemiyeti Umumî Merkez heyeti tarafından verilmiştir. Maarif Vekâleti de bu görevi onayladıktan sonra 5 Kasım 1933'te başladığı çalışmayı 17 Aralık 1933'te tamamlamıştır. Her bir mushaf 458 sayfadır (Özmen, 2001: 16-17).

Eserin başında mühür yer almaktadır. Bu mühürde, "Ulu Cami kütüphanesini kuran Abdullah Münzevi'nin mührü" bilgisi yer almaktadır.

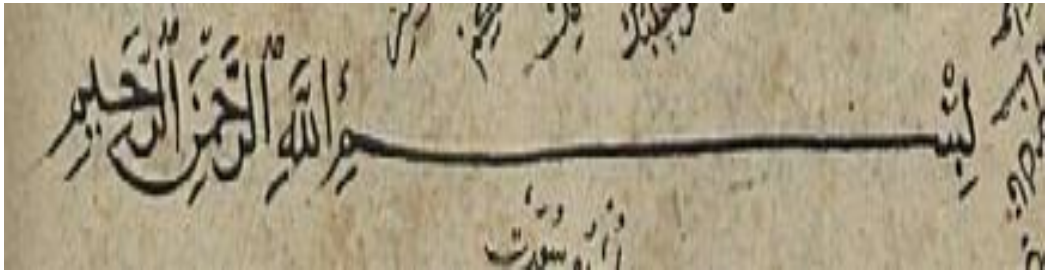

Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullah Vakf el-Hâc es-Seyyid Abdullah Medinetü'l Burussa fî el-Câmi'ül-Kebîr hediye...

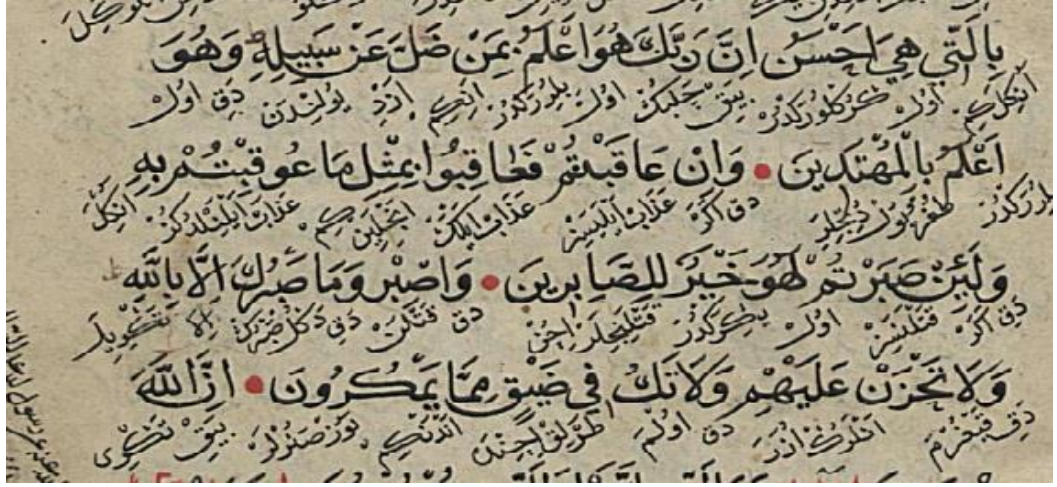
10a ve 22a dışında kalan sayfalarda 11 satır bulunmaktadır. 10a'da 10, 22a'da 9 satır bulunmaktadır. Nesih yazıyla yazılmıştır. Kelimeler baştan sona harekelidir ve bazı sayfa kenarlarında kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Sayfanın tamamı siyah mürekkeple yazılmıştır. Ancak yeni sureye geçileceği zaman sure adı kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Açıklama mahiyetindeki tefsirler ve şerhler sayfa kenarlarına, satır aralarına yazılmıştır. Tercüme kısmında açıklama ihtiyacı duyulduğunda hem açıklamalar hem de örnekler “ya'nî” diye başlayıp sayfa kenarlarına veya satır aralarına yazılmıştır.

Ele alınan bu nüsha, Bakara suresinin 27. ayeti ile başlayıp Nas suresi ile sona ermektedir. Çalışma yapılan kısım ise Yusuf suresiyle başlayıp Ra'd suresi ile devam edip ardından İbrahim suresi sonrasında Hicr suresi ve Nahl suresiyle bitmektedir. İnceleme yapılan kısım 155b-184a aralığındadır.

İnceleme yapılan kısım, Yusuf suresinin başında bulunan besmele ile başlamaktadır:

Nahl suresiyle bitmektedir:

1.4. Çalışılan Nüshanın Varak Örnekleri

SŪRETÜ YŪSUF

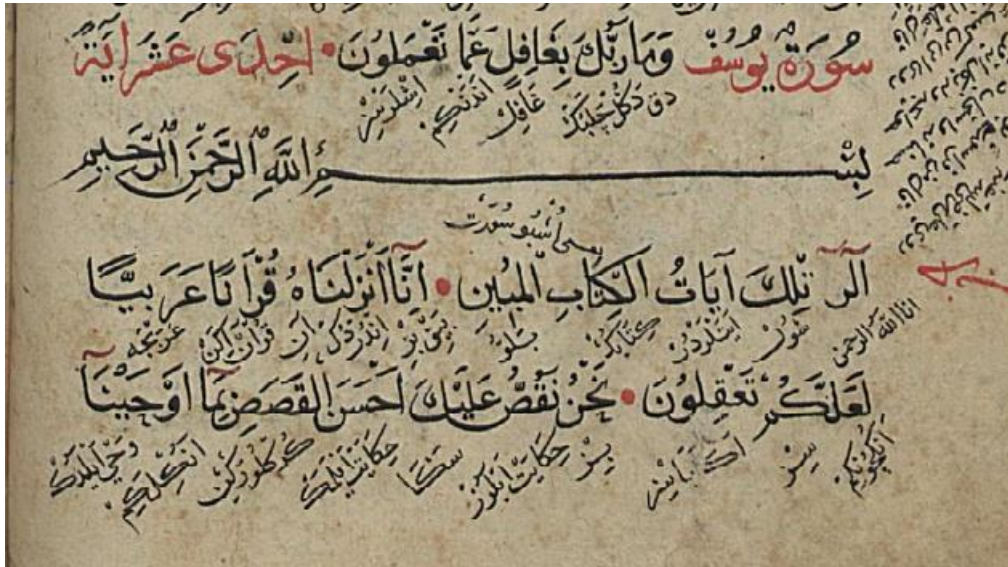
(Mekke Dönemi'nde inmiştir- 111 ayettir)

1b

1b/1 Bismil'lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

1b/2 *Şol āyetlerdür, Kitāb'ıñ ya'nī uşbu sūret bellü. Bayık biz indürdük anı, Qur'ān-iken 'arabca;*

1b/3 *anuñ-çun kim siz añlayasız. Biz hikāyet eylerüz saña, hikāyet eylemek görklüregın, anuñ-ıla kim vaḥy eyledük*

SŪRETÜ RA'D

(Mekke Dönem'inde inmiştir - 43 ayettir)

Bi'smillāhirrahmānirrahīm

10b

10b/1 *أنا الله الرحمن* *solıya 'nī uşbu sûre*, kitāb ayetleridür. Dağı ol kim indürinildi saña, Çalab'undan, haqdur;

10b/2 *velākin* âdemîlerün eyregi inanmazlar. Tañrı oldur-kim yukıru götürdi gökleri,

10b/3 *direksüz*, görürsüz anları andan, eli üstün oldu'arş üzere. Dağı musahhar eyledi, güneşi *ya 'nī boyun vērür eyledi*

10b/4 dağı ayı; dükeli yürir, bir zamāna degin adanılmış. Hüküm eyler işi. Seçer

10b/5 ayetleri *ya 'nī bellü eyler hüccetleri*, anuñ-çun-kim, siz Çalab'unuz görmegine kirtü inanasız. Dağı Ol oldur-kim çekdi

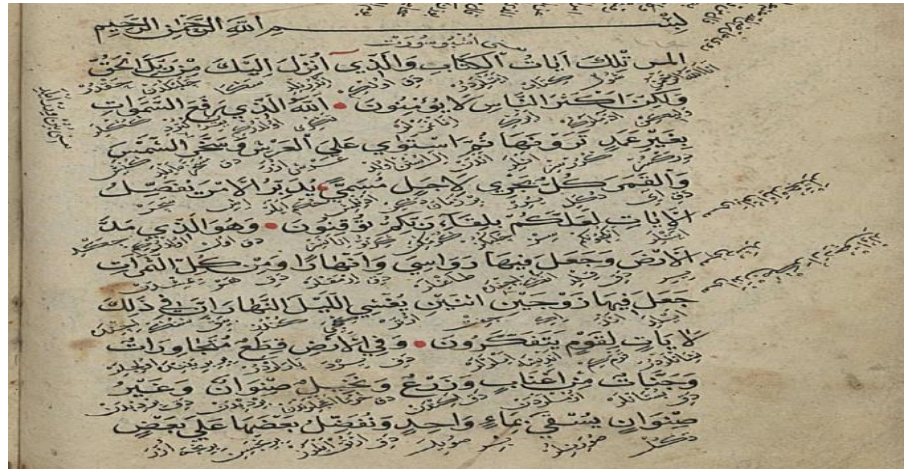
10b/6 yeri *ya 'nī döşedi*; dağı kıldı anuñ içinde taşlar, dağı ırmaqlar; dağı her yemişden,

10b/7 eyledi anda iki çift *ya 'nī andan şoñra üredi, çok oldu*. Örtür geceyi gündüzi. Bayık şunuñ içinde

10b/8 nişānlardur, kavm kim endişe eylerler. Dağı yerde pārelerdür, biribiri yanında olıcılar;

10b/9 dağı bostānlar, üzümlerden, dağı ekinden, dağı hurmā ağaclarından; bir dibden, dağı bir dibden

10b/10 degül; şuarınılur bir şu-y-ıla. Dağı artuğ eylerüz, bir nicesini bir nice üzere,

SŪRETÜ'LHİCR

(Mekke Dönem'inde inmiştir - 99 ayettir)

18b/8 dağı tã aña ‘ağıllar isleri. Ya ‘nī uşbu Qur‘an

Bismil‘lāhi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm

18b/9 Elif, Lām, Rā: أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَنُ şol ya ‘nī uşbu sūre, kitāb āyetlerdür, dağı Qur‘ān‘uñ bellü eyleyici. Niçe seve anlar kim

18b/10 kāfir oldılar, eger olalar müsülmānlar! Kō anları, yēyeler dağı göneneler; dağı meşğül eyleye anları

1.5. Nüsha Karşılaştırmaları

Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi'ndeki 26786 Numarada Kayıtlı Satır Arası Kur'an Tercümesi İle Ulu Cami 54 Numaralı Yazma Nüshanın Karşılaştırılması

167a

/3/ Sūretü Yūsuf

/4/ Bismi‘llāhi‘r-raḥmāni‘r-raḥīm

/5/ (2) bu ḥarfler bu sūre āyetlerindendür (3) beyān edici kitābuñ (4) biz indürdük bu Qur‘ānı /6/ ‘Arab dilince ola kim añlayasız (5) biz ḥikāyet ederüz saña yā Muḥammed kıışşalaruñ güzelini /7/ biz saña vahy eyledüğümüz-ile bu Qur‘ānı (6) egerçi sen Qur‘ān inmezden öñdin /8/ ġāfil-idüñ-ise dağı (7) dağı zıkr eyle ol vaqtı ki eyitdi Yūsuf atasına yā ata ben düşde görürem ki on bir /9/ yıldız dağı güneş-ile ay baña secde eylediler (8) Ya‘kūb eyitdi /10/ ey oğlum ḥaber verme bu düşüñi ḳardaşlaruña pes seni öldürmege bir ḥile ederler [167a] taḥkik şeyṭān ādem oğlına ulu düşmāndur (9) anuñ gibi seni iḥtiyār

Ulu Cami 54 (1b, 2a)

1b

1b/1 Bismil'lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

1b/2 أَنَا اللَّهُ الرحمن Şol āyetlerdür, Kitāb'uhn *ya'nī uşbu sûret* bellü. Bayık biz indürdük anı, Qur'ân-iken 'arabca;

1b/3 anuñ-çun kim siz añlayasız. Biz hikāyet eylerüz saña, hikāyet eylemek görklüregın, anuñ-ıla kim vahy eyledük

2a

2a/1 saña uşbu Qur'ân'ı; daķı Bayık olduñ andan ilerü, ğāfillerden *Ya'nī Yūsuf kıssaşından*. Ol vaķt-kim eyitdi

2a/2 Yūsuf, atasına: “Ëy atam! Bayık ben gördüm on bir ılduz, daķı güneşi

2a/3 daķı ayı, gördüm anları, secde kılıcılar.” Eyitti: “Ëy oğlancuğum! Hikāyet eyleme düşüñi

2a/4 karındaşlaruña, yavuz şañalar saña, yavuz şañmak; bayık şeytān ādemilere düşmendür

2a/5 *ya'nī oğlanları* bellü.” “Daķı ancılayın üyüre seni Çalab'uña daķı örgede saña, tefsİR eylemekden sözleri *ya'nī düşler ta'biri*;

2a/6 daķı tamām eyleye ni'metin üzerüñe, daķı Ya'ķüb kavmi üzere nitekim tamām eyledi anı iki atañ üzere, *ya'nī peygāamberlığla daķı karındaşlaruñ saña muhtāc olmağ-ıla*

Tiem 40 Ve Ulu Cami 54 Numaralı Yazma Nüşanın Karşılaştırılması

Üzerinde çalıştığım Ulu cami 54 numaralı yazma nüsha ile TIEM 40 numarada kayıtlı Muhammed bin Hamza'ya ait olan Kuran-ı Kerim tercümesinin karşılaştırılması:

TIEM 40 (111A)

(12)

SÛRATÜ YÛSUF

(111 âyettir - Mekke'de nâzil olmuştur)

Bismil'lâhi'r-rahmâni'r-rahîm

1 *Elif, Lâmi, Râ: انا الله الرحمن . Şol âyetlerdür, Kitâb'ın bellü.

2 Bayık biz indürdük anı, Kur'an iken arabca; anun-ıçun kim siz anlayasız.

3 Biz hikâyet eylerüz sana, hikâyet eylemek görklüregün, anun-ıla kim vahy eyledük sana uşbu Kur'an'ı; dakı bayık oldun andan ilerü, gâfillardan *ya'nî Yûsuf kıssasından*.

4 Ol vakt kim eyitti Yûsuf, atasına: “İy atam! Bayık ben gördüm on bir ılduz, dakı güneşi dakı ayı, gördüm anları, bana secde kılıcılar.”

5 Eyitti: “İy oğlancuğum! Hikâyet eyleme düşüni karındaşlarına, yavuz sanalar sana, yavuz sanmak; bayık şeytan, âdamılara düşmandur bellü.”

6 “Dakı şundayuk üyüre seni Çalabun, dakı ögrede sana, tefsîr eylemekden sözleri *ya'nî düşler tefsîri*; dakı tamâm eyleye ni'metini üzerüne *ya'nî peygamberliğ-ıla, dakı karındaşların sana muhtâc olmağ-ıla, dakı Ya'kub kavmı üzere ya'nî oğlanları*; [111a] nite kim tamâm eyledi anı

Ulu Cami 54 (1b, 2a)

1b

1b/1 Bismil'lâhi'r-rahmâni'r-rahîm

1b/2 انا الله الرحمن Şol âyetlerdür, Kitâb'ın *ya'nî uşbu sûret* bellü. Bayık biz indürdük anı, Kur'an-iken arabca;

1b/3 anuñ-ıçun kim siz anlayasız. Biz hikâyet eylerüz saña, hikâyet eylemek görklüregün, anuñ-ıla kim vahy eyledük

2a

2a/1 saña uşbu Kur'an'ı; dakı Bayık olduñ andan ilerü, gâfillerden *Ya'nî Yûsuf kıssasından*. Ol vakt-kim eyitti

2a/2 Yûsuf, atasına: “İy atam! Bayık ben gördüm on bir ılduz, dakı güneşi

2a/3 dakı ayı, gördüm anları, secde kılıcılar.” Eyitti: “İy oğlancuğum! Hikâyet eyleme düşüni

2a/4 karındaşlarıña, yavuz sanalar saña, yavuz sanmak; bayık şeytân âdemilere düşmendür

2a/5 *ya ‘nī oğlanları bellü.*” “Dağı ancılayın üyüre seni Çalab’uña dağı örgede saña, tefsîr eylemekden sözleri *ya ‘nī düşler ta ‘biri;*

2a/6 dağı tamām eyleye ni‘metin üzerüne, dağı Ya‘küb kavmi üzere nitekim tamām eyledi anı iki atañ üzere, *ya ‘nī peygāamberlīgla dağı qarundaşlaruñ saña muhtāc olmağ-ıla*

Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı satır arası Türkçe Kur’an tercümesi olan ve 155b-184a varakları üzerinde çalıştığım nüsha ve diğer karşılaştırılan nüshalara baktığımızda, bunlar da satırlı veya satırarası diyebileceğimiz Kur’an-ı Kerim’deki Arapça kelimelerin altına Türkçe karşılıkları verilerek yapılan tercümelerdir. Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi’nde 26786 no ile kayıtlı olan tercüme, satırlı tercüme olarak kabul etsek de sayfa kenarlarında ve metnin içerisinde kısa açıklamalar şeklinde izahlar görmekteyiz. Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı olan nüsha, TİEM40 nüshasıyla benzerlik göstermektedir. Her iki nüshada da açıklama şeklindeki şerhler, sayfa kenarına ve satır aralarına yerleştirilmiştir. Arapça kelimeleri anlamlandırma ve tercüme tekniği açısından benzerlikler söz konusudur.

2. İNCELEME

2.1.ESERİN DİL VE İMLA ÖZELLİKLERİ

2.1.1 Türkçe Kelimelerdeki İmla

İç seste yer alan /a/, /e/ /ı/ /i/o/, /ö/, /u/, /ü/ ünlüleri genellikle harekelerle karşılanmıştır. Ancak iç seste yer alan /o/, /ö/, /u/, /ü/ seslerinin Ötreli vav örnekleri de vardır.

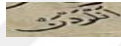
Son seste yer alan ünlüler için /ı/, /e/, /ı/ harflerin yanında harekeler de kullanılmıştır.

2.1.1.1.Ünlülerin Yazımı

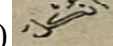
/a/ ünlüsü

Ön Seste /a/ Ünlüsünün Yazımı:

Ön seste /a/ ünlüsü genellikle üstünlü elif /ı/ ile gösterilmiştir.

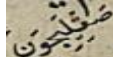
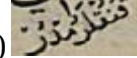
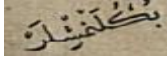
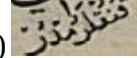
anlardan (20a/11) , azgunlıklar (21b/1) , arka (26a/11) , arasında (9b/1)

Ön seste az da olsa /a/ ünlüsü medli elif /ı/ ile gösterilmiştir.

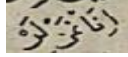
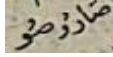
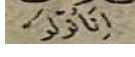
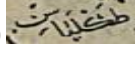
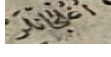
anıkım 5b/1 , añun (3a/8) , anuñla (13a/11) , anı (14a/11)

İç Seste/a/ Ünlüsünün Yazımı:

İç sesteki /a/ ünlüsü genellikle üstün /ı/ ile gösterilmiştir.

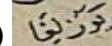
şaklayıcıvan (6a/4) , yaraqladı (3b/11) , boğazlarlarıdı(15a/6) , bugulanmışlar(19a/11) , konuklarumdur(21a/9)

İç sesteki /a/ ünlüsü bazı kelimelerde üstünlü elif /ı/ ile gösterilmiştir.

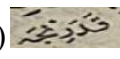
inanmazlar (10b/2) , şaru (16a/4) , İnanurlar (10a/10) , tañlayasıñ (11a/1) , oğulcanlar (11a/9)

Son Seste/a/ Ünlüsünün Yazımı:

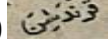
Son sesteki /a/ ünlüsü bazı kelimelerde üstünlü elif /ı/ ile gösterilmiştir.

ayruğa (4b/8) , yavuzlığa (6a/1) , kuyıya(3a/1) , uğurlaya (7b/6) , kıoca (7b/8)

Son sesteki /a/ ünlüsü bazı kelimelerde üstünlü he /e/ ile gösterilmiştir.

ardınca (19b/2) , kadarınca (12a/6)

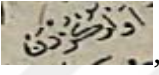
Son sesteki /a/ ünlüsü çoğunlukla üstün /' / ile gösterilmiştir.

anlara (10a/3) , kıla (6a/1) , şuvara (4b/11) , anda (4a/3) ,
karındaşına (7a/5)

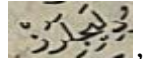
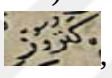
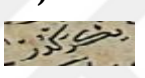
/e/ Ünlüsü

Ön seste /e/ ünlüsü genellikle üstünlü elif /i/ ile gösterilmiştir.

eyitti (6b/8) , eylemekden (3a/5) , eylük(6a/6)

evlerüñüzden (27b/8) , ekin (23a/1)

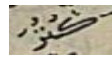
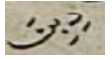
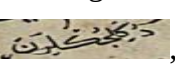
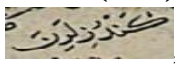
İç seste /e/ ünlüsü genellikle üstün /' / ile gösterilmiştir.

örgede (2a/5) , depeleñ (2a/10) , dileycülerüz (2b/2) ,
getürevüz (6b/7) , yigrekdür (6a/6)

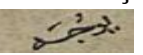
Son seste /e/ ünlüsü bazı kelimelerde üstünlü elif /i/ ile gösterilmiştir.

geçeye (2b/7) , ikiye (4b/1) , dileye (7b/4) , yeye (2b/4) ,
nite (16b/9)

Son seste /e/ ünlüsü genellikle üstün /' / ile gösterilmiştir.

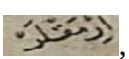
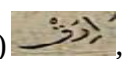
götüre (2b/1) , dibine (2b/6) , dükelicüklerine (22a/5) ,
kendüzilerine (24b/2) , nesene (24b/4)

Son seste /e/ ünlüsü bazı kelimelerde üstünlü he /e/ ile gösterilmiştir.

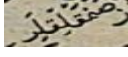
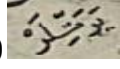
neçe(9b/8) , gece(11b/1) , firişte (4a/3) , yüce (11a/10)

/ı/ Ünlüsü

Ön seste yer alan /ı/ her zaman esreliolan /i/ elifşeklinde gösterilmiştir.

ırmaqlar (23a/9) , ırak (14b/10) , ılduzlar (23a/4) , ısıdur
(16a/7)

İç seste /ı/ ünlüsü genellikle esre /i/ ile gösterilmiştir.

şattılar (3a/2) , sığındı (4a/4) , hoşusını (9a/2) ,
şanmağlıkları (13b/8) , yarattılar (12a/4)

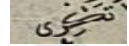
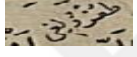
İç seste /ı/ ünlüsü bazı kelimelerde esreli y /ي/ ile gösterilmiştir.

yakın (2b/7)

Son seste /ı/ ünlüsü genellikle esre /'ile gösterilmiştir.

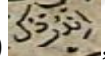
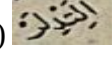
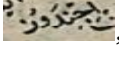
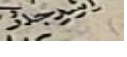
bırakdı (3a/1) , yavuzluğu (3a/11) , atamı (18a/3) , arulığı
(26a/1)

Son seste /ı/ ünlüsü bazı kelimelerde esreli y /ي/ ile gösterilmiştir.

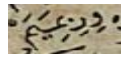
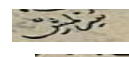
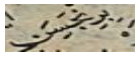
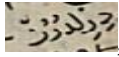
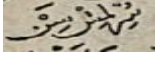
Ay'ı (2a/3) , Tañrı (4b/7) , budığı (16b/10) , toğrulığı
(22b/10)

/i/ ünlüsü

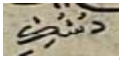
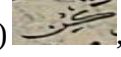
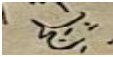
Ön seste yer alan /i/her zaman esreli/elif şeklinde gösterilmiştir.

indürdük (1b/3) , ilettiler (2b/6) , ilerü (5b/3) , içindevüz
(15b/2) , işidicidür (18a/2)

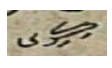
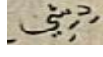
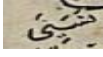
İç seste /i/ ünlüsü istisnalar dışında her zaman esre /' ile gösterilmiştir.

vèribimeyem (6b/8) , sürilmiş (8b/4) , birinesine (14a/3)
, dirildürüz (19b/8) , sürilmişsiz (20a/7)

Son seste /i/ ünlüsü çoğunlukla esre /' ile gösterilmiştir.

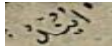
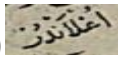
düşüñi (2a/3) , günü (23b/8) , gönlegini (3b/6) , güci
(14b/7) , bilici (21b/11)

Son seste /i/ ünlüsü bazı kelimelerde esreli y /ي/ ile gösterilmiştir.

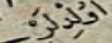
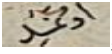
giri (9b/8) , övilici (16a/5) , dişiyi (26a/2) , neseneyi
(27b/5)

/o/ ünlüsü

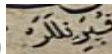
Ön seste /o/ ünlüsü çoğunlukla ötreli elif /' ile gösterilmiştir.

oyundu (16a/11) , ortak (25b/9) , okıruz (28a/8) , oğlandur (3a/1)

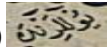
Ön seste /o/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli elif /İ/ ve vav /و/ ile gösterilmiştir.

olduñ (2a/1) , od (26a/9) , oldılar (3a/3) , onamadı (20a/4) , ot (23a/1, 345)

İç seste /o/ ünlüsü çoğunlukla ötre /ۛ/ ile gösterilmiştir.

soñra (2a/11) , kórkarın (2b/4) , tókuz (5a/4) , kóparınılalar (20a/8) , doğru (24b/8)

İç seste /o/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli vav /ۛ/ ile gösterilmiştir.

şoricılar (2a/8) , şollardan (25b/2) , yollarında (26b/9) , tónın (30a/7) , çok (30a/6)

/ö/ ünlüsü

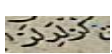
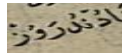
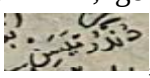
Ön seste /ö/ ünlüsü çoğunlukla ötreli elif /İ/ ile gösterilmiştir.

ögüt (9b/8) , örter (10b/7) , ögünc (18b/3) , ötürikim (13b/6) , ögilmiş (15a/10)

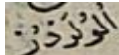
Ön seste /ö/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli elif /İ/ ve vav /و/ ile gösterilmiştir.

ölici (16a/5) , öñ (17b/8)

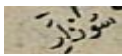
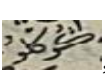
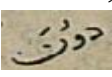
İç seste /ö/ ünlüsü çoğunlukla ötre /ۛ/ ile gösterilmiştir.

gördüm (2a/3) , gözlediler (3a/1) , döndürevüz (3a/11) , döndürmeyesin (4a/6) , bölük (5a/5)

İç seste /ö/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli elif /İ/ ve vav /و/ ile gösterilmiştir.

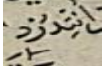
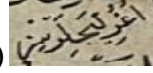
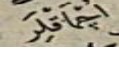
ölülerdür (23b/3)

İç seste /ö/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli vav /ۛ/ ile gösterilmiştir.

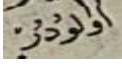
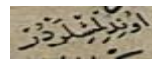
Sözleri (2a/5) , gözi (8a/8) , sözi (7b/6, 142) , görklü (4a/3) , döne (8b/11)

/u/ ünlüsü

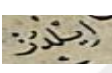
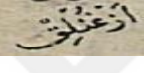
Ön seste /u/ ünlüsü çoğunlukla ötreli elif /ʔ/ ile gösterilmiştir.

unıtdurdu (5a/3) , uğurlayıcılar-sız (7a/8) , uçmaqları (12b/8) , uydı (20b/1)

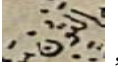
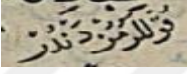
Ön seste /u/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli elif /ʔ/ ve vav /v/ ile gösterilmiştir.

uludur (3b/7) , unıdılmışlardır (26a/9) , uyavuz (18a/8)

İç seste /u/ ünlüsü çoğunlukla ötre /ʔ/ ile gösterilmiştir.

ılduz (2a/2) , buyrıldum (14a/3) , katumda (16a/2) , azgınlık (24b/8) , olunur (25a/7)

İç seste /u/ ünlüsü bazı kelimelerde ötreli vav /v/ ile gösterilmiştir.

yavuz (2a/4) , kurular (5a/5) , altun (7a/6, 134) , kullarımızdandır (3b/1) , kokusını (9a/2)

Son seste /u/ ünlüsü çoğunlukla ötreli vav /v/ ile gösterilmiştir.

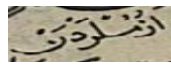
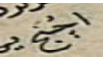
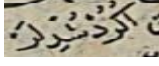
toğru (3b/4) , kapu (3b/2) , kuru (19b/11) , artıklı (27a/1) , karşı (20b/5)

Son seste /u/ ünlüsü bazı kelimelerde ötre /ʔ/ ile gösterilmiştir.

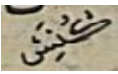
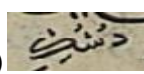
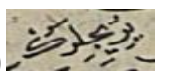
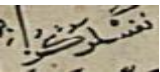
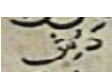
yukıru (10b/2)

/ü/ ünlüsü

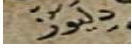
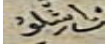
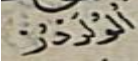
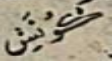
Ön seste /ü/ ünlüsü çoğunlukla ötreli elif /ʔ/ ile gösterilmiştir.

üzere (2a/6) , üzümlerden (10b/9) , üçünc (20b/3, 311) , ügrüdüşdiler (3b/1) , üstlerinden (23b/11)

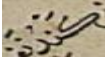
İç seste /ü/ ünlüsü çoğunlukla ötre /ʔ/ ile gösterilmiştir.

güneşi (2a/2) , düşüni (2a/3) , yürüyicilerün (2b/1) , nefslerünüz (2b/10) , düşi (5a/6)

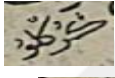
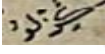
İç seste /ü/ ünlüsü bazı kelimelerde ötrelevav /ؤ/ ile gösterilmiştir.

dileyüz (6a/10) , yüzi (2a/10) , işlü (9b/2) , ölülerdür
(23b/3) , güneşi (17b/2)

Son seste /ü/ ünlüsü bazı kelimelerde ötre /ا/ ile gösterilmiştir.

Ötürü (20a/10) , gèrü (21a/3) , ilerü (25a/6) , kendü (30a/4,441)

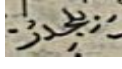
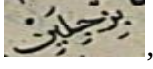
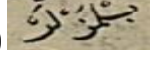
Son seste /ü/ ünlüsü çoğunlukla ötrelevav /ؤ/ ile gösterilmiştir.

görlü (8a/6) , bellü (15b/6) , eyü (13a/7) , gizlü (17a/9)
, ekinlü (17b/8)

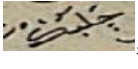
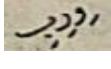
2.1.1.1.1.Ünsüzlerin Yazımı

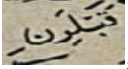
/b/ ünsüzü

Ön seste b ünsüzü /ب/ ile gösterilmektedir.

bayık (2a/9) , bilicidür (3a/2) , bizcileyin (15b/5) ,
buyruğından (22b/2) , bilmezler (23b/11)

İç seste b ünsüzü /ب/ ile gösterilmektedir.

Çalab'uhn (2a/7) , vèribi (2b/2) , maşraba (7a/7)

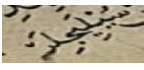
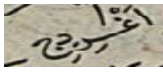
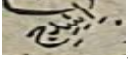
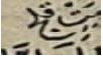
kablarını (7b/2) , gibidür (16a/6)

Son seste b ünsüzü /ب/ ile gösterilmektedir.

cevab (11b/8)

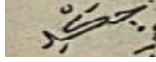
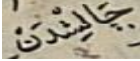
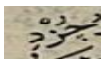
/c/ ünsüzü

c ünsüzü sadece iç seste görülmektedir. İç seste c ünsüzü /ج/ ile gösterilmektedir.

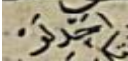
söyleyiciler(7b/11) , ağrıdıcı (3b/3) , işidici (4a/8)
, kılıcı (6a/2)

/ç/ ünsüzü

Ön seste ç ünsüzü /چ/ ile gösterilmektedir.

çık (4a/1) , çekdi (10b/5) , çift (10b/7) , çalışdan
(28a/2) , çözdü (28b/7)

İç seste ç ünsüzü /چ/ ile gösterilmektedir.

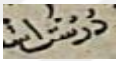
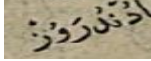
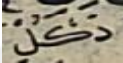
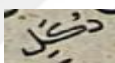
içün (2a/8) , gerçekler (2b/9) , ölçegi (6a/9) , açdılar
(6b/5) , neçe (9b/8)

Son seste ç ünsüzü hem /چ/ hem de /چ/ ile gösterilmektedir.

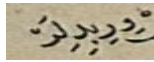
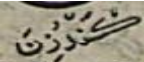
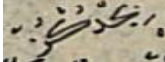
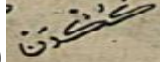
güc (16b/4) , ağac (16b/10) , ögünc (18b/3)

/d/ ünsüzü

Ön seste d ünsüzü /د/ ile gösterilmektedir.

dağı (2a/1) , dürüst (2a/7) , döndürevüz (3a/11) , degül
(4b/9) , dükeli (10b/4)

İç seste d ünsüzü /د/ ile gösterilmektedir.

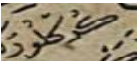
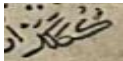
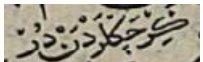
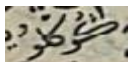
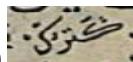
karındaşlarıña (2a/4) , veribidiler (2b/11) , kendüzine
(3a/8) , bicdüñüz (5b/1) , gökden (17a/11)

Son seste d ünsüzü /د/ ile gösterilmektedir.

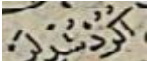
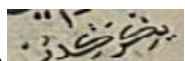
ad (4b/8) , od (18b/6) , yanud (8b/5) , and (24b/11)

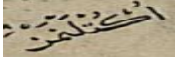
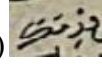
/g/ ünsüzü

g ünsüzü ön seste /ك/ ile gösterilmektedir. İnce seslerle beraber görülür.

görlü (1b/4) , gönlek (2b/10) , gerçeklerdendir (3b/6)
, gönlü (4a/3) , getirüñ (5b/5)

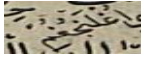
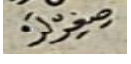
İç seste g ünsüzü ince seslerle birlikte /ك/ ile gösterilmektedir.

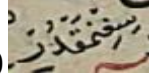
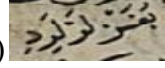
eger (4a/4) , ügrüdüşdiler (3b/1) , yigrekür (8a/3)

ögütlenmez (23a/11) , vërmege (27a/7)

/ğ/ ünsüzü

İç seste ğ ünsüzü /ğ/ ile gösterilmektedir. Kalın seslerle beraber görülmektedir.

oğlancuğum (2a/3) , azgunlık (2a/9) , şığırlar (5a/4)

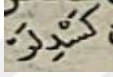
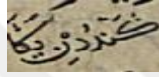
sığınmağdur (7b/9) , boğazlarıdı (15a/6)

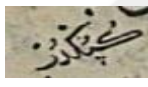
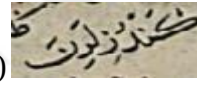
Son seste ğ ünsüzü kalın seslerle birlikte /ğ/ ile gösterilmektedir.

turağ (12b/2) , şağ (27a/3)

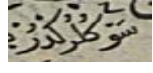
/k/ ünsüzü

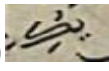
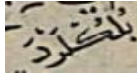
Ön seste k ünsüzü ince seslerle birlikte /ک/ ile gösterilmektedir.

kesdiler 4a/2 , kendüdin (9a/7) , köpükdür (12a/7)

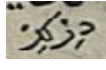
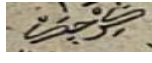
, keseginde (21a/6) , kendüzilerine (24b/2)

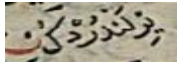
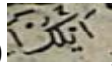
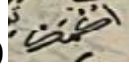
İç seste k ünsüzü ince seslerle birlikte /ک/ ile gösterilmektedir.

İki (2a/6) , belki (2b/10) , sevgülürekdür (4a/5) , yüki

(7a/7) , bölüklerde (19a/7)

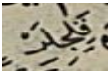
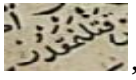
Son seste k ünsüzü ince seslerle birlikte /ک/ ile gösterilmektedir.

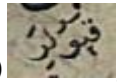
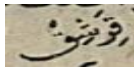
dirlik (13a/3) , gerçek (5a/9) , yerlendürdük (3a/5)

, eylük (3a/7) , ögmek (18a/1)

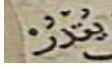
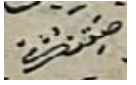
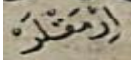
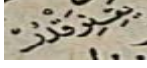
/k/ ünsüzü

Ön seste k ünsüzü /ک/ ile gösterilmektedir. kalın seslerle beraber görülmektedir.

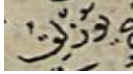
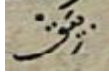
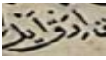
kılıcılar (2a/3) , kırt (2b/4) , katlanmağdur (2b/10) ,

kapuları (3a/8) , karışık (5a/7)

İç seste k ünsüzü kalın seslerle birlikte /ق/ ile gösterilmektedir.

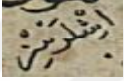
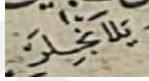
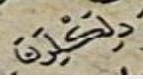
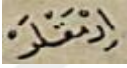
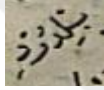
o kırlar (4a/6) , yokdur (8b/9) , şakınuñ (24b/7) ,
ırmaqlar (23a/9) , yakınırakdur (27b/4)

Son seste k ünsüzü kalın seslerle birlikte /ق/ ile gösterilmektedir.

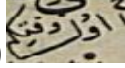
yavuzlık (5b/8) , bayık (3a/10) , ortak (24b/4) , kulağ
(19b/2) , ırak (17b/5)

/l/ ünsüzü

İç seste l ünsüzü /ل/ ile gösterilmektedir.

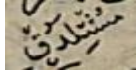
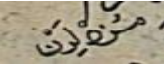
işlersiz (1b/1) , yalancılar (7b/1) , dileklerine (14a/5)
, altından (13b/11) , bildürdi (15a/8)

Son seste l ünsüzü /ل/ ile gösterilmektedir.

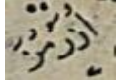
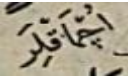
yol (5b/11) , el (6a/4) , ol (10a/6) , oğul (27a/5) ,
kul (4a/9)

/m/ ünsüzü

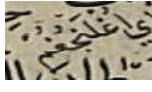
Ön seste m ünsüzü /م/ ile gösterilmektedir.

mekir (18b/1) , muştıladıķ (20b/10) , munların (29a/7)

İç seste m ünsüzü /م/ ile gösterilmektedir.

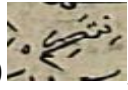
şanmak (2a/4) , eylemege (3a/7) , üzerümüze (8b/9) ,
uçmaqları (12b/8) , anamı (18a/3)

Son seste m ünsüzü /م/ ile gösterilmektedir.

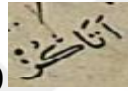
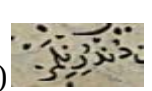
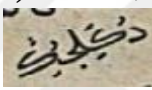
oğlancuğum (2a/3) , uydum (4b/4) , kaygum (8a/8) ,
eyleyem (4a/6)

/n/ ünsüzü

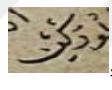
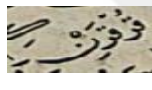
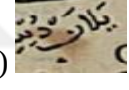
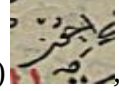
Ön seste n ünsüzü /ن/ ile gösterilmektedir.

nitekim (6b/4) , neçe (9b/8) , nişe (13a/4) , nesene (22b/5)

İç seste n ünsüzü /ن/ ile gösterilmektedir.

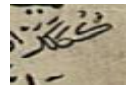
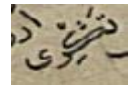
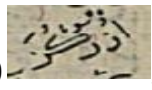
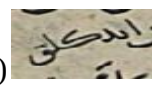
atanuz (7b/11) , içine (7a/7) , döndürinilemez (10a/7) ,
indüre (16a/4) , dükelicünü (20a/4)

Son seste n ünsüzü /ن/ ile gösterilmektedir.

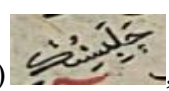
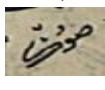
terkin (1b/4) , korğarın (2b/4) , yalan(10a/7) , için
(10a/9) , boyun (23b/5)

/ñ/ ünsüzü

İç seste yer alan ñ ünsüzü /ك/ sesi ile gösterilmektedir.

göñlek (2b/10) , Tañrı (2b/11) , göñlü (4a/3) ,
üzerüñüze (8a/1) , aydıñlık (12a/3)

Son seste ñ ünsüzü /ك/ ile gösterilmektedir.

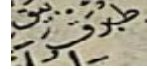
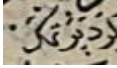
sizüñ(3b/7) , anlaruñ (4a/6) , Çalab'ısınıñ (5a/3) , şöñ
(12b/11) , korquñ (22b/3)

/p/ ünsüzü

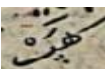
Ön seste yer alan p sesi be /ب/ ve p /پ/ ile gösterilmektedir.

pes (2b/5)

İç seste p ünsüzü hem be /ب/ hem de p /پ/ ile gösterilmektedir.

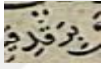
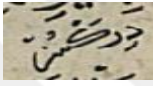
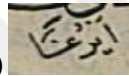
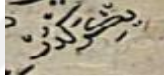
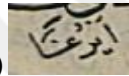
tapmazsız (4b/8) , tobrağda (11a/2) , köpük (12a/6) , depretmek (18a/6) , depelü (19b/3)

Son seste p ünsüzü hem be /ب/ hem de p /پ/ ile gösterilmektedir.

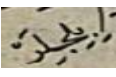
hep (8a/7) , şarp (16a/10) , tap (22a/9) , ısırub (3a/11, 71) , açılıb (18a/6, 274)

/r/ ünsüzü

İç seste r ünsüzü /ر/ ile gösterilmektedir.

bırakdı (3a/1) , direksüz (10b/3) , koparılmıdı (17a/2) , yigirekdür (24a/8) , ayruğa (27a/6)

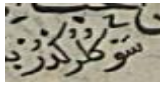
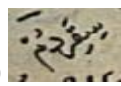
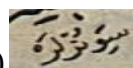
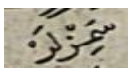
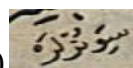
Son seste r ünsüzü /ر/ ile gösterilmektedir.

biliciler (5a/7) , yağmur (5b/4)

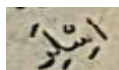
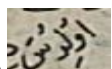
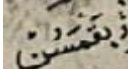
var (7b/8) , bilür (12b/2) , şanır (14b/1)

/s/ ünsüzü

Ön seste s ünsüzü /س/ ile gösterilmektedir.

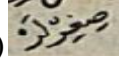
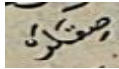
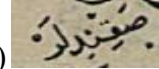
sevgülürekdür (4a/5) , sıkarıdum (4a/10) , semizler (5a/4) , sözden (13b/8) , sevinürler (21a/9)

İç seste s ünsüzü /س/ ile gösterilmektedir.

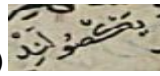
isleri (4b/7) , nesene (11a/9) , keserler (13a/1) , olurısa (18b/1) , bakmasun (21a/6)

/ş/ ünsüzü

Ön seste ş sesi ünsüzü /ص/ ile gösterilmektedir. Kalın seslerle beraber görülmektedir.

şanmak (2a/4) , şuya (3a/1) , şığırlar (5a/4) , şıklar (5b/4) , şakındılar (10a/5)

İç seste ş ünsüzü kalın seslerle birlikte /ص/ ile gösterilmektedir.

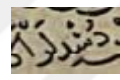
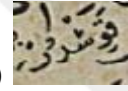
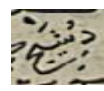
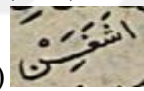
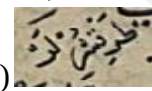
yanşulandı (13b/4)

/ş/ ünsüzü

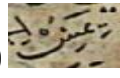
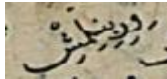
Ön seste ş ünsüzü /ش/ ile gösterilmektedir.

şundan (5b/2) , şöyle 11b/9, 194) , şol (14a/1)

İç seste ş ünsüzü /ش/ ile gösterilmektedir.

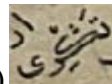
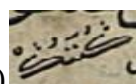
düşdiler (9a/9) , kavışdur (9b/5) , döşeyici (11b/9) , aşağısın (21b/2) , tartışurlar (25a/2)

Son seste ş ünsüzü /ش/ ile gösterilmektedir.

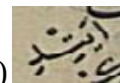
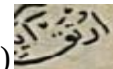
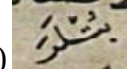
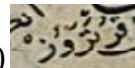
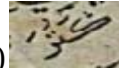
yemiş(11a/1) , iş (2b/10) , kuş (4a/11) , öğilmiş (15a/10) , veribilinmiş (14b/4)

/t/ ünsüzü

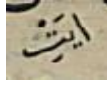
Ön seste t ünsüzü /ت/ ile gösterilmektedir.

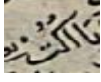
Tañrı (2b/11) , tüketüñ (17a/7)

İç seste t ünsüzü /ت/ ile gösterilmektedir.

eyitdi (2a/1) , artuk(10a/3) , butlara (17b/5) , kırtaravuz (10a/7) , getüre(14a/8)

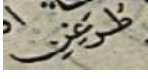
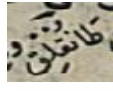
Son seste t ünsüzü /ت/ ile gösterilmektedir.

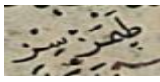
kurt (2b/4) , ögüt (9b/8) , eyit (10a/1) , okut (19a/3)

/t/ ünsüzü

Ön seste yer alan t sesi /ط/ ile gösterilmektedir.

turağını (3a/4) , tanıklık (3b/4) , tapmazsız (4b/8)

, toköz (5a/4)

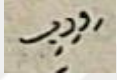
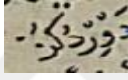

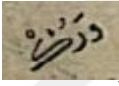
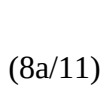
, tağlar (10b/6)

/v/ ünsüzü

Ön seste v ünsüzü /و/ ile gösterilmektedir.

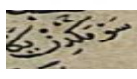
veribi (2b/2) , vërdüñüz (4b/8) , var (7b/8) , varuñ

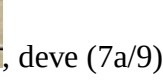
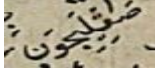

, varmaklarında (25a/11)

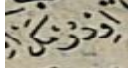

İç seste v ünsüzü /و/ ile gösterilmektedir.

yavuz (2a/4) , sevmeginden (3b/10) , şaklayıcıvan (6a/4)

, deve (7a/9)

, ivdürmek (11a/4)

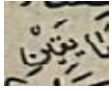
Son seste v ünsüzü /و/ ile gösterilmektedir.

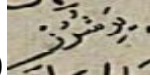
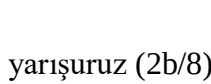
Ev (26b/8)

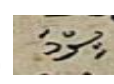
/y/ ünsüzü

Ön seste y ünsüzü /ي/ ile gösterilmektedir.

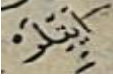
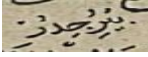
yüriyicileruñ (2b/1) , yeye (2b/4) , yakın (2b/7) ,

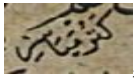

, yerde (6a/4)

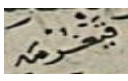

İç seste y ünsüzü /ي/ ile gösterilmektedir.

eyittiler (5b/8) , buyurıcıdur (6a/1) , getürmeysesiz (6a/9)

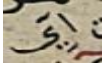
, kayğurma (7a/6)

, uyurdı (8b/9)

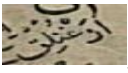
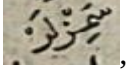
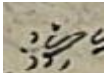
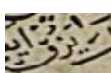

Son seste y ünsüzü /ي/ ile gösterilmektedir.

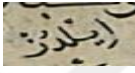
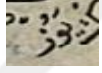
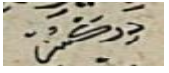
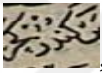
Ay'ı (2a/3) , èy (3b/7) , oy (4a/7)

/z/ ünsüzü

İç seste z ünsüzü /ز/ ile gösterilmektedir.

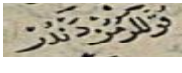
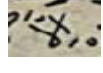
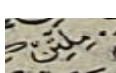
azgunluk (2a/9) , gözlediler (3a/1) , semizler (5a/4) ,
gözi (8a/8) , yazuk (9a/6)

Son seste z ünsüzü /ز/ ile gösterilmektedir.

ılduz (2a/2) , yavuz (3b/7) , direksüz (10b/3) ,
gündüz (19a/10) , göz (27b/4)

ŞEDDENİN YAZIMI

Metinde yer alan şedde kullanımı Arapça ve Farsçada yer alan şedde kullanımı ile benzerdir.

kullarumuzdandır(3b/1) , illā(3b/3) , cāhillerden(4a/7) ,
milletin(4b/3)

1. SES BİLGİSİ

Sesler, çıkış yerleri bakımından çeşitli sınıflara ayrılır. Boğumlanma tarzlarına göre ise sesler ünlü ve ünsüz olmak üzere ikiye ayrılırlar.

1.1 ÜNLÜLER

Eski Anadolu Türkçesinde yer alan ünlüler, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi a,e,i,o,ö,u,ü ünlüleridir. Bunun yanında kapalı e (è) ünlüsü de bulunmaktadır. Kapalı è/ ünlüsünün olup olmaması konusunda uzmanlar kesin bir sonuca varamamışlardır. *Ancak i/è nin durumu metinlerdeki yazılış yönünden hemen daima i tarafındadır. Çünkü ilk hecelerinde bu sesi taşıyan kelimelerin ünlüleri hep esre veya esreli y ile yazılmıştır. (bil “ bel”, biş “ beş”, demek “demek, söylemek”, gice, girü gibi.) Ancak devre sonlarına doğru i’li şekiller yanında è’li örneklere de rastlanmaktadır. (èl “ memleket”, ülke; yabancı”, yèl, yèg “ üstün, daha iyi”) gibi (Özkan,1995: 91).*

1.1.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

1.1.1.1. e/i Değişmesi

“Türkçede kelime başında ve ilk hecedeki bazı e’lerin i, bazı i’lerin e olma temayülü vardır. Bu temayülü Eski Türkçenin başından beri görmekteyiz. Bu iki değişmeden i’lerin e olması daha çoktur. Bu çokluk bilhassa Batı Türkçesinde görülmektedir. Kelime başındaki ve ilk hecedeki e-i bakımından herhalde i daha eski ve i-e değişikliği e-i değişikliğinden daha aslidir. Fakat başlangıçtan beri Türkçenin her devrinde bu iki değişmenin yan yana ve karışık bir şekilde vuku bulduğunu da unutmamak lazımdır. Aynı devirde bir yanda bazı e’ler i olurken öte yanda da bazı i’ler e olmuştur. Onun için bu devre e>i, şu devre de i>e temayülündedir diyemiyoruz.” (Ergin, 2000: 79).

Türk yazı dilinde çok fazla tartışma konusunun yaşandığı meselelerden biridir. Türkçede, Eski Türkçeden beri kelime başındaki e sesinin i olarak okunması i sesinin de e olarak okunduğu görülmektedir. Bu değişimi Batı Türkçesinde de görmekteyiz. Ancak bu değişimler düzenli değildir. Bazı kelimelerin e’li şekilleri ve i’li şekilleri görülmektedir ve bir karışıklık söz konusudur. Türk dilinin tarihî dönemlerinde hakkında epeyce bir tartışmanın söz konusu olduğu konulardan birisi de kapalı /é/ sesinin var olduğu ile ilgilidir. Günümüze kadar bu konuya temas edenler bir tarafta /i/ sesinin diğer tarafta ise /e/ sesinin bulunmasından yola çıkarak bu iki sesi kendisinde toplayan bir kapalı /é/ sesinin olduğunu ileri sürmektedirler (Arat, 1953: 311). E. R. Tenişev, Sir G. Clauson, N. A. Baskakov gibi Türk dili üzerinde çalışan uzmanlar, Türkçede kapalı /é/ sesi ile beraber dokuz aslî ünlü sesin olduğunu kabul etmektedirler (Kocaoglu, 2003:2). Bu bağlamda hem harf ile hem de hareke ile gösterilen seslerde gelişmeli şekilleri göstermesinden dolayı harekeli olan sesin esas alınması mantığa daha yakın olduğu görülmektedir (Duman, 1999: 101).

İncelenen metinde görülen e>i değişiklikleri şunlardır:

ked->giyesiz (23a/7)

neçe>nice (niçe18b/9)

eki>iki (8a/8)

neteg>nite (13b/5)

işit-< eşit (işidici 4a/8, işitmek-çün 12a/7, işidicidür18a/2, işidici22b/5, işiden 28a/11)

Metinde yer alan ve /i/ şeklinde okunan kelimeler günümüzde /e/ olarak görmekteyiz. Bundan dolayı karışıklığı gidermek için /e/ vokali kapalı /é/ şeklinde gösterilmiştir.

İncelenen metinde /i/ olarak yazılıp ancak kapalı /è/ şeklinde gösterilen örnekler şunlardır:

èy (2a/3)

dèrler (2a/9)

gèceye (11b/11)

yèye (2b/4)

yère (2a/10)

gèrçekler (2b/9)

gèrü (6b/2)

èrdi (3a/7)

vèr (4a/11)

yèrler (5a/4)

vèrdi (7a/5)

1.1.1.2. u/i ve ü/i Değişmesi

Eski Türkçede yer alan bazı kelimelerdeki /u/ ve /ü/ vokalleri Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde /i/ vokaline dönüşmüştür. İncelenen metindeki değişimler şunlardır:

uçun > içün (2a/8)

kutrul-, kurtul->kırtılmaz (3a/10)

Bugün, bazı kelimelerdeki /u/, sesi /i/ sesine, /ü/ sesi ,/i/ sesine dönmüştür.

azğün>azgın (2a/9)

şatun>satın (3a/3)

yanud>yanıt (3a/7)

bizüm>bizim (2b/3)

kapu>kapı (3a/8)

ilerü>ileri (3a/9)

nedür> nedir (5b/7)

katumuzda> katımızda (6a/3)

benüm> benim (6a/10)

karundaşımız> karındaşımız (6b/7)

altun> altın (7a/6)
tanuklık> tanıklık (8a/4)
yazuk> yazık (8b/9)
cānum> canım (9b/4)
bellü> belli (12a/8)
eyü> iyi (12b/7)
şarusu> sarısı (16a/4)
sizüñ> sizin (17a/11)
delüsin> delisin (19a/3)
gêrü> geri (19b/9)
karşu> karşı (20b/5)
ayruk> ayık (24b/4)
Bazı kelimelerdeki /u/ sesi ise Eski Türkçedeki şekliyle devam etmiştir:
artuk>artuk (10b/10)
altun>altun (12a/7)
yazuk>yazuklular (19a/8)

1.1.1.3. Ünlü Düşmesi

Ses düşmeleri, seslerin hem kendi özellikleri hem de yanlarındaki seslerle de ilgilidir. Dillerde düzenli olarak yer alan bir ses olayı değildir. Vurgu ile ilgili de görülmektedir (Karaağaç, 2018: 71). Bu ses hadisesi, Türkçe kelimelerde daha çok dar ünlü özelliği gösteren ve vurgusuz olan orta hecenin düşme eğilimi göstermesiyle gerçekleşmektedir (Tseng, 2002: 23-25). Alıntı kelimelerde ise bu durum Türkçe'nin hece sistemine ve Türkçe'nin söylenişine göre türemiş olan, orta hecede yer alan dar ünlü sesin, sözcüğe ünlü ses ile başlayan bir ek geldiği zaman veyahut yardımcı fiiller ile oluşturduğu birleşme ile meydana gelmektedir (Küçük, 2014: 45).

Ses düşmeleri ön seste iç seste ve son seste meydana gelmektedir. Bu ses düşmeleriyle dil birimi de ortadan kalkmaktadır. Eski Anadolu Türkçesinde ses düşmesi vurgusuz orta hece ünlüsünün düşmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Dilimizde iki ünsüz yan yana bulunmaz araya ünlü sesin girmesiyle ses Türkçenin yapısına uydurulur. Bu ses olayı, dilimizde yabancı dillerden alınan kelimelerde görülmektedir. İncelenen metinde bu ses hadisesi hem Türkçe kelimelerde hem de alıntı kelimelerde karşımıza çıkmaktadır. Örnekler İki başlık altındadır:

1. Orta Hece Ünlü Düşmesi

Orta hece düşmesine örnek olan kelimelere baktığımızda, bu hadisenin genellikle /ğ/, /ŋ/, /y/, /l/, /r/, /m/ gibi ünsüzlerin komşusu olan orta hecenin zayıf ve dar ünlülerinde meydana geldiği görülmektedir (Uyğur, 2021: 13).

i>Ø

adır- >ayruk (11b/4)

ağız>ağzına (11b/9)

i>Ø

kölige >gölgeler (27b/11)

u>Ø

toguru>toğru (13b/2)

yumuşak>yumşak (22a/2)

uğur+ı >uğrılar (7a/11)

buyur-uk > buyruğun (4a /6)

oğul+an >oğlancuğum (2a/3)

ET uçun>bizümçün (9a/5)

ü>Ø

edgü >eylügen (27b/2)

kögüz>göksün (22a/8)

könül>gönline (26b/7)

2. Birleşme Sonucu Meydana Gelen Ünlü Düşmesi

Bu ses olayında ünlü ile bitip ünlü ile başlayan bir kelime grubunda kaynaşma sonucunda ünlü sesden biri düşer ve bu iki kelime birleşir. Bu birleşme olayı geçici bir birleşme olabileceği gibi kalıplaşma oluşturarak kalıcı hâle de gelebilmektedir (Özkan, 1992: 89).

ET ne ise ne > nesene (3b/11)

ne oldu>n'oldı (2b/2)

şu öyle > şöyle (11b/9)

1.1.1.4. Ünlü Türemesi

Bir takım nedenlere bağlı olarak sözcüklere getirilen ünlüleri ifade etmek üzere kullanılan terim ünlü türemesidir. Türeme ünlü, sözcüklerin bünyesinde yer almayan, sonradan sözcüğe dâhil olan sesleri ifade eder. Ön, iç ve son seslerde gerçekleşebilir (Böler, 2020: 104) dilimize yabancı dillerden geçmiş kelimelerde karşımıza çıkan bir

ses olayıdır. Türkçede iki ünsüz yan yana gelmez. Ünlü türemesinin nedenlerinden biri de alıntı sözcüklerin Türkçenin yapısına uydurmaktır. Alıntı sözcükleri Türkçenin yapısına uydurmak için iki ünsüz arasına bir ünlü konur. Bu ünlü, kendisinden önceki ünlü ile de benzeşmektedir (Deny, 1995: 97). İncelenen metinde yer alan bu ses olayını alıntı kelimelerde ve sıra sayı sıfatlarında görmekteyiz. Bu kelimeler şunlardır:

pādšāh>pādišāh(5a/4)

ET ekinç >ekinc (20b/3)

ET üçünç>üçünc (20b/3)

ehil: (Ar.) ehline (25a/7)

nesil (Ar.) neslünden (17b/7)

1.1.1.5. Ünlü Uyumları

1.1.1.5.1. Kalınlıkİncelik (Damak) Uyumu

“Kalınlık-incelik uyumu bir kelimedeki vokallerin kalınlık-incelik bakımından birbirine uygun olmasıdır. Türkçede bir kelimedeki vokallerin hepsi ya kalın ya ince olabilir. Bir kelimedede hem kalın hem ince vokal bulunamaz. Yani bir kökün, bir ekin, kök ve eklerden yapılmış bir kelimenin vokalleri kalınlık ve incelik bakımından tamamiyle bir uygunluk içinde bulunurlar.” (Ergin, 2000: 70).

Türkçede yer alan (kalın olan ünlüler: o,a,u,ı ve ince ünlüler: i,ü,e,ö,ü) kalınlık-incelik bakımından birbirleriyle uyum halindedir. Kelimedeki ünlülerin hepsi ya kalın ya ince olmalıdır.

Eski Türkçede olduğu gibi Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde de kalınlık incelik uyumu tamdır. Türkiye Türkçesinde uyuma girmeyen -ki aitlik eki Eski Anadolu Türkçesi’nde Eski Türkçedeki gibi -kı,-ki şeklinde kullanılmıştır ve uyuma girmiştir. Ünlü ile biten kelimelerde ünsüzü tonlulaşır ve -gı şekline dönmektedir (Öztürk, 2017: 44).

Türkiye Türkçesinde uyumu bozan -ki aitlik ekinin incelenen metinde bir kelimedede uyuma girdiği görülmektedir.

arasındağıy (21b/9)

+ken zarf fiil eki, kalınlık incelik uyumunu bozmaktadır:

Qur’ân-iken (1b/3)

tolmuş-iken (8a/8)

ulucılar-ken (9a/8)

incelenen metinde için ve ile edatlarının uyuma girdiği tespit edilmiştir:

olmağ-ıla (2a/6), añağ-ıla (13a/6), katanmağ-ıla (21b/10), Tañrı-y-ıçun (27a/8)

1.1.1.5.2. DüzlükYuvarlaklık (Dudak) Uyumu

Türkçe kelimelerin ilk hecelerinde yer alan ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre veya kendilerini izleyen hecelerdeki ünlülerin de düz veya yuvarlak ünlülü oluşu, zor da olsa Türk yazı dillerinde görülen ses olayıdır. Düzlük-yuvarlaklık uyumu, düz ünlülerden sonra düz ünlülerin yuvarlak ünlülerden sonra, dar-yuvarlak veya düz-geniş ünlülerin gelmesi durumudur (Karaağaç, 2018: 75).

Eski Anadolu Türkçesinde, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi bir dudak uyumu söz konusu değildir. Çünkü Eski Anadolu Türkçesi devri ya sürekli yuvarlak ünlülü ya da sürekli düz ünlülü olan bir devirdir (Gülsevin, 2004: 94). İncelenen metinde yuvarlaklaşmalar eklerde ve köklerde olmak üzere iki kısma ayrılıp ele alınmıştır.

1.1.1.6. Eklerde Uyumsuzluk

Eski Anadolu Türkçesi Dönemi'nde birtakım fonetik sebeplerden kaynaklı kimi ekler uyum dışına çıktığı görülmektedir. Aynı devrede yer alan Çağatay sahasında Eski Türkçenin fonetik sisteminin korunduğu görülmektedir. Anadolu sahasında ise bu sistemin bozulmasının nedeni fonetik benzeşmelerdir (Develi, 1995: 61).

Eski Anadolu Türkçesi Dönem'inde düzlük yuvarlaklık olarak dudak benzeşmesine aykırı olan birçok ek vardır. Bunlardan bir kısmı, eklerin ilk şekillerini devam ettirmelerinden dolayı olanlar, bunlardan bir kısmı da dudak ünsüzlerinin yanlarındaki ek ünlüsünü yuvarlaklaştırmasından kaynaklı uyumsuzluklardır. Bundan dolayı ekleri yuvarlak ünlü taşıyan ekler ve düz ünlü taşıyan ekler olarak ikiye ayırmak gerekmektedir (Özkan, 1995: 94).

1.1.1.6.1. Yuvarlak Ünlülü Ekler

1. Teklik şahıs iyelik eki +(U)m:

oğlancuğ+(u)m (2a/3), Çalab+(u)m (3a/9), turağ+(u)mı (3a/9), baş+(u)m (4a/11), atalar+(u)muñ (4b/4), kat+(u)mda (6a/10)

2. Teklik şahıs iyelik eki +(U)ñ

karundaş+(u)ñvan (7a/6), kapu+n+(u)ñ (20b/3), Çalab+(u)ñ (1b/1), hatun+(u)ñ (4a/5), bazirgān+(u)ñ (3a/2)

1. Çokluk şahıs iyelik eki +(U)mUz

kumāşumuz (2b/8), kullarumuzdandır (3b/1), katumuzda (6a/3), mālumuzdur (6b/7), yazuklarımızı (9a/5), nişānlarımız (15a/3), rahmetümüzü (6a/5)

2. Çokluk şahıs iyelik eki +(U)ñUz

nefslerüñüz (2b/10), şaṇmağūñuz (3b/7), atalaruñuza (4b/8), üzerüñüze (28b/6),
katuñuzdadur (29a/5)

İlgi eki +(n)Uḡ;+U(ḡ)

Taṇrı'nuñ (10a/2), kuyunuñ (2b/6), bazirgānuñ(3a/2), kapunuñ (20b/3), atasınuñ
(7b/5)

3. Teklik şahıs bildirme eki +dUr

āyetler+dür (1b/3), düşmen+dür (2a/4), bilici+dür (2a/7), işlü+dür (2a/7),
ğalib+dür (3a/6)

İsimden isim yapma eki +IU

artuḡ+lu (27a/1), iş+lü (8a/7), görk+lü (2b/10), 'izzet+lü (4a/3), ekin+lü (17b/8),
depe+lü (19b/3)

İsimden isim yapma eki +sUz

beñdeş+süz (14b/7), kumān+suz+lık (22a/9), göz+süz (12a/3), dil+süz (27b/1),
geñ+süz (29b/8)

İsimden isim yapma eki +cUk

dügel+cük+ler+i (9a/1)

Fiilden isim yapma eki –gUn

az-ḡun+lık (2a/9)

Fiilden isim yapma eki –mUr

yağ-mur (5b/4)

Fiilden isim yapma eki -(U)K

bul-uk (19a/2), art-uk (6b/7), tan-uk+lık (8a/4)

Fiilden isim yapma eki –U

öl-ü+ler+dür (23b/3)

Fiilden fiil yapma eki –dUr

ṭur-ak+lan-dur-dım (17b/7), unit-dur-ur (5a/3), yan-dur-ur-sız (12a/7), yağ-dur-
duḡ (21b/2), az-dur-ur (17a/4)

Sıfat-fiil eki –dUk

düzdüğünden soñra (5b/6), görmedüğim bayık (16a/8), incitdüğinden soñra
(30a/3)

Zarf-fiil eki -(y)Up; -UbAn

yapış-up (3a/1), ölç-üb (6b/3)

Zarf-fiil eki -(y)U

gizle-y-ü (27a/10), aña-y-u (21b/3)

Geniş zaman eki –Ur

olı-nur (10a/3), inan-ur-lar (10a/10), artur-ur (11a/9), kopar-ur (11b/5)

Görülen geçmiş zaman 1. teklik şahıs eki –dUm

sıkırı-dum (4a/10), inan-dum (6b/4), dut-dum (13b/5), vèr-düm (4b/1),
turaklandur-dum (17b/7), olma-dum (20a/6)

Görülen geçmiş zaman 2. teklik şahıs eki –dUñ

öğret-düñ (7a/4), vèr-düñ (3a/7), geleme-düñ (7a/10), eyle-düñ (14a/7)

1. Çokluk şahıs eki(Emir ve Şartta) -vUz

duta-vuz (3a/4), ala-vuz (6b/3), getüre-vüz (6b/7), dirilde-vüz (29a/7)

2. Çokluk şahıs emir eki –Un

bırağ-uñ (2a/10), var-uñ (8a/11), kork-uñ (21a/10), tap-uñ (24b/7), bak-uñ
(24b/9)

Metinde ekin düz ünlüsü de şu şekildedir: getir-iñ (6a/2)

1. Çokluk şahıs eki –(U)z

otla-y-uz (2b/3), eyle-r-üz (1b/4), dileyici-ler-üz (2b/2), vèr-ür-üz (3a/7), eyle-
düñ-üz (4a/3)

2. Çokluk şahıs eki –ñUz

dutdu-ñuz (5b/3), olmadı-ñuz mı (18a/9), olursa-ñuz (21a/11), okumadı-ñuz
(22b/7), oldu-ñuz (25b/11)

Emir kipi 3. teklik şahıs eki –sUn

bakma-sun (21a/6), dut-sun (26a/3), eyle-sün (7a/2), gizlen-sün (26a/3)

1.1.1.6.2. Düz Ünlülü Ekler

Belirtme eki +(y)I

düşüñ+i (2a/3), gözüñ+i (22a/1), kavmüñ+i (15a/3), eyreg+i (3a/6)

Ayrılma eki +dIn

kavmlerin+din (6b/1), ataların+dın (6b/2), Tañrı+dın (10a/1), şaklamak+dın
(6b/5)

Birliktelik eki +(y)IIA

anuñ-ıla-kim (1b/4), kaşd-ıla (3b/8), yağdurın-ıla (5b/4), yaraqları-ıla (6a/8)

3. Teklik şahıs iyelik eki +sI; +I

güc+i (18b/3), Çalabı+sı (3a/11), cezā+sı (3b/2), ata+sı (7b/8)

İsimden isim yapma eki +CI

bağ+cı (14b/1), yalan+cı+lar+dan+dur (3b/5), sorı+cı (11b/5)

İsimden isim yapma eki +Ilık

azgın+lık (9b/1), yavuz+lık (5b/8), hor+lık (26a/3), dost+lık (17a/10)

Fülden isim yapma eki -(y)IcI

bil-ici(4a/8), eyid-ici (2a/11), işid-ici (4a/8), yarlıgay-ıcı (9a/7), söyle-y-ici-ler (7b/11)

Fülden fiil yapanek-(I)ı,i

Fülden fiil yapan ekin yardımcı ünlüleri düzdür.

yırt-ıl-dı (3b/4), dön-dür-il-di (6b/6), sür-il-miş (8b/4)

Filden fiil yapanek -(I)n

Filden fiil yapma ekinin yardımcı ünlüleri düzdür.

sığ-ın+mak+dur (3a/9), ol-ın-mış-lar (3b/1), şāk-ın-ur-lar (6a/6), in-dür-in-il-di (10b/1), gör-in-il-di (16b/7)

Filden fiil yapanek -(I)ş

Filden fiil yapma ekinin yardımcı ünlüleri düzdür.

yar-ış-ur-uz (2b/8), kar-ış-ık (5a/7), tart-ış-ur-lar (11b/7)

Füillerde 2. teklik şahıs eki –sIn

vère-sin (2b/7), bilür-sin (17b/10), okıya-sın (13a/9), ola-sın (8a/9)

2. Çokluk Şahıs Bildirme Eki -sIz

añlaya-sız (1b/4), ola-sız (2a/10), ilede-siz (2b/4), eyler-siz (2b/11)

Öğrenilen geçmiş zaman eki –mIş

şayılmış (3a/3), sürilmiş (8b/4), bırakılmış (12a/9), adanılmış (10b/4)

Soru eki–Mı

inanayın mı (6b/4), oldılar mı (9b/10), yormadılar mı (10a/4), dutduñuz mı (12a/1)

Görülen Geçmiş Zaman 3. Teklik Şahıs Eki –dI

oldı (2a/7), bakdı (2b/10), bırakdı (3a/1), bağladı (3a/8), yırtıldı (3b/4)

1. Teklik Şahıs Eki –In

korçar-ın (2b/4), buyurur-ın (4a/4), görür-in (5a/4), eyleyey-in (6a/2)

2. Teklik şahıs bildirme eki +sIn

yêrlü+sin (6a/3), degül+sin (2b/9), ulu+sın (8a/9)

Sıfat fiil eki –Ası

inan-ası kıl (6b/9), dut-ası nesene (13a/4), şıgın-ası yerler (28a/1)

1.1.1.7. Köklerde Uyumsuzluk

Bu dönemde bazı kelimelerde yer alan yuvarlak ünlüler Eski Türkçedeki gibi aynen devam etmiştir (Özkan, 1995: 94). Metinde yer alan Eski Türkçedeki gibi aynen yazılan kelimeler şunlardır:

eyü (2a/11), kendüzine (3a/8), ılduzlar (23a/4), altun (7a/6)

Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde kelime köklerinde bir dudak uyumu söz konusu değildir. Bu durum birden fazla sebepten dolayı meydana gelmektedir. Kelimelerdeki yuvarlaklaşma birden fazla hecedeki kelimelerin g/ğ ünsüzlerinin Batı Türkçesine geçerken düşmesiyle meydana gelmiştir. Metinde yer alan bu kelimeler şunlardır:

kapu (3b/2), aru (3b/1), şarusu (16a/4), şatun (29a/3), ulu (4a/1)

Bazı kelimelerde ise g/ğ ünsüzü düştüğü halde bir yuvarlaklaşma meydana gelmemiştir. Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

diri (19b/10), katı (8a/10), aşşı (7a/3)

Bir kısım kelimelerde de m,b,v,p sesleri olan dudak ünsüzleri sebebiyle yuvarlaklaşma görülmektedir (Özkan, 1995: 94). Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

yavuz (2a/4), kapu (19a/10), demür (12a/7)

Yuvarlak Ünlü Taşıyan Ekler Sebebiyle Uyum Dışı Olan Kelimeler:

koduğ (2b/8), tanuğ(3b/4), yazuğ (3b/8), ayruğlar (5a/5), artuğ (10a/3), eylük (4b/1), ilerü (2a/1), bellü (15a/1)

1.1.1.8 Birleşme

Türkçede kelimenin kökünde yan yana iki ünlü gelmez. Ünlü ses ile bitmiş olan bir sözcüğe ünlü ses ile başlayan bir sözcük ya da ek geldiğinde ünlülerden bir tanesi düşmektedir ve böylece birleşme olayı gerçekleşmektedir. Bu birleşme olayı hem gecici hem de kalıcı olabilmektedir (Timurtaş, 1976: 340) sürekli olarak birlikte kullanılan iki kelimenin geçirdiği değişimden sonra yeni bir kelime haline gelip tek bir kelime şekline dönüşmesidir (Tuna, 1986: 44). Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

noldı<ne+oldı (2b/2)

kendüzi<kendü+öz (16b/5)

şol<şu+ol(1b/3)

böyle<bu+eyle (13b/6)

nitekim<ne+teg+kim (2a/6)

1.2. ÜNSÜZLER

Eski Anadolu Türkçesinin bugünkü yazı dilimizden farklarından biri de /ñ/ damak ünzüsü ve gırtlak ünsüzü olan /h/ ünsüzünü barındırmasıdır (Korkmaz, 2020: 93).

1.2.1. Ünsüz Değişmeleri

1.2.1.1. b>p değişimi

Kelimenin başında meydana gelen bir ses olayıdır. Bazı kelimelerdeki b sesi Eski Türkçedeki şekliyle karşımıza çıkmaktadır. Kelime p sesine dönmemiştir. Metinde yer alan örnek:

barmağın (3a/11)

1.2.1.2. b>v değişimi

Eski Türkçede yer alan bazı kelimelerin ön, iç, son sesteki /b/ sesleri /v/ sesine dönmüştür. Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

var (7b/8) bar>var

vèribi (28a/11) biribi>vèribi

ev (26b/8) eb>ev

yavuz (30b/7) yabız>yavuz

vér (14a/8) bir>Vér

Bu ses olayı, fiil çekiminde 1. Kişi zamirlere gelen ben ve biz zamirinin -van, -ven, -vuz, -vüz şekline dönmüş şekli de görülmektedir. Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

ögredevüz (3a/5) vüz>biz

alavuz (6b/3) vuz>biz

1.2.1.3. t>d değişimi

Eski Türkçede sözcük başındaki -t ünsüzü, Eski Anadolu Türkçesi metinlerinde -t ünsüzünün olması ya da -d ünsüzüne dönüşmesi açısından karışık bir durum söz

konusudur. T->d- değişimi yüzyıldan yüzyıla ve eserden esere farklılıklar göstermektedir. t->d- değişimi daha çok, ince sıradan sözcüklerde gerçekleşmiştir. Kalın sıradan sözcüklerde t- ünsüzünün daha çok korunduğu görülmektedir (Korkmaz, 2020: 93). Karışıklık gösteren söz konusu değişim metinde kalın sıradan sözcüklerde /-t/ ünsüzünün korunduğu kelimeler şunlardır:

tanuk (3b/4)

toğru (3b/4)

tapmazsın (4b/8)

toğuz (5a/4)

tağlar (10b/6)

toğrakda (11a/2)

turağ (12b/2)

taş (21b/2)

toñuz (30a/11)

Kalın sıradan olan bazı kelimelerde ise /t/ sesi /d/ sesine dönmüştür.

takı>dağı (1b/3)

tur->dur-, durmağı (17a/2)

İnce sıradan olan bazı kelimelerde ise /t/ sesi /d/ sesine dönmüştür.

tegül>degül (1b/1)

tile->dile-, dile (3b/8)

teg>deg, degin (4a/9)

tebe>deve, deve (6b/8)

teñiz>deñiz, deñizde (17b/1)

ti->di-, dimeşeñüz (9a/2)

tirig>diri, diri (15a/7)

tükel>dükel, dükeli (10b/4)

telü>delü ,delü (28b/7)

1.2.1.4. k>g değişimi

Ön damak ünsüzlerinden biri olan k ses sedalılışıp g sesine dönmektedir. Batı Türkçesinin özelliklerinden biri olan k>g ses değişimini Eski Türkçemizde /k/ ve /g/ sesleri aynı harfle karşılandıkları için tespit edilememektedir. Bazı yazmalarda /g/ için ek işaretlemeler (Kef'in üstüne üç nokta gibi) vardır ancak bu genel imlâya

yansımamıştır ve eksik kalmıştır (Duman, 1993: 87). Kelime başında görülen k>g değişimi metinde şu şekildedir:

- kel->gel-, gel (3a/9)
- keltür->getür-, getürüñ (5b/5)
- kêç>geç, gec (30b/1)
- küneş>güneş, güneşi (23a/3)
- küntüz>gündüz, gündüz (19a/10)
- köñlek>göñlek, göñlekleri (18b/5)
- kèmi>gemi, gemi (23a/8)
- küç>güc, güci (27a/9)
- kün>gün, günü (31a/2)
- kögüz>gögüzlerinde-y-idi (20b/4)
- kèrü>gerü, gèrü (19b/9)
- kizle->gizle-, gizledi (7b/6)
- kir->gir-, girtü (9a/10)
- kibi>gibi, gibi (11b/9)
- köñül>göñül, göñülleri (13a/6)
- köz>göz, gözler (30a/1)
- kirtücek>gêrçek, gêrçek (5a/9)
- kergek>gerek, gerek (23b/10)
- keñez>genez, genez (6b/8)

Arap alfabesi k ve g sesini birbirinden ayırmadığı için /g/ sesine dönüşmeyen örnekler de vardır (Korkmaz, 2020: 94). Metinde yer alan bu kelimeler ise şunlardır:

- kendüzine (3a/8)
- key (17b/4)
- kim (1b/4)
- kesdiler (4a/2)
- kimse (21a/7)
- kişinüñ (29b/4)

1.2.1.5. k>h değişimi

Türkçede ön seste /h/ sesi görülmemektedir. Bundan dolayı ön sesteki /k/ sesi kendisini korur: Kani, kanda, kandan, kangı. Sadece Arapça ve Farsçadan dilimize geçen kelimelerde ön seste /h/ sesi bulunmaktadır: halk, hayal, hoş, hıyânet gibi (Özkan, 1995: 100) Eski Anadolu Türkçesinde ise iç ve son seste k>h değişimi görülmektedir (Ergin, 1963: 418).

Metinde ön seste kendisini koruyan k sesi şunlardır:

kaçan (23b/4)

kanı (24a/1)

1.2.1.6. ğ>v değişimi

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonundaki bazı eklerdeki g sesi düşmektedir. Bu ses düşmesiyle kelimelerde ünlü yuvarlaklaşması (saçığ>saçu, adrığ>ayru vb.) görülmektedir. Bu sesin korunduğu kelimelerde yuvarlak ünlü yanındaki g seslerinin v sesine dönüştüğü görülmektedir (Öztürk, 2017: 59).

Türkiye Türkçesinde v’li olan ancak metinde g ile yazılan kelimelere örnek şunlardır:

ög>öv, ögmek (18a/1)

ög>öv, ögilmiş (15a/10)

1.2.1.7. ñ>g, ğ, n, v değişimi

Eski Türkçede ñ ve g’li olarak iki şekilde gösterilen bazı kelimeler Eski Anadolu Türkçesinde g ile gösterilmektedir: eñin>egin, iñen>igen, eñirt->egirt-, eñer>eger (Timurtaş, 1994: 56).

Metinde eger örneği görülmektedir.

eger (3a/10)

1.2.1.8. m>b değişimi

Kelime başında görülen bir ses değişikliğidir. Metinde görülen örnekler şunlardır:

men>ben (16b/5)

manga>baña (20b/9)

1.2.1.9. d>y değişimi

/b/, /d/, /g/, /ğ/ gibi tonlu ve patlayıcı ünsüzler /l/, /r/ gibi sürtünmesiz ve akıcı ünsüzlere veya /y/ yarı ünlüsüne dönüşürler (Karaağaç, 2018: 62).

d>y değişiminin metinde görölen örnekleri şunlardır:

adağ>ayağ, ayak (29a/2)

edle>eyle, eyleyene (4a/4)

adır>ayır, ayurdu (30b/9)

ked>gey, gey (13a/10)

edgölük>eylük, aylük (24a/7)

adruk>ayruk, ayruklar (5a/5)

đuduđ>đuyu, đuyunuñ (2b/6)

1.2.1.10. g,đ>y değişimi

/b/, /d/, /g/, /đ/ gibi tonlu ve patlayıcı ünsüzler /l/, /r/ gibi sürtünmesiz ve akıcı ünsüzlere veya /y/ yarı ünlüsüne dönüşürler (Karaağaç, 2018: 62).

olmağay>olmaya, olmaya (16a/4)

1.2.1.11. ŋ>m değişimi

Dudaklılaşma hadisesidir. Bu ses olayında bir sözcükte veya ekte /b/ ve /p/ dudak ünsüzlerinden önce yer alan /n/ ve /ŋ/ sesinin bu ünsüzler sebebiyle dudak ünsüzü olan /m/ sesine dönüşmesidir (Aynacı, 2007: 87).

meniŋ>benüm, benüm (6a/10)

biziŋ>bizüm, bizüm (8b/4)

1.2.2. Ünsüz Düşmesi

Türkçenin tarihi devirleri içerisinde çeşitli ünsüzler düşme eğilimi göstermiştir. Eski Anadolu Türkçesinde ise ünsüz sesler ünlülere göre daha az düşme eğilimi göstermiştir (Köktekin, 2011: 68).

1.2.2.1. /g/ ve /đ/ ünsüzünün düşmesi

Eski Türkiye Türkçesinde ünsüz düşmesi çoğunlukla çok heceli kelimelerin sonunda yer alan ek ve hece başındaki /g/ ve /đ/ ünsüzlerinin Batı Türkçesine geçerken düşme eğilimi göstermiştir (Taş, 2021: 39). İncelenen metinde /g/ ve /đ/ ünsüzlerinin düşmesinin yanında bir de /l/, /y/ /b/ ünsüzlerinin de düşme eğilimi gösterdiği tespit edilmiştir.

đuduđ>đuyu, đuyunuñ (2b/6)

đatıđ>đatı, đatı (8a/10)

yalđan>yalan (2b/10)

ilgerü>ilerü, ilerü (3a/9)

tirig>diri, diri (15a/7)

şarığ>şaru, şarusu (16a/4)

adrig>aru, aru (16b/10)

kergek>gerek, gerek (23b/10)

uluğ>ulu, ulu (4a/1)

1.2.2.2. /l/ düşmesi

oltur>otur, oturdur (4b/2)

keltür>getür, getürün (5b/5)

1.2.2.3. /b/ düşmesi

bol>ol, ol (2a/1)

1.2.2.4. /y/ düşmesi

yultuz>ılduz, ılduz (2a/29)

yırak>ırak, ırak (14b/10)

yinçü>incü, incü (23a/7)

yığaç>ağaç, ağac (16b/10)

1.2.3. Ünsüz Türemesi

Eski Türkçede ünlü ile biten kelime tabanlarına -p, ünsüz ile biten kelime tabanlarına çoğunlukla -Ip ve son hecesi yuvarlak ünlü olan kelime tabanlarından sonra -Up şeklinde gelen (Gabain, 1988: 84) Eski Türkiye Türkçesinde zarf-fiil eki, ünlü ses ile biten fiillerden sonra y türemesiyle -yUp şekline döner. (Uygur, 2016(a),: 57) ünlüses ile bitmiş olan bir sözcüğe ünlü ses ile başlayacak olan ek geldiğinde araya yardımcı ses olanyünsüzü gelmektedir. İyelik eki olan i ve si'den sonra isim çekim eklerinden biri geldiği zaman ise arada bir yardımcı /n/ türemektedir (Timurtaş, 2019: 60).

1.2.3.1. Yardımcı ünsüzü olarak y ünsüzü

yaraqları+y+ıla (7a/7)

eyle-y-e (2a/6)

olma-y-a (16a/4)

dünyā+y+a (18a/6)

ancıla+y+i+n (2a/5)

gelme-y-e-siz (4b/1)

git-me-y-em (8a/2)

1.2.3.2. Yardımcı ünsüzü olarak n ünsüzü

katı+n+da (2b/8)

ardı+n+dan (3b/1)

bu+n+dan (3b/7)

fazlı+n+dan+dur (4b/5)

arası+n+da (5a/4)

atası+n+dan (6a/11)

salkımı+n+da (5b/1)

ardı+n+ca (11b/1)

1.2.4. Ünsüz Benzeşmesi

Bir dil biriminde yer alan seslerin hem çıkış yeri hem de çıkış biçimi bakımından birbirine yakın olması olayına benzeşme denilmektedir (Karaağaç, 2018: 65). Tonluluk ve tonsuzluk olarak birbirlerini etkileyerek benzeşirler.

Eski Anadolu Türkçesinin en belirgin ünsüz değişmesi olayı Tonlulaşmadır (Hunutlu, 2018: 165). Kelime başında yer alan /t/, /k-k/, /ç/, /p/ tonsuz ve patlayıcı olan ünsüzlerin /d/, /g-g/, /c/, /b/ gibi tonlu patlayıcı ünsüz seslere dönüşmesidir (Şahin, 2018, s. 46).

t > d

taķı>daķı (23a/10)

teņiz>deņiz (23a/8)

өгret->өгrede (2a/5)

eyit->eyidüñ (8a/3)

k > g

köñöl > göñülleri (30a/1)

köz>göz (6b/11)

k > ğ

uçmak > uçmağuñ (13b/10)

ç > c

keçe>gece (11b/1)

ağaç>ağaclarından (10b/9)

Eski Anadolu Türkçesinde kök-ek birleşmesinde bazı ekler tek şekillidirler. Türkçede sadasız ses ile biten kök ve gövdelere getirilen eklerin de sadasız olması lazımdır. Bu durumu Eski Türkçede ikili durum olarak görmekteyiz (Gabain, 1941: 88). Kök ünsüzüne bakılmaksızın genellikle sedalı olarak kullanıldığı örnekler şunlardır:

bulunma hali eki +Da

katında (2b/8), anda (3a/3), içinde (5b/4), yerde (6a/4), sığırlarda (5a/9)

ayrılma hali eki +dAn

ğāfillerden (2a/1), eyleyicilerden (3a/3), kavminden (3b/4), ardından (3b/6), zamāndan (5a/8)

görülen geçmiş zaman 3.teklik kişi eki –dİ

eyledi (2a/6), iletdiler (2b/6), bezedi (2b/10), bıraktı (3a/1), geldiler (2b/7)

görülen geçmiş zaman 1.çokluk kişi eki –dUk

indürdük (1b/3), eyledük (1b/4), gitdük(2b/8)

bildirme eki +dUr

katlanmağdur (2b/10), oğlandur (3a/1), sığınmağdur (3a/9), degüldür (3b/2), gerçeklerdendür (3b/6)

ettirgenlik eki –dUr

indürür (12a/5), ezdürür (13a/5), öldürürüz (19b/8), azdururlar (23b/9), öldürür (24a/10)

İki ünlü arasında yer alan sedasız ünsüzler sedalılaşmışlardır (Özkan,1995: 102).

İledesiz (2b/4), eylemege (3a/7), etmege (5a/2), eyidelerdi (19a/10), eyitdi (21a/11), işidici (22b/5), ağac (16b/10)

1.2.5. Hece Düşmesi

Birbirine benzer veya aynı seslerden meydana gelen iki heceden birinin eriyip kaybolması olayına hece düşmesi denilmektedir (Böler, 2020: 236). Metinde görülen hece düşmesi dUrUr>dUr bildirme eklerindedir:

katlanmağdur (2b/10), dutmağdur (4a/2), dilenmişdür (2b/11)

1.2.6.Ünsüz İkizleşmesi

İç seste iki ünlü arasında yer alan bazı ünsüzlerin iki ayrı heceye ait olarak yinelenmesi (Karaağaç, 2018: 80) olarak tarif edilen ünsüz ikizleşmesi tarihî ve modern dillerde aslî uzun ünlülerin etkisiyle beraber oluşmuş örnekleri de içerisinde barındırmaktadır (Eker, 2013: 161). Metinde görülen ünsüz ikizleşmesi örnekleri şunlardır:

idisi>issi (7b/5), ısıg>ıssı, (16a/7)

2. Şekil Bilgisi

2.1. İsim

2.1.1. İsim İşletme Ekleri

2.1.1.1. Çokluk Ekleri

Türkiye Türkçesi zaman içerisinde incelendiğinde çokluk eki çeşitli eklerle karşılanmaktadır. Özellikle organ adlarında kalıplaşmış olarak arkaik bir unsur olarak yer alan +z'nin göz, yüz, diz vb. sözcüklerde; +k'nin ayak, kulak, tırnak, bilek, dirsek vb. sözcüklerde; +ş'nin kaş, diş, yış (orman), vb. sözcüklerde çokluk vazifesi gördüğü bilinmektedir. Aynı şekilde +l'nin el, göl, kil, yıl vb. sözcüklerdeki çokluk bildiren bir ekin de aynı vazifeyi gördüğü bilinmelidir (Yalçın, 2022: 21-22) fakat Türkiye Türkçesinde çokluk eki için zaman içinde başka ekler kullanılmış olsa da Batı Türkçesinde “+lar +ler” eki kullanılmıştır. Türkçede ad, kök ve gövdeleri teklik ifade eder. (Ergin, 2000: 128) bunlarla birlikte ve diğer şekilleri ile kıyaslayamayacağımız kadar çok kullanılan Türkçenin çokluk eki olarak başvurduğu ek, Eski Uygur Türkçesi Dönem’inden sonra kullanımında artış görüle +lAr ekidir (Uygur, 2016(a),: 78).

Metinde yer alan çokluk ekleri ise şunlardır:

kılıcılar (2a/3), şattılar (3a/2), âdemiler (3a/6), şaňalar (2a/4), akçeler (3a/2), eylemezler (4b/6)

Arapçada bulunan söz dizimi özelliğine göre isimlerin çoğulları sayı sıfatı olan kelimeyle birlikte kullanılmıştır. Yapılan bu tercüme Arapçadaki söz dizimine göre yapıldığı için sayılardaki isimlerin çoğulları da Türkçeye bu şekilde aktarılmıştır. Türkçede böyle bir söz dizimi yoktur. Bu şekilde görülen örnekler ise şunlardır:

üç-ile (5a/3)

toğuz arasında yıllar, yedişğırlar, semizler (5a/4)

2.1.1.2. İyelik Ekleri

İsim işletme eklerinden olan iyelik ekleri, ismin karşıladığı nesnenin kime ait olduğunu ve neye ait olduğunu belirtir. Aynı zamanda sahiplik de belirtirler. Sahiplik belirten isimler ve o isimler arasında bağlantı kurduğu görülmektedir. Yani o isimlere sahip olan ve o isimlerin malı sayılan nesneleri şahıs olarak belirtirler (Korkmaz, 2022: 276).

Teklik ve çokluk 3. şahıs ekleri hariç diğer ekler düzlük-yuvarlaklık uyumuna girmektedir. Ancak bazı örneklerdeki eklerin içerisinde yer alan ünlüler ve yardımcı sesler uyum dışında olduğu görülmektedir (Üşenmez, 2010: 111).

Teklik 1. şahıs iyelik eki: +m, +(U)m

Oğlancuğum (2a/3), Çalabum (3a/9), başum (4a/11), kendüzüm (6a/2), neslüm (17b/7), kayğum (8a/8)

Teklik 2. şahıs iyelik eki: +ñ, +(U)ñ

ķavmüñi (15a/3), dükelicüñin (20a/10), dirligüñ (21a/11), gözüñi (22a/1), göksüñ (22a/8), yoluñ (22b/10)

Teklik 3. şahıs iyelik eki: +I, +sI

‘azābı (28a/6), arulığı (22b/1), gölgesi (14a/1), budağı (16b/10)

Çokluk 1. şahıs iyelik eki: +mUz, +(U)mUz

ķumāşumuz (2b/8), nişānlarımız (15a/3), atalarımız (15b/6) , gözlerimiz (19a/11), yerlerimiz (13a/10), haberümüz (28a/8)

Çokluk 2. Şahıs iyelik eki: +ñUz, +(U)ñUz

atañuz (2a/10), ķarundaşlarıñuzı (6a/8), Çalabuñuz (10b/5), nefslerüñüz (2b/10), işiñüz (5b/7)

Çokluk 3. şahıs iyelik eki: +IArI

sözleri (2a/5), zālimleri (3a/10), yükleri (6b/1), dügelcükleri (9a/1), ataları (9a/2), uçmaķları (12b/8)

2.1.1.3. Zamir “n”si

3. Teklik ve 3. Çokluk şahıs zamirlerinin çekimlenmesiyle ve 3. Teklik şahıs iyelik eklerinin hal ekleriyle kullanımında araya giren /n/ ünsüzüdür (Korkmaz, 1992: 178).

atasını (9a/9), ķoķusını (9a/2), ķatlarında (9b/6), içinde (10b/7)

2.1.1.4. Aitlik Eki: +kI

Yalın isimlerin, +(n)Uñ, +üm ilgi hâli ve +dA bulunma hâli eklerini almış olan isimlerin üzerine gelip aitlik ifade ederler (Hacıeminoğlu, 1996: 32) isimden zamir ve sıfat olarak kullanılıp isim yapan ve aynı zamanda içerisinde bulunma, bağıllık ve aitlik özellikleri taşıyan ektir. Aitlik eki olan +ki, Türkçe ses uyumlarına aykırılık göstermektedir ve daima incedir (Türe, 2018: 52-53).

İncelenen metinde aitlik eki +kI, ğI şeklinde görülmektedir.

iler+kiler (19a/9), arasında+ğıyı (21b/9), Tañrıda+ğı (22a/7)

2.1.1.5. Hâl ekleri

Hâl ekleri; isimleri isimlere bağlayan, isimleri fiillere ve edatlara bağlayıp bunların farklı görevler almalarını sağlayan çekim ekleridir. Bu çekim eklerigenellikle

ismi fiile bağlar. Bu sayede fiil grupları oluşturup cümlelerin yapısını kumuş olurlar. Bunların kelimedeki yeri soruakleri dışında genellikle sonda yer alırlar (Yelten, 2011: 180). Metinde yer alan isimleri diğerk cümlelere çeşitli anlamlarda bağlarlar.

2.1.1.5.1. Yalın Hâl: (+Ø)

İsmin hiçbir şekilde çekim eki, hâl eki almamış haline yalın hâl denir.

ılduz (2a/2), kuyu (2b/1), haber (13b/7), gece (21a/6), toğru (22b/10)

2.1.1.5.2. İlgi Hâli Eki: (+nUñ), (+Um), (+Uñ)

İsmin diğerk bir isimle ilgili olduğunu ifade eder. İlgi hâlinin diğerk hâl eklerinden ayıran yönü, ismi fiile bağlamamasıdır. İlgi hâli eki ilişkili olduğu isimle yalın halde bulunan kavramı karşılamaktadır (Vural, 2011: 163) Eski Türkçe Dönem’inde sadece yuvarlak ünlülü köke geldiğinde yuvarlaklık özelliğı gösteren ilgi hâli eki, EAT Devresi’nde ise her zaman yuvarlak ünlü olarak karşımıza çıkmaktadır (Güven Ö. , 2019: 100) Eski Anadolu Türkçesinde ilgi hâli eki diğerk dönemlerde olduğu gibi ünsüzle biten isimlere +uñ, +üñ, ünlü ile biten kelimelere +nuñ, +nüñ şeklinde gelmektedir. Ekin ünlüsü ise her zaman yuvarlaktır. (Öztürk, 2017: 63).

bizüm (4b/5), benüm (6a/10), senüñ (14a/6), sizüñ (3b/7), ikisinüñ (4a/10), atalarumuñ (4b/4)

İncelenen metinde bazı edatlar ilgi hâli ekiyle isme bağlanmıştır:

bizüm-ile karındaşumızı (6b/3)

2.1.1.5.3. Yükleme Hâli Eki: +n, +nI, +I

İsmin i hâliisme bir belirlilik vasfı yükler. O ismi kendisinden sonra gelen fiile bağlar ve o fiile bağlı olduğunu gösterir (Ediskun, 1999: 111) bu ekin görevi diğerk hâl eklerindeki gibi münasebet kurup bağlantı saptamak değildir. Bu hâl ekinesneyi belirtip belirli kılmaktadır. Bu da fiili ilgilendirmeyip ekin içinde yer aldığı ismi ilgilendirmektedir (Karahan, 1999: 608). Yükleme hâli eki de dediğimiz bu ek nesneye belirlilik katan, nesnenin kime veya neye ait olduğunu belirten bir ektir. Yani bu ek cümlede kullanılan ismi belirtili nesne görevine koymaktadır.

Metinde görülen yükleme hâli eki üç şekildedir:

+n: bu ek 3. Teklik şahıs iyelik eklerinden sonra görülmektedir.

‘avrat+i+n+a (3a/4), ev+i+n+de (3a/8), māl+i+n (8b/3), velik+i+n (10b/2), māl+lar+i+n (6b/6), gönleg+i+n (3b/1), şanmağ+i+n (3b/10)

+nI: Eski Türkçe Dönem’inde sadece zamirlere gelen bir ek iken incelenen metinde kullanım alanı genişleyerek hem zamirlere hem de isimlere geldiğı görülmektedir.

anı (1b/3), Çalabısını (4b/11), koçusını (9a/2), atasını (9a/9), sonı (10a/5), 'ahdını (12b/11)

+I: Eski Türkçede kullanılan +Ig, +Ug yükleme hâli eki Batı Türkçesine geçerken sondaki g düşüp yükleme hâli eki +I olmuştur. İncelenen metinde görülen örnekler ise şunlardır:

karındaşı (2a/8), inancı (2b/9), yüzi (2a/10), birümüzi (7b/8), sizi (8b/10), murdârı (30a/11)

2.1.1.5.4. Yönelme Hâli Eki: +A, +ya

Türkçenin dönemlerinde farklılık göstererek eklerden biri de yönelme hâli ekidir. Eski Türkçede kullanılan +KA eki, Orta Türkçenin lehçelerinde +KA ve +GA olarak görülmektedir. Eski Anadolu Türkçesi Dönem'inde (K >) G seslerinin süreklileşip yutulması sonucunda +(y)A haline gelmiştir. Oğuzcanın ilk dönemlerinde az da olsa +GA'lı şekiller görülmektedir. Ancak Oğuzca için karakteristik bir özellik olduğundan bahsedilemez (Gülsevin, 1997: 39). İncelenen metinde görülen örnekler ise şunlardır:

yavuzlîğ+a (6a/1), aydınlîğ+a (14b/7), nasibaslîğ+a (17a/5), etme+ge (5a/2), uçmâğ+a (24a/11), otlağ+a (22b/7), ayru+ğa (4b/8)

2.1.1.5.5. Bulunma Hâli Eki: +da

Fiildeki İş, oluş ve hareketin yerini bildiren eklere bulunmahâli eki denir (Korkmaz, 1992: 29). Eski Türkçede hem +ta hem de +da şekli bulunan bu ek incelenen metinde +da şeklindedir. Görülen örnekler ise şunlardır:

karındaşların+da (2a/8), an+da (3a/3), katın+da (2b/8), arasın+da (5a/4), şığırlar+da (5a/9), salkıumın+da (5b/1), dünyâ+da (9b/4)

2.1.1.5.6. Ayrılma Hâli Eki: +dAn, ten, +dIn

Eklenen isimde fiilin gösterdiği işten uzaklaştığını gösterir. Böylece fiilin isimden dışarıya doğru yöneldiğini (Korkmaz, 2022: 112) aynı zamanda bu ek yüklem gösterdiği işin nereden kaynaklandığını da göstermektedir (Topaloğlu, 2019: 44).

Eski Anadolu Türkçesi Dönem'inde ise ayrılma hâl eki olarak +dın kalıplaşmış olarak bazı kelimelerde ve edatlarda kullanılmıştır. +dın ayrılma hâl eki Eski Anadolu Türkçesi Dönem'i için karakteristik bir özellik değildir. Eski Anadolu Türkçesinde ayrılma hâli eki +dAn şeklindedir. İncelenen metinde ayrılma hâli olarak +dAn şekli yaygın olarak kullanılmakla birlikte +dIn, +ten şekli de kullanılmıştır. Görülen örnekler ise şunlardır:

ğāfiller+den (2a/1), kavmin+den (3b/4), eyleyiciler+den (3b/8), an+dan (4a/5), zamān+dan (5a/8), atañuz+dan (6a/8), kavmlerin+din (6b/1), ataların+dın (6b/2), atañuz+dın (8a/3), eylemek+ten (2a/5)

Ayrılma hâli eki kalıplaşmış olarak yaña kelimesiyle birlikte kullanılıp yönelme anlamı vermiştir. Görülen örnekler şunlardır:

6b/1 yükleri içine ol kim anlar bileler anı ol vaqt kim döneler **ķavmlerindin yaña** ol kim anlar

6b/5 yigrekdür **ķaķlamaķdın yaña** daķı ol raķmet ķılıcılaruñ raķmet ķılıcırağdur daķı ol vaqt-kim açdılar ķumāşların

7a/5 bilmezler daķı ol vaqt-kim girdiler Yūsuf üzere yer vērdi **kendüdin yaña** ķarındaşına eyitdi

22a/1ikilenicilerden daķı Ķurān'ı ulu tarta ma iki gözüñi **andan yaña** kim

2.1.1.5.7. Vasıta Hâli Eki: +yIIA, IIA

“Adların araç durumu eylemin hangi araçla işlendiğini, kiminle işlendiğini, nasıl ya da hangi şartlar altında işlendiğini ve ne zaman işlendiğini gösterir.” (Tekin, 2003: 116) böyle bir işlevi olan vasıta hâli eki “+n”, Eski Türkçe, Orta Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi Dönem’lerinde kullanılmaya devam etmiştir. Ancak Osmanlı Türkçesi Dönem’inde bu ek kullanılmamıştır. Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde vasıta hâli eki olarak “+n” kullanılmıştır. Ancak “+birle”, “+la”, “ile” şekilleri de kullanılmaya devam etmiştir. “+n” eki artık kullanılmayınca bu ekin yerine “ile” kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde ise vasıta hâli eki olarak “ile” edatı ve onunla birlikte “+la / le” ekinin vasıta hâli eki olarak kullanıldığı görülmektedir (İpek, 2008: 66). İncelenen metinde görülen örnekler ise şunlardır:

ķaşd+ıla (3b/8), yaraķları+yıla (7a/7), şu+yıla (10b/10), haķķ+ıla (16a/9), anuñ+ıla (4a/9), destur+ıla (14a/8), Tañrı+yıla (22a/7), bizüm+ile (2b/3)

Eski Anadolu Türkçesinde kullanılan vasıta hâli eki olan “+n” incelenen bu metinde de kalıplaşmış görülmektedir:

bir zamāna **degi+n** (4a/9), ummaķ **iķü+n** (11b/5)

2.1.1.5.8. Eşitlik Hâli Eki: +cA, +cIIAyIn

Cümlede ve söz öbeklerinde fiilin nasıl ve hangi şekilde gerçekleştiğini, fiilin oluşunu ve yapılışını ifade etmek için ad eşitlik çekimine girmektedir. Eşitlik eki dediğimiz bu yapıya benzerlik ekleri de denilmektedir. Eşitlik eklerinin yaygın olan işlevleri ise eklendiği cümleye gibilik ve benzerlik anlamları katmaktır (Karaağaç, 2019: 346).

ardın+ca (11b/1), ‘ādet+ce (5b/1), ķadarın+ca (12a/6), ardların+ca (21a/6), ‘āzen+ce+dür (29b/5)

Eşitlik ekinin genişletilmiş şekli olarak +cılâyın örneğine de incelenen metinde rastlanmıştır:

an+cılâyın (2a/5)

2.1.1.5.9. Yön Gösterme Hâli Eki:

Yön gösteren hâl ekleri, +ArU, +rA, +rU şeklindedir. Eski Türkçe Dönem’inde +gArU şeklinde olan bu ek değişikliğe uğrayarak, +ArU, +rA, +rU şeklini almıştır. Kalıplaşmıştır ve az da olsa örneklerine rastlanmaktadır. Bu ek aynı zamanda yapım eki görevindedir (Öztürk, 2017: 67). İncelenen metinde görülen örnekler ise şunlardır:

+rA

+rA yön eki Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde sıklıkla kullanılmıştır. İncelenen metindeki sonra örneği kalıplaşmış olarak kullanılmıştır. Bunun dışında zaman zarfı görevi de görmektedir. Yön ekleri aynı zamanda ismi fiile bağladıkları içinbu kelimeler zarf olarak da kullanılmaktadır.

soñ+ra (4a/8), üze+re (2a/6)

+rU

İncelenen metinde bu ek kalıplaşmış şekilde yer almaktadır.

gê+rü (6b/2)

+ArU

Türkçenin önceki devirlerinde +Aru, +gArU şeklinde yer alan bu ek, ğ/g sesinin düşmesiyle birlikte +ArU haline gelmiştir.

yuk+ıru (10b/2), il+erü (2a/1)

2.1.1.5.10.Soru Eki:mI, mU

Soru eki ismin soru şeklini meydana getiren işletme ekidir. Hem isimleri hem de fiilleri işleklik haline sokan işletme ekidir (Ergin,2000: 243) Türk dilinin bilinen en eski dönemlerinden itibaren soru işlevi olan çekim edatı şeklinde ortaya çıkmıştır, daha sonraki dönemlerde ortaya çıkmış olan diğer Türk lehçelerinde de bu işlevin ek formuna büründüğünü görmekteyiz (Ertürk, 2020: 383). Türkiye Türkçesinde soru eki ünlü uyumuna bağlı olarak mı/mu şeklindedir. Eski Anadolu Türkçesinde ise düz ünlülü olması sebebiyle Türkiye Türkçesinden ayrılmaktadır. İncelenen metinde görülen örnekler ise şunlardır:

inanayın mı (6b/4), yormadılar mı (10a/4), dutduñuz mı (12a/1), olur mı (12a/3), kıldılar mı (12a/3)

2.1.2. İsim Yapma Ekleri

İsimden isim yapan eklerdir. İsimlerin hem köklerine hem de gövdelerine getirilen eklerle yapılmaktadır. Eski Anadolu Türkçesindeki isimden isim yapım ekleri Türkiye Türkçesindekiyle hemen hemen benzer özellikler göstermektedir. Metinde isimden isim yapım eki olarak kullanılan ekler şunlardır:

2.1.2.1. İsimden İsim Yapma Ekleri

İsimden isim yapma ekleri, kökü veyahut gövdesi doğrudan doğruya isim olan ya da fiilden isim yapma ekleriyle meydana getirilmiş isim gövdeleriyle oluşturulurlar (Genç, 2005: 16).

Görülen örnekler şunlardır:

+ez:

gen+ez (6b/8)

+cA:

ardın+ca (11b/1), kadarın+ca (12a/6), 'arabın+ca (14a/5), ardların+ca (21a/6), ni+ce+si (2b/1), 'adet+ce (5b/1), birin+ce (10b/10), 'azen+ce+dür (29b/5)

+cUk:

dügelcükleri (9a/1)

+dAş:

karın+daşı (7a/7), bağ+daş+suz (14b/7), beñdeş (12a/4)

+IU:

kaýgu+lu (2b/3), yazuk+lu+lar+dur (10a/8), görk+lü (1b/4), iş+lü (8a/7), artuk+lu (27a/1), hisāb+lu+dur (18b/6)

+rAk:

sevgülürü+rek+dür (2a/9), yigi+rek+dür (4b/7), bilüri+rek+dür (7b/7), görklü+rek+dür (12a/11), yüce+rek (26a/5), eyregi+rek (28b/9), düşhārı+rağ+dur (13b/10)

+sUz:

bagdaş+suz (14b/7), gümān+suz+lık (22a/9), göz+süz (12a/3), beñdeş+süz (15a/2), dil+süz (27b/1), geñ+süz (29b/8)

+cIlAyIn:

ancılayın (2a/5), sizcileyin (15b/7), bizcileyin (15b/5)

+IIk:

azgınlık (2a/9), arulıkdur (5b/8), yavuzluk (5b/8), dostluk (17a/10), kocalık (18a/1), aydınlık (12a/3)

+An:

oğl+an (3a/4), er+en+ler (10a/3)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapma Ekleri

İsimden isim türeten eklerde olduğu gibi, fiilden isim türeten ekler de fiil kök ve gövdelerine ya da isim kök ve gövdelerinden meydana gelmiş fiil gövdelerine getirilen eklerdir (Korkmaz, 2022: 142).

-(I)k, (I)k

böl-ük (5a/5), ayr-uk (24b/4), art-uk (6b/7), tan-uk (28a/5), dile-k+ler+i+n+e (14a/5), kon-ağ+lar+um+dur (21a/9)

-IcI

bak-ıcı+lar (19b/1), sor-ıcı+lar (2a/8), bil-ici (4a/8), gör-ici (8b/11), eyid-ici (2a/11), işid-ici (4a/8), yarad-ıcı (9b/3)

-gUn

az-ğun+lık (2a/9)

-mUr

yağ-mur (5b/4)

-(I)U

öl-ü+ler+dür (23b/3), kork-u+su+n+dan (11b/6)

-mAk

şan-mak (2a/4), ur-mak (27a/8), ölç-mek (6a/10), öğ-mek (18a/1), dut-mak (29a/1)

-üm

öl-üm (15b/5)

-n

ek-i-n (10b/9)

- (I)t, -(I)d

ög-ü-t (9b/8), yan-u-d (3a/7)

-(I)m

sal-k-u-m+lar (5a/5), üz-ü-m (26b/5)

2.2. Fiil

İş, oluş ve durumun anlatıldığı dil birimi fiilin, gösterdiği harekete bağlı olarak yapısında bulunan, diğer dil birimlerinden daha güçlü olmasını sağlayan ve bununla birlikte sistemde yönetici görevinde olmak gibi vasıflara sahiptir (Üstünoğlu, 2016: 1). Fiiller, her türlü iş, oluş ve durumu bildirirler.

2.2.1. Yapı Bakımından Fiiller

Standart Türkiye Türkçesinde gördüğümüz şekliyle EAT Devre'sinde de fiilleri basit fiiller, türemiş fiiller ve birleşik fiiller olmak üzere gruplara ayırmaktayız.

2.2.1.1. Basit Fiiller

Hem kök hem de gövdesinde yapım eki bulunmayan fiillere basit fiiller denir. İncelenen metinde yer alan bazı basit fiiller günümüz Türkçesinde bulunmamaktadır. Bunlar:

ëy (4b/11), yā (7b/10)

2.2.1.2. Türemiş Fiiller

Hem kök hem de gövdesinde yapım eki bulunan fiillere türemiş fiiller denir. İncelenen metinde yer alan bazı birleşik fiiller günümüz Türkçesinde bulunmamaktadır. Bunlar:

degürmeñ (14a/10), depeleñ (2a/10)

Türemiş fiiller eklerle meydana getirilmektedir. Fiil yapma ekleri ise şunlardır:

İsimden Fiil Yapan Ek

+a- / +e-

oyın+a-yuz (2b/3), beze (19a/4), dil+e-se-di (22b/10)

+la –

ağır+la (3a/4), bağ+la-dı (3a/8), yarak+la-dı (3b/11), baş+la-dı (7b/2), uğur+la-dı (7b/6), ey+le-di (11a/11), erte+le-mek+de (11b/11), iş+le-di-ler (13a/7)

+lan

yer+lendürdük (3a/5), şüret+len-miş (19b/11), kat+lan-dı-lar (12b/6), yanşu+lan-dı (13b/4), tırak+lan-dur-dum (17b/7), muştı+lan-dı (26a/1)

+Ar –

kara+r-mış (26a/2), ağ+ar-dı (8a/8)

+te -

is+te-di (3a/8)

2.2.1.2.2. Fiilden Fiil Yapım Ekleri

-dUr- (Faktitif Eki)

ol-dur (4a/8), unıt-dur-ur (5a/3), yan-dur-ur-sız (12a/7), az-dur-a (13b/9), dol-an-dur-a-vuz (16a/1), in-dür-di-ler (17a/5), öl-dür-ü-rüz (19b/8)

-iş-

şart-iş-ur-lar (11b/7), yim-iş-ler+den (17a/11)

-Ur-

buyur-ur-ın (4a/4), řākın-ur-lar (6a/6), bul-ur-ın (9a/2), bit-ür-ür (23a/1), ol-ın-ur (10a/3), inan-ur-lar (10a/10), artur-ur (11a/9), yandur-ur-sız (12a/7), deg-ür-mek (24b/6)

-(I)t-

ey-i-t-ti (2a/1), şart-ma (22a/1)

-(I)n-

gör-i-n-di (4a/8), bil-i-n-miş (19b/6), bağla-n-ıl-a (10a/9), sev-in-ür-ler (21a/9), yo-kan-dı (20b/10)

-(I)l-

çöz-ül-miş-ler-ken (28b/8), yırt-ıl-dı (3b/4), dön-dür-il-di (6b/6), sür-il-miş (8b/4), dokın-ıl-dı-lar (10a/7), in-dür-in-il-di (10b/1)

-mA- (Olumsuzluk Eki)

eyle-me (2a/3), ol-ma (31a/7), eyle-me-di (21b/8), kayğur-ma (7a/6), şan-ma (18a/4), kórķ-ma (20b/9)

-ğur-

kay-ğur-ma (31a/7)

2.2.1.3. Birleşik Fiiller

Birleşik fiiller, bir isim ve bir yardımcı fiilin veyahut iki farklı fiilin ya da isimden meydana gelmiş birden çok kelimenin bir fiil ile birleşmesinden meydana gelen ve tek bir kavramı ifade eden fiillerdir (Korkmaz, 2022: 199).

2.2.1.3.1. İsim+ Yardımcı Fiille Kurulan Birleşik Fiiller

İncelenen metinde kıl, eyle, ol, yardımcı fiilleri ile birleşik fiiller yapılmıştır. Aynı zamanda yardımcı fiil olmadığı hâlde yardımcı fiil özelliği gösteren fiiller de bulunmaktadır.

rahmet kıla (6a/1), Çalabum kıl (17b/4), tamām eyleye (2a/6), hüküm eyle (5a/9), bayık ol (3b/6), cānum ol (9b/4), yol dutarlar (23a/10), şadağa vēr (8b/4), yüz döndür (3b/79), terkin urdı (3b/9), nite urdı (16b/9)

2.2.2. Ek Fiil

Türkiye Türkçesinde cevheri fiil de dediğimiz ek fiil i- fiilidir. Bu fiil eski Türkçedeki er- fiilinden evrilmiştir. İsimlere eklenip isimleri yüklem yaparlar. Aynı zamanda fiillere eklenip basit zamanlı çekimi birleşik zamanlı yaparlar.

Birleşik zamanlı fiillerin çekimi:

İncelenen metinde hikâye, rivayet ve şart şekillerinden rivayet çekimi metinde yer almamaktadır. Metinde yer alan örnekler şunlardır:

dilesedi (13b/2), görmesedi (3a/11), olursañuz (21a/11), döndürdi (4a/7), ilerülerdi (14b/2), vèrelerdi (12b/1)

İsim soylu sözcüklere gelip onları fiil çekimine sokarlar:

işlü-dür (19b/10), yüce-dür (22b/4), nişici-dür (22b/5), nesene-dür (22b/11), ölülerdür (23b/3), evindeyidi (3a/8), gönliñdeyidi (7a/4), ileyindeyidi (10a/9)

2.2.3. Çekimsiz Fiiller

2.2.3.1. Fiilimsiler

Kaynaklarda, fiillerin kök ve gövdelerinden eklerle meydana getirilen, şahıs ekleri alıp çekime girmeyen, yargı belirtmeyen bitmemiş fiil olan fiillerdir (Korkmaz, 2022: 747) fiillerin kök ve gövdelerinden belirli eklerle meydana gelirler ama çekime girmeyip yargı bildirmezler (Leontiç, 2017: 70) fiil müştakları (Çağatay, 1947: 353-368). Şeklinde tanımlamalar yapılan fiilimsi fiil kök ve gövdelerine getirilen özel eklerle meydana getirilen unsurlardır. Bir nevi fiillerin dönüştürülmüş şekilleridirler. İncelenen metinde fiilimsiler, isim fiiller, sıfat fiiller ve zarf fiiller olmak üzere üç grupta ele alınıp incelenecektir.

2.2.3.1.1. İsim Fiiller

İsim fiiller, fiillerin köklerinin ve gövdelerinin belirttiği durum, oluş ve kılışları; zamana ve şahsa bağlı olmadan belirten fiil isimleridir. Bunlar, fiilde ifade edilen iş, oluş ve hareketi isim türünden ifade ederler. Fiilleri, ad-fiil (māstar) ekleri getirilerek ifade edilir (Korkmaz, 2022: 747). İncelenen metinde isim-fiil eklerinden ağırlıklı olarak {-mAk} ve {-mAkılık} şekillerinin kullanıldığı görülmektedir.

yarlıgamak (9a/5), dutmak (10a/8), korkmak (11b/5), ummak (11b/5), yaratmak (12a/4), durmak (17a/6), almak (18b/3), şanmaklıkları (13b/8)

2.2.3.1.2. Sıfat Fiiller

Bir yandan bir ismi niteledikleri için sıfat, öbür yandan da özne, nesne, tümleç aldıkları için fiil olan kelimelerdir. Sıfat fiillere ortaç da denir (Ediskun, 1999: 249) içerisinde hem ismi hem de fiili barındıran (Korkmaz, 2022: 784). Yüklendikleri, zaman ifadelerine göre geçmiş zamanı gösteren -mİş, -dUK/-dİk, geniş zamanı gösteren -(A)r, -(y)An, gelecek zamanı gösteren -AcAK ve -ıIcI, -mAz, -AsI ekleriyle oluşturulan biçimleri yer almaktadır.

-mİş

bilinmiş vaqtun (20a/9)

bişmiş balçıkdan (21b/2)

-dUK/-dİk

ya'nî bunlar dağı Tañrı **yaratduğı gibi** yarattılar (12a/3)

ya'nî Mekke'de kâfirler bunları **incitdüğinden soñra** gitdiler (30a/3)

-(U)r, (A)r

dolanur gönülleri (13a/6)

şuvarınulur bir şuy-ıla (10b/10), durur yerde (12a/9)

-(y)An

gökden gelen uluları (11b/6), kaçan(23b/4), istiyen(16a/3)

-AcAK

şığınacak yer(16b/2)

-(y)IcI

şoricılar (2a/8), buyurıcıdur (6a/1), şakinicılar (24a/8), katlanıcılar (31a/6)

-mAz

bulınmaz işden (28b/4)

-AsI

inanası kıl (6b/9), menfa'at dutası nesene (13a/4), şığıması yerler (28a/1)

2.2.3.1.3. Zarf Fiiller

Zarf fiil, fiil kök ve gövdelerine getirilerek “geçici zarf” oluşturan yapıları ifade eder (Gülsevin, 2001: 126) bulunduğu cümleye zarf iligisiyle işlevsel bir görüntü kazandırır (Aydemir, 2013: 16). Fiillere bazı ekler getirilerek türetilen bir anlamda hem fiil hem de zarf özelliği gösteren, hareket ve zaman bildiren yapılardır.

İncelenen metinde geçen zarf-fiil ekleri örnekleri şunlardır:

-(I)ken, -ken

Qur'ān-iken (1b/3), gāfiller-iken (2b/4), cemā'at iken (2b/5), bilmezler-iken (6a/7), tölmiş iken (8a/9), eyleyiciler-ken (9a/9)

-(I)ken zarf fiil eki, metinde ekleşmiş şekli görüldüğü gibi mustakil olarak da yer almıştır. Görülen örnekler şunlardır:

gāyib iken (5b/10)

üzere iken (10a/2)

añsuzda-y-iken (10a/1)

bilmezler-iken (10a/1)

-(y)Up

yapış-up (3a/1), ölç-üb (6b/3)

-I, -U

añlayu (21b/3), eyleyü (15a/6), gizleyü (27a/10), geçirü (22b/6) Bu zarf fiil eki kalıplaşmış olarak edat şeklinde de kullanılmıştır.

takı>dağı(1b/1)

-(y)A

döne (8b/11)

-All

dükeli (10b/4)

2.2.4. Fiillerin Basit Çekimi

2.2.4.1. Kip Ekleri

2.2.4.1.1. Bildirme Kipleri

2.2.4.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman Kipi

Söyleyenin geçmişte meydana geldiğini ve söyleyen kişinin görmüş olduğu, olaya bizzat şahit olmuş veya şahit olmuş kadar kesinlikle bildiği bir olayı bildiren fiilleri anlatan zaman için kullanılmıştır. Bu zaman eki için -d+kişi kullanılmıştır (Gülsevin, 1997: 88) görülen geçmiş zaman eki teklik birinci şahıs eki ve çokluk ikinci şahıslarda yuvarlak ünlülü olarak dönemin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır. Teklik ve çokluk üçüncü şahıslarda ise düz ünlülü olarak karşımıza çıkmaktadır (Özdarendeli, 2005: 104).

Kişi	Tekil	Çoğul
1. Kişi	-dUm	-dUk
2. Kişi	-dUñ	-dUñUz
3. Kişi	-dİ	-dİlAr

Teklik 1. şahıs: sıkarıdum (4a/10), uyduı (4b/4), şoduı (4b/2), dutduı (13b/5), inandum (6b/4)

Teklik 2. şahıs: olduñ (2a/1), yaratduñ (20a/6), azdurduñ (20a/10), vèrdüñ (3a/7), öğretdüñ (7a/4)

Teklik 3. şahıs: oldu (2a/7), bakdı (2b/10), bağladı (3a/8), yarağladı (3b/11), sığındı (4a/4), eyitdi (5a/2), buyurdı (4b/9)

Çokluk 1. şahıs: şoduğ (2b/8), bulduğ (7b/10), urduğ (18a/11), kıldığ (19a/11), şağladığ (19b/1), bırağduğ (19b/3)

Çokluk 2. şahıs: eyledüñüz (4a/3), vèrdüñüz (4b/8), içdüñüz (18a/9), bicdüñüz (5b/1), istedüñüz (5b/7), bilmedüñüz (7b/11)

Çokluk 3. şahıs: oldılar (3a/3), buldılar (3b/2), açdılar (6b/5), yormadılar (10a/4), şağındılar (10a/5), doğımıldılar (10a/7)

2.2.4.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman Kipi

Öğrenilen geçmiş zaman kipi -mış, -mış ekleriyle çekimlenir. Her zaman düz ünlölüdü. Bu çekim zamir kökenli şahıs ekleriyle yapılmaktadır. Ünlüsü daima düz olan öğrenilen geçmiş zaman kipinin metinde sadece üçüncü teklik şahıs, ikinci çokluk şahıs ve üçüncü çokluk şahsın çekimlenmiş örnekleri görölmektedir.

Kişi	Tekil	Çoğul
1. Kişi	-Am	-mİş-Uz
2. Kişi	-sİn	-mİş-sİz
3. Kişi	-mİş -dUr/dUrUr	-mİş-lar

Teklik 1. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Teklik 2. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Teklik 3. Şahıs: dilenmişdür (2b/11), sayılmış (3a/3), tolmış (8a/9), sürilmiş (8b/4), adanılmış (10b/4)

Çokluk 1. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Çokluk 2. Şahıs:sürilmişsiz (20a/7)

Çokluk 3. Şahıs: olunmuşlar (3b/1), bağlanmışlar (18b/4), bugulanmışlar (19a/11), olunmuşlar (20a/11), çıkarılmışlar (20b/6)

2.2.4.1.1.3. Geniş Zaman Kipi

Eski Türkçede -ur, -ür nadiren -ar, -er, çok az da olsa -ır, -ir eki geniş zaman eki olarak kullanılmaktaydı. Ünlü ile biten kelimelerden sonra -(y)ur, -(y)ür, bazen de -r şeklinde bulunmaktaydı. Eski Türkiye Türkçesinde ise geniş zaman eki olarak -ur, -ür; -ar, -er; -r ekleri kullanılmıştır; - ur, -ür ekinin ünlüsüEski Türkiye Türkçesinde her zaman yuvarlaktır (Timurtaş, 1994: 122). Geniş zaman çekimi zamir kökenli şahıs ekleriyle yapılmaktadır.

Kişi	Tekil	Çoğul
1. Kişi	-(e)rem -(a)rın	-(U)rUz
2. Kişi	-(U)rsIn	-(A~U)rsIz
3. Kişi	-(A~U)r	-(A~U)rlAr

Teklik 1. Şahıs: buyur-ur-ın (4a/4), bul-ur-ın (9a/2), eylemezin (5b/11), bilmezin (8a/3)

Teklik 2. Şahıs:bil-ür-sin (17b/10), gör-ür-sin (23a/7)

Teklik 3. Şahıs:vir-ür (8b/5), yür-ir (10b/4), bil-ür (11a/8), götür-ür (11a/9), göster-ür (11b/4), gör-ür (12a/3)

Çokluk 1. Şahıs: yarış-ur-uz (2b/8), şovur-ur-uz (26b/4), vèr-ür-üz (3a/7), gör-ür-üz (3b/10), dirild-ür-üz (19b/8), gel-ür-üz (14a/11)

Çokluk 2. Şahıs: yandır-ur-sız (12a/7), buyrıl-ur-sız (21a/7), inan-ur-sız (27a/5), tartış-ur-sız (28b/10), gör-ür-sız (10b/3), şal-ar-sız (22b/7)

Çokluk 3. Şahıs: inan-ur-lar (10a/10), tartış-ur-lar (11b/7), ol-ur-lar (13a/9), tur-ur-lar (17a/8), kazan-ur-lar (21b/9), kıl-ur-lar (22a/7), kork-ar-lar (12b/5)

2.2.4.1.1.4. Gelecek Zaman Kipi

EAT Devre'sinde gelecek zaman kipi olarak -ısar, -iser kipi kullanılmıştır. Türkiye Türkçesinde gelecek zaman kipi olarak kullanılan -acak, -ecek eki EAT Devre'sinde sıfat fiil olarak kullanılmıştır. İncelenen metinde gelecek zaman kipi olarak kullanılan bir örneğe rastlanmamıştır.

2.2.4.1.1.5. Şimdiki Zaman Kipi

EAT Devre'sinde, şimdiki zaman için kullanılan bir ek yoktur. Türkiye Türkçesinde kullanılan -yor şimdiki zaman eki EAT Devre'sinde bulunmamaktadır. Şimdiki zaman kipi için geniş zaman kipi ve istek kipi kullanılmıştır. İncelenen metinde şimdiki zaman kipi olarak kullanılan bir örneğe rastlanmamıştır.

2.2.4.1.2. Tasarlama Kipleri

2.2.4.1.2.1. İstek Kipi

Dilek- İstek Kipleri başlığı altında ele alınan Emir, İstek, Gereklilik ve Şart kiplerini ayrı ayrı başlıklar altında ele almak çok zordur. Çünkü bunlarda “ bir şeyin yapılmasının ben tarafından istenmesi” vardır (Gülsevin, 2014: 38). İncelenen metinde istek kipinin görüldüğü örnekler şunlardır:

Teklik 1. şahıs eki: -Am

ol-a-m (4a/6), dile-y-em (9a/6), tap-a-m (14a/3), artur-a-m (15a/8), ur-a-m (20a/3), az-dur-a-m (20a/10), eyle-y-e-m (4a/6), habervêr-e-m (5a/8)

Teklik 2. şahıs eki: -Asın

haber vêr-e-sin (2b/7), gör-e-sin (18b/4), eyle-y-e-sin (25a/8), ol-a-sın (8a/9), okı-y-asın (13a/9), uy-a-sın (14a/5), çık-ar-a-sın (14b/6)

Teklik 3. şahıs eki: -A

kal-a (2a/10), ol-a (3a/4), bulın-a (7b/1), katlan-a (8b/8), olın-a (30b/1), yê-y-e (2b/4), dile-y-e (7b/4)

Çokluk 1. şahıs eki: -AvUz

dut-a-vuz (3a/4), al-a-vuz (6b/3), şakla-y-a-vuz (6b/7), kırtar-a-vuz (10a/7), göster-e-vüz (14a/9), vêr-e-vüz (18a/8), eyid-e-vüz (25a/3)

Çokluk 2. şahıs eki: -Asız

añla-y-a-sız (1b/4), ol-a-sız (2a/10), tap-ma-y-a-sız (4b/9), añ-a-sız (5a/11), inan-a-sız (10b/5), eyle-y-e-siz (15a/8), dön-e-siz (15b/11)

Çokluk 3. Şahıs: -AlAr

şañ-a-lar (2a/4), kıl-a-lar (2b/6), ol-a-lar (13b/2), añ-a-lar (17a/1), az-a-lar (17a/7), eyle-y-e-ler (17b/10), yüz-e-ler (21b/7)

2.2.4.1.2.2. Dilek-Şart Kipi

Dilek kipi; gerçekleşmesi hayal edilen ve gerçekleşmesi mümkün olmayan yani hayal ürünü olan bir olayı anlatmak ve bu psikolojik durumu aktarmak için kullanılan yapıdır (Sebzecioğlu,2016: 242). Anlam bakımından dilek anlamını da içerisinde barındırmaktadır. “Bu kip gramerlerimizde öteden beri “şart sıygası”, “temenni sıygası”, “dilek-şart kipi” diye adlandırılır “se” ekiyle fiil kök ve gövdelerinden yapılır. Bu kip, tam bir tasarlama kipi. Eylemin şart şeklinde tasarlandığını düşündüğünü ifade eder. Eylem bir şarta bağlandığı için tam bir yargı taşımaz. Bu yönden bu kiple çekimlenen fiil şekilleri, diğer fiillerin çekimli şekillerinden ayrılık gösterir. Diğer şekiller birer cümle kurabildiği halde şart kipiyle ancak bağlı bir cümle kurulabilir.” (Özdemir, 1968: 187).

Eski Anadolu Türkçesinde şart kipi, Türkiye Türkçesinde olduğu gibi –sa, -se ekiyle ve iyelik kökenli şahıs ekleriyle sağlanır. Ancak birinci çokluk şahısta zamir kökenli şahıs eki kullanılmaktadır. İncelenen metinde şart kipinin görüldüğü örnekler şunlardır:

Teklik 1. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Teklik 2. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Teklik 3. Şahıs: oldu-ısa (2b/9), olduñ-ısa (9b/7), olur-ısa (18b/1)

Çokluk 1. Şahıs: git-se-vüz (13a/10)

Çokluk 2. Şahıs:dileseñüz (17b/3), olur-sa-ñüz (21a/11)

Çokluk 3. Şahıs: Ek bulunmamaktadır

Emir Kipi

Tasarlanan fiilin yapılmasını emir şeklinde ifade eden yapılardır (Türkyılmaz, 1999: 15) emir kipi için sabit, belirli bir ek bulunmamaktadır. Her şahsın çekimi ayrı ayrı eklerle yapılmaktadır. Emir kipi teklik ikinci şahıs çekimi, bin beş yüz yıllık Türk dili tarihi boyunca özünü korumuştur. Bütün Türk lehçelerinde bu gramer özelliği devam etmiştir. Fonolojik eğilim kendisini lehçe ayrımında göstermiştir ve bu değişimi sadece ekin son konsonantında görmekteyiz (Caferoğlu, 1971: 9-10).

Teklik 1. şahıs eki: hāş eyleye-y-in (6a/2)

Teklik 2. Şahıs eki: yūri-gil (26b/8), uy-ğıl (21a/6), dut-ğıl (26b/7)

Teklik 3. şahıs eki: bakma-sun (21a/6), dut-sun (26a/3), ak-sun (13a/10), eyle-sün (7a/2)

Çokluk 1. şahıs eki: Ek bulunmamaktadır

Çokluk 2. şahıs eki: birağ-uñ (2a/10), kıl-uñ (6a/11), var-uñ (8a/11), kórğ-uñ (21a/10), tap-uñ (24b/7)

Çokluk 3. şahıs eki: Ek bulunmamaktadır

2.2.4.2. Şahıs Ekleri

Bir fiilin olucusu, kılıcısı, cümlede içerisinde söylenip söylenmemesine bakılmadan çekimli fiiller aldıkları şahıs ekiyle cümlenin öznesini bildirirler (Özdemir, 1968: 183). Eski Anadolu Türkçesinde şahıs ekleri çok çeşitlidir. “Batı Türkçesi fiil çekimini Doğu Türkçesi fiil çekiminden ayıran temel sebep Oğuzların ben ve biz zamirlerini men ve miz yapmamalarıdır. Eğer oğuzlar b’yi m’ye çevirmiş olsalardı, m sesi v’ye dönmeyeceği için bugünkü 1. Şahıs ekleri ortaya çıkmayacak, diğer Türklerde olduğu gibi m’li biçimler devam edecekti. Ana Oğuz Türkçesinde ben ve biz’de b’ler korunduğu içindir ki önce v’ye dönmüş sonra da erimiştir.” (Ercilasun, 2011: 456). Bu bakımdan zamir kökenli şahıs eklerinin birinci çekimindeki ekler çeşitlenmiştir. Çekimli fiillerde kullanılan şahıs ekleri zamir kökenli ve iyelik kökenli şahıs ekleri olmak üzere ikiye ayrılıp ele alınmaktadır.

2.2.4.2.1. Zamir Kökenli Şahıs Ekleri

Zamir kökenli şahıs ekleri, zamirlerinin zamanla ekleşmesinden meydana gelmişlerdir. Şimdiki zaman, gelecek zaman, geniş zaman, Öğrenilen geçmiş zaman, istek, gereklilik ifade eden çekimlerinde kullanıldığı görülmektedir (Özkan, 2006: 512). İncelenen metinde geniş zaman ve istek çekimlerinde karşımıza çıkmaktadır:

Teklik 1. şahıs eki: -am, -em, -ın, -in

ol-am (4a/6), tap-am (14a/3), artur-am (15a/8), ur-am (20a/3), azdur-am (20a/10), kórğar-ın (2b/4), buyurur-ın (4a/4), eylemez-in (6b/11), eyler-in (8a/10)

Teklik 2. Şahıs: inanmaz-sın (2b/2), vère-sin (2b/7), tapmaz-sın (4b/8), ola-sın (8a/9), dilemez-sin (9b/7), okıya-sın (13a/9), uya-sın (14a/5)

Teklik 3. şahıs eki: eksizdir eyleye (2a/6)

Çokluk 1. şahıs eki: -uz, -üz, -vuz, -vüz

eyler-üz (1b/4), yarışur-uz (2b/8), dolandura-vuz (16a/1), vèrür-üz (3a/7), götüre-vüz (6b/7), irüdür-üz (6a/5), diler-üz (6a/5), eyleye-vüz (6b/7)

Çokluk 2. şahıs eki: -sız, -siz

ola-sız (2a/10), eyler-siz (2b/11), gele-siz (4b/2), yandurur-sız (12a/7), buyrılır-sız (21a/7), inanur-sız (27a/5)

Çokluk 3. şahıs eki: -lar, -ler

şakınur-lar (6a/6), inanur-lar (10a/10), tartışur-lar (11b/7), olur-lar(13a/9), bilmez-ler (23b/4), azdurur-lar (22a/3)

2.2.4.2.2. İyelik Kökenli Şahıs Ekleri

İyelik Kökenli Şahıs Ekleri, zamirlerden gelişmiş olan biçim birimlerdir (Taşbaş, 2012: 615) bu ekler iyelik ekleri iken zamanla şahsı göstermek için kullanılmıştır. Bu eklerden birinci çokluk şahıs çekimindeki -k iyelik eki değildir. -duk birinci çokluk şahıs ekindeki k'nın bulaşmasıyla -dı geçmiş zaman kipine aktarılıp -k çokluk çekimde şahıs eki durumuna gelmiştir (Korkmaz, 2022: 518-519) ikinci tip şahıs ekleri olan bu ekler, görülen geçmiş zaman ve şart kiplerinde kullanılmaktadırlar (Özkan, 2006: 512). Metinde bu eklerin kullanım alanında bulunan görülen geçmiş zaman ve şart kipinde çekimlenmiş örnekleri şunlardır:

Teklik 1. şahıs eki: -m

gör-dü-m (2a/2), vèr-dü-m (4b/1), iste-dü-m (5b/9), eyle-dü-m (13a/10), söyle-dü-m (16b/4)

Teklik 2. şahıs eki: -ñ

ol-du-ñ (2a/1), yarat-du-ñ (20a/6), vèr-dü-ñ (3a/7), ögret-dü-ñ (7a/4)

Teklik 3. şahıs eki: Eksizdir

Çokluk 1. şahıs eki: -k, -k

ko-du-k (2b/8), bul-du-k (7b/10), ol-du-k (8a/5), ur-du-k (18a/11), kıl-du-k (19a/11), yarat-du-k (19b/10)

Çokluk 2. şahıs eki: -ñuz, -ñüz

dile-se-ñüz (17b/3), olur-sa-ñüz (21a/11), dut-du-ñüz (5b/3), yığ-du-ñüz (29a/2)

Çokluk 3. şahıs eki: -lar, -ler

ol-dı-lar (3a/3), bul-dı-lar (3b/2), çık-dı-lar (7b/11), şakın-dı-lar (10a/5), katlan-dı-lar (12b/6), kıl-dı-lar (13b/6)

2.2.5. Fiillerin Birleşik Çekimi

2.2.5.1. Şart Birleşik Çekimi

Basit çekimli olan fiillerle yapırlar. Basit çekimli fiillere ek fiil (-i) ve şart eklerinin (-sa, -se) getirilmesiyle meydana getirilirler. İncelenen metinde geniş zamanın şartı ve görülen geçmiş zamanın şartı vardır.

Geniş zamanın şartı: olurısa (18b/1)

Görülen geçmiş zamanın şartı: olduñısa (9b/7), katlanmaduğısa (16b/2)

2.2.5.2. Kuvvetlendirme ve İhtimal Çekimi

Çekimli fiillere -dur, -dür eklerinin getirilmesiyle oluşturulurlar. İncelenen metinde görülen örnekler şunlardır:

dilenmişdür (2b/11), bilinmişdür (19a/2), kesilmişdür (21a/8), yazılmışdur (19a/2), olunmuşdur (27a/9)

2.3. Zamir

Ardında bir nesne veyahut kimse kavramı olan, dolayısıyla bir adın yerini tutan kelimelere zamir denir (Banguoğlu, 2011: 356). İncelenen metinde zamirler, çekimleriyle beraber, şahıs, işaret, dönüşlülük, bağlama, belirsizlik, işteşlik ve soru zamirleri olarak yedi grupta incelenmiştir.

2.3.1. Şahıs Zamirleri

Kişilerin yerlerine kullanılıp ve onların yerlerine tutan zamirlerdir. Çekim sırasında bazı şahıs zamirlerinin köklerinde değişim meydana gelmektedir (Mansuroğlu, 1949: 501). İncelenen metinde ben, sen, ol, biz, siz, anlar şeklindeki şahıs zamirlerinin yalın hâlleri ve bu yalın hâllerin durum ekleriyle çekimlenmiş biçimleri şunlardır:

Birinci Teklik şahıs: Ben

ben gördüm (2a/2)

benüm katumda(6a/10)

baña andan kim (4a/5)

İkinci Teklik şahıs: Sen

bellü daķı ancılayın üyüre seni Çalab’uña daķı örgede saña tefsîr eylemekten sözleri (2a/5)

Üçüncü Teklik şahıs: Ol ~ a

ol (2b/7), anı (2a/10), aña (2b/3), anuñ (2b/11)

Birinci Çokluk şahıs: Biz

biz,(1b/3), bizüm (4b/5), bizden (6b/2)

İkinci Çokluk şahıs: Siz

siz (1b/4), sizüñ (6a/10), size (2a/10), sizden (15a/11)

Üçüncü Çokluk şahıs: Anlar

anlara (2b/7), anları (2a/3)

2.3.2. İşaret Zamirleri

İşaret ettiği varlığı gösteren zamirlerdir.

İncelenen metinde “bu, uşbu, şol, ol, şunlar, bunlar” biçimleri görülmektedir.

buña (16b/5), Ol kim (3a/3), uşbu (2a/1), şol (4b/5), bunlar (21a/11), şunlar (11a/3)

2.3.3.Dönüşlülük Zamiri

Asıl şahıs zamirlerinden daha zengin bir ifadeye sahip olan ve anlam bakımından da pekiştirilmiş olan ve aynı zamanda şahıs zamirleri de olan zamirlere “dönüşlülük zamirleri” denir. Türkiye Türkçesinde dönüşlülük zamiri için “kendi” kullanılmaktadır (Güven, 2015: 343). Eski Anadolu Türkçesinde ise dönüşlülük zamirleri kendü, kendüz ve öz şeklindedir. İncelenen metinde dönüşlülük zamiri kendü, kendüz şeklinde kullanılmıştır.

kendüzine (3a/8), kendüzümi (3b/3), kendüzini (3b/9), kendüdin (7a/5)

2.3.4. Bağlama Zamirleri

Bağlama zamiri kim şeklindedir. “Tek başına soru zamiri olan bu kelime birbiri ile ilgili iki dil birliği arasında bağlama zamiri olarak köprü vazifesi görür. Kim bağlama zamiri olarak eskiden beri kullanılmış, ancak son zamanlarda yerini ki bağlama edatına bırakmıştır.” (Ergin, 2000: 280). Eski Anadolu Türkçesinde bağlama zamiri olarak “ki” ve “kim” kullanılmıştır. “kim” bir soru zamiridir ancak o dönemde iki dil birliği arasında bağlama fonksiyonu görmüştür. Sonraki dönemlerde yerini “ki” zaminerine bırakmıştır. İncelenen metinde geçen bağlama zamirleri şunlardır:

Ol vakt-kim (2a/8)

anuñ-çun kim (1b/4)

anuñıla-kim (1b/4)

nite kim tamām eyledi (2a/6)

qorqarın kim (2b/4)

qaşd eylediler kim (2b/6)

2.3.5. Belirsiz Zamirler

Belirsiz kimse veya nesneyi gösteren zamirlere denir. İncelenen metinde görülen belirsiz zamirler şunlardır:

nesene (3b/11), birisi (26a/1), dükeli (10b/4), her kim (13b/9), ayruq(18b/3), kimse (21a/7), ne (6b/6)

2.3.6.İşteşlik Zamiri

İşteşlik eki -I~Uş almayan fiiller veya bu eki almasına rağmen fiilin karşılıklı yapılmadığını anlatan fiiller için işteşliği ifade etmek için işteş başlığında konu edinen

“biribiri” zamiridir (Üstünova, 2021: 366). İncelenen metinde bu zaminin iyelik ekiyle çekimlenmiş, iyelik eki almayıp fillerle karşılıklı yapma şekli bulunmaktadır.

biribirinde (10b/8), biribiri (11b/1)

2.3.7. Soru Zamiri

İsmin yerini soru yoluyla karşılayan zamirlerdir. İncelenen metinde yer alan soru zamirleri: Kimdür, nedür, kaçan şeklindedir.

kimdür (12a/1), nedür (5b/6), kaçan (20a/2)

2.4. Sıfat

Varlıkları belirtip niteleyen kelimelere sıfat denir.

2.4.1. Niteleme Sıfatları

Varlıkları niteleyen, varlıkların durumlarını, biçimlerini, renklerini, özelliklerini, nasıl olduklarını gösteren kelimelere denir (Gencan, 2001: 198).

toğru yol (5b/11), eyüştend (11a/5), piştmiş balçıkdan (21b/2), katı hisâb (12b/1), dürüst işlü (15a/2), katı esmek (16a/7)

2.4.2. Belirtme Sıfatı

Belirtme sıfatı, diğer sıfatlardan olan niteleme sıfatından ayrı olarak varlıkları nitelemek yerine belirten sıfatlardır. Bunlar, isimleri işaret etmek, göstermek; isimlerin sayısını ve miktarını göstermek veya belirsizlik ifade eden işlevler görülmektedir (Korkmaz, 2022: 375). Dört grupta ele alınan belirtme sıfatları şunlardır:

2.4.2.1. İşaret Sıfatları

Varlıkları tanıtmak ve göstermek için en kesin yol jestlerdir. Jestler, yazılıp söylenmedikleri için sözcük sayılmazlar; onun için jestler ile birlikte sözcükler söylemekten kendimizi alamayız (Gencan, 2001: 198). İncelenen metinde geçen işaret sıfatları: Ol, şol, uşbu’dur.

ol vakt (2a/1), ol halde (2b/7), ol kim (3a/3), ol yerdni (7a/2), şol kitâb (10b/1), uşbu Qur’ân’ı (2a/1), uşbu ili (17b/5)

2.4.2.2. Belirsizlik Sıfatları

Varlıkları belirsiz olarak nitelendiren sıfatlardır. İncelenen metinde geçen belirsiz sıfatlar şunlardır:

her birisine (3b/11), her bir neseyine (10a/10), her yemişden (10b/6), her diş (11a/9), her nesene (11a/9), bir yere (2a/10)

2.4.2.3. Soru Sıfatları

Varlıkları soru yoluyla belirten sıfatlara denir. İncelenen metinde geçen soru sıfatları şunlardır:

ne nese (7a/8), ne dağı(12a/2)

2.4.2.4. Sayı Sıfatları

Varlıkları, sayı ile belirten sıfatlardır. İncelenen metinde geçen sayı sıfatları şunlardır:

2.4.2.4.1. Asıl Sayı Sıfatları

on bir ılduz (2a/2), bir yıl (5b/4), iki bayık (25b/5), on altı küsi (22a/3), iki gözüni (22a/1)

2.4.2.4.2. Sıra Sayı Sıfatları

beşinc mecusuñ (20b/3), altınc müşriklerüñ (20b/3), yidinc münāfık (20b/3)

2.5. Zarf

Zarflar, fiilleri, fiilimsileri, sıfatları, hem diğer zarfları ve cümleleri yer, zaman, tarz ve benzerlik, sebep, sonuç, amaç, derece, azlık-çokluk ve şart bakımından açıklayıp belirten hem de onların anlamlarını genişleten veya daraltan kelime veya kelime gruplarıdır (Turan, 1998: 302-303). İncelenen metinde zarflar, durum, zaman, yer-yön, miktar ve soru zarfları olarak beş grupta incelenmiştir.

2.5.1. Durum Zarfları

Fiillerin tarzını, niteliğini bildiren kelimelerdir. İncelenen metinde görülen durum zarfları şunlardır:

yaratuk anı ilerüden **katı işi oddan** dağı ol vaqt kim eyitdi Çalab'ıñ firiştelere (20a/1)

azgunlıklar içinde hayrān olurlar pes dutdı anları ün gün doğdu'ı vaqte giriciler-ken (21b/1)

indürür firiştelere**vaḥy-iletā**Qur'ān-ile buyruğından anuñ üzere kim diler kullarından (22b/2)

ya'nī **üstlerinden 'azāb gele diyü** korkarlar (25b/4)

ya'nī hayrān olur **nideyin diyü** (26a/3)

2.5.2. Zaman Zarfları

Bir fiili veya fiilimsiyi zaman yönünden belirten zarflara denir. İncelenen metinde görülen zaman zarfları şunlardır:

İletdiler anı daķı **bir gün** kaşd eylediler kim kılalar anı dibine kıyunuñ daķı vaħy eyledük aña (2b/6)

“Bayık sen **bugün** katumuzda yerlüsün (6a/3)

gizlenicidür **gece** daķı dışarı çıkıcıdur gündüz anuñdur biribiri ardınca geliciler İleyinden (11b/1)

ol vaķt-kim eyitti: (2a/1)

‘avratı **imdi** şābit oldı haķ ben istedüm anı kendüzini(5b/9)

2.5.3. Yer-Yön Zarfları

Fiillerin yönünü belirtirler. Bu zarflar +rA, +rU ve +GA yön ekleriyle meydana getirilmektedir. İncelenen metinde görülen yer-yön zarfları şunlardır:

Pes kılduķ hocasını **aşağasın** daķı yağdurduķ anlaruñ üzere taş pişmiş balçıkdan (21b/2)

daķı eyitti **ilerü** gel eyitti sığınmaķdur Tañrı’ya bayık Çalab’um görklü eyledi turağımı (3a/9)

velikin ādemīlerüñ eyregi inānmazlar Tañrı oldur-kim **yukıru** götürdi gökleri (10b/2)

2.5.4. Miktar Zarfları

Sıfat, zarf, fiil ve fiilimsilerin önüne gelip hem görev hem de anlam bakımından üstünlük, en üstünlük ve aşırılık özellikleriyle miktar ve derece bildiren zarflara denir (Şen, 2008: 118). İncelenen metinde görülen miktar zarfları şunlardır:

Tañrı meşel birgüy oldı ‘imīn dolanmış gelür aña rüzīsi **çok** ni‘metlü olmaķ-iken (30a/6)

diler daķı anlar tartışurlar Tañrı’da daķı ol **ķatı** mekirlüdür anuñ haķ (11b/7)

key rahmet kılıcıya eyit ol Çalab’umdur yokdur Tañrı illā ol aña tevekkül eyledüm daķı andın yañadur dönmegüm (13a/10)

mālumuzdur döndürildi bize daķı taām getürevüz kıvumumuza daķı şaķlayavuz kıarundaşumuz daķı **artuķ** eyleyevüz (6b/7)

2.5.5. Soru Zarfları

Fiilleri soru yoluyla belirten zarflardır. İncelenen metinde görülen soru zarfları şunlardır:

niçe seve anlar kim (18b/9)

2.6. Edat

Arapça bir sözcük olan edat ‘âlet ve vāsita demektir. Onun gramerdeki manasını ve yerini tesbit etmek için bu asli manasını göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Nitekim bir gramer unsuru olarak da edatlar tek başlarına bir anlamları olmayıp cümlede yer alan diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan ‘âlet sözlerdir (Hacıeminoğlu, 1984: 5).

2.6.1. Çekim Edatları

İsimden sonra gelerek, bağlı olduğu isim ile cümlenin diğer öğeleri arasında zaman, mekan, benzerlik, sebep, cihet vb. bakımından çeşitli ilgiler kuran sözcüklere çekim edatları denir. Bunlar, mutlaka bir isimden sonra gelmelidirler ve o isim sayesinde anlam kazanırlar ve bu sebeple isim hal eklerine çok benzerler (Hacıeminoğlu, 1984: 1).

Benzetme bildirenler:

yaratmağı **gibi** (12a/4)

Sebeplendirme bildirenler:

şoricılar **içün** (2a/8)

Yūsuf **üzere** (2b/2)

andan **ötürü** kim (12b/10)

Beraberlik bildirenler:

bizüm-**ile** ırte otlayuz dağı oynayuz (2b/3)

tā **bile**(5b/10)

Yer ve yön bildirenler:

Yer ve yönleri beldiren edatlardır: içeri, kadar, değin, dek, doğru, içre karşı, üzere, öte, vb. Aynı zamanda kendilerinden sonra gelen isimlere yer ifadesi de verdikleri görülmektedir: eve doğru, denize karşı, eve kadar, halk üzere, senden yana vb. (Taş, 2020: 64).

göñlek **üzere** ılan yalan eyitti bakdı bezedi (2b/10)

Yönelme hâli isteyen edatlar:

bir zamāna **degin** (4a/9)

Ayrılma hâli isteyen edatlar:

okırlar beni **andan yaña** dağı eger döndürmeye seni bundan yavuz sanmağın anlaruñ meyl eyleyem anlara dağı olam (4a/6)

Amaç ifade eden edatlar:

gitmeyem yerden **tā** destūr vère baña atam yā hüküm eyleye Tañrı baña dağı ol hüküm eyleyicilerün (8a/2)

İstisna bildiren edatlar:

illā firişte gönlü yā ‘izzetlü eyitdi şol oldur-kim melāmet eyledüñüz beni anda dağı bayık istedi andan (4a/3)

2.6.2. Bağlama Edatları

Bunlar kelimededen küçük dil birliklerini, kelimeleri, kelime gruplarını vecümleri şekil ve mana bakımından birbirine bağlayıp onlar arasında bir bağlantı kuran edatlardır (Ergin, 2000: 352).

Şart bildirenler:

tā fesād eyleyevüz yerde dağı olmaduk uğrılar eyittiler: “Pes nedür cezāsı anun eger (7a/11)

İstisna bildirenler:

illā firişte gönlü yā ‘izzetlü eyitdi şol oldur-kim melāmet eyledüñüz beni anda dağı bayık istedi andan (4a/3)

Sınırlama bildirenler:

ëy iki zindān isleri immā birüñüz şuvara Çalab’ısını suc dağı **ammā** dağı bir (4b/11)

iş üzere **velīkin** ādemīler eyregi bilmezler (3a/6)

ataları olmadı āşşı eyler anlara Tañrı’dan nesene **līkin** biz hācet içün kim Ya’kūb (7a/3)

Atıf bildirenler:

yā hüküm eyleye (8a/2)

dağı kılduk sizüñ-çün (19b/4)

şol tā **bile** bayık ben hıyānet eylemedüm aña gāyib iken (5b/10)

Benzetme edatı:

inanayın mı size anuñ üzere illā **nitekim** inandum size qarındaşı üzere ilerüden pes Tañrı (6b/4)

Cümle bağlayıcılar:

ilettiler anı dağı bir gün kaçd eylediler **kim** kıllalar anı dibine kıyunuñ dağı vahy eyledük aña (2b/6)

2.6.3. Ünlem Edatları

Bu ünlem edatları, çağırma ve seslenme, his ve heyecanları; korku, sevinç, keder, nefret, ıstırap, hayıflanma, acıma, şaşkınlık gibi ruh hallerini; yasaklama, red, tasdik, gösterme, sorma gibi anlatım biçimlerini beyan eden edatlardır (Ergin, 2000: 349). İncelenen metinde geçen ünlem edatları şunlardır:

Hitap İfadesi Taşıyanlar:

ëý atam (2a/2)

ķatındadır kitāb ‘ilmi ya’nī ‘Abdullah bin selām yāranlar-ıla **yā** Cebrayil Levh (14b/5)

Soru İfadesi Taşıyanlar:

anuñ üzere giri degül ol illā ögüt ‘ālemlere daķı **neçe** nişān (9b/8)

nişe indürinilemedi anuñ üzere nişān (13a/4)

2.6.4. Kuvvetlendirme Edatları:

Bütün bu sona gelen bağlama edatlarının iki fonksiyonundan umumiyetle kuvvetlendirme fonksiyonu daha da çok belirgindir. Hepsi sonuna geldikleri unsurları belirtmek, kuvvetlendirmek ve dikkati onların üzerlerine çekmek için kullanılmışlardır (Ergin, 2000: 365).

ya’nī **elbette** olası nesenedür (27b/4)

3. METİN

SÜRETÜ YÛSUF

1b

1b/1 Bismil' lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

1b/2 *أنا الله الرحمن* Şol āyetlerdür, Kitāb' uñ *ya 'nī uşbu sûret* bellü. Bayık biz indürdük anı, Qur 'ân-iken ' arabca;

1b/3 anuñ-çun kim siz añlayasız. Biz hikāyet eylerüz saña, hikāyet eylemek görklüregın, anuñ-ıla kim vahy eyledük

2a

2a/1 saña uşbu Qur 'ân' ı; daķı Bayık olduñ andan ilerü, ğāfillerden *Ya 'nī Yūsuf kışşasından*. Ol vaķt-kim eyitdi

2a/2 Yūsuf, atasına: “Ėy atam! Bayık ben gördüm on bir ılduz, daķı güneşi

2a/3 daķı ayı, gördüm anları, secde kılıcılar.” Eyitti: “Ėy oğlancuğum! Hikāyet eyleme düşüñi

2a/4 karındaşlaruña, yavuz şañalar şaña, yavuz şañmak; bayık şeytān ādemilere düşmendür

2a/5 *ya 'nī oĝlanları* bellü.” “Daķı ancılayın üyüre seni Çalab' uña daķı örgede saña, tefsir eylemekden sözleri *ya 'nī düşler ta 'biri*;

2a/6 daķı tamām eyleye ni' metin üzerüñe, daķı Ya' kûb kavmi üzere nitekim tamām eyledi anı iki atañ üzere, *ya 'nī peygamberlîĝla daķı karındaşlaruñ saña muhtāc olmaĝ-ıla*

2a/7 ilerüden, İbrāhīm' e daķı İshāk' a. Bayık Çalab' uñ bilicidür, dürüst işlüdür.” Bayık oldu *ya 'nī Yūsuf karındaşları*

2a/8 Yūsuf' da daķı karındaşlarında, nişānlar, şoricılar-ıçun. Ol vaķt-kim eyittiler: “Yūsuf daķı karındaşı: *ya 'nī İbn-i Yāmin*,

2a/9 sevgülürekdür atamuza, daķı biz cemā' atuz *Ya 'nī 'uşba undan korķa deĝin dërler*; bayık atamız, azĝunlık içindedür bellü.”

2a/10 Depeleñ Yūsuf' ı, yā biraĝuñ anı bir yere; boş ĝala size atañuz yüzi; daķı olasız

2a/11 andan soñra, bir kavm eyü işleyiciler *ya 'nī tevbe eylesesiz*. Eyitti eyidici anlardan *ya 'nī Yehūdā*: “Öldürmeñ Yūsuf' ı, daķı biraĝuñ

2b

2b/1 kuyu dibine; götüre anı, bir nicesi yürüyicilerüñ; “eger olasız işleyiciler.” Eyittiler:

2b/2 “Ëy atamız! n’oldı saña, inanmazsın bize Yūsuf üzere? Daķı bayık biz, aña eyü dileyicülerüz.” “Vëribi anı

2b/3 *ya ‘nī yëmiş yëyevüz* bizüm-ile, irte, otlayuz, daķı oynayuz; daķı bayık biz, aña eyü dileyicilerüz.” Eyitti: “Bayık ben, kaygulu eyler beni

2b/4 kim iledesiz anı; daķı qorqarın kim yëye anı qurt, siz andan gāfiller-iken.”

2b/5 Eyittiler: “Eger yëye anı qurt, biz cemā ‘at iken, bayık biz, andan ziyānlularuz.” Pes ol vaķt-kim

2b/6 İletdiler anı, daķı birgün qaşd eylediler kim kılalar anı, dibine kıyunuñ *ya ‘nī andan, bıraқdılar*; daķı vahy eyledük aña *ya ‘nī Yūsuf’a*:

2b/7 “Haber vëresin anlara, işlerini uşbu; ol hâlde kim anlar bilmezler.” Daķı geldiler atalarına, geceye yakın,

2b/8 ağlarlar. Eyittiler: “Ëy atamız! Bayık biz gitdük, yarışuruz; daķı koduk Yūsuf’ı kumāşumuz qatında,

2b/9 pes yidi anı qurt. Daķı degülsin sen inanıcı bize, eger olduğısa dağı gerçekler.” Daķı getürdiler

2b/10 göñlek üzere qan, yalan; eyitti: “Belki bezedi *ya ‘nī gökcek gösterdi*, sizün-çün nefslerünüz, bir iş; pes qatlanmaqđur *ya ‘nī işüm*, görklü.

2b/11 Daķı Tañrı arқа dilenmişdür, anuñ üzere kim şıfat eylersiz.” Daķı geldi yürüyciler *ya ‘nī karvān*; pes vëribidiler,

3a

3a/1 şuya gelicilerini, pes bıraқdı kıyıya qoğasın, *ya ‘nī Yūsuf ipe yapışup çıkacaқ* eyitti : “Ëy sevinmegüm beñüm, uşbu oğlandur!” Daķı gizlediler añı

3a/2 bir pāre bazirgānlik mālhyiken *ya ‘nī Yūsuf qarındaşları eyittiler kim, bu bizüm kulumuzdu, bizden qaçdıydı.*” DaķıTañrı, bilicidür anı kim işlerler. Daķı şattılar anı, bir bahāya eksemek; aқcelar *ya ‘nī eksilmiş her ne aқce*

3a/3 sayılmış *ya ‘nī yigirmi aқça, yā yigirmi iki aқça, yā kırk aқça*, daķı oldılar anda, rağbet eyleyicilerden. daķı eyitti : “Ol kim şatun aldı anı

3a/4 *ya ‘nī Azîz*, Mısır’dan ‘avratına *ya ‘nī Zelîhā*: “Ağırla turağını, ola kim aşşı eyleye bize, yā dutavuz anı oğlan.”

3a/5 Daķı ancılayın *ya ‘nī belālardan kırtarduğumuz gibi Yūsuf’ı*, yèrlendürdükYūsuf’ı yèrde *ya ‘nī Mısır yèrinde*; daķı öğredevüz aña, sözler tefsîr eylemekden *ya ‘nī düş ta’birin*.

3a/6 DaķıTañrı gālibdür iş üzere, velikin ādemîler eyregi bilmezler. Daķı ol vaķt-kim

3a/7 êrdi kuvvetine *ya 'nī on sekiz yaş-ıla otuz yaş arası*, vèrdüñ aña hüküm eylemege *ya 'nī peygāamberlik*, daķı'ilm. Daķı ancılayın yanud vèrürüz eylük eyleyicilere.

3a/8 Daķı istedi andan ol-kim, ol *ya 'nī Yūsuf* añun evinde-y-idi, kendüzine *ya 'nī anuñla murād hāşıl eyleye*; *ya 'nī Azīz*; daķı bağladı kapuları;

3a/9 daķı eyitti:“İlerü gel!” Eyitti *ya 'nī Yūsuf'a*: “Sığınmaķdur Tañrı'ya *ya 'nī bu işden*; bayık Çalab'um *ya 'nī 'Azīz*, görklü eyledi turağumı;

3a/10 bayık kurtılmaz zālimleri.” Daķı bayık kaşd eyledi *ya 'nī Zelīhā*, daķı kaşd eyledi *ya 'nī Yūsuf'a* aña; eger

3a/11 görmesedi Çalab'ısı hūcetini *ya 'nī Ya 'kūb gördi kim barmağın ısırub durur-ıdı*. Ancılayın, tā döndürevüz, andan yavuzlığı *ya 'nī Çalab'ısına hıyānet eylemek*, daķı zişt işi *ya 'nī zīnā*; bayık ol,

3b

3b/1 kullarumuzdandur aru olınmışlar. Daķı önürdüşdiler kapuya, daķı yırtıdı *ya 'nī Zelīhā*, gönlegin *ya 'nī Yūsuf'uñ* ardından;

3b/2 daķı buldılar hūdkārını, kapu katında; eyitti *ya 'nī Zelīhā*: “Degüldür cezāsı, añun-kim diledi kavmuña

3b/3 yavuz iş *ya 'nī Zelīhā* illā kim zindān givirinile, yā 'azābdur ağırdıcı.” Eyitti *ya 'nī Yūsuf*: “Ol istedi benden kendüzümü.”

3b/4 Daķı tanuķlık vèrdi tanuķ *ya 'nī bişikdeki oğlan*, kavminden: “Eger ola gönlek, yırtıldı ileyinden, toğru söyledi *ya 'nī Zelīhā*;

3b/5 daķı ol *ya 'nī Yūsuf*, yalancılardandur.” “Daķı eger ola gönlek, yırtıldı ardından, yalan söyledi

3b/6 daķı ol gerçeklerdendür.” Pes ol vaķt-kim gördi gönlegini, yırtıldı ardından; eyitti: “Bayık ol

3b/7 sizüñ yavuz şañmağunuzdandur; bayık yavuz şañmağunuz uludur.” “Êy Yūsuf! Yüz döndür *ya 'nī 'azīz eyitdi*, uş bundan *ya 'nī kimseye dēme*;

3b/8 daķı yarlıgamaķ dile *ya 'nī êy Zelīhā*, yazuğun-ıçun; bayık sen olduñ kaşd-ıla yazuķ eyleyicilerden.” Daķı eyitdi 'avratlar,

3b/9 şehir içinde: “‘Azīz 'avratı, ister kılından kendüzini; bayık terkin urdı añun,

3b/10 sevmekdin yaña; bayık biz görürüz anı, azgunlık içinde bellü.” Pes ol vaķt-kim işitdi *ya 'nī Zelīhā*, yavuz şanmağın; anlaruñ

3b/11 vèribidi anları *ya 'nī kığrıdı*, daķı yaraķladı anlaruñ-çun, söylenecek nesene daķı vèrdi *ya 'nī döşek, yastuk*; her birisine anlardan,

4a

4a/1 bıçak *ya 'nī yēyesi kesmek*; daķı eyitdi: “Çık *ya 'nī ēy Yūsuf*, anlaruñ üzere!”
Pes ol vaķt-kim gördiler anı, ulu gördiler anı *ya 'nī heybet aldılar*;

4a/2 daķı kesdiler ellerini; daķı eyittiler: “Aru dutmaķdur Tañrı’nuñ; degül uşbu
ādemīye degül uşbu,

4a/3 illā firişte görklü yā ‘izzetlü.” Eyitdi: “Şol, oldur-kim melāmet eyledüñüz
beni anda; daķı bayık istedi andan

4a/4 kendüzini, pes sığındı Tañrı’ya *ya 'nī Yūsuf*. Daķı eger eylemeye *ya 'nī Zelīhā*,
anı-kim buyururın anı; zindāna güvirinile,

4a/5 daķı ola ħorlardan.” Eyitdi: “Ėy Çalab’um! zindān sevgülürekdür baña,
andan kim

4a/6 okırlar beni andın yaña *ya 'nī ‘avratlar eyitti kim, ħatunuñ buyruğın dutğıl*.”
Daķı eger döndürmeyesin benden, yavuz şanmağın anlaruñ; meyl eyleyem anlara, daķı
olam

4a/7 cāhillerden.” *ya 'nī kaşdıla yazuk işlemek-ile*. Pes oy vèrdi aña Çalab’ısı
ya 'nī ħācetin revā eyledi; pes döndürdi andan, yavuz şanmağın anlaruñ.

4a/8 Bayık Ol, oldur işidici bilici. Andan, görindi anlara *ya 'nī Zelīhālarına eyitdi*:
“Yūsuf beni rüsvay eyledi dèdi” andan şoñra kim gördiler nişānları *ya 'nī gōñlek yırtmak*,
daķı peşikdeki oğlan söylemek, daķı ‘avratlar ellerin kesmek,

4a/9 kim zindāna givürelər anı, bir zamāna degin. Daķı girdi anuñ-ıla zindāna.
İki kıl *ya 'nī pādişāhuñ sākīsı*, daķı çāşnīgīr eyitdi

4a/10 ikisinüñ birisi: “Bayık ben gördüm, *ya 'nī düşde sıkār-ıdum süci*.” Daķı
eyitdi daķı biri: “Bayık ben gördüm, beni götürürdüm

4a/11 başum üstine epmek, yèr kuş andan. Ėhaber vèr bize tefsīrin *ya 'nī ta ‘bīrin*;
bayık biz görürüz seni,

4b

4b/1eylük eyleyicilerden.” Eyitdi: “Gelmeyesiz ikiye, yiyesi kim rüzı vèrinürsiz
ya 'nī uyanuķlıķda, ana illā ħaber vèrdüm siz ikiye,

4b/2 tefsīrin *yan ‘ī neyidiğüni, ne kadar idüğün*, andan ilerü kim gelesiz ikiye. Şol
andan ötürüdür kim öğretti baña Çalab’um *ya 'nī vahydur, nücüm degül*. Bayık ħodum,

4b/3 bir ħavm milletin kim inanmazlar Tañrı’ya; daķı anlar, āħiretde, anlar
kāfirlerdür.”

4b/4 “Daķı uydum atalarumuñ milletine, İbrāhīm’e daķı İşhāk’a daķı Ya ‘ķüb’a.
Olmadı

4b/5 bizüm kim ortak eyleyevüz Tañrı’ya, nesene. Şol, Tañrı fazlındandur üzerümüze,

4b/6 daķı ādemīler üzerine; velīkin ādemīler eyregi şükr eylemezler.” “Ėy zindān

4b/7 isleri *yā zindanda durıcılar!* Çalab’ılar mı perenkendeler mi yęgrekdür, yā Tañrı bir, ķahr eyleyici?”

4b/8 “Tapmazsız andan ayruĝa, illā adlar kim ad vėrdüñüz anlara, siz daķı atalaruñuza;

4b/9 indürmedi Tañrı aña hīc hūccet. Degül hūkm illā Tañrı’nuñ; buyurdi kim tapmayasız

4b/10 illā anı. Şol, dīn toĝrudur; velīkin ādemīleruñ eyregi bilmezler.”

4b/11 “Ėy iki zindān isleri! İmmā birüñüz *ya ‘nī süci şıķan*, şuvara Çalab’ısını, süci; daķı ammā, daķı bir;

5a

5a/1aşlına, pes yeye ķuş, başından. Tamām olındı iş, ol kim anuñ içinde,

5a/2 hūkmi bellü eylemek ister-siz.” Daķı eyitdi aña kim, bellü bildi kim bayıķ ol *ya ‘nī sākī*, ķurtılıcıdur, ol ikiden: “Añ beni Çalab’uña

5a/3 katında.” Pes unıtdurdi aña Şeytān, Çalab’ısınıñ anmaĝını; pes dölendi zindān içinde, üç-ile

5a/4 tokuz arasında yıllar *ya ‘nī yėdi*. Daķı eyitti padişāh *ya ‘nī reyyān*: “Bayıķ ben görürin yėdi şıĝırlar semizler, yerler anları

5a/5 yėdi aruķlar; daķı yėdi salķumlar yaşılar, daķı ayruķlar ķurular *ya ‘nī yėdi ķuru salķumlar yėdi tāne salķumlar sarmaşdılar, yok eylediler*. Ėy bir bölük

5a/6 serverler! *ya ‘nī düş yüriciler daķı müneccimler* fetvā vėrūñ baña *yan ‘ī bellü eyleñ düşümi*, eger olasız düşi yorar-sız.”

5a/7 Eyittiler: “Ķarışık düşlerdür; daķı degülüz biz, düşler tefsīrini *ya ‘nī bunuñ gibi düşler*, biliciler.”

5a/8 Daķı eyitdi *ya ‘nī sākī*, ol kim ķurtıldı, daķı añdı, bir zamāndan soñra: “Ben hāber vėrem size tefsīrini;

5a/9 pes vėribiñ beni.” *Ya ‘nī Yūsuf’a geldi*, eyitdi: “ĖyYūsuf Ėy yavlaķ ĝerçek! Bellü hūkm eyle bize, yėdi şıĝırlarda semizler,

5a/10 yer anları yėdi aruķlar; daķı yėdi salķumlar yaşılar, daķı ayruķlar ķurular.

5a/11 Ola kim ben dönem ādemīlere; ola kim anlar bileler.” Eyitdi: “Egesiz *ya ‘nī egüñ*, yėdi

5b

5b/1 yıllar, ‘âdetce. Pes anı kim bicdünüz, koñ anı salķumında, illā az andan kim

5b/2 yersiz.” “Andan, gele şundan şöñra, yedi ķatılar *ya ‘nī ķızlık yıllar*; yeyeler anı kim

5b/3 ilerü dutduñuz anlaruñ-ķun, illā az andan kim şaķlar-sız.” “Añdan, gele şundan

5b/4 şöñra bir yıl, anuñ içinde yağmur yağdurın-ıla ādemīlere; daķı anuñ içinde şıķalar” *ya ‘nī üzüm, sīsam, zeytūn*. Daķı eyitdi

5b/5 pādīşāh: “Getürüñ baña anı.” Pes ol vaķt-kim geldi aña yalavac, eyitdi *ya ‘nī Yūsuf*: “Dön Ćalab’uña;

5b/6 pes şor aña, nedür ģālī ‘avratlaruñ, anlar kim kesdiler ellerini. Bayıķ Ćalab’um,

5b/7 yavuz şandugın anlaruñ, bilicidür.” Eyitdi *ya ‘nī ‘avratlar düzdüğünden şöñra*: “Nedür işüñüz, ol vaķt kim istedüñüz Yūsuf’dan

5b/8kendüzini?” Eyittiler: “Arulıķdur Tañrı’nun; bilmedük anuñ üzere hīc yavuzlık.” Eyitdi ‘azīz

5b/9 ‘avratı: “İmdi sābit oldu haķ; ben istedüm anı kendüzini,

5b/10 daķı bayıķ ol ģerceklerdenür.” “Şol, tā bile, bayıķ ben ģıyānet eylemedüm aña, ģāyib iken;

5b/11 daķı bayıķ Tañrı, toğru yol göstermez, yavuz şanmağına ģıyānet eyleyicileruñ.” “Daķı berī eylemez inefsümi *ya ‘nī Cebrāyil eyitdi: Ol gün kim kaşd eyledük, anda dağım ģıyānet eylemedük?Dedi*;

6a

6a/1 bayıķ nefis buyurıcıdur yavuzlıkā, illā ol kim rahmet kıla Ćalab’um; bayıķ Ćalab’um yarlıkayıcıdur,

6a/2 rahmet kılcı.” Daķı eyitdi pādīşāh: “Getürüñ baña anı, ģāş eyleyeyin anı kendüzüm-iķün.” Pes ol vaķt kim şöyledi aña,

6a/3 eyitdi: “Bayıķ sen, bugün ķatumuzda yerlūsın *ya ‘nī ģürmetlü, inām*.” Eyitdi: “Ķıl beni yer ģazīneleri

6a/4 üzere *ya ‘nī Mısır ili malları üzere*; bayıķ ben şaķlayıcıvan, bilici.” Daķı ancılaym el üstünligin vērdük Yūsuf’a yerde *ya ‘nī Mısır yerinde*;

6a/5 inerdi andan, anda kim diler. İrürürüz rahmetümüzi, aña kim dilerüz; daķı zāyi’ eylemezüz;

6a/6 eylük eyleyicilerün müzdini. Dağı âhîret müzdi yègrekdür, anlar kim imân getürdiler dağı oldılar şakınurlar.

6a/7 Dağı geldi Yüsuf qarındaşları, pes girdiler anuñ üzere; pes bildi anları, anlar anı bilmezler-iken.

6a/8 “Dağı ol vaqt kim yarağ eyledi anlara, yarağları-ıla *ya ‘nī on qarındaşlara on yek ta ‘ām vèrdi*; eyitdi: “Getürün baña, qarındaşlarıñuzı atañuzdan *ya ‘nī İbni Yāmin*;

6a/9 göremezmişiz, bayıq ben tamām eylerin ölçeği; dağı ben, indüricilerün yègregiven” *ya ‘nī kunuğā indüricilerün*. “Pes eger getürmeyesiz baña

6a/10 anı, ölçmek yokdur sizün, benüm katumda; dağı yakın gelmeñ baña.” Eyittiler: “Dileyevüz anı

6a/11 atasından; dağı bayıq biz işleyicilerüz.” Dağı eyitdi kullarına: “Kıluñ mällarını *ya ‘nī bahā kim vèrdiler*,

6b

6b/1 yükleri içine; ol kim anlar bileler anı, ol vaqt kim döneler *ya ‘nī eylük gördüklerinden şöñra*. Qavmlerindin yaña; ol kim anlar

6b/2 gèrü döneler.” Pes ol-vaqt kim döndiler atalarındin yaña, eyittiler: “Ëy atamız! yığlındı bizden

6b/3 ölçmek, pes vèribi bizüm-ile qarındaşumızı, ölçüb alavuz; dağı bayıq biz, şaklayıcılaruz.” Eyitti:

6b/4 “İnanayın mı size anuñ üzere, illā nitekim inandum size qarındaşı üzere, ilerüden? Pes Tañrı

6b/5 yègrekdür, şaklamağdın yaña; dağı Ol, rahmet kılıcılarıñ rahmet kılıcırağdur.” Dağı ol vaqt-kim açdılar kumāşların,

6b/6 buldılar mälların, döndürildi anlara: Eyittiler: “Ëy atamız! Ne isterüz *ya ‘nī anuñ eylügüne nişān, bundan artuğ* uşbu;

6b/7 mālumuzdur, döndürinildi bize. Dağı ta‘ām getürevüz qavmümüz; dağı şaklayavuz qarındaşumuz; dağı artuğ eyleyevüz

6b/8 deve ölçeği *ya ‘nī deve yikü, qarındaşumuz-ıçun*; şol ölçekdür geñez *ya ‘nī melik bize vèrür*. ” Eyitti: “Hergiz vèribimeyem anı sizün-ile, tā vèresiz baña

6b/9 inanası qavl *ya ‘nī andıla qavl eyleyesiz*, Tañrı’dan kim getüre-siz baña anı, meger helāk olınasız.” Pes ol vaqt-kim getürdiler aña, inanası qavullerini,

6b/10 eyitti: “Tañrı, anuñ üzere kim eydürüz, şaklayıcıdur.” Dağı eyitti: “Ëy oğlanlarum! Girmeñ

6b/11 bir kapudan *ya 'nī göz degmesün*; daķı girün kapulardan kim
perekendelerdür. Daķı aşşı eylemezin size *ya 'nī Tañrı hükminden*,

7a

7a/1 Tañrı'dan nesenede. Gül hüküm, illā Tañrı'nun anuñ üzere tevekkül
eyledüm; daķı anuñ üzere

7a/2 tevekkül eylesün, tevekkül eyleyiciler.” Daķı ol vaķt-kim girdiler, ol yerden
kim buyurdı anlara

7a/3 ataları; olmadı aşşı eyler anlara, Tañrı'dan nesene *ya 'nī Tañrı kaçāsından*
kim bunlara, uğrılık yabdılar; lākin bir hāceti-çün kim Ya'kūb

7a/4 gönliñde-y-idi, hüküm eyledi-y-di anı *ya 'nī perekende girdükleri, atalaru*
dilegi için oldu. Daķı bayık 'ilm issi-y-idi, aña kim öğretüdük anı velikin ādemīlerūñ
eyregi *yan 'ī Tañrı fezāsın, elbetde olmağın bilirüdi; yā 'amel eyler-idi bildüğün*;

7a/5 bilmezler. Daķı ol vaķt-kim girdiler Yūsuf üzere, yer vërdik endüdin yaña,
ķarındaşına; eyitdi:

7a/6 “Bayık ben, ķarundaşuñvan; pes kayğurma aña kim oldılar işlerler.” Pes ol
vaķt-kim yaraķ eyledi anlara,

7a/7 yaraķları-y-ıla, ķıldı maşraba *ya 'nī altun maşraba kim, añun-ile taķıl ölçi-*
di-y-idi dedü, ķarındaşı yüki içine; andan, kığırtıdı kığırtıcı:

7a/8 “Ėy ķarvan! Bayık siz uğurlayıcılar-siz.” Eyittiler, ol hālde kim ilerü
geldiler anlaruñ üzere: “Ne nese

7a/9 istersiz?” Eyittiler: “İsterüz pādişāh maşrabasın. Daķı anuñ kim getürdi añı,
deve

7a/10 yüki dür *ya 'nī ta'ām*; daķı ben aña payandanvan.” Eyittiler: “Tāl'lāhi!
Bayık bildünüz; gelmedük,

7a/11 tā fesād eyleyevüz yerde; daķı olmaduk uğrılar.” Eyittiler: “Pes nedür
cezāsı anun, eger

7b

7b/1 olasız yalancılar?” Eyittiler: “Cezāsı añun; *ya 'nī uğrınuñ* her kim bulna
yükinde, ol cezāsıdur *ya 'nī Ya'kūb kavmi 'ādeti oldu-kim, uğru, bir yıl māl issi ķatında*
ķullık eyleridi.

7b/2 ancılayın cezā vëürüz zālimlere.” Pes başladı kaplarını, öñdin ķarındaşı

7b/3 ķabından; andan, çıkardı anı ķarındaşı ķabından. Ancılayın mekr eyledük
ya 'nī ögrütdük mekri, Yūsuf'a.

7b/4 Olmadı-kim ala karındaşını, pādişāh dīninden, illā kim dileye Tañrı *ya 'nī Tañrı diledi, yohsa karındaşın almak yoğıdı*. Götürürüz

7b/5 derecetler, anı-kim dilerüz. Dağı her bir 'ilm issi üzere, bilicidür. Eyittiler: “Eger

7b/6 uğurlaya, bayık uğurladı karundaşı anuñ, ilerü *ya 'nī Yūsuf'a, atası atasınuñ bir butın, uğurlayınıdıydı*. Pes gizledi anı *ya 'nī ol sözi*, Yūsuf, kendüzinde;

7b/7 dağı belürtmedi anı anlara. Eyitti *ya 'nī gizleyü*: “Siz yavuzıraqsız, yerdin yaña *ya 'nī Tañrı katında*; dağı Tañrı, bilürirekdür anı-kim şıfat eylersiz.”

7b/8 Eyittiler: “Ëy 'azīz! Bayık anuñ atası var kıoca, ulu; pes al birümüzi anuñ yérine;

7b/9 bayık biz görürüz seni, eylük eyleyicilerden.” Eyitdi: “Sığınmağdur Tañrı'ya kim alavuz, illā anı-kim

7b/10 bulduk kıumāşumuz katında; bayık biz, andan, zālimlerüz.” Pes ol vağıt-kim nevmīd oldılar

7b/11 andan, bir yaña çıkdılar, arkun söyleyiciler; eyitdi anlaruñ ulusu *ya 'nī 'ağılda yehūdā, yā serverlikde şem'ün, yā yaş darūbil*: “Bilmedüñüz mi, bayık atanuz bayık dutdı

8a

8a/1üzerüñüze 'ahd kıavl, Tañrı'dan; dağı ilerüden tağışırılık eyledüñüz Yūsuf hağıkında? Pes hergiz

8a/2 gitmeyem yérden *ya 'nī Mısır yérinden*, tā destür vère baña atam *ya 'nī dönmeğe, yā çalışmağa*, yā hükm eyleye Tañrı baña *ya 'nī karındaşımı vère*; dağı Ol, hükm eyleyicileruñ

8a/3 yégregidür.” “Dönüñ atañuzdın yaña, eyidüñ: Ëy atamuz! Bayık oğıluñ uğurladı

8a/4 dağı tanııklık vèrmedük, illā aña kim bildük *ya 'nī gördük-kim maşraba anuñ yükinden çıkardılar*; andan gèri, gayb bilmezın; dağı olmaduk, gāyib olana şaklayıcılar. Dağı şor

8a/5 köye, ol-kim olduk anuñ içinde; dağı kārvan, ol-kim ilerü geldi anuñ içinde; dağı bayık biz gerçeklerüz.”

8a/6 Eyitdi: “Belki bezedi sizüñ-kün nefslèrüñüz, bir iş; kıatlanmağdur *ya 'nī işüm*, görklü. Ol-kim, Tañrı

8a/7 getüre baña anları hep *ya 'nī uluların, dağı Yūsuf'ı, dağı İbni Yāmin'i*. Bayık Ol, Oldur bilici, dürüst işlü.” Dağı yüz döndürdi

8a/8 anlardan, daķı eyitdi: “Ėy ķatu ķayğum Yūsuf üzere!” Daķı ağardı iki gözi, ķayğudan,

8a/9 ol ķayğudan  olmış iken *ya ‘nī ķayğudan, ķakımağdan oğlanlarına,  olmış iken*. Eyittiler: “Tal’lāhi! Hemīře olursın, añarsın Yūsuf’ı, tā olasın

8a/10 helāke yakın olmış, yā olasın helāke yakın olıcılardan.” Eyitdi: “Bayıķ řikāyet eylerin, ķatı ķayğımı daķı ķayğımı,

8a/11 Tañrı’ya; daķı bilürin Tañrı’dan, anı-kim bilmezsiniz” *ya ‘nī Yūsuf dūři haķıduğın*. “Ėy oğlanlarum! Varuñ, ĥaber isteñ

8b

8b/1 Yūsuf’dan, daķı ķarındařından. Daķı nevmīd olmañ Tañrı raĥmetinden; bayıķ nevmīz olmaz

8b/2 Tañrı raĥmetinden, illā ķavm kāfirler.” Pes ol vaķt-kim girdiler anuñ üzere, eyittiler:

8b/3 “Ėy ‘azīz *ya ‘nī melik!* Yokandı bize daķı ķavmümüze, ziyān *ya ‘nī aclık;* daķı getürdük bāzırgānlik mālın, *ya ‘nī eylük eyle bize musāmaha eylemek-ile*

8b/4 sürilmiş *ya ‘nī rağbetsüz; eydürler: yüz aķça-dı, yā yūñ-idi, yā yağ-ıdı, yā keřk-idi, yā gives-idi, yā köknār-idi;* pes tamām eyle bizüm i in ölçmegi, daķı řadaķa v r bize; bayıķ Tañrı,

8b/5 yanud v r r řadaķa v ricilere.” Eyitti: “Bild     mi anı kim, işled     Y suf’a

8b/6 daķı ķarındařına, ol vaķt-kim siz bilmezlersiz?” Eyittiler: “Bayıķ sen Y suf mısın?”

8b/7 Eyitdi: “Ben Y suf van; daķı uşbu ķarundařumdur! Bayıķ minnet eyledi Tañrı,         . Bayıķ her kim  orķa,

8b/8 daķı ķatlana; bayıķ Tañrı zayı‘ eylemez eyl k eyleyiciler m zdini.” *Ya ‘nī eyl k eyle bize musāmaha eylemek-ile*. Eyittiler: “Tal’lāhi! Bayıķ

8b/9     rdi seni Tañrı,         ; daķı bayıķ olduķ biz,  ařd-ıla yazuķ eyleyiciler.” Eyitdi: “Başa  aķmaķ yodur

8b/10            bug  ! Yarlığaya Tañrı sizi; daķı Ol, raĥmet  ılıcılaruñ raĥmet  ılıcırağıdır.”

8b/11 “ let   g         uşbu; pes bırağ  , atam y zi     , d    g rici *ya ‘nī g r r ola;*

9a

9a/1 daķı getirũ baňa ķavmuńızı, dũkelicũgleri.” Daķı ol vaķt-kim ayrıldı kārvan *ya ‘nĩ mıřırdan*, eyitdi

9a/2 ataları *ya ‘nĩ ođlanlar ođlanlarına*: “Bayık ben bulurım Yũsuf ķoķusını, eger ĥaraf dimesseńũz beni.” Eyittiler: *Ya ‘nĩ ěyle fi mihnetike ‘l-ķadĩm*.

9a/3 “Tal’lāhi! Bayık sen, azđunlıķdasım delimgi.” Pes ol vaķt-kim geldi muştılayıcı,

9a/4 bıraķdı anı, yũzi ũzere, pes dũndũ gũrici *ya ‘nĩ gũrũr oldı*; eyitdi: “Eyitmedũm mi size, bayık ben,

9a/5 bilũrin Tańrı’dan anı kim bilmezsiz.” Eyittiler: “ Ęy atamız! Yarlıđamak dile bizũm-iķũn, yazuķlarumuzu

9a/6 bayık biz olduğ-ıdı, ķařd-ıla yazuķ eyleyiciler.” Eyitdi: Tĩz yarlığamak dileyem sizũn-iķũn, Ćalab’uma; bayık Ol,

9a/7 Ol’dur yarlıđayıcı, raĥmet ķılıcı.” Pes ol vaķt-kim girdiler Yũsuf ũzere, yěr vēr dikendũdin yaňa,

9a/8 atasına anasına, daķı eyitdi: “Girũn Mış’a, eger dilerise Tańrı, emĩn olıcılar-ķen.” Daķı gũtũrdi

9a/9 atasını anası taĥt ũzere; *ya ‘nĩ bindũrdi* daķı yũzin dũřdiler aňa, secde eyleyiciler-ken; daķı eyitdi: “Ęy atam! Uřbu,

9a/10 tefsĩridũr dũřũmũn, ilerũden. Bayık ķıldı anı Ćalab’um, kirtũ. Daķı bayık eylũk eyledi

9a/11baňa, ol vaķt-kim ķıķardı beni zindāndan, daķı getũrdi sizi yazıdan; andan řońra

9b

9b/1 kim azđunlıķ eyledi řeytān, aramda daķı ķarındařlarum arasında. Bayık Ćalab’um, luťf issidũr

9b/2 aňa kim diler; bayık Ol, Ol’dur bilici, dũrũst iřlũ.” “Ęy Ćalab’um *ya ‘nĩ Yũsuf eyitdi*, bayık vērduń baňa

9b/3 pādiřāhlıķdan, daķı ōğretdũn baňa sũzler tefsĩrin *ya ‘nĩ ta ‘bĩr*; yaradıcı gũkleri

9b/4 daķı yeri! Sensin arķa vēricim, dũnyāda daķı āĥiretde. Cānum al benũm, mũsũlmān-iken;

9b/5 daķı ķarıřdur beni řāliĥlere.” şol, ĥayb ĥaberlerindendũr; vaĥy eylerũz anı

9b/6 saňa. Daķı olmadũn ķatlarında, ol vaķt-kim ittifaķ eylediler iřlerini, anlar mekr eylerler-iken. *Ya ‘nĩ Yũsuf ķarındařları*.

9b/7 daḳı degül âdemîlerün eyregi, eger ḥarîṣ olduñ-ısa daḡı, inānıcılar. Ya ‘nī ‘imān getürmeklerine. Daḳı dilemezsın anlardan,

9b/8 anuñ üzere kirī; degül ol illā ögüt ‘âlemlere. Daḳı neçe nişān,

9b/9 göklerde daḳı yërde, geçerler anuñ üzere; daḳı anlar, andan yüz döndüricilerdür.

9b/10 Daḳı inanmaz eyregi anlaruñ, Tañrı’ya ya ‘nī anlar kim Tañrı ḥalka beñzediler, illā anlar ortaḡ eyleyiciler-ken. Pes emīn oldılar mı

9b/11 kim gele anlara örtici ‘azāb, anlara Tañrı’azābından; yā gele anlara kıyāmet,

10a

10a/1 añsuzda-y-iken, anlar bilmezler-iken? Eyit: “Uşbu yolumdur. Oḳırın Tañrıdın yaña,

10a/2 ḥüccet üzere iken ben, daḳı ol-kim uydı baña. Daḳı arulığı Tañrınuñ; daḳı degülin ben,

10a/3 ortaḡ eyleyicilerden.” Daḳı vèribimedük senden ilerüden, illā erenler ya ‘nī firîsteler degül-idi, vahy olunur anlara;

10a/4 köyler ḳavminden ya ‘nī şerler, zîrā hîc peygāmbere, yazı ḳavminden olmadı. Pes yürimediler mi yërde; göreler, nite oldı

10a/5 şoñı anlaruñ kim anlardan ilerü-di! Daḳı āḥiret sarāyı, yègrekdür anlara kim şaḳındılar;

10a/6 pes añlamazmısız? Tā ol vaḡt-kim nevmîd oldı yalavaclar, daḳıbayıḳ bildiler kim, bayıḳ anlar

10a/7 yalan dutınıldılar; geldi anlara arḡa vèrmegümüz; pes ḳurtaravuz anı kim dilerüz. Daḳı döndürünilmez ‘azābumuz,

10a/8 ḳavumden kim yazuḡlulardur. Bayıḳ oldı, ḥikāyet eylemeginde anlaruñ, ‘ibret dutmaḡ, ‘aḡıllar islerine.

10a/9 Olmadı ya ‘nī Kur‘ān, bir söz kim yalan baḡlanıla; velīkin gerçec dutmaḡ-ıçun anı kim ileyinde-y-idi ya ‘nī Tañrı kitābları kim ilerü zamānlarda geldi;

10a/10 daḳı seçmek-içün her bir neseneyi; daḳı toḡru yol-ıçun; daḳı raḡmet içün bir ḳavme kim inanurlar.

SŪRETÜ RA‘D

Bi’smillāhirraḡmānirraḡīm

10b

10b/1 *أنا الله الرحمن* sol ya ‘nī uşbu sūre, kitāb ayetleridür. Daķı ol kim indürinildi saña, Çalab’uñdan, haķdur;

10b/2 velikin ādemileruñ eyregi inanmazlar. Tañrı oldur-kim yukıru götürdi gökleri,

10b/3 direksüz, görürsiz anları andan, eli üstün oldu ‘arş üzere. Daķı musahhar eyledi, güneşi ya ‘nī boyun vērür eyledi

10b/4 daķı ayı; dükeli yürir, bir zamāna degin adanılmış. Hüküm eyler işi. Seçer

10b/5 ayetleri ya ‘nī bellü eyler hüccetleri, anuñ-çun-kim, siz Çalab’uñuz görmegine kirtü inanasız. Daķı Ol oldur-kim çekdi

10b/6 yeri ya ‘nī dōşedi; daķı kıldı anuñ içinde tağlar, daķı ırmaķlar; daķı her yemişden,

10b/7 eyledi anda iki çift ya ‘nī andan soñra üredi, çok oldı. Örtür geceyi gündüzi. Bayık şunuñ içinde

10b/8 nişānlardur, kavm kim endīşe eylerler. Daķı yerde pārelerdür, biribiri yanında olıcılar;

10b/9 daķı bostānlar, üzümlerden, daķı ekinden, daķı hurmā ağaclarından; bir dibden, daķı bir dibden

10b/10 degül; şuarınulur bir şu-y-ıla. Daķı artuķ eylerüz, bir nicesini bir nice üzere,

11a

11a/1 yemiş içinde. Bayık şunuñ içinde nişānlardur, bir kavm kim añlarlar. Daķı eger tañlayasñ;

11a/2 tañdur sözi añlarun: “Ol vaķt-kim olduķ mı tobraķda, bayık biz mi yaratmaķdavuz yinñ” ya ‘nī geri dirilemivüz?

11a/3 Şunlar, anlardur kim kāfir oldılar Çalabı’larına; daķı şunlar, bendlerdür boyunlarında;

11a/4 daķı şunlar od islerüdür, anlar anuñ içinde ebed kılcılardur. Daķı ivdürmek isterler senden,

11a/5 yavuz iş ya ‘nī ‘azābı, eyü işden ilerü ya ‘nī rahmet dan ilerü daķı bayık ilerü geçdi, anlardan ilerü, ‘azāblar.

11a/6 Daķı bayık Çalabuñ, yarlıgamaķ issidür ādemilere ya ‘nī tevbe eylerise, zulmleri üzere; daķı bayık Çalabuñ, katı

11a/7 ‘azābludur ya ‘nī tevbe eylemeze. Daķı eydür anlar kim kāfir oldılar: “Nişe indürinilmedi anuñ üzere nişān,

11a/8 Çalabı'sından?" Bayık sen korkıdıcısın; daķı her bir kavmüñ, yol göstericisi var. Tañrı bilür

11a/9 anı kim götürür karnında her dişi; daķı anı-kim ekser oğulcanlar *ya 'nī toķuz aydan eksükde toķurduķı*, daķı anı-kim arturur *ya 'nī toķuz aydan artuķda doęurduķı, iki yıla değin*. Daķı her nesene,

11a/10 anuñ katında, endāze-y-iledür. Ğayb bilici, daķı hāzırı; ulu, yüce.

11a/11 Berāberdür sizden, ol-kim gizledi sözi, daķı ol kim āşikāre eyledi anı; daķı ol-kim ol

11b

11b/1 gizlenicidür gece, daķı dışra çıkıcıdır *ya 'nī bir eyidilenlerüñ gündüz*. Anuñdur biribiri ardınca geliciler *ya 'nī şaklayıcı firişteler*, ileyinden

11b/2 daķı ardından; şaklarlar anı Tañrı buyruğından *ya 'nī Adem şerrinden, daķı perinüñ, daķı cānavarlaruñ*. Bayık Tañrı, ayruķsı eylemez anı kim bir kavmdedür *ya 'nī nimet daķı sağlık*

11b/3 tā ayruķsı eyleyeler, anı kim kendüzilerindedür *ya 'nī ma 'şiyet eylemeg-ile*. Daķı kaçan-kim dileye Tañrı, bir kavme yavuzlık; döndürmek yoķdur.

11b/4 Daķı yoķdur anlaruñ, andan ayruķ, hıc iş issi *ya 'nī arķa vèrici yoķdur*. Ol oldur kim gösterür size ıldırımı,

11b/5 korkmak için *ya 'nī harāb eylemekden evleri*, daķı ummak-ıçun *ya 'nī yağmuru*; Daķı koparur bulıdı ağırlar. Daķı tesbīh eyler, bulıd sürici firişte *yā gök güriledügin işidenler anlaruñ ögmeg-ile*;

11b/6 daķı firişteler, anuñ korkusından. Daķı vèribir, gökden gelen odları; pes irürüz anı, aña kim

11b/7 diler. Daķı anlar tartışurlar Tañrı'da *ya 'nī Tañrı 'nuñ a 'zametinden, yā tevħidinden*; daķı Ol katı mekirlüdür. *Ya 'nī añsuzda 'azāb eyler*. Anuñ hāķ

11b/8 okımağı *ya 'nī lā ilahe illā 'llāhi demek, yā ihlāşıla du 'ā eylemek*. Daķı anlar kim okırlar andan ayruķ, cevap vèrmezler anlara nesene-y-ile;

11b/9 illā döşeyici gibi iki ayasın, şudın yaña tā ire ağzına, daķı degül ol irici aña *ya 'nī nitekim, ırāķdan şuya el şunmaęuñ aşşısı yoķdur, butlara kıęırmaęuñ dağı şöyle aşşısı yoķdur*. Daķı degül

11b/10 kāfirler du'āsı, illā azğunlık içinde. Daķı Tañrı'ya secde eyler, ol kim göklerdeür

11b/11daķı yerde; geñlülükden daķı geñsüzlikden; daķı gölgeleri anlaruñ, ertelemekde daķı geceye yakınlarda.

12a

12a/1 Eyit: “Kimdür gökler Çalabı’sı daķı yêrûn?” Eyit: “Tañrı’nuñdur.” Eyit: “Pes dutduñuz mı, Tañrı’dan ayruk

12a/2 iş isleri *ya ‘nī arķa vëriciler*; mālîk olmazlar kendüzilerine aşşı, ne dağı ziyân?” Eyit: “Berāber olur mı,

12a/3 gözsüz daķı görür; yā berāber olur mı karanlıklar daķı aydınlık?” Yā kıldılar mı

12a/4 Tañrı’ya ortaklar kim, yarattılar anuñ yaratmağı gibi *ya ‘nī bunlar dağı Tañrı yaratduğı gibi yarattılar*; pes beñdeş oldu yaratmak, anlara?” Eyit: “Tañrı

12a/5 yaradıcıdur her neseneı; daķı ol birdür, ķahr eyleyici.” İndürür gökden suı; *ya ‘nī Ķur’ān*

12a/6 pes aķdı dereler, ķadarınca *ya ‘nī ulu dere, ķadarınca; gece dere, ķadarınca*. Pes götürdi seyl, köpüğü *ya ‘nī gōñüller*. Üstün olıcı *ya ‘nī bāṭıl işi*. Daķı andan kim

12a/7 yandurursız anuñ üzere, odda *ya ‘nī altun gūmiş, daķı demür baķır gibi*, işitmek-çün bezegi, yā menfa‘at lenesi nesene *ya ‘nī fāidesi çok meşeldür, köpük bāṭıl meşelidür*; köpükdür

12a/8 ancılayın ancılayın *ya ‘nī bāṭıl iş*. Bellü eyler Tañrı, haķķı *ya ‘nī meşeliñ* daķı bāṭılı. Pes ammā köpük,

12a/9 gider yabana bırağınmılmış; daķı ammā ol kim aşşı eyler ādemīlere, durur yêrde.

12a/10 Ancılayın beyān eyler Tañrı, yā urur meşelleri. Anlar kim oy vërdiler *ya ‘nī imān getürmek-ile ṭā‘at-ıla, Çalabı’larına*;

12a/11 görklürekdür *ya ‘nī uçmak*. Daķı anlar kim oy vërmediler aña; eger bayık anlaruñ oladı, ol kim yêrdedür

12b

12b/1 hep, daķı ancılayın anuñ-ıla; yolu vërelerdi *ya ‘nī kendüzilerini kırtarmağa*. Anı şunlar, anlaruñdur ḥisāb; yavuzlığı *ya ‘nī katı ḥisāb*

12b/2 daķı turağı anlaruñ, ṭamudur. Daķı yavuz oldu döşek! Pes ol kim bilür, bayık anı kim indürinildi

12b/3 saña Çalabu’ñdan, haķdur; anuñ gibidür ol gözsüzdür? Bayık öğütlenür ‘aķl isleri.

12b/4 Anlar kim vefā eyler Tañrı ‘ahdına, daķı sımazlar ‘ahdı ķavli. Daķı anlar kim irürler

12b/5anı kim, buyurdı Tañrı anı ulaştırın-ıla *ya ‘nī ḥıṣımlık şaķlamak*; daķı ķorķarlar Çalabı’larından; daķı ķorķarlar ḥisāb

12b/6 yavuzluğunu. Dağı anlar kim katlandılar, Çalabı'ların istemek için *ya 'nī anuñ rızāsı-çun*; dağı tururdılar namāzı,

12b/7 dağı harc eylediler *ya 'nī şadağa eylediler*, andan kim rüzı vèrdük anlara; gizlü dağı āşikāre; dağı def' eylerler eyü iş-ile,

12b/8 yavuz işi *ya 'nī 'afv-ıla zulmı, yā tevbe-y-ile yazuğı*: şunlar, anlarıñdur soñ sarāy. 'Adn uçmaqları, gireler aña;

12b/9 dağı ol kim eyü oldı: atalarından, dağı 'avratlarından, dağı nesillerinden. Dağı firışteler,

12b/10 gireler anlarıñ üzere, her kapudan. "Selām olsun *ya 'nī eydürler*, üzerüñüze, andan ötürü kim şabr eyledüñüz;

12b/11 pes ne eyüdür soñ sarāy! *Ya 'nī uçmağ.*" Dağı anlar kim sırlar Tañrı 'ahdını, 'ahdından soñra;

13a

13a/1 dağı keserler anı kim, buyurdı Tañrı anı kim ulaştır-ıla; fesād eylerler yèrde;

13a/2 şunlar, anlarıñdur la'net, dağı anlarıñdur sarāy yavuzluğu *ya 'nī Tamu*. Tañrı, döşer rüzıyı

13a/3 aña kim diler, dağı endāzeler. Dağı sevindiler yakın dirliğe; dağı degül yakın dirlik,

13a/4 āhiretde, illā menfa'at dutası nesene *ya 'nī beķāsı yokdur, çanağ çölmek gibi*. Dağı eydür anlar kim kāfir oldılar: "Nişe indürinilmedi anuñ üzere nişān,

13a/5 Çalabı'sından?" Eyit: "Bayık Tañrı, azdurur anı kim diler; dağı toğru yol gösterür andın yaña, anı kim döndi."

13a/6 Anlar kim imān getürdiler; dağı dölenür gönülleri, Tañrı añağ-ıla. Ey Tañrı añağ-ıla

13a/7 döleñür gönüller! Anlar kim imān getürdiler, dağı işlediler eyü işler; hunük *ya 'nī şāzılık* anlaradur,

13a/8 dağı dönmek görki. Ancılayın vèribidük seni bir bölük içine, bayık geçdi andan ilerü

13a/9 bölükler; tā okıyasın anlara, anı kim vahy eyledük saña. Dağı anlar kāfir olurlar,

13a/10 key rahmet kılıcıya. Eyit: "Ol Çalabumdur; yokdur Tañrı illā Ol. Aña tevekkül eyledüm, dağı andın yañadur dönmegüm."

13a/11 Dağı eger bayık Kur‘ân, oladı kim yürüdü anuñla tağlar, tã kesinildi anuñla yêr yâ *Ya ‘nî kâfirler eyitdiler kim, “Tağlarımız gitsün, yerlerümüze şu aqsun; andan, imân getürevüz andan”* söylenildi;

13b

13b/1 anuñ-ıla ölüler *ya ‘nî eger varmissa bu Kur‘ân, oladı*. Belki Tañrı’nuñdur iş hep *ya ‘nî nite dilerise eyle eyler*. Pes bilmedi anlar kim imân getürdiler, kim

13b/2 eger dilese-di Tañrı, toğru yol göstere-di âdemîlere hep. Hemîşe olalar, anlar kim kâfir oldılar,

13b/3 irer anlara, andan ötürü kim işlediler: döğücü ‘azâb; yâ iner yakın, sarâylarına *ya ‘nî illerine; tã gele*

13b/4 Tañrı va‘desi *Ya ‘nî Mekke fethi, yâ kıyâmet günü*. Bayık Tañrı, hilâf eylemez va‘deyi. Dağı bayık yansulandı yalavaclar,

13b/5 senden ilerü; pes mühlet vërdüm anlara kim kâfir oldılar; andan dutdum anları. Pes nite oldı

13b/6 ‘azâbum! Pes ol kim öldürücüdür *ya ‘nî gözedicidir*, her bir nefis üzere, andan ötürü kim kazandı *ya ‘nî butlar gibi midür kim böyle degül?* Dağı kıldılar Tañrı’ya

13b/7 ortaqlar. Eyit: “Ad vërüñ anlara. Yâ haber vëür misiz aña, anı kim bilmez yerde; yâ görünür-ile

13b/8 sözden? *ya ‘nî bir söze eydür siz kim dil iledür, haqıkat yokdur*. Belki bezenildi anlara kim kâfir oldılar, yavuz şanmaqlıkları; dağı yığdılar yoldan.

13b/9 Dağı her kim azdura Tañrı, yokdur anuñ yol gösterici. Anlarıñ ‘azâbdur, yakın dirlik içinde;

13b/10 dağı âhiret ‘azâbı düşhâr ırakdur. Dağı yokdur anlarıñ, Tañrıdan hıc şaklayıcı. Uçmağun şıfatı,

13b/11 ol kim va‘de olındı şakınıcılara: Açar *ya ‘nî uçmağdur-kim açar* altından ırmaqlar; yiyesi anuñ hemîşedür,

14a

14a/1 dağı gölgesi. Şol, soñıdur anlarıñ kim şakındılar; dağı kâfirler şonı oddur.

14a/2 Dağı anlar kim vërdük anlara *ya ‘nî şahâbe*, kitâbı *ya ‘nî Kur‘ân*, sevinürler aña kim indürinildi saña. Dağı

14a/3 bölüklerden *ya ‘nî kâfirler kim dirildiler*, öldür kim inkâr eyler bir nicesine *ya ‘nî kısaşı kirtü dutarlar, kalanına inanmazlar*. Eyit: “Bayık buyrıldum kim tapam Tañrı’ya, dağı

14a/4 ortak eylemeyem aña. Andan yaña okırın daķı andın; yañadur dönmeğüm.” Daķı ancılayın indürdük anı,

14a/5 hükm iken ‘Arabca. Daķı eger uyasın nefsleri dileklerine, andan şöıra kim geldi saña bilmekden;

14a/6 yokdur senüñ, Tañrı’dan arķa vërici, dağı şaķlayıcı. Daķı bayık vëribidük yalavaclar,

14a/7 senden ilerü; daķı eyledük anlaruñ-çun ‘avratlar, daķı nesl *ya ‘nī oğul kız*. Daķı olmadı hıc yalavac

14a/8 kim getüre bir nişān, illā Tañrı destür-ı-y-la. Her bir zamānuñ yazılmışı var. Yuyar Tañrı anı kim

14a/9 diler *ya ‘nī şerī‘atlerden, yā yazuk müzd yazan firişteler defterinden*, daķı sâbit eyler; daķı katındadur kitāb aşlı *ya ‘nī Levh ol hiç degşürilmez*. Daķı eger gösterevüz saña, bir nicesin anuñ kim

14a/10 va‘de eylerüz anlara, yā öldürevüz seni; bayık üzerüñedür degürmek, daķı üzerümüzedür hisāb eylemek.

14a/11 Daķı görmediler mi, bayık biz gelürüz yëre, ekserüz anı kırañlarından *ya ‘nī kāfir yëriñi ekserüz, yā ‘ālimleri giderürüz*. Daķı Tañrı hükm eyler;

14b

14b/1 yokdur yığıcı hükmine. Daķı Ol tiz hisābludur. Daķı bayık yavuz şanır, anlar kim

14b/2 anlardan ilerülerdi; pes Tañrı’nuñdur yavuz şanmak hep *ya ‘nī mekr sebepleri*. Bilür anı kim kazanur her nefis.

14b/3 Daķı bile kāfirler, kimüñdür sarāy şonı. Daķı eydür anlar kim kāfir oldılar:

14b/4 “Degülsin vëribilinmiş.” Eyit: “Tapdur Tañrı, tañuķ, aramda daķı arañuzda, daķı ol kim

14b/5 katındadur kitāb ‘ilmi *ya ‘nī ‘Abdullah bin selām yāranlar-ıla yā Cebrayil, yā Levh*.

SÜRETÜ İBRĀHĪM

Bi’smillāhirrahmānirrahīm

14b/6 *أناالله الرحمن* Kitābdur *ya ‘nī uşbu Qur‘āndur*, indürdük anı saña; tā çıkarasın ādemileri, karañulıķdan

14b/7 aydıñlığa, Çalabı’ları destür-ıla; yolındın yaña güci yeter beñdeşsüz. Tañrı oldur kim,

14b/8 anuñdur ol kim göklerdeñdür, daķı ol kim yêrdedür. Daķı vāy kāfirler, ķatı ‘azābdan!

14b/9 Anlar kim severler yakın dirligi, ahiret üzere; daķı yıǵarlar

14b/10 Tañrı yolından, daķı isterler, ergilik iken; şunlar, azǵunlık içindedür ırak.

15a

15a/1 Daķı vèribimedük hıc yalavac, illā ķavim dili-y-ile, tā bellü eyleye anlara. Pes azdura

15a/2 Tañrı, anı kim diler; daķı toǵru yol göstere, aña kim diler. Daķı Ol, güci yèter beñdeşsüz, dürüst işlü. Daķı bayık

15a/3 vèribidük Mūsā’yı, nişānlarımız ile, kim “Çıķar ķavmüñi ķarañulıķdan aydıñlıķdın yaña;

15a/4 daķı añdur anlara Tañrı günlerini” *ya ‘nī vāķı ‘ālar-kim ilerki ümmetlere olmuşdur.* Bayık şunuñ içinde nişānlardur, her key ķatlanıcılara.

15a/5 Daķı ol vaķt kim eyitdi Mūsā, ķavmine: “Añuñ Tañrı ni’ metini üzerüñüze, ol vaķt kim ķurtardı sizi

15a/6 Fir ‘avn ķavminden: Ğorlık eyleyü dilerleridi size, ‘azābuñ yavuzlıǵını; boǵazlarıdı er oǵlanlarıñuzu,

15a/7 daķı diri ķorlarıdı ‘avratlarıñuzu *ya ‘nī kız oǵlanlarıñuzu.* Daķı şunuñ içinde belādur, Çalabuñuzdan, ulu.”

15a/8 “Daķı ol vaķt kim bildürdi Çalabuñuza: “Eger şükr eyleyesiz, arturam size; daķı eger nasipāslık eyleyesiz,

15a/9 bayık ‘azābum ķatıdur.” Daķı eyitdi Mūsā: “Eger kāfir olasız, siz daķı ol kim

15a/10 yêrdedür hep, bayık Tañrı baydur, öǵulmuş.” Gelmedi mi size ğaberi, anlarıñ kim

15a/11 sizden ilerü-di, Nūĥ ķavmi daķı ‘Ād’uñ daķı Şemud’uñ, daķı anlar kim anlardan şoñra-dı,

15b

15b/1 bilmez anları illā Tañrı. Geldi anlara yalavacları, ğüccetler ile, pes döndürdiler ellerini

15b/2 aǵızlarına *ya ‘nī kaķımaķdan, ellerin ısırdılar;* daķı eyitdiler: “Bayık biz kāfir oluķ, aña kim vèribinildüñüz anı; daķı bayık biz gümān içindevüz, andan kim

15b/3 okırsız bizi andan yaña, gümān bıraǵıcı.” Eyitdi: “Yalavaclar Tañrı’da mıdur gümān, gökler yaradıcısı

15b/4 daķı yirũn? Oķır sizi, tã yarlıgaya sizi yazuķlaruñuzdan; daķı geri ķoya sizi, bir zamãna deĝin

15b/5 *ya ‘nĩ ölũm vaķti* adanılmış. Eyittiler: “Degũlsiz siz, illã âdemĩ bizcileyin. Dilersiz kim yıĝasız, bizi andan kim

15b/6 oldı ıapar atalarumuz; pes getürũn bize ĥuccet bellũ.” Eyitdi anlara yalavacları:

15b/7 “Degũlũz biz, illã âdemĩ sizcileyin; velĩkin Tañrı ni‘ met vërür aña kim diler, ķullarından.

15b/8 Daķı olmadı bizũm kim getürevũz size ĥuccet, illã Tañrı destürĩ-y-ıla. Daķı Tañrı‘ya

15b/9 pes tevekkũl eylesũn mü‘minler.” “Daķı olmadı bizũm kim tevekkũl eylemeyevũz Tañrı‘ya, daķı bayık toĝru yol gösterdi,

15b/10 yollarumuzu. Daķı ķatlanur anuñ üzere kim incitũñũz bizi. Daķı Tañrı‘ya tevekkũl eylesũn, tevekkũl eyleyiciler.”

15b/11 Daķı eyitdi anlar kim kãfir oldılar, yalavaclarına: “Çıķaravuz sizi yerũmũzden, yã dönesiz gerũ

16a

16a/1 dinũmũze.” Pes vaĥy eyledi anlara, Çalab‘ısı, kim helãk eyleyevũz zãlimleri.” “Daķı dölendürevũz sizi

16a/2 yerde, anlardan řoñra. şol, anuñdur kim ķorķdı ıurmaķdan ķatumda *ya ‘nĩ ĥisãb vaķtinde*, daķı ķorķdı ķorķutmaĝumdan.”

16a/3 Daķı arķa vërmek istediler *ya ‘nĩ yalavaclar*; daķı nevmĩd oldılar, her mütekebbir istiyen eyleyici. İleyinde anuñ tamudur; daķı şuvarın-ıla

16a/4 şudan şaru su. Öpe anı, daķı yaķın olmaya-kim boĝazından indüre anı. Daķı gele aña ölũm, *ya ‘nĩ ölũm aĝrısı gele, dört yañadın*;

16a/5 her yerden daķı ol ölici *ya ‘nĩ kim öle, diñlene*. daķı ardında *ya ‘nĩ şaru sudan řoñra*, ‘azãbdur iri *ya ‘nĩ ebed ķalmaķ*.

16a/6 Meşeli anlaruñ-kim kãfir oldılar Çalabı‘larına: Anlaruñ ‘ameli kül gibidür, ķatı oldı aña

16a/7 yel, bir gũnde kim ķatı esmek issidür *ya ‘nĩ bãtıl olur gider*. Gücleri yitmez *ya ‘nĩ âĥiretde*, andan kim ķazandılar, nesene üzere. şol,

16a/8 oldur azĝunlık ırãķ. Görmedũn mi, bayık Tañrı yaratdı gökleri daķı yeri,

16a/9 ĥaķķ-ıla. Eger dileye, gidere sizi, daķı getüre yaratmaķ *yã yaradılmış* yiñi. Daķı degũl şol,

16a/10 Tañrı'ya şarp. Dağı çıkdılar Tañrı-çün hep *ya 'nī sinlerinden çıkalar, Tañrı anları hisāb eylemek için*; pes eyitdi za'ıflar, anlar kim

16a/11 boyun vèrmediler: “Bayık biz olduğ size uyundu; pes siz assı eyleyici misin bize,

16b

16b/1 Tañrı ‘azābından nesene?” Eyittiler: “Eger doğru yol göstere-di bize Tañrı, toğru yol göstere-dük size. Berāberdür

16b/2 üzerümüze, katlanmaduğ-ısa, yā şabr eyledüğ-ise *ya 'nī bēş yüz yıl zārilik eyleyeler, dağı bēş yüz yıl şabr eyleyeler, aşşı eylemeye; andan, bu sözi eyideler*. Yokdur bizüm, hıc şıgımacak yèr.” Dağı eyitdi şeytān,

16b/3 ol vaqt kim tamām olındı iş *ya 'nī uçmaqlık uçmağı girdi, Tamulık Tamu'ya. Andan, tamu kavim İblīs melāmet eyleyeler, dağı İblīs haṭīb ola, minbere bine, dağı eyide*: “Bayık Tañrı va'de eyledi size, haqq va'desin; dağı va'de eyledüm size,

16b/4 pes hilāf eyledüm size *ya 'nī yalan söyledüm*. Dağı olmadı benüm, üzerünüze hıc güc yitmek, illā kim okıdum sizi,

16b/5 pes uy vèrdünüñ; baña pes melāmet eylemeñ beni, dağı melāmet eylemeñ kendüzilerünüñizi. Degülin ben kırtarıcı sizi,

16b/6 dağı degülsiz kırtarıcı beni. Bayık ben kāfir oldum aña kim *ya 'nī Tañrı'ya*, ortak eyledünüñ beni ilerüden *ya 'nī adem vaqtinde*. Bayık

16b/7 zālimler, anlarıñdur ‘azāb ağırdıcı.” Dağı güvirinildi, anlar kim imān getürdiler, dağı işlediler

16b/8 eyü işler, uçmaqları kim aqar altlarından ırmaqlar; ebed kılıcılarken anlarıñ içinde,

16b/9 Çalabı'ları buyruğı-y-la. Esenleşmekdür anlarıñ içinde, selām dur *ya 'nī Selām 'Aleyküm dēyeler*. Görmedün mi nite urdı Tañrı'ya, *ya 'nī beyān eyledi*

16b/10 meşeli: Geleci aru *ya 'nī lāilāhe illāllahi kelimesi*, ağac gibidür *ya 'nī ḥurmā ağacı*; aru köki berkdür, dağı budağı

16b/11 gökdedür. Vèrür yemişini her zamānda, Çalabı'sı destur-ı-y-ıla. Dağı urur Tañrı

17a

17a/1 meşelleri, ādemiler-içün; anuñ-çun-kim anlar añalar. Dağı meşeli söz arusuz *ya 'nī şirk*,

17a/2 ağac gibidür arusuz *ya 'nī sarmaşık*; kıparınıldı yèr üstinden, yokdur anuñ durmağı.

17a/3 *Sābit* t̄urur Tañrı anları kim īmān getürdiler, *sābit* söz-ile *ya ‘nī lā-ilāhe illa’llāh*, yakın dirlik içinde *ya ‘nī dūnyāda*, *yā sinde*,

17a/4 daķı āh̄iretde; daķı azdurur Tañrı zālimleri. Daķı işler Tañrı anı-kim diler.

17a/5 Görmedüñ mi anları kim, degşürdiler Tañrı ni‘metini nāsipāslığa; daķı indürdiler kavumlerini

17a/6 helāklik sarāyına, T̄amu’ya? Gireler aña; daķı ne yavuz oldu durmak *ya ‘nī t̄urmak yēri!* Daķı kıldılar Tañrı’ya

17a/7 beñzerler, tā azalar yolından. Eyit: “Gönenüñ; bayık dönecegüñüz,

17a/8 oddın yañadur.” Eyit kullaruma, anlar kim īmān getürdiler: T̄ururalar namāzı *ya ‘nī eyit: “T̄ururuñdı; andan, t̄ururalar; daķı h̄arc eyler yēdürü,*

17a/9 andan kim rūzı vèrdük anlara; gizlü daķı āşikāre; andan ilerü kim gele bir gün, şatı yokdur

17a/10 anda, ne dağı dostlık. Tañrı oldur kim yaratdı gökleri daķı yēri; daķı indürdi

17a/11 gökden şuyı, pes çıkardı anuñ-ıla yemişlerden rūzı, sizüñ-çün. Daķı musahh̄ar eyledi *ya ‘nī buyur vèrici eyledi sizüñ-içün*

17b

17b/1 gemiyi, tā yūriye deñizde buyruğı-y-ıla. Daķı musahh̄ar eyledi sizüñ-çün ırmaqları. Daķı musahh̄ar eyledi

17b/2 sizüñ-içün güneşi daķı ayı, hemīşe işleyicilerken *ya ‘nī on iki, işlerin.* Daķı musahh̄ar eyledi sizüñ-çün geceyi daķı gündüzi.

17b/3 Daķı vèrdi size, her neseneden kim diledüñüz anı. Daķı eger şayasız *ya ‘nī eger dileseñüz kim şayasız* Tañrı ni‘metini, şayamazsınız anı.

17b/4 Bayık ādemīler z̄ulm eyleyicilerdür, key nāsipāsdur. Daķı ol vaķt kim eyitdi İbrāhīm: “Ėy Çalabum! Kıl

17b/5 uşbu ili *ya ‘nī Mekke*, imīn; daķı ırak eyle beni daķı oğlanlarum, kim tapavuz butlara.” “Ėy Çalabum!

17b/6 Bayık anlar azdurdılar çokı! Ėdemīlerden. Pes her kim uya baña, bayık ol bendendür; daķı her kim

17b/7 ‘aşī oldı baña, bayık sen yarlıgayıcısın, rah̄metkılıcı.” *Ey summe tābe.* “Ėy Çalabum! Bayık ben t̄uraķlandurdum neslümnden *ya ‘nī Ėsmā’l,*

17b/8 bir derede, ekinlü degül; eviñ katında ‘azametlü olmış *yā h̄arām olmış ya ‘nī t̄ūfān h̄arāb eylemek.* Ėy Çalabum! Tā t̄ururalar namāzı.

17b/9 Pes kıl gönülleri ādemīlerden, meyl eyleye anlara; daķı rūzı vèr anlara,

17b/10 yemişlerden; ola kim anlar şükr eyleyeler.” “Ëy Çalabumuz bayık sen bilürsin anı kim gizlerüz,

17b/11dağı anı kim âşikâre eylerüz. Dağı gizlü olmaz Tañrı’ya hıc nesene, yerde ne dağı gökde.”

18a

18a/1 “Ögmek Tañrı’nuñdur, Ol kim bağışladı baña kocalık üzere, İsmā’ıl’i, dağı İshāk’ı; bayık Çalabum,

18a/2 işidicidür du’āyı.” “Ëy Çalabum! Kıl beni, tırurıcı namāzı, dağı neslümnden.

18a/3 Ëy Çalabum! Dağı kabul eyle du’āmı.” “Ëy Çalabum! Yarlığa bizi, dağı atamı, anamı, dağı mü’minleri,

18a/4 ol gün kim tura hisāb eylemek.” Dağı şanma Tañrı gāfil, andan kim işler

18a/5 zālimler; bayık gērü kor anları, bir gün-içün kim dikile anda gözler;

18a/6 ivicilerken *ya ‘nī okuyucıdın yaña*, götüricilerken başlarını. Dönmeye anlardın yaña, gözleri depretmek *ya ‘nī gözleri açılıb ol hıc deprenmeye*; dağı gönülleri anlarıñ

18a/7 boşdur *ya ‘nī korkudan, hıc nesene gönüllerinden geçmeye*. Dağı korkı-dı haber vēr ādemilere, ol günden kim gele anlara ‘azāb; pes eyide anlar kim

18a/8 zulm eylediler: “Ëy Çalab’umuz! Mühlet vēr bize, bir zamāna degin yakın; uy vërevüz kığırduğıña *ya ‘nī peygāMBER delili-y-ile*, dağı uyavuz

18a/9 yalavaclara.” “Dağı olmaduñuz mıdı *ya ‘nī bunlara eyidile*, and içdüñüz ilerüden: “Yoқdur sizüñ hıc ırılmaқ?”

18a/10 Dağı sākin olduñuz turağ yerlerinde, anlarıñ kim zulm eylediler kendüzilerine *ya ‘nī Nūh kavmi, ‘Ad kavmi gibi*; dağı bellü oldı size,

18a/11 nite işledük anlara. Dağı urduқ beyān eyledük sizüñ-içün, meşelleri. Dağı bayık mekr eylediler,

18b

18b/1 mekirlerini; dağı Tañrı katındadır anlarıñ mekri *ya ‘nī mekirleri cezāsı*. Eger olur-ısa dağı anlarıñ mekri kim, ırıla

18b/2 andan tağlar *yā olmadı anlarıñ mekri kim, ıra tağları*. Pes şanmaTañrı, hilāf eyleyici va’desine yalavaclarına. Bayık Tañrı,

18b/3 güci yiterdür, ögünc almaқ issidür. Ol gün kim degşürinile yer, ayruқ yere *ya ‘nī yerüñ şıfatları döne*, dağı gökler.

18b/4 Dağı çıktılar Tañrı-içün bir *ya 'nī sinden, hisāb içün*, qahr eyleyici. Dağı göresin yazukluları, ol gün, bağlanmışlar

18b/5 bendlerde. Göñlekleri anlarıñ qatrāndan; dağı örte yüzlerini

18b/6 od. Tā cezā vère Tañrı her nefse, anı-kim kazandı; bayık Tañrı tiz hisābludur.

18b/7 Degürmekdür *yā tapdur* ādemilere; dağı tā qorqıdı haber verineler anuñ-ıla; dağı tā bileler, bayık Ol Tañrı'dur bir;

18b/8 dağı tā aña 'ağıllar isleri. *Ya 'nī uşbu Qur'an*

SURETÜ'L HİCR

Bismil'lāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

18b/9 Elif, Lām, Rā: أَنَا اللَّهُ الرَّحْمَن şol *ya 'nī uşbu sūre*, kitāb āyetlerdür, dağı Qur'an'ıñ bellü eyleyici. Niçe seve anlar kim

18b/10 kāfir oldılar, eger olalar müsülmānlar! Qo anları, yeyeler dağı göneneler; dağı meşğül eyleye anları

19a

19a/1 şağınc. Şoñra bileler. Dağı helāk eylemedük hıç köyi, illā anuñdur

19a/2 ecel yazılmışdur kim bilinmişdür *ya 'nī bir müddet var kim ma'lūm*. Öñürtmeye hıç bölük, zamānına; dağı gerü qalmayalar.

19a/3 Dağı eyittiler: “Ëy Muhammed, ol kim indürinildi anuñ üzere añaq *ya 'nī yañşulayı eyitdiler*, yā ögüt *ya 'nī Qur'an'a*, bayık sen delüsin!”

19a/4 “Niçe getürmezsın bize firışteler, eger olasın gerçeklerden?” İndürmezüz

19a/5 firışteleri, illā haqqıla; dağı olmadılar, andan, mühlet verinilmişler. *Ya 'nī 'azāb geldi*. Bayık biz

19a/6 indürdük Qur'an'ı; dağı bayık biz anı şaklayıcılaruz. Dağı bayık veribidük senden ilerü,

19a/7 bölüklerde ilerügilerün *ya 'nī bir göñülü*. Dağı gelmez-idi anlara hıç yalavac, illā oldılar, anı

19a/8 yañşularlar. Ancılayın givirürüz anı *ya 'nī şirki*, yā yañşulamağı, yazuklular göñülleri içine.

19a/9 İnanmazlar *ya 'nī Mekke kāfirler* aña *ya 'nī Qur'an'a*; dağı bayık geçdi ilergiler kaydası *ya 'nī yalavaca inanmayacak*, 'azāb gelmek. Dağı eger açmış-missaduk

19a/10 anlarıñ üzere kapu, gökden; pes gündüz geçürelerdi *ya 'nī ferışteler*, anda ağıllar; eyidelerdi: “Bayık

19a/11 bağlanıldı gözlerümüz; belki biz kavmuz bögülenmişler.” Dağı bayık kılduk

19b

19b/1 gökde burclar *ya ‘nī ol on iki burc kim ma ‘lumdur; hamel, sevr, cevzā, sereṭān, esed, sūnbüle, mizān akrep, kavs, cedy, delv ve hūt* dağı bezedük anı, bağıcılar-ıçun. Dağı şakladuk anı her

19b/2 dīvden sürilmiş; līkin ol kim uğurlayın dutdı kulağ *Ya ‘nī divlerden, firīşteler sözini işitmek, hevāda*; ardınca oldu anuñ, bir pare od

19b/3 bellü. Dağı yeri, çekdük anı *ya ‘nī şu üstine döşedük*; dağı bıraktuk anda depelü tağlar. Dağı bitürdük

19b/4 anda, *ya ‘nī tağlarda* her neseneden dartılmış *ya ‘nī andazalanmış, hācet kadarınca; yā altūn, gūmiş, demür gibi*. Dağı kılduk sizūñ-çün anda, dirlikler,

19b/5 dağı ol kim olmaduñuz ana rūzı vériciler *ya ‘nī kul, karavaş, dakı ‘avrat, oğlan, dakı cānavarlar*. Dağı yokdur hīç nesene, illā katumuzdadur

19b/6 hāzīneleri. Dağı indürmezüz anı, illā endāze-yile bilinmiş. Dağı vëribidük yëlleri,

19b/7 ağaç yarıcı. Pes indürdük gökden şu; pes şuvarduk sizi anuñ-ıla. Dağı degülsiz

19b/8 anı şaklayıcılar. Dağı bayık biz dirildürüz, dağı öldürürüz; dağı biz mīrās olıcılaruz *ya ‘nī bākī kalıcılar*.

19b/9 Dağı bayık bildük, ilerü geçicileri sizden *Ya ‘nī ilerü olanları, yā namāzda ilerü şaffa geçicileri, yā çalışda*; dağı bayık bildük gërü kalıcıları.

19b/10 Dağı bayık Çalab’uñ, Ol diri eyler anları; bayık Ol dürüst işlödür, bilici. Dağı bayık yaratduk

19b/11 ādemi, kuru balçıkdan kim kuru balçıkandur şüretlenmiş. *Yā dökülmüş yā yimiş*. Dağı periler atasın,

20a

20a/1 yarattuk anı ilerüden, katı issi oddan *yā ol bir oddur kim, dünyā odı ol od katında yétmiş bölüğinden bir bölükdür; yā ol od kim gök-ile yer arasındadır*. Dağı ol vaqt kim eyitdi Çalab’uñ, firīstelere:

20a/2 “Bayık ben yaradıcıvan Ādem’i, kuru balçıkdan kim kuru balçıkandur şüretlenmiş *yā dökülmüş yā yimiş*. ” “Pes kaçan düzem anı,

20a/3 dağı ürem aña cānumdan *ya ‘nī ol cāndan kim benüm hükümüdedür*, pes düşüñ, añun-çun secde eyleyiciler.” Pes secde kıldı firīsteler

20a/4 dükelicügi, bir kezden, illâ İblîs; onamadı kim ola secde eyleyicilerden.

20a/5 Eyitdi: “Ëy İblîs! N’oldı saña kim, olmayasın secde eyleyiciler ile?”

Eyitdi:

20a/6 “Olmadum kim secde eyleyem Ādem’e yaratduñ anı kuru balçıkdan kuru balçıkdan şüretlenmiş.”

20a/7 Eyitdi: “Pes çık anda; bayık sen sürilmişsin. Daķı bayık üzerüñedür la‘net,

20a/8 yanud günine degin.” Eyitdi: “Ëy Çalab’um! Mühlet vër baña, ol güne degin kim kıparınılalar.” Eyitdi:

20a/9 “Bayık sen mühlet vërinilmişlerdensin, bilinmiş vaķtun günine degin”

Eyitdi: “Ëy Çalab’um!

20a/10 Andan ötürü kim azdurduñ bizi, bezeyem anlara *ya’nî lezzetleri* , *murādları*, yërde; daķı azduram anları dükelcüğün,

20a/11 illâ kıllarını anlardan, aru olınmışlar.” Eyitdi: “Uşbu yoldur, benüm üzerüme, toğru” *ya’nî baña haķdur, bu yola girenleri şaķlamak.* ”

20b

20b/1 “Bayık kıllarum, olmadı saña, anlaruñ üzere güc yitmek, illâ ol kim uydu saña,

20b/2 azęunlardan.” Daķı bayık tamu, va‘desi yërdür anlaruñ, dükelicügleri. Anuñ yëdi

20b/3 kıpular; her kıpunuñ anlardan, bir kesekdür üleşilmiş *ya’nî her bir tabaķanuñ bir kıpusı var: Ol tabaķa, muvehķidleruñ kim yazuķlulardur; ikinc, naşārānuñ; üçünc, yehudañu; dördünc, şaķlaruñ; beşünc, mecusuñ; altınc, müşrikleruñ; yëdinc, münāfıķlaruñ.* Bayık şaķınıcılar, uçmaķlardadır

20b/4 daķı bıñarlarda. Girüñ anlara, selāmatlıę-ıla; *yā bizüm selāmumuz-ıla* imîn olıcılarken. Daķı dartduķ ol kim gögüzlerinde-y-idi,

20b/5 kīneden; kıarındaşlar-iken, taķtlar üzere kıarşı kıarşı oturıcılar-iken. Yoķanmaya anlara, anda, armaķ;

20b/6 daķı degül anlar, andan çıkırınılmışlar. Haber vër kıllaruma: Bayık ben yarlığayıcıvan,

20b/7 rahmet kılıcı daķı bayık ‘azābum, oldur ‘azāb ağrıdıcı. Daķı haber vër anlara, İbrāhīm

20b/8 kıonağından. Ol vaķt kim girdiler anuñ üzere, pes eyittiler: “Selām olsun!” Eyitdi: “Bayık biz sizden kıorkıcılaruz.”

20b/9 Eyittiler: “Korkma, bayık biz muştıların saña bir oğlan bilici” *ya ‘nī ĩshāk*. Eyitdi: “Muştıların saña,

20b/10 anuñ üzere kim yokandı baña kocalık? Pes ne nese muştıların saña?” Eyittiler: “Muştıladuk saña haqq-ıla *ya ‘nī kirtü-y-ile*;

20b/11 pes olma nevmîd olıcılardan.” Eyitdi: “Dağı kim nevmîd ola, rahmetinden Çalabı’sınıñ,

21a

21a/1 illā azgunlar?” Eyitdi: “Pes nedür işüñüz, ey vëribinilmişler?” Eyittiler:

21a/2 “Bayık biz vëribinildük *ya ‘nī helāk eylemege*, bir kavme yazuklular, illā Luğ kavimleri; bayık biz kurtarıcıvuz anları, dükelicüleri,

21a/3 illā ‘avratını, tağdır eyledük *ya ‘nī hüküm eyledük*, bayık ol gerü kalıcılardandır.” Pes ol vaqt kim geldi Luğ’un evi kavimlerine,

21a/4 vëribinilmişler; eyitdi: “Bayık siz bir kavim-siz bilinmezler.” Eyittiler: “Belki geldük saña anuñ-ıla kim

21a/5 oldılar anuñ içinde *ya ‘nī Luğ va ‘de eyledük anlara ‘azābı*, gümānlanurlar.” “Dağı getürdük saña haqqı *ya ‘nī girtü ‘azābı*; dağı bayık biz gerçeklerüz.”

21a/6 “Pes gece yürü ayālun-ıla, dünün şöñ keseginde; geceden dağı uyğıl ardlarınca *ya ‘nī kavmumun ardlarınca yürigil*. Dağı gerü bakmasun

21a/7 sizden kimse. Dağı geçün anda kim buyrılırsız” *ya ‘nī Şām’a yā Mışra*. Dağı girdük aña *ya ‘nī vahy eyledük şol*

21a/8 iş, kim “Bayık şöñ şunların kesilmişdür, ırte vaktine giricilerken.” Dağı geldi şār

21a/9 kavmi, sevinürler *ya ‘nī firîsteler gökçek oğlan şüretinde-y-idi*. Eyitdi: “Bayık şunlar konuklarımdır, pes rüsvāy eylemeñ beni.”

21a/10 “Dağı korkun Tañrı’dan; dağı horlamañ beni.” Eyittiler: “Yığmaduk mı seni ‘ālemlerden.” *Ya ‘nī ġaribleri konuk eylemekden?*

21a/11 Eyitdi: “Uş bunlar kızlarımdır *ya ‘nī kavmum kızların nikāh eyleyeyin size*, eger olursañız işleyiciler.” Dirliğün haqqı-çun *ya ‘nī Tañrı eydür Muhāmmad, yā firîsteler eydür. Luğ Peyğāmbere*, bayık anlar,

21b

21b/1 azgunlıklar içinde hayrān olurlar. Pes dutdı anları ün, gün doğduğı vakte giriciler-ken.

21b/2 Pes kılduk yücesini aşāğasın; dağı yağdurduk anların üzere taş, bişmiş balçıktan.

21b/3 Bayık şunuñ içinde nişānlardur, añlayu baķıcılara. Daķı bayık ol, yoldur turıcı. *Ya ‘nī Luť şerleri yol üzeredür.*

21b/4 Bayık şunuñ içinde nişāndur, mü’minlere. Daķı bayık oldı pīşe isleri *ya ‘nī Şu ‘ayb kavmi,*

21b/5 zālimler. Pes öküñc aldūķ anlardan. Bayık ol iki, yoldadur bellü. Daķı bayık

21b/6 yalan dutdı, hıcr yeri isleri *ya ‘nī Sālih kavmi,* vëribinilmişler. Daķı vërdük anlara nişānlarumuzu; pes oldılar,

21b/7 anlardan yüz döndüriciler. Daķı oldılar, yonarlar tağlardan evler, imīnlerken.

21b/8 Pes dutdı anları ün, irtë vaktine giriciler-ken. Pes assı eylemedi anlara, ol kim oldılar

21b/9 kazanurlar. Daķı yaratmadūķ gökleri daķı yeri, daķı ol iki arasındağıyı,

21b/10 illā haķķ-ıla. *ya ‘nī herze yaratmadūķ.* Daķı bayık kıyāmet gelicidür. Yüz döndür, yüz döndürmek görklü *ya ‘nī katlanmağ-ıla.*

21b/11 Bayık Çalab’uñ, Ol, yavlaķ yaradıcudur, bilici. Daķı bayık vërdük saña yëdi,

22a

22a/1 ikilenicilerden *ya ‘nī fātiha yëdi ayetdür, namāzda ikilenür;* daķı Qur’ān’ı ulu. Tartma iki gözüñi andan yaña kim

22a/2 gönendürdük anuñ-ıla, dürlüler anlardan *ya ‘nī kāfirler mallarından.* Daķı kayğurma anlaruñ üzere. Daķı yumşak eyle

22a/3 yanuñı mü’minlere *ya ‘nī anlara aşaklık eyle.* Daķı eyit: “Bayık ben korkıdıçıvan. bellü.” Nitekim indürdük

22a/4 üleşiciler üzere *ya ‘nī on altı kişi kim Mekke yollarına üleşdiler; peygāmbere gelenleri azdururlardı, komazlar-ıdı,* anlar kim kıldılar Qur’ān’ı bölükler. *Ya ‘nī bir nicesi eyitdi: “Qur’ān cāzulıķdur”; daķı bir nicesi eyitdi “Mesellerdür” ; daķı bir nicesi eyitdi: “Riyacılık, fālcılıkdur”; daķı bir nicesi eyitdi: “Şi’rdür”* Pes Çalab’uñ haķķı-çun,

22a/5 şoravuz anlara, dükelicüglërine, andan kim oldılar işlerler. Pes āşikāre eyle anı kim

22a/6 buyrılırsın. Daķı yüz döndür, Tañrı’ya ortak eyleyicilerden. Bayık biz tab olduķ saña, yañşulayıcılar-ıçun *ya ‘nī beş kişi serverlerden,*

22a/7 Anlar kim kıılurlar Tañrı-y-ıla, Tañrı daķı bir; pes soñra bileler. Daķı bayık

22a/8 bilürüz: Bayık sen, tar olur göksün, andan ötürü kim eydürler. Pes tesbîh eyle, *ya 'nī subḥānallah velḥamdülillāh diñir*, Çalab'ıñ ögmegi-ile;

22a/9 Dağı ol secde eyleyicilerden. Dağı tap Çalab'ıña, tā gele saña gümānsüzlik *ya 'nī ölüm*.

SÜRETÜ NAHL

Bi'smillāhirrahmānirrahīm

22b

22b/1 Geldi Tañrı buyruğı *ya 'nī yakın oldu kıyāmet*; pes ivdürmek istemeñ andan. Arulığı anuñ; dağı yüce oldu andan kim ortak eylerler.

22b/2 İndürür Firişteleri vahy-ıla yā Qur'an-ıla, buyruğından, anuñ üzere kim diler kullarından,

22b/3 kim “Korkıdı haber verün; bayık ol, yokdur Tañrı illā ben; pes korkuñ benden.” Yaratdı gökleri dağı yeri,

22b/4 haqq-ıla; yücedür andan kim ortak eylerler. Yaratdı Ādem'i, menī suyından. Pes ol vaqt, kim ol

22b/5 katı deve dartışıcıdur bellü. Dağı yılkıları *ya 'nī deve şıgır koyun*, yaratdı anları sizün-çün. Anlardur işidici nesene *ya 'nī yün, kıl, deri*, dağı menfa'atlar *ya 'nī döl, süt, binmek*;

22b/6 dağı anlardan yersiz. Dağı sizün, anlardadır görk, ol vaqt kim geçürü ağıla getürürsiz,

22b/7 dağı ol vaqt kim otağa şalarsız. Dağı getürür kumāşlarıñuzı, bir ildin yaña kim olmadıñuz

22b/8 iriciler aña, illā nefsler düşhārlıg-ıla. Bayık Çalabuñuz mihrubāndur, rahmet kılıcı. Dağı yundı *ya 'nī yaratdı*,

22b/9 dağı katırları, dağı gölükleri; tā binsiz anlara, dağı bezek-içün. Dağı yaradur anı kim bilmezsiz *ya 'nī firiştelər, yā dağı uçmak ni'metleri*.

22b/10 Dağı Tañrı üzeredür yoluñ toğrulığı *ya 'nī İslām yolın rüşen eylemek*. Dağı andan *ya 'nī ol yoldan bir nicesi*, egri yoldur. Dağı eger dilesedi, toğru yol gösteredi size,

22b/11 dükelicüñüze. Ol oldur kim indürdi gökden şu, sizün-çün. Andan içesi nesenedür;

23a

23a/1 daķı andan ağacdur *ya 'nī andan biter ot, ağac*; anda oturursız. Bitürür sizüñ-çün anuñ-ıla ekin, daķı zeytün

23a/2 daķı ħurmā ağacların, daķı üzümleşi, daķı her yemişlerden. Bayık şunuñ içinde

23a/3 nişāndur, kavme kim endīşe eylerler. Daķı musahħar eyledi *ya 'nī boyun vèrici eyledi*, sizüñ-çün geceyi, daķı gündüzi daķı güneşi

23a/4 daķı ayı, daķı ılduzlar; boyun vèrici olmışlar-iken buyruğı-la. Bayık şunuñ içinde nişānlardur, kavme kim

23a/5 añlarlar. Daķı anı kim yaratdı sizüñ-çün, yèrde *ya 'nī canavarlardan daķı ağaclardan, daķı ayruk nesenelerden, dürlü dürlü iken renkleri*. Bayık şunuñ

23a/6 içinde nişāndur, kavme kim añlarlar. Daķı ol oldur kim musahħar eyledi deñizi, tā yèyesiz

23a/7 andan et tāze *ya 'nī balık*; daķı çıkarasız andan bezek *ya 'nī incü daķı mercān* kim, ki giyesiz anı. Daķı görürsin

23a/8 gemi, suyu yarıcılar-iken anuñ içinde *ya 'nī deñiz içinde*; Daķı tā isteyesiz fazlından *yan 'ī gemiye binesiz, bāzırgānlık-ıçun*; andan, aşi isteyesiz *Tañrı fazlından*; anuñ-çun kim siz şükr eyleyesiz.

23a/9 Daķı bıraķdı yèrde diblü tağlar kim egmeye sizi, daķı ırmağlar daķı yollar;

23a/10 anuñ-çun kim siz toğru yol dutasız. Daķı nişānlar *ya 'nī şular, tağlar, ağaclar*; gibi daķı yılduz-ıla, anlar toğru yol dutarlar.

23a/11 Pes ol kim yaradur, anuñ gibi midür yaratmaz? öğütlenmez misiz? Daķı eger şayasız

23b

23b/1 Tañrı ni' metini, şaymayasız anı. Bayık Tañrı yarlıgayıcıdur, rahmet kılıcı. DaķıTañrı bilür

23b/2 anı kim gizlersiz, daķı anı kim āşikāre eylersiz. Daķı anlar kim oğırlar Tañrı'dan ayruk

23b/3 yaratmazlar nesene; daķı anlar yaradınılurlar *ya 'nī butlar*. Ölülerdür, diriler degüller;

23b/4 daķı bilmezler, kaçan dirildineler. Tañruñuz Tañrı'dur birdür.

23b/5 Pes anlar kim inanmazlar āħirete, gönülleri inānmayıcıdur; daķı anlar boyun vèrmevicilerdür.

23b/6 Lā-bud yā ħaķķā, bayık Tañrı bilür anı kim gizlersiz, daķı anı kim āşikāre eylersiz. Bayık Ol sevmez

23b/7 boyun v ermeyicileri. Dağı kaçan eyidildi anlara: “Ne nese ind rdi ya ‘n  *Muhammed  zere, Çalab’u uz? Eyittiler: “Meselleri*

23b/8 ilerkiler n” ya ‘n  *yalanlar*. T  g t reler yazu klarını, tam m iken, kıy met g ni; dağı yazu klarından ya ‘n  *eyittiler ki bir nice yazu ğın g t reler,*

23b/9 anlar n kim azdururlar anları, bilmeks z.  y yavuz oldu, ol kim yazu  g t r rl r! Bayık yavuz  andı, anlar kim

23b/10 anlardan iler di. Pes geldi Ta rı ya ‘n  *buyru ı, d v rlarına, temellerinden ya ‘n  ol k  k kim nemr d yapdı, ‘az m y ksek-idi; eyitdi: “Gerek, g kdekiler-ile alı am” ; pes d  di anlar n  zere tam  rt si,*

23b/11  stlerinden. Dağı geldi anlara ‘az b, ol y rden kim bilmezler. Andan, kıy met

24a

24a/1 g ni  or eyleye anları, dağı eyide: “Kanı ortaklarum, anlar kim, oldu uz-idi tartı sursız

24a/2 anlar n ha  ında?” Eyitdi anlar kim v rinildiler ya ‘n  *peyg mberler dağı ‘ limler: “Bilmek bayık  orlık, bug n dağı yavuzluk,*

24a/3 k firler  zere.” Anlar kim  ld r rl r anları firı teler, z lm eyleyiciler-ken kend zilerine,

24a/4 pes bıra dılar boyun v megi ya ‘n  *boyun v rdiler: “Olmadı  ya ‘n  eyideler,   ler z h c yavuzluk ya ‘n   irk. “Evet ya ‘n  firı teler eyide, bayık Ta rı bilicid r, anı kim oldu uz-ıdı*

24a/5   lersiz.” Pes gir n  amu  apularına, ebed  alıcılar-ken an n içinde. Pes yavuz oldu

24a/6  ura  y ri, kibr eyleyiciler n! Dağı eyidildi anlar kim  a ındılar: “Ne nese ind rdi alabu uz?

24a/7 Eyittiler:  ayır! Anlar kim eyl k eylediler u bu *yan ‘  u bu s z kim ellez ne a sen l   sna d ny , g rkl  nesened r ya ‘n  u ma ; dağı a iret  ar yı*

24a/8 y grekd r. Dağı ne ey  oldu,  a ımcılar  ar yı! ‘Adn u ma ları, gireler anlara; a ar

24a/9 altlarından ırma lar; anlar ndur anda, ol kim dilerler. Ancılayın yanud v r r Ta rı,  a ımcılara.

24a/10 Anlar kim  ld r r anları firı teler,  o lar-iken, eyd rl r: “Sel m olsun  zer   ze!

24a/11 gir n u ma a, andan  t r  kim oldu uz   lersiz.” H c g yerler mi, ill  kim gele anlara

24b

24b/1 firîşteler *ya ‘nî güymezler, illâ firîşteler gelmegine*; yâ gele Çalabuñ buyruğı. Ancılayın işledi, anlar kim anlardan ilerüdi.

24b/2 Dağı zulm eylemedi anlara Tañrı; velîkin oldılar kendüzilerine zulm eylerler. Pes irdi anlara

24b/3 yavuz işleri *ya ‘nî cezâsı*, anuñ kim işlediler; dağı kapladı anları ol kim, oldılar anı yañşularlar *ya ‘nî‘azâb*. Dağı eyitdi:

24b/4 “Anlar kim ortağ eylediler eger dileye-di Tañrı tapmayaduk andan ayruk nesene, biz

24b/5 dağı atalarumuz; dağı harâm eylemedük andan ayruk, nesene” *ya ‘nî En ‘âm sûresinde geçenler*. Ancılayın eyledi, anlar kim

24b/6 anlardan ilerüdi. Hîc var mı yalavaclar üzere, illâ degürmek bellü? Dağı veribidük

24b/7 her bölüğe yalavac, kim “Tapuñ Tañrı’ya, dağı şaķınuñ Şeytân’dan *yâ butdan, yâ azğunlığa okıyıcıdan*.

24b/8 Pes anlardan oldur kim, doğru yol gösterdi Tañrı; dağı anlardan oldur, kim vâcib oldı anuñ üzere azğunlık.

24b/9 Pes yürüñ yerde; pes baķuñ, nite oldı soñı yalan dutıcılaruñ!”

24b/10 Eger harîş olasın, anlaruñ toğru yol dutmağına; pes bayık Tañrı, toğru yol göstermez aña kim azdurur. Dağı yokdur anlaruñ,

24b/11 arķa vericiler. Dağı and icdiler Tañrı’ya, andlarınuñ güc yetdüğün, kim “Dururmaya Tañrı, anı kim

25a

25a/1 ölür.” Evet va’de eylemege, anuñ üzere gerçekdür *ya ‘nî evet, gercek va’de eyledi dirürmege*; velîkin âdemîlerüñ eyregi bilmezler. Tâ bellü eyleye

25a/2 anlara, anı kim tartışurlar anuñ içinde; dağı tâ bile anlar kim kâfir oldılar: Bayık anlar oldılar

25a/3 yalancılar. Bayık sözümdür bir nesenege, kaçan kim diledük anı, kim eyidevüz aña: “Ol!” Pes ola.

25a/4 Dağı anlar kim yerlerinden ayrıldılar ,Tañrı’da *ya ‘nî rızasında*, andan soñra kim zulm olındılar; yerlendürevüz anları dünyâda,

25a/5 görklü. Dağı âhîretümüz ulurağdur, eger oldılar bilürler. Anlar kim

25a/6 katlandılar; dağıÇalab’ları üzere tevekkül eylerler. Dağı veribimedük senden ilerü, illâ erenler;

25a/7 vahy olunur anlara. Pes sor aňmak ehline *ya ‘nī kitāb ehline*, eger olasıñ bilmezler. Hücetler-ile *ya ‘nī vēribidūñ peygāamberleri*,

25a/8 daķı kitāblar-ile. Daķı indürdük sendin yaña Qur’ān’ı, aňmak *ya ‘nī tā bellū eyleyesin* ādemilere, anı kim indürinildi anlara;

25a/9 daķı anuñ-çun kim anlar endişe eyleyeler. Pes imīn oldı mı, anlar kim mekr eylediler yavuz işleri *ya ‘nī işlediler*, kim obura *ya ‘nī Kārūn gibi*,

25a/10 Tañrı anlara yeri; yā gele anlara ‘azāb, ol yerden kim bilmezler? *ya ‘nī Bedr günü gibi*.

25a/11 Yā duta anları, varmaklarında gelmeklerinde? Pes degül anlar ‘āciz eyleyiciler. Ya duta anları, eksemek üzere? *Ya ‘nī hāllerinde daķı kavumlarından, ekse ekse dükelin helāk eyleye*.

25b

25b/1 Bayık Çalabuñuz mihrubāndur, rahmet kılıcı. Baķmadılar mı, aña kim yaratdı Tañrı nesene?

25b/2 Döner gölgeleri, sağdan daķı şollardan, secde eyleyicilerken Tañrı’ya; anlar ħorlar-iken .

25b/3 Daķı Tañrı’ya secde eyler, ol kim göklerdeür daķı ol kim yèrdedür, cānavardan; daķı firişterler;

25b/4 daķı anlar, boyun vèrmege eylemezler. Korkarlar Çalab’ılarından, üstlerinden *ya ‘nī üstlerinden ‘azāb gele dèyü korkarlar*; daķı işlerler

25b/5 anı kim buyrınurlar. Daķı eyitdi Tañrı: “Dutmañ iki Tañrı, iki; bayık Ol, Tañrıdur

25b/6 bir. Pes benden korkuñ benden.” Daķı anuñdur, ol kim göklerdeür daķı yèrde; daķı anuñdur

25b/7 İslām *yā tāt*, hemişe olıcı-iken. Tañrı’dan ayruķ mı korkarsız? Daķı ol kim sizdedür ni’metden, Tañrıdandır;

25b/8 andan, kaçan yok ana size ziyān, andın yaña zārılık eylersiz. Andan kaçan açanlara ziyānı

25b/9 sizden, bir bölük sizden, Çalab’ılarına ortak eylerler. Tā nāsipāsılık eyleyeler, aña kim vèrdük anlara.

25b/10 Pes gönenüñ, soñra bilesiz. Daķı kılurlar aña kim bilmezler, ülü,

25b/11 andan kim rüzı vèrdük anlara. Tāl’lāhi şorınılasız, andan kim olduñuz yalan bağlarsız! Daķı eylerler

26a

26a/1 Tañrı'nuñ, kızlar *ya 'nī firīşteler*; arulığı anuñ. Dağı anlaruñ *ya 'nī er oğlanlar*, ol kim arzularlar. Dağı kaçan muştılandı birisi anlaruñ,

26a/2 dişi, oldı yüzi qararmış, ol kayğudan tolmış iken. Gizlenür kavumden,

26a/3 yavuzlıktan anı kim muştılandı anuñ-ıla. Dutsun mı anı horlık üzere, yā gizlesün mi toprakdan *ya 'nī hayrān olur, nideyin dēyü*.

26a/4 Ėy, yavuz oldı ol kim hükm eylerler! Anlaruñ kim inanmazlar āhirete, yavuzlık şıfatıdır *ya 'nī kāfirlik, dağı kızlar öldürmek, hācetleri verigen anlara*;

26a/5 dağı Tañrı'nuñdur şıfat yücerek. Dağı Ol begdeşsüzdür, dürüst işlüdür. Dağı eger dutsay-ı-dı Tañrı, ādemileri,

26a/6 zulümları-y-ıla; komayadı anuñ üzere, hīç yürir cānavar; velikin gērü kor anları, bir zamāna degin adanılmış.

26a/7 Pes kaçan gele zamānı anlaruñ, gērü qalmayalar bir sā'at, dağı öñürtmeyeler.

26a/8 Dağı kılurlar Tañrı'nun, anı kim düşhār görürler; dağı şıfat eyler dilleri yalanı, kim bayık anlaruñdur

26a/9 görklürekdür *ya 'nī uçmaq*. Lā-bud yā haqqā, bayık anlaruñdur od; dağı bayık anlar unıdılmışlardur. *ya 'nī od içinde*. Tāllā'hi, bayık

26a/10 vèribidük bölüklere, senden ilerü; pes bezedi anlaruñ-çun dīv, 'amellerini. Pes ol,

26a/11 arқа vèricisidür anlaruñ bugün; dağı anlaruñdur 'azāb ağırdıcı. Dağı indürmedük üzerüñe kitāb *ya 'nī Qur'ān'ı*,

26b

26b/1 illā kim tā beyān eyleyesin anlara, anı kim tartışdılar anuñ içinde; dağı doğru yol göstermek-çün, dağı rahmet-içün kavme kim

26b/2 inanurlar. Dağı Tañrı indürdi gökden şuyı, pes dirürdi anuñ-ıla yèri, öldüğinden

26b/3 şöñra. Bayık şunuñ içinde nişāndur, kavme kim işidürler. Dağı bayık sizüñdür yılkılarda

26b/4 'ibret; şuvaruruz sizi, andan kim qarınlarındadır, derüsi arasından, dağı kan arasından süd

26b/5 aru şāfi, boğazdan inici içicilere. Dağı yemişlerden hürmā ağaclarından, dağı üzümlerden

26b/6 dutarsız andan süci yā sirke, yā müselles dağı rüzı görklü *ya 'nī bekmez, kuru üzüm gibi*. Bayık şunuñ içinde nişāndur, kavme kim

26b/7 añlarlar. Daķı ilhām eyledi Çalab’uñ aruya *ya ‘nī gōñline bıraķdı*, kim “Dutğıl ıağlardan evler,

26b/8 *ya ‘nī saña geñez olmuş-iken* daķı ağacdan, daķı andan kim ağacdan ev eylerler *ya ‘nī kıovanlar*; andan, yèye her yèmişlerden; pes yürigil

26b/9 Çalab’uñ yollarında, boyun vèriciler-ken *ya ‘nī saña geñez olmuş-iken*. Çıķar kıarınlarından içesi nesene, dürlü dürlü renkleri *ya ‘nī aķ bal, kıara bal, yeşil bal, şaru bal*; anuñ içinde

26b/10 dermāndur ādemīler-ıķun. Bayıķ şunuñ içinde nişāndur, bir kıavme kim endīşe eylerler. DaķıTañrı

26b/11 yaratdı sizi; andan öldürür sizi. Daķı sizden oldur kim döndürinilür ħorırağına yaşıuñ *ya ‘nī yetmiş beş, yā seksen, yā toķsan*;

27a

27a/1 tā bilmeye, bilmekden soñra, nesene *ya ‘nī ħaref ola*. Bayıķ Tañrı bilicidür, güc yiter. Daķı Tañrı, artuķlu eyledi

27a/2 bir niceñüzi bir nice üzere, rüzı içinde. Pes degül anlar kim artuķlu olındılar, döndürici rüzılerin,

27a/3 anuñ üzere kim mālīk oldı sağ elleri, pes anlar añun içinde berāberdür *ya ‘nī Çalab’ları, rüzılerinüñ artuğını kıullarına vèrmezler, tā kıullar daķı bunlaruñ-ile berāber ol imdi, kıullar bunlaruñ-ile berāber olmaz; nite benüm kıullarımı baña ortak eylerler! Pes Tañrı ni’metine mi inkār eylerler?*

27a/4 Daķı Tañrı kııldı sizüñ-ķün, kendüzüñüzden çiftler *ya ‘nī Ĥavvā’yı, Ādemi eyegüsinden*. Daķı kııldı sizüñ-ķün, çiftlerüñüzden

27a/5 er oğlanlar, daķı oğul oğlanları *yā güyegüler yā kıulaķcılar*; daķı rüzı vèrdi size arulardan. Bātıla mı inanursız

27a/6 daķı Tañrı ni’metine *ya ‘nī Kıur’ān*, anlar kāfır olurlar? Daķı ıaparlar Tañrı’dan ayruğa, aña kim

27a/7 mālīk olmaz anlaruñ-ķun rüzı vèrmege, göklerden daķı yèrden, nesene; daķı güçleri yitmez.

27a/8 Pes urmañ Tañrı-y-ıķun meşeller *ya ‘nī Tañrı neseneyi benzetmeñ*; bayıķ Tañrı bilür, daķı siz bilmezsiniz. Urdı *ya ‘nī beyān kııldı*

27a/9 Tañrı bir meşel *ya ‘nī bu meşel Tañrı-ile butlar arasındadır*: Kıul kim milk olınmışdur, güci yitmez nesene üzere; daķı anı kim rüzı vèrdük aña bizden,

27a/10 rüzı görklü, pes ol ħarc eyler andan, gizleyü daķı āşıkāre: berāber olurlar mı? Ögmek

27a/11 Tañrı'nuñdur; belki eyregi anlaruñ bilmezler. Daķı urdı Tañrı bir meşel
ya 'nī beyān eyledi begdeş, iki eri ya 'nī bu bir meşeldür, mü 'minleri-le kāfirler arasında,
yā butları-la Tañrı arasında: Ol ikinüñ birisi

27b

27b/1 dilsüz, güci yitmez nesene üzere; daķı ol ağırlık durar kavêricisi üzere
kaçan kim yonendüre anı,

27b/2 getürmeye hayr eylügeni. Berāber olur mı ol, daķı ol kim buyurur 'adl
eylemegi, daķı ol,

27b/3 yol üzeredür toĝru? DaķıTañrı'nuñdur, gökler gizlusi daķı yêrünü. Daķı
degül kıyāmet

27b/4 işi, illā göz bakmaĝı gibi, yā ol yakın ırākdur ya 'nī elbette olası
nesenedür. Bayık Tañrı, her nese üzere

27b/5 güc yiterdür. Daķı Tañrı çıkardı sizi analaruñuz qarınlarından, bilmezler-
iken siz neseneyi;

27b/6 daķı kıldı sizünü-çün kulaķ, daķı gözler, daķı gönüller; anuñ-çun kim siz
şükr eyleyesiz. Bakmadılar mı

27b/7 kuşlara, musahhar olmışlar-ken ya 'nī boyun vèrmişler gökler hevāsında?
Dutmaz anları illā Tañrı. Bayık şunuñ içinde

27b/8 nişānlardur, bir kavme kim inanurlar. DaķıTañrı eyledi sizünü-çün,
evlerünüñüzden turaķ yêri;

27b/9 daķı eyledi sizünü-çün, yılķılar derilerinden evler, ya 'nī adımdan kara
evler, çādırlar, yèyni dutarsız anları, göçmegünüñüz günü,

27b/10 daķı tırmaĝuñuz günü. Daķı koyun yünlerinden, daķı deve yünlerinden,
daķı kıllarından kumāş, ya 'nī hāyizlū daķı menfa'at dutası nesene

27b/11 daķı gönenesi nesene, bir zamāna deĝin. Daķı Tañrı kıldı sizünü-çün,
andan kim yaratdı, gölgeler ya 'nī bulıduñ, evlerünü, āĝaclaruñ; daķı kıldı sizünü-çün

28a

28a/1 taĝlardan, şıĝması yerler. Daķı kıldı sizünü-çün gönlekler, şaķlar sizi
issiden; ya 'nī zini daķı gönlekler,

28a/2 şaķlar sizi çalışdan ya 'nī çalış zahmından. Ancılayın tamām eyler
ni' metini üzerünüze, anuñ-çun kim size

28a/3 müsülmān olasız. Pes eger yüz döndüresiz, bayık üzerüñedür degürmek
bellü. Bilürler

28a/4 Tañrı ni‘metini *ya ‘nī Muhammed peygāamberliğini*; andan, inkār eylerler anı. Dağı eyregi anlaruñ, kâfirlerdür. Dağı ol gün kim

28a/5 vèribiyevüz her bölükden tanuğ *ya ‘nī peygāamberler ümmetlerine tanuğ olalar*; andan destür vèrinilmeye anlara kim kâfir oldılar *ya ‘nī ‘ögr dilemege*, ne dağı anlar,

28a/6 hoşnüd eylemek istenileler. Dağı ol vaqt kim göre, anlar kim zulm eylediler, ‘azābı; yèynidilmeye anlardan,

28a/7 ne dağı anlar mühlet vèrinilmeyeler. Dağı kaçan göre anlar kim ortak eylediler, ortaklarını, eyittiler:

28a/8 “Ëy Çalab’umuz! Şunlar ortaklarımızdur, anlar kim olduk okurız *ya ‘nī taparuz*, senden ayruğ.” Pes bırağalar anlardın yaña

28a/9 sözi *ya ‘nī butlar cevāb vereler*: “Bayık siz yalancılarsız.” *Ya ‘nī eyideler*: “*Yalan söylersin; biz cansuzıduğ, haberümüz yok*” Dağı bırağalar Tañrı’dın yaña, ol gün, boyun vèrmegi. *Ya ‘nī boyun vereler*. Dağı aza *ya ‘nī bâıl ola*

28a/10 anlardan, ol kim oldılar yalan bağlarlar. Anlar kim kâfir oldılar, dağı yığdılar Tañrı yolından;

28a/11 arturaduk anlara ‘azābı, ‘azāb üstine, andan ötürü kim oldılar fesād eylerler. Dağı ol gün kim vèribiyevüz

28b

28b/1 her bölüğe, tanuğ anlaruñ üzere, kendüzilerinden; dağı getürdük seni tanuğ,

28b/2 şunlaruñ üzere *ya ‘nī kavmuñ üzere*. Dağı indürdük üzerüne kitābı *ya ‘nī Kur‘ān*; bellü eylemek için her neseneyi, dağı toğru,

28b/3 dağı rahmet için, *ya ‘nī uçmak* dağı muştılamak-içün Müsülmānlara. Bayık Tañrı buyurur ‘adl eylemegi, dağı eylük eylemek *yā farızalar eylemegi, yol gösterme- için*

28b/4 dağı vèrmegi hışımlık issine *ya ‘nī hışımlık şaklamak*, dağı yığmak zışt işden *ya ‘nī zinā*, dağı şerī’atda bulunmaz işden, dağı zulmden. Öğütler sizi.

28b/5 Anuñ-çun kim siz öğütlenesiz. Dağı yèrine getürüñ Tañrı ‘ahdini, ol vaqt kim ‘ahd kavlı eyledüñüz; dağı

28b/6 şımañ andları, berkitmekden soñra anları; ol hâlde kim *ya ‘nī Tañrı adı-ile ol hâlde kim*, bayık eyledüñüz Tañrı, üzerüñüze

28b/7 payandan. Bayık Tañrı, bilür anı kim işlersiz. Dağı olmañ ancılayın kim gèrü çözdü

28b/8 egirdüğün ya 'nī bir delū 'avrat var-ıdı, egirdüğün gerü çözer-idi, berkitmekden soñra, çözülmüşlerken. Dutarsız andlaruñuzu, dağallık arañuzda;

28b/9 andan ötürü kim, ola bir bölük, ol eyregirek bir bölükden ya 'nī bir bölük andı içüşler-idi; andan. Andan dağı bir eyreg bölük bulıcağ, ilkingileri korlar-ıdı, soñragiler-ile and içüşirler-idi. Bayık sinar sizi Tañrı anuñ-ıla; dağı bellü eyler

28b/10 size kıyāmet günü, anı kim olduñuz anuñ içinde dartışursız. Dağı eger dilese-di Tañrı, kıladı sizi

28b/11 bir bölük ya 'nī bir dīn üzere; velikīn azdurur anı kim diler, dağı toğru yol gösterür aña kim diler. Dağı sorınılasız

29a

29a/1 andan kim olduñuz işlersiz. Dağı dutmañ andlaruñuzu dağallık, arañuzda;

29a/2 pes tayına ayak, eglendüğünden soñra. Dağı tadasız yavuzlığı, andan ötürü kim yığduñuz

29a/3 Tañrı yolından ya 'nī ayruqları dağı eyle eyleye; pes Tañrı yolından, ādemīleri yığmış olasız; dağı sizüñdür 'azāb ulu. Dağı şatun almañ Tañrı ahdı-yıla,

29a/4 az bahā ya 'nī az bahālu dünyelek. Bayık ol kim Tañrı katındadır, ol yegrekdür size, eger olasız bilürsiz.

29a/5 Ol kim katuñuzdadur, dükenür; dağı ol kim Tañrı katındadır, gerü kalcıdur. Dağı yanud vèrevüz anlara kim şabr eylediler,

29a/6 müzdlerini, görklürek andan kim oldılar işlerler. Her kim işleye eyü işi, érkekten

29a/7 yā dışıden, ol mü' miniken; dirildevüz anı, dirlik hoş ya 'nī kanā'atıla, yā helāl yèmek-ile; yā sinde, yā uçmağda; dağı yanud vèrevüz anlara, müzdlerin,

29a/8 görklürek andan kim oldılar işlerler. Pes kaçan okıyasın Qur'ān 'ı, şıgın

29a/9 Tañrı'ya, Şeytān'dan sürükmiş. Bayık ol, olmadı anuñ güci yitmek, anlaruñ üzere kim

29a/10 īmān getürdiler, dağı Çalab'ıları üzere tevekkül eylerler. Bayık güç yitmegi anuñ, anlaruñ üzere kim

29a/11 boyun vèrürler aña; dağı anlaruñ üzere kim, anlar aña ortak eylerler. Dağı kaçan degşürdük bir āyeti, bir āyet yèrine,

29b

29b/1 dağı Tañrı bilirürekdür anı kim indürür eyittiler: "Bayık sen yalan bağlayıcısın." Belki eyregi anlaruñ

29b/2 bilmezler. Eyit: “İndürdi anı Cebraîl, Çalab’uñdan, haqq-ıla; tā sâbit eyleye ol şoñra gelen âyete inanmağa,

29b/3 anlar kim imân getürdiler; dağı doğru yol göstermek dağı muştılamak-ıçün müsülmânlar. Dağı bayık bilürüz. Bayık anlar

29b/4 eydürler: “Bayık öğredür aña âdemî dili” ya ‘nî rûmî kul kim peygâmbere aña Kur’ân öğredür-idi; kâfirler eyittiler: “Ol kul Muhammed’e öğredür” dediler. Dili anuñ kim meyl eylerler aña, ‘acemidür ya ‘nî ol kişinüñ dili ‘Arapça degül;

29b/5 dağı uşbu ya ‘nî Kur’ân, ‘Arabcadur bellü. Bayık anlar kim imân getürmezler Tañrı âyetlerine,

29b/6 toğru yol göstermez anlara Tañrı; dağı anlaruñdur ‘azâb ağrıdıcı. Bayık yalan bağlar yalan, anlar kim

29b/7 inanmazlar Tañrı âyetlerine; dağı şunlardur, anlardur yalancılar. Kim ki kâfir oldı

29b/8 Tañrı’ya, imânından şoñra, illâ ol kim geñsüz olındı ya ‘nî gücile küfri gelmesin söylediler, gönli dölenmiş-iken imâna;

29b/9 velîkin ol kim açdı kâfırlığa göğüz ya ‘nî gönli hoş oldı kâfırlığa: pes anlaruñ üzeredür kaçımak, Tañrı’dan; dağı anlaruñdur

29b/10 ‘azâb ulu. Şol andan ötürüdür kim, anlar sevdiler yakın dirliği, âhiret üzere;

29b/11dağı bayık Tañrı, doğru yol göstermez kavme kim kâfirlerdür. Şunlar anlardur kim, mühr urdıTañrı

30a

30a/1 gönülleri üzere, dağı kulaqları üzere, dağı gözler üzere; dağı şunlar, anlardur gâfiller.

30a/2 Lâ-bud yâ haqq’a, bayık anlar, âhiretde, anlar ziyânlulardur. Andan, bayık Çalab’uñ, anlar kim

30a/3 ayrıldılar yerlerinden, andan şoñra kim ‘azâb eylendiler ya ‘nî Mekke’de kâfirler, bunları incitdüğinden şoñra gitdiler; andan, çalışdılar, dağı katlandılar. Bayık Çalab’uñ,

30a/4 andan şoñra, yarlıgayıcıdur, rahmet kılıcı. Ol gün kim gele, her nefis dartışur

30a/5 kendüzinden ya ‘nî kendü nefsi-içün ‘özr dilemege meşgûl ola, ayruğı añmaya. Dağı tamâm degürinile her nefis, anı kim işledi; dağı anlar zulm olunmayalar. Dağı urdı ya ‘nî beyân eyledi

30a/6 Tañrı, meşel: Bir köy *ya 'nī Mekke*, oldı imîn, dölenmiş; gelür aña rüzısı, çok ni'metlü olmak-iken,

30a/7 her yerden. Pes nâ-sipâslık eyledi Tañrı ni'metlerine *ya 'nī peygāmberi yalan duttılar*; pes tadurdı aña Tañrı, açlık tonın *ya 'nī bildürdi anlara, açlık korku nişânın*; *ya 'nī yêdi yıl kızlık oldı*,

30a/8 dağı korkınuñ *ya 'nī peygāmberden, dağı soyından korkdılar*; andan ötürü kim oldılar işlerler. Dağı bayık geldi anlara yalavac, anlardan;

30a/9 pes yalan dutalar anı. Pes dutdı anları 'azāb, dağı anlar zālimler iken. Pes yîñ andan kim rûzı vèrdi size Tañrı,

30a/10 helāl iken, aru; dağı şükr eylemeñ Tañrı ni'metine, eger olasız aña taparsız.

30a/11 Bayık harām eyledi üzerüñüze murdârı, dağı kanı; dağı toñuz etini, dağı anı kim ün getürildi,

30b

30b/1 Tañrı'dan ayruğ-ıçun *ya 'nī butlar adına boğazlana*. Pes her kim geñsüz olına, zulm eyleyici degül-iken, dağı haddeden géc degül-iken; bayık Tañrı yarlıgayıcıdur, rahmet kılıcı.

30b/2 Dağı eyitmeñ, aña kim şıfat eyler dillerüñüz yalanı: “Uşbu helāldür, dağı uşbu

30b/3 harāmdur” *yanī kendüzüñüzden, nesene yi halāl eylemek, dağı harām eylemek* tã yalan bağlayasız Tañrı üzere yalan. Bayık anlar kim yalan bağlar Tañrı üzere,

30b/4 yalan, kurtılmayalar. Gönenmekdür az; Dağı anlaruñdur 'azāb ağrıdıcı. Dağı

30b/5 anlar kim cuhūd oldılar, harām eyledük anı kim hikāyet eyledük saña, ilerüden. Dağı zulm eylemedük anlara;

30b/6 velîkin oldılar, kendüzilerine zulm eylerler. Andan, bayık Çalab'uñ, anlar kim işlediler

30b/7 yavuz iş, bilmezlig-ile; andan, tevbe eylediler şundan şoñra, dağı eyü işlediler. Bayık Çalab'uñ, andan

30b/8 şoñra, yarlıgayıcıdur, rahmet kılıcı. Bayık İbrāhīm oldı bir bölügidi, boyun vèrici Tañrı'ya, müsülmān *ya 'nī yaluñuz mü'min idi, yā o bilür kişi-idi, yā hayr ögreğici-y-idi*;

30b/9 dağı olmadı Tañrı'ya ortak eyleyicilerden. Şükr eyleyici, ni'metler-içün. Üyürdi anı; dağı doğru yol gösterdi aña, yoldın yaña

30b/10     . Da ı v    k a  a d  ny  da, g  r  kl   ya ‘n  peyg  mberli -la dostlık, y  d  geli   mmetler anı sevd   ; da ı bayık ol,   h retde   l h lerdend  r.

30b/11 Andan, vah  eyled  k sa  a, kim ‘‘ y  br h m d  nine, m s  lm n iken; da ı olmad  Ta  r 

31a

31a/1 ortak eyleyicilerden.’’ Bayık eylenildi ya ‘n  far  za olınd ,   nbe eylemek ya ‘n  ayne   rtesi ululama , anlaru    zere kim  art    lar anu  i inde ya ‘n  anlar kim, balık avın bir nicesi hel  l dutt , ol g  n, da ı bir nicesi har  m dutt ; andan, avlayanlar,      z da ı b  z ne oldılar. Da ı bayık   alab’u  a

31a/2 h  km eyleye aralarında kıy  met g  n , anu  i inde kim, oldılar anu  i inde dart    r lar.

31a/3 O ı   alab’u  yolından ya  a,   ur’  n’ la y  ‘akl del  li-yile, da ı      -ile g  r  kl . Da ı dart    nlaru - la,

31a/4 anu - la kim ol g  r  kl rekd  r. Bayık   alab’u , Ol bilir  rekd  r anı kim azdı yolından, da ı Ol

31a/5 bilir  rekd  r     r  yol d  t  c lar . Da ı e er ‘az b eyleyesiz, ‘az b eyle , anc lay n kim ‘az b eylenild     z anu - la;

31a/6 da ı e er  atlanas z, ol y  grekd  r  atlan c lar-    n. Da ı  atlan; da ı deg  l   bru , ill  Ta  r - la.

31a/7 da ı  ay  urma anlaru    zere. Da ı olma  arlık i inde, andan kim yavuz   n r lar. Bayık Ta  r ,

31a/8 anlaru  lad r kim      n r lar, da ı anlar kim anlar e l  k eyleyicilerd  r.

4. DİZİN

‘Abdullah (Ar.): Abdullah.

a. 14b/5

[=1]

‘acemi: Arap olmayan kişi.

a.+dür 29b/4

[=1]

‘aciz eyleyici: Güçsüzleştirmek.

a.+ler25a/11

[=1]

aç-: Kapalı durumda olan şeyleri açık duruma getirmek.

a.-a 25b/8

a.-dı 29b/9

a.-dılar 6b/5

a.-mıšmıssaduk19a/9

[=4]

açlık: Aç olma durumu.

a. 30a/7

[=1]

ad: Canlı ve cansız varlıkları, kavramları, durumları karşılayan kelime; isim.

a. 13b/7

a.+lar 4b/8

a.+un15a/11

[=3]

adanıl-: Takdir edilmek ve tayin edilmek.

a.-mıš 10b/4, 15b/5, 26a/6

[=3]

ādem: Hz. Adem ilk peygamber. Dinî inanışlara göre dünya üzerindeki ilk insan; Âdem Baba.

a.+e20a/6

a.+i 19b/11, 20a/2, 22b/4

[=4]

ādemī: İnsanoğlu.

a. 15b/5, 15b/7, 29b/4

a.+ler17a/1, 17b/4, 26b/10, 3a/6, 4b/6, 4b/6

a.+lerden 17b/6, 17b/9

a.+lere11a/6, 12a/9, 13b/2, 18a/7, 18b/7, 25a/8, 2a/4, 5a/11, 5b/4

a.+leri 14b/6, 26a/5

a.+lerün 10b/2, 25a/1, 4b/10, 7a/4, 9b/7

a.+ye4a/2

[=28]

‘adetce: Sayıca çok fazla olan.

a. 5b/1

[=1]

‘adl eyle-: Adalet, hak eylemek.

a.-megi 27b/2, 28b/3

[=2]

‘adn: Cennetin en yüksek mevkiine veya değişik yerlerinin tamamına verilen ad.

a. 12b/8, 24a/8

[=2]

ad vir-: Bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz; isim, nam vermek.

a.-dünüz 4b/8

[=1]

ağac: Meyve verebilen, gövdesi odun veya kereste olmaya elverişli bulunan ve uzun yıllar yaşayabilen bitki.

a. 16b/10, 17a/2, 19b/7

a.+dan 26b/8, 26b/8

a.+dur23a/1

a.+ların23a/2

a.+larından 10b/9, 26b/5

[=9]

ağar-: Ak olmak, temize çıkmak.

a.-dı8a/8

[=1]

a.-arlar 19a/10

[=1]

ağıl: Evcil küçükbaş hayvanların barındığı çit veya duvarla çevrili yer; arkaç.

a.+a 22b/6

[=1]

ağırla-: Büyük tanımak, tazim etmek.

a. 3a/4

a.-r 11b/5

[=2]

ağırlık: Ağır, kıymetli.

a.+dur 27b/1

[=1]

ağız: Ağız.

a.+ına 11b/9

a.+larına 15b/2

[=2]

ağla-: Üzüntü, acı, sevinç, pişmanlık vb.nin etkisiyle gözyaşı dökmek.

a.-rlar 2b/8

[=1]

ağrıdıcı: Acıklı, eziyet ve elem verici.

a. 3b/3, 16b/7, 20b/7, 26a/11, 29b/6, 30b/4

[=5]

‘ahd (Ar.): Yemin

a. 28b/5, 8a/1

a.+ı 12b/4

a.+ına 12b/4

a.+ından 12b/11

a.+ını 12b/11

a.+ıyıla29a/3

a.+ini 28b/5

[=8]

āḥiret (Ar.): Öbür dünya, öteki alem.

a.6a/6, 10a/5, 13b/10, 14b/9, 24a/7, 29b/10

a.+de4b/3, 9b/4, 13a/4, 17a/4, 30a/2, 30b/10,

a.+e23b/5, 26a/4

a.+ümüz25a/5

[=15]

aḳ-: Sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek.

a.-ar 13b/11, 16b/8, 24a/8

a.-dıl2a/6

[=4]

aḳçe: Küçük gümüş para.

a.+lar3a/2

[=1]

‘aḳıl (Ar.): Düşünme, anlama ve kavrama gücü; us.

a.+lar10a/8, 18b/8

[=2]

‘aḳl (Ar.): Akıl, düşünme, anlama ve kavrama gücü; us.

a. 12b/3, 31a/3

[=2]

al-: Bir şeyi elle veya başka bir araçla tutarak bulunduğu yerden ayırmak, kaldırmak.

a. 9b/4

[=1]

a. 7b/8

a.-a 7b/4

a.-avuz 6b/3, 7b/9

a.-duk 21b/5

a.-mak 18b/3

[=6]

‘ālem (Ar.): Dünya.

a.+lerden21a/10

a.+lere 9b/8

[=2]

alt: Bir nesnenin bir tarafa bakan yanı.

a.+ından 13b/11

a.+larından 16b/8, 24a/9

[=3]

‘amel (Ar.): Dinin buyruklarını yerine getirmek için yapılan iş, fiil veya hareket.

a.+i16a/6

a.+lerini26a/10

[=2]

ammā (Ar.): Amma, lakin, velakin.

a. 12a/8, 12a/9, 4b/11

[=3]

añ-: Anmak, zikretmek.

a. 5a/2

a.-alar17a/1

a.-arlar 23a/6

a.-arsın 8a/9

a.-dı5a/8

a.+dur15a/4

a.-magıla13a/6, 13a/6

a.-magını5a/3

a.-mak19a/3, 25a/7, 25a/8

[=12]

aña: Ona. Üçüncü teklik şahıs ve işaret zamirinin yaklaşma hali.

a. 11b/6, 11b/9, 12a/11, 12b/8, 13a/10, 13a/3, 13b/7, 14a/2, 14a/4, 15a/2, 15b/2, 15b/7, 16a/4, 16a/6, 16b/6, 17a/6, 18b/8, 19a/9, 19b/5, 20a/3, 21a/7, 22b/8, 24b/10, 25a/3, 25b/1, 25b/10, 25b/9, 27a/6, 27a/9, 28b/11, 29a11, 29a11, 29b/4, 29b/4, 2b/2, 2b/3, 2b/6, 30a/10, 30a/6, 30a/7, 30b/10, 30b/2, 30b/9, 3a/10, 3a/5, 3a/7, 4a/7, 4b/1, 4b/9, 5a/2, 5a/3, 5b/10, 5b/5, 5b/6, 6a/2, 6a/5, 6b/9, 7a/10, 7a/4, 7a/6, 8a/4, 9a/9, 9b/2

[=63]

ana: Anne

a.+larunuz 27b/5

a.+mı18a/3

a.+sı9a/9

a.+sına9a/8

[=4]

ancılayın: Öyle, böyle, bu şekilde.

a. 12a/10, 12a/8, 12a/8, 12b/1, 13a/8, 14a/4, 19a/8, 24a/9, 24b/1, 24b/5, 28a/2, 28b/7, 2a/5, 31a/5, 3a/11, 3a/5, 3a/7, 6a/4, 7b/2, 7b/3

[=20]

and: Yemin, kasem.

a. 18a/9, 24b/11

a.+ları 28b/6

a.+larınun 24b/11

a.+larunuzı 28b/8, 29a/1

[=6]

anda: O yerde, orada.

a. 10b/7, 17a/10, 18a/5, 19a/10, 19b/3, 19b/4, 19b/4, 20b/5, 21a/7, 23a/1, 24a/9, 3a/3, 4a/3, 6a/5

[=14]

andan: Sonra, ondan sonra.

a. 10b/3, 11b/4, 11b/8, 12a/6, 12b/10, 12b/7, 13a/8, 13b/3, 13b/5, 13b/6, 14a/4, 14a/5, 15b/2, 15b/3, 15b/5, 16a/7, 17a/9, 17a/9, 18a/4, 18b/2, 19a/5, 20a/10, 20a/7, 20b/6, 22a/1, 22a/5, 22a/8, 22b/1, 22b/1, 22b/10, 22b/11, 22b/4, 23a/1, 23a/7, 23a/7, 23b/11, 24a/11, 24b/4, 24b/5, 25a/4, 25b/11, 25b/11, 25b/8, 25b/8, 26b/11, 26b/4, 26b/6, 26b/8, 26b/8, 27a/10, 27b/11, 28a/11, 28a/4, 28a/5, 28b/9, 29a/1, 29a/2, 29a/6, 29a/8, 29b/10, 2a/1, 2a/11, 2b/4, 2b/5, 30a/2, 30a/3, 30a/3, 30a/4, 30a/8, 30a/9, 30b/11, 30b/6, 30b/7, 30b/7, 31a/7, 3a/11, 3a/8, 4a/11, 4a/3, 4a/5, 4a/7, 4a/8, 4a/8, 4b/2, 4b/2, 4b/8, 5b/1, 5b/2, 5b/3, 5b/3, 6a/5, 7a/7, 7b/10, 7b/11, 7b/3, 9a/11, 9b/9

[=97]

andın: Ona doğru, o tarafa, ona.

a. 13a/10, 13a/5, 14a/4, 25b/8, 4a/6

[=5]

anı: İşaret zamiri ve kişi zamiri Ol'un

yükleme durumu hali, onu.

a. 10a/7, 10a/9, 11a/11, 11a/9,
11a/9, 11a/9, 11b/2, 11b/2, 11b/3,
11b/6, 12b/1, 12b/2, 12b/5, 12b/5,
13a/1, 13a/1, 13a/5, 13a/5, 13a/9, 13b/7,
14a/11, 14a/4, 14a/8, 14b/2, 14b/6,
15a/2, 15b/2, 16a/4, 16a/4, 17a/4,
17b/10, 17b/11, 17b/3, 17b/3, 18b/6,
19a/6, 19a/7, 19a/8, 19b/1, 19b/1,
19b/3, 19b/6, 19b/8, 1b/1, 20a/1, 20a/2,
20a/6, 22a/5, 22b/9, 23a/5, 23a/7, 23b/1,
23b/2, 23b/2, 23b/6, 23b/6, 24a/4,
24b/11, 24b/3, 25a/2, 25a/3, 25a/8,
25b/5, 26a/3, 26a/3, 26a/8, 26b/1, 27a/9,
27b/1, 28a/4, 28b/10, 28b/11, 28b/7,
29a/7, 29b/1, 29b/2, 2a/10, 2a/6, 2b/1,
2b/2, 2b/4, 2b/4, 2b/5, 2b/6, 2b/6, 2b/9,
30a/11, 30a/5, 30a/9, 30b/5, 30b/9,
31a/4, 3a/1, 3a/2, 3a/2, 3a/3, 3a/4,
3b/10, 4a/1, 4a/1, 4a/4, 4a/9, 4b/10,
5b/1, 5b/1, 5b/2, 5b/5, 5b/9, 6a/10,
6a/10, 6a/2, 6a/2, 6a/7, 6b, 6b/1, 6b/8,
6b/9, 7a/4, 7a/4, 7a/9, 7b/3, 7b/6, 7b/7,
8b/5, 9a/10, 9a/4, 9a/5, 9b/5

[=128]

anı+kim: İşaret zamiri ve kişi
zamiri Ol'un yükleme durumu hali, kim
bağlama zamiri.

a. 4a/4, 7b/5, 7b/7, 7b/9, 8a/11

[=5]

añla-: Anlamak.

a.-mazmısın10a/6

a.-rlar11a/1, 23a/5, 26b/7

a.-yasız 1b/2

a.-yu 21b/3

[=6]

anlar: Onlar.

a. 10a/1, 10a/6, 11a/4, 11a/7,
11b/7, 11b/8, 12a/10, 12a/11, 12b/11,
12b/4, 12b/4, 12b/6, 13a/4, 13a/6,
13a/7, 13a/9, 13b/1, 13b/2, 14a/2,
14b/1, 14b/3, 14b/9, 15a/11, 15b/11,
16a/10, 16b/7, 17a/1, 17a/8, 17b/10,
17b/6, 18a/7, 18b/9, 20b/6, 21a/11,
22a/4, 22a/7, 23a/10, 23b/2, 23b/3,
23b/5, 23b/5, 24a/10, 24a/2, 24a/3,
24a/6, 24a/7, 24b/1, 24b/4, 24b/5,
25a/11, 25a/2, 25a/2, 25a/4, 25a/5,
25a/9, 25a/9, 25b/2, 25b/4, 26a/9, 27a/2,
27a/3, 27a/6, 28a/10, 28a/5, 28a/6,
28a/7, 28a/7, 28a/8, 29a/11, 29b/10,
29b/3, 29b/3, 29b/5, 29b/6, 2b/7, 30a/2,
30a/2, 30a/2, 30a/5, 30a/9, 30b/3, 30b/5,
30b/6, 31a/8, 31a/8, 4b/3, 4b/3, 5a/11,
5b/6, 6a/6, 6a/7, 6b, 6b, 6b/1, 6b/1,
9b/10, 9b/6, 9b/9

a.+a10a/5, 10a/7, 11b/8, 12a/4,
12b/7, 13a/9, 13b/3, 13b/5, 13b/7,
13b/8, 14a/10, 14a/2, 15a/1, 15a/4,
15b/1, 15b/6, 16a/1, 17a/9, 17b/9,
17b/9, 18a/11, 18a/7, 19a/7, 20a/10,
20b/4, 20b/5, 20b/7, 21b/6, 21b/8,
22a/5, 22b/9, 23b/11, 23b/7, 24a/11,
24a/8, 24b/2, 24b/2, 25a/10, 25a/10,
25a/2, 25a/7, 25a/8, 25b/11, 25b/9,
26b/1, 28a/11, 28a/5, 29a/5, 29a/7,
29b/6, 2b/7, 30a/8, 30b/5, 4a/6, 4a/8,
4b/8, 6a/8, 6b/6, 7a/2, 7a/3, 7a/6, 7b/7,
9b/11, 9b/11, 9b/11

a.+adur13a/7

a.+dadur 22b/6

a.+dan10a/5, 11a/5, 14b/2,
15a/11, 16a/2, 20a/11, 20b/3, 21b/5,
21b/7, 22a/2, 22b/6, 23b/10, 24b/1,
24b/6, 24b/8, 24b/8, 28a/10, 28a/6,
2a/11, 30a/8, 3b/11, 8a/8, 9b/7

a.+dm18a/6, 28a/8

a.+dur11a/3, 22b/5, 29b/11, 29b/7, 30a/1

a.+ı 10b/3, 13b/5, 15b/1, 17a/3, 17a/5, 18a/5, 18b/10, 18b/10, 19b/10, 20a/10, 21a/2, 21b/1, 21b/8, 22b/5, 23b/9, 24a/1, 24a/10, 24a/3, 24b/3, 25a/11, 25a/11, 25a/4, 26a/6, 27b/7, 27b/9, 28b/6, 2a/3, 30a/9, 3b/11, 5a/10, 5a/4, 6a/7, 8a/7

a.+un10a/5, 10a/8, 11a/2, 11b/11, 11b/4, 12a/11, 12b/10, 12b/2, 13b/10, 13b/9, 14a/1, 15a/10, 16a/6, 16a/6, 16b/8, 16b/9, 18a/10, 18a/6, 18b/1, 18b/1, 18b/5, 19a/10, 20b/1, 20b/2, 21b/2, 22a/2, 23b/10, 23b/9, 24a/2, 24b/10, 24b/10, 26a/1, 26a/1, 26a/11, 26a/4, 26a/7, 27a/11, 28a/4, 28b/1, 29a/10, 29a/9, 29a/11, 29b/1, 29b/9, 31a/1, 31a/7, 3b/10, 4a/1, 4a/6, 4a/7, 5b/7, 7a/8, 7b/11, 9b/10

a.+un+çun14a/7, 3b/11, 5b/3

a.+unçun26a/10, 27a/7

a.+undur 12b/1, 12b/8, 13a/2, 13a/2, 16b/7, 24a/9, 26a/11, 26a/8, 26a/9, 29b/6, 29b/9, 30b/4

a.+unıla31a/3

a.+unladur31a/8

[=301]

anlarkim: onlar, kim bağlama zamiri.

a. 23b/9, 24a/1

[=2]

añsuz: Ansız.

a.+dayiken10a/1

[=1]

anuñ: Ol zamirinin ilgi hali, onun.

a. 10b/6, 11a/10, 11a/4, 11a/7, 11b/6, 11b/7, 12a/4, 12a/7, 12b/3, 13a/4, 13b/11, 13b/9, 15a/5, 15b/10, 16a/3, 17a/2, 19a/3, 19b/2, 20b/10, 20b/2, 20b/8, 21a/5, 22b/1, 22b/2, 23a/11, 23a/8, 24a/5, 24b/8, 25a/1, 25a/2, 26a/1, 26a/6, 26b/1, 26b/9, 27a/3, 27a/3, 28b/10, 29a/10, 29a/9, 29b/4, 2b/11, 31a/1, 31a/2, 31a/2, 3a/8, 3b/9, 5a/1, 5b/4, 5b/4, 5b/8, 6a/7, 6b/10, 6b/4, 7a/1, 7a/1, 7a/11, 7b/1, 7b/6, 7b/8, 7b/8, 8a/5, 8a/5, 8b/2, 9b/8, 9b/9

a.+dur 11b/1, 14b/8, 16a/2, 19a/1, 25b/6, 25b/6

a.+ıla 12b/1, 13a/11, 13b/1, 17a/11, 18b/7, 19b/7, 21a/4, 22a/2, 23a/1, 26a/3, 26b/2, 28b/9, 31a/4, 31a/5, 4a/9

a.+ıla+kim 1b/2

a.+la13a/11

[=88]

anuñ+çun: Ol zamirinin ilgi hali, onun, için.

a. 10b/5, 17a/1, 1b/2, 20a/3, 23a/10, 23a/8, 25a/9, 27b/6, 28a/2, 28b/5

[=10]

anuñ+kim: Ol zamirinin ilgi hali, onun, kim bağlama zamiri.

a. 14a/9, 24b/3, 3b/2, 7a/9

[=4]

ar-: Yorulmak.

a.-mak 20b/5
[=1]
ara: İki şey arasındaki mesafe,
iç, orta.

a.+larında31a/2
a.+mda 14b/4, 9b/1
a.+nuzda 14b/4, 28b/8, 29a/1
a.+sında5a/4, 9b/1
a.+sındagıyı 21b/9
a.+sından 26b/4, 26b/4
[=11]

arabca: Arap dili, Arapça.

a. 14a/5, 1b/1
a.+dur 29b/5
[=3]

ard: Arka, geri.

a.+ınca 11b/1, 19b/2
a.+ında16a/5
a.+ından 11b/2, 3b/1, 3b/5, 3b/6
a.+larınca21a/6
[=8]

arğa: Sırt, arka.

a. 2b/11
[=1]

arğa vir- Yardım etmek,
yardımcı olmak.

a.-ici14a/6
a.-iciler 24b/11
a.-icim 9b/4
a.-icisi 27b/1

a.-icisidür26a/11

a.-megümüz10a/7

a.-mek16a/3

[=7]

arğun: Hafif, gizli.

a. 7b/11

[=1]

‘arş (Ar.): Gök, arş.

a. 10b/3

[=1]

artuğ: Fazla, ziyade, daha çok.

a. 10b/10, 6b/7

[=2]

artuğlu: Üstün, şerefli.

a. 27a/1

[=1]

artuğlu olın-: Üstün ve şerefli
kılınmak.

a.-dılar27a/2

[=1]

artur-: Arturmak, çoğaltmak.

a.-am 15a/8

a.-duk28a/11

a.-ur 11a/9

[=3]

aru: Arı, temiz.

a. 16b/10, 16b/10, 26b/5, 30a/10

a.+lardan27a/5

a.+suz17a/2

a.+ya 26b/7

[=7]
aru dut-: Üstün tutmak,
yüceltmek.
a.-makdur4a/2
[=1]
aruḳ: Zayıf, semiz olmayan.
a.+lar5a/5, 5a/10
[=2]
aruhḡ: Takdis ve tenzih etme,
münezzeh olma.
a.+ı10a/2, 22b/1, 26a/1
[=3]
aruhḳ: Takdis ve tenzih etme,
münezzeh olma.
a.+dur 5b/8
[=1]
aru olın-: Tertemiz, mukaddes.
a.-mıṣlar20a/11, 3b/1
[=2]
arusuz: Temiz olmayan, pis,
murdar, necis.
a. 17a/1
[=1]
arzula-: istemek temenni etmek.
a.-rlar26a/1
[=1]
‘āṣī ol- (Ar.+T.): İsyan etmek,
buyruktan çıkmak.
a.-dı 17b/7
[=1]
aṣl (Ar.): Esas, temel, asıl.

a.+ı14a/9
a.+ına5a/1
[=2]
aṣṣı: Fayda, menfaat.
a. 12a/2
[=1]
aṣṣı eyle-: Fayda vermek,
yaramak.
a.-medi 21b/8
a.-mezin 6b/11
a.-r 12a/9, 7a/3
a.-ye 3a/4
[=5]
aṣṣı eyleyici: Faydasi dokunan,
işe yarayan, kurtaran.
a.+misin16a/11
[=1]
aṣaga: Aşağı, alt taraf.
a.+sın 21b/2
[=1]
āṣikār (Far.): Belli, apaçık.
a.+eeyle22a/5
[=1]
āṣikāre (Far.): Açık, belli,
görünen.
a. 11a/11, 12b/7, 17a/9, 27a/10
[=4]
āṣikāre eyle-(Far.): Açık
etmek, göstermek.
a.-rsen 23b/2
a.-rsiz 23b/6

a.-rüz 17b/11
[=3]
ata: Baba, ced, ata.
a.+lara10a/3
a.+ları7a/3, 9a/2
a.+larına 2b/7
a.+larından 12b/9
a.+larındın 6b/2
a.+larumun 4b/4
a.+larumuz 15b/6, 24b/5
a.+larunuza 4b/8
a.+m2a/2, 8a/2, 8b/11, 9a/9
a.+mı18a/3
a.+muz2a/9, 2b/2, 2b/8, 6b/2,
6b/6, 8a/3, 9a/5
a.+muza2a/9
a.+n2a/6
a.+nuz2a/10, 7b/11
a.+nuzdan6a/8
a.+nuzdın8a/3
a.+sı 7b/8
a.+sın 19b/11
a.+sına2a/2, 9a/8
a.+sından6a/11
a.+sını9a/9
[=34]
‘avrat (Ar.): Eş, zevce.
a.+ı 3b/9, 5b/9
a.+ına3a/4
a.+ını21a/3

a.+lar14a/7, 3b/8
a.+larından 12b/9
a.+larnuzı15a/7
a.+ların 5b/6
[=9]
ay: Ay, kamer.
a.+ı 10b/4, 17b/2, 23a/4, 2a/3
[=4]
aya: Avuç içi, el ayası.
a.+sın 11b/9
[=1]
ayağ: Bilek kısmından aşağıya
doğru olan yer.
a. 29a/2
[=1]
ayāl: Evin içinde bulunanlar,
aile.
a.+unıla21a/6
[=1]
aydıñlık: Işık, nur, parıltı.
a. 12a/3
a.+(g)a 14b/7
a.+dın15a/3
[=3]
āyet (Ar.): Kur’an- Kerim’deki
Surelerden oluşan cümleler.
a. 29a11
a.+i 29a11
a.+lerdür 18b/9, 1b/1
a.+leri 10b/5
a.+leridür 10b/1

a.+lerine 29b/5, 29b/7

[=8]

ayrıl-: Ayrıl, Uzaklaşmak, ayrılmak, terketmek.

a.-dılar30a/3

[=1]

ayrıl-: Uzaklaşmak, ayrılmak, terketmek.

a.-dı9a/1

a.-dılar25a/4

[=2]

ayruk: Başka, diğer, öteki.

a. 11b/4, 11b/8, 12a/1, 18b/3, 23b/2, 24b/4, 24b/5, 28a/8, 30b/1

a.+(g)a 27a/6, 4b/8

a.+lar5a/10, 5a/5

a.+mı 25b/7

a.+sı 11b/2, 11b/3

[=16]

az: Çok olmayan, az.

a. 29a/4, 30b/4, 5b/1, 5b/3

[=4]

az-: Doğru yoldan çıkmak, dalaletе düşmek, sapıtmak.

a.-a 28a/9

a.-alar17a/7

a.-dı31a/4

[=3]

‘azāb (Ar.): Ceza, işkence, azap, bela, felaket.

a. 13b/3, 16b/7, 18a/7, 20b/7, 23b/11, 25a/10, 26a/11, 28a/11, 29a/3, 29b/10, 29b/6, 30a/9, 30b/4, 9b/11

a.+dan 14b/8

a.+dur 13b/9, 16a/5, 3b/3

a.+ı 13b/10, 28a/11, 28a/6

a.+ından 16b/1, 9b/11

a.+lar11a/5

a.+um 13b/6, 15a/9, 20b/7

a.+umuz10a/7

a.+un15a/6

[=29]

‘azāb eyle- (Ar.):

Cezalandırmak, azab etmek, işkence yapmak, eziyet etmek.

a.-n 31a/5

a.-yesiz31a/5

[=2]

‘azāb eylen-(Ar.): Eziyet ve işkence edilmek.

a.-diler 30a/3

[=1]

‘azāb eylenil-(Ar.): Eziyet ve işkence edilmek.

a.-dünüz 31a/5

[=1]

‘azāblu (Ar.): Azab eden.

a.+dur11a/7

[=1]

‘azametlül-(Ar.): Mukaddes.

a.-mı 17b/8

[=1]

azdur-: Doğru yoldan çıkarmak, saptırmak.

a.-a 13b/9, 15a/1

a.-am 20a/10

a.-dılar 17b/6

a.-dun 20a/10

a.-ur 13a/5, 17a/4, 24b/10, 28b/11

a.-urlar 23b/9

[=10]

azğün: Doğru olan yoldan çıkmış, baştan çıkmış, sapık.

a.+lar21a/1

a.+lardan 20b/2

[=2]

azğünlik: Sapıklık, dalalet, şaşkınlık.

a. 11b/10, 14b/10, 16a/8, 24b/8, 2a/9, 3b/10

a.+dasın9a/3

a.+lar 21b/1

[=8]

azğünlik eyle-: Fesat çıkarmak, bozgunculuk yapmak.

a.-di 9b/1

[=1]

‘aziz (Ar.): Kıymetli, aziz, şerefli.

a. 3b/9, 5b/8, 7b/8, 8b/3

[=4]

bağışla-: Bağışlamak, ceza vermemek.

b.-dı18a/1

[=1]

bağla-: Bağlamak, kuvvetli hale getirmek.

b.-dı3a/8

b.-r 29b/6, 30b/3

b.-rlar28a/10

b.-rsız 25b/11

b.-yasız 30b/3

[=6]

bağlan-: Bağlanmak.

b.-mışlar 18b/4

[=1]

bağlanıl-: Büyülenmiş olmak, bağlanılmak.

b.-a 10a/9

b.-dı19a/11

[=2]

bağlayıcı: Bağlayıcı.

b.+sın 29b/1

[=1]

bahā (Far.): Kıymet, değer.

b. 29a/4

b.+ya3a/2

[=2]

bak-: Bir şey üzerine bakışı çevirmek.

b.-madıların 25b/1, 27b/6

b.-magı 27b/4

b.-masun 21a/6
b.-un 24b/9
[=5]
bakıcı: Bakma işi ile görevli olan.
b.+lar 19b/1
b.+lara 21b/3
[=2]
balçık: Çamur.
b.+dan 19b/11, 20a/2, 20a/6, 20a/6, 21b/2
b.+dandur 19b/11, 20a/2
[=7]
baña: Bana, zamir olan Ben'in yönelme hâli.
b. 10a/2, 16b/5, 17b/6, 17b/7, 18a/1, 20a/8, 20b/10, 20b/10, 20b/9, 4a/5, 4b/2, 5a/6, 5b/5, 6a/10, 6a/2, 6a/8, 6a/9, 6b/8, 6b/9, 8a/2, 8a/2, 8a/7, 9a/1, 9a/11, 9b/2, 9b/3
[=26]
başa kak-: Sitem etmek.
b.kak- 8b/9
[=1]
baş: Kafa.
b.+ından 5a/1
b.+larını 18a/6
b.+um 4a/11
[=3]
başla-: İlk olarak yapmış olmak.
b.-dı 7b/2
[=1]

bâtl (Ar.): Yanlış, hak olmayan şey.
b.+amı 27a/5
b.+ı 12a/8
[=2]
bay: Parası ve malı çok olan.
b.+dur 15a/10
[=1]
bayık: Cümle başında olan kuvvetlendirme edatıdır: Çünkü, muhakak ki, gerçekten.
b. 10a/6, 10a/6, 10b/7, 11a/1, 11a/2, 11a/5, 11a/6, 11a/6, 11a/8, 11b/2, 12a/11, 12b/2, 12b/3, 13a/11, 13a/5, 13a/8, 13b/4, 13b/4, 14a/10, 14a/11, 14a/3, 14a/6, 14b/1, 15a/10, 15a/2, 15a/4, 15a/9, 15b/2, 15b/2, 15b/9, 16a/11, 16a/8, 16b/3, 16b/6, 16b/6, 17a/7, 17b/10, 17b/4, 17b/6, 17b/6, 17b/7, 17b/7, 18a/1, 18a/11, 18a/5, 18b/2, 18b/6, 18b/7, 19a/10, 19a/11, 19a/3, 19a/5, 19a/6, 19a/6, 19a/9, 19b/10, 19b/10, 19b/10, 19b/8, 19b/9, 19b/9, 1b/1, 20a/2, 20a/7, 20a/7, 20a/9, 20b/1, 20b/2, 20b/3, 20b/6, 20b/7, 20b/8, 20b/9, 21a/11, 21a/2, 21a/2, 21a/3, 21a/4, 21a/5, 21a/8, 21a/9, 21b/10, 21b/11, 21b/11, 21b/3, 21b/3, 21b/4, 21b/5, 21b/5, 22a/3, 22a/6, 22a/7, 22a/8, 22b/3, 22b/8, 23a/2, 23a/4, 23a/5, 23b/1, 23b/6, 23b/6, 23b/9, 24a/2, 24a/4, 24b/10, 25a/2, 25a/3, 25b/1, 25b/5, 26a/8, 26a/9, 26a/9, 26a/9, 26b/10, 26b/3, 26b/3, 26b/6, 27a/1, 27a/8, 27b/4, 27b/7, 28a/3, 28a/9, 28b/3, 28b/7, 28b/9, 29a/10, 29a/4, 29a/9, 29b/1, 29b/11, 29b/3, 29b/3, 29b/4, 29b/5, 29b/6, 2a/2, 2a/4, 2a/7,

2a/9, 2b/2, 2b/3, 2b/3, 2b/5, 2b/8,
30a/11, 30a/2, 30a/2, 30a/3, 30a/8,
30b/1, 30b/10, 30b/3, 30b/6, 30b/7,
30b/8, 31a/1, 31a/4, 31a/7, 3a/10, 3a/10,
3a/11, 3a/9, 3b/10, 3b/6, 3b/7, 3b/8,
3b/9, 4a/10, 4a/10, 4a/11, 4a/3, 4a/8,
4b/2, 5a/2, 5a/4, 5b/10, 5b/10, 5b/11,
5b/6, 6a/1, 6a/1, 6a/11, 6a/3, 6a/4, 6a/9,
6b/3, 7a/10, 7a/4, 7a/6, 7a/8, 7b/10,
7b/11, 7b/11, 7b/6, 7b/8, 7b/9, 8a/10,
8a/3, 8a/5, 8a/7, 8b/1, 8b/4, 8b/6, 8b/7,
8b/7, 8b/8, 8b/8, 9a/10, 9a/10, 9a/2,
9a/3, 9a/4, 9a/6, 9a/6, 9b/1, 9b/2, 9b/2

[=218]

bayık eyle-: Şüphesiz eylemek.

b.-dünüz 28b/6

[=1]

bayık eylenil-: Şüphesiz
eylenilmek.

b.-di 31a/1

[=1]

bayık ol-: Şüphesiz olmak.

b.-d10a/8, 21b/4, 2a/7

b.-duk 8b/9

b.-dun 2a/1

[=5]

bāzīgānlik (Far.): Ticaret ve
alışveriş.

b. 3a/2, 8b/3

[=2]

belā (Ar.): Musibet, sakıncalı
durum.

b.+dur15a/7

[=1]

belki (Far.): Doğrusu, hayır
hayır.

b. 13b/1, 13b/8, 19a/11, 21a/4,
27a/11, 29b/1, 2b/10, 8a/6

[=8]

bellü: Belli, açık.

b. 15b/6, 19b/3, 1b/1, 21b/5,
22a/3, 22b/5, 24b/6, 25a/1, 28a/3,
29b/5, 2a/5, 2a/9, 3b/10, 5a/2, 5a/2, 5a/9

[=16]

bellü eyle-: Göstermek,
açıklamak.

b.-mek 28b/2

b.-r 12a/8, 28b/9

b.-ye 15a/1

b.-yesin 25a/8

[=5]

bellü eyleyici: Açığa çıkaran,
gösteren.

b. 18b/9

[=1]

bellü ol-: Belli olmak,
açıklanmak.

b.-d118a/10

[=1]

belürt-: Anlatmak, açıklamak.

b.-medi 7b/7

[=1]

ben: Birinci Teklik şahıs zamiri.

b. 10a/2, 10a/2, 16b/5, 16b/6,
17b/7, 20a/2, 20b/6, 22a/3, 22b/3, 2a/2,
2b/3, 4a/10, 4a/10, 5a/11, 5a/4, 5a/8,

5b/10, 5b/9, 6a/4, 6a/9, 6a/9, 7a/10,
7a/6, 7a/6, 8b/7, 9a/2, 9a/4

b.+den 22b/3, 25b/6, 25b/6,
3b/3, 4a/6

b.+dendür 17b/6

b.+i 16b/5, 16b/6, 16b/6, 17b/5,
18a/2, 21a/10, 21a/9, 2b/3, 4a/10, 4a/3,
4a/6, 5a/2, 5a/9, 6a/3, 9a/11, 9a/2, 9b/5

b.+üm 16b/4, 20a/11, 3a/1,
6a/10, 9b/4

[=55]

bend (Far.): Lâle, Bukağı.

b.+lerde 18b/5

b.+lerdür 11a/3

[=2]

beñdeş ol-: Benzer, eş.

b.-dıl 12a/4

[=1]

beñdeşsüz: Benzersiz, eşsiz.

b. 14b/7, 15a/2

b.+dür 26a/5

[=3]

beñze-: Benzemek.

b.-rler 17a/7

[=1]

berāber (Far.): Birlikte, bir
arada.

b. 27a/10, 27b/2

b.+dür 11a/11, 16b/1, 27a/3

[=5]

berāber ol-(Far.+T.): Birlikte
olmak, bir arada olmak

b.-urmı 12a/2, 12a/3

[=2]

berī (Ar.): Temize çıkmış olan,
kurtulmuş.

b. 5b/11

[=1]

berk: Kuvvetli, sağlam.

b.+dür 16b/10

[=1]

berkit-: Kuvvetli yapmak,
sağlamlaştırmak.

b.-mekden 28b/6, 28b/8

[=2]

beyān eyle- (Ar.+T.):
Anlatmak, açıklamak.

b.-dük 18a/11

b.-r 12a/10

b.-yesin 26b/1

[=3]

beze-: Bezemek, süslemek.

b.-di 26a/10, 2b/10, 8a/6

b.-dük 19b/1

b.-yem 20a/10

[=5]

bezek: Zinet, süs.

b. 22b/9, 23a/7

b.+(g)i 12a/7

[=3]

bezenil-: Hoş görünmek,
süslenmek.

b.-di 13b/8

[=1]

bıçak: Bıçak.

b. 4a/1

[=1]

bıñar: Pınar, akarsu.

b.+larda 20b/4

[=1]

bırağıcı: Bırakan.

b. 15b/3

[=1]

bırağınıl-: Terk edilmek.

b.-mış12a/9

[=1]

bırak-: Atmak, bırakmak.

b.-(g)alar28a/8, 28a/9

b.-(g)un 2a/10, 2a/11, 8b/11

b.-dı23a/9, 3a/1, 9a/4

b.-dılar24a/4

b.-duk 19b/3

[=10]

bic-: Biçmek.

b.-dünüz 5b/1

[=1]

bil-: Bilmek

b.-di 5a/2, 6a/7

b.-diler 10a/6

b.-dük 19b/9, 19b/9, 8a/4

b.-dünüz 7a/10

b.-dünüzmi 8b/5

b.-dürdi15a/8

b.-e 25a/2

b.-eler 18b/7, 19a/1, 22a/7,
5a/11, 6b

b.-esiz 25b/10

b.-inmezler 21a/4

b.-irürekdür 29b/1, 31a/4, 31a/5

b.-medi 13b/1

b.-medük 5b/8

b.-medünüzmi 7b/11

b.-mek24a/2

b.-mekden14a/5

b.-meksüz 23b/9

b.-mekten27a/1

b.-meye 27a/1

b.-mez 13b/7, 15b/1

b.-mezler10a/1, 23b/11, 23b/4,
25a/1, 25a/10, 25a/7, 25b/10, 27a/11,
27b/5, 29b/2, 2b/7, 3a/6, 4b/10, 6a/7,
6b/1, 7a/5

b.-mezlersiz 8b/6

b.-mezligile 30b/7

b.-mezsiz 22b/9, 27a/8, 8a/11,
9a/5

b.-ür11a/8, 12b/2, 14b/2, 23b/1,
23b/6, 27a/8, 28b/7

b.-ürin8a/11, 9a/5

b.-ürirekdür 7b/7

b.-ürler25a/5, 28a/3

b.-ürsin 17b/10

b.-ürsiz29a/4

b.-ürüz22a/8, 29b/3

[=68]

bile: Dahi, bile.

b. 14b/3

[=1]

bilici: Bilgili, bilen.

b. 11a/10, 19b/10, 20b/9,
21b/11, 4a/8, 6a/4, 8a/7, 9b/2

b.+dür24a/4, 27a/1, 2a/7, 3a/2,
5b/7, 7b/5

b.+ler5a/7

[=15]

bilin-: Bilinmek, ortaya çıkmak.

b.-miş 19b/6, 20a/9

b.-mişdür19a/2

[=3]

bin: Özel isim.

b. 14b/5

[=1]

bin-: Binmek.

b.-esiz 22b/9

[=1]

bir: Bir, ilk, birinci, bir topluluk,
bir kısım, eşi ve benzeri olmayan.

b. 10a/10, 10a/10, 10a/9, 10b/10,
10b/10, 10b/10, 10b/4, 10b/9, 10b/9,
11a/1, 11a/8, 11b/2, 11b/3, 13a/8,
13b/6, 14a/3, 14a/8, 14a/8, 14a/9, 15b/4,
16a/7, 17a/9, 17b/8, 18a/5, 18a/8, 18b/4,
18b/7, 19b/2, 20a/4, 20b/3, 20b/9,
21a/2, 21a/4, 22a/7, 22b/7, 25a/3, 25b/6,
25b/9, 26a/6, 26a/7, 26b/10, 27a/11,
27a/2, 27a/2, 27a/9, 27b/11, 27b/8,
28b/11, 28b/9, 28b/9, 29a11, 29a11,

2a/10, 2a/11, 2a/2, 2b/1, 2b/10, 2b/6,
30a/6, 30b/8, 3a/2, 3a/2, 4a/9, 4b/11,
4b/3, 4b/7, 5a/5, 5a/8, 5b/4, 6b/11, 7a/3,
7b/11, 7b/5, 8a/6

b.+dür12a/5, 23b/4

[=76]

biri: Bir tanesi, bilinmeyen biri.

b. 4a/10

b.+si26a/1, 27a/11, 4a/10

b.+sine 3b/11

[=5]

biribiri: Arkaya arkaya gelen,
birbiri.

b. 10b/8, 11b/1

[=2]

birü: Biri, Bir tanesi,
bilinmeyen biri.

b.+müzi 7b/8

b.+nüz 4b/11

[=2]

biş-: Pişmek, kızarmak.

b.-miş 21b/2

[=1]

bitür-: Yerden çıkarmak,
yetiştirmiş olmak.

b.-dük 19b/3

b.-ür23a/1

[=2]

biz: Çokluk Birinci şahsı
gösteren zamir.

b. 14a/11, 15b/2, 15b/2, 15b/7,
16a/11, 19a/11, 19a/5, 19a/6, 19b/8,

19b/8, 1b/1, 1b/2, 20b/8, 20b/9, 21a/2,
21a/2, 21a/5, 22a/6, 24b/4, 2a/9, 2b/2,
2b/3, 2b/5, 2b/5, 2b/8, 3b/10, 4a/11,
5a/7, 6a/11, 6b/3, 7b/10, 7b/9, 8a/5,
8b/9, 9a/6

b.+cileyin 15b/5

b.+den27a/9, 6b/2

b.+e 15b/6, 16a/11, 16b/1, 18a/8,
19a/4, 2b/2, 2b/9, 3a/4, 4a/11, 5a/9,
6b/7, 8b/3, 8b/4

b.+i 15b/10, 15b/3, 15b/5, 18a/3,
20a/10

b.+mi11a/2

b.+üm 15b/8, 15b/9, 16b/2, 4b/5,
6b/3, 8b/4

b.+ümiçün9a/5

b.+ümile 2b/3

[=65]

boğaz: Boğaz, boynun ön kısmı.

b.+dan 26b/5

b.+ından16a/4

b.+larlarıdı15a/6

[=3]

bostān (Far.): Bahçe, bağ.

b.+lar 10b/9

[=1]

boş: Boş, içinde hiçbir şey
bulunmayan.

b. 2a/10

b.+dur18a/7

[=2]

boyun: Boyun, baş ile omuz
arasındaki bölge.

b.+larında11a/3

[=1]

boyun vir-: Boyun eğmek, itaat
etmek.

b.-ici23a/4, 30b/8

b.-icilerken 26b/9

b.-mediler16a/11

b.-mege 25b/4

b.-megi24a/4, 28a/9

b.-meyicilerdür 23b/5

b.-meyicileri 23b/7

b.-ürler 29a11

[=10]

bölük: Küme, topluluk.

b. 13a/8, 19a/2, 25b/9, 28b/11,
28b/9, 5a/5

b.+(g)e 24b/7, 28b/1

b.+(g)idi 30b/8

b.+den28a/5, 28b/9

b.+ler13a/9, 22a/4

b.+lerde19a/7

b.+lerden14a/3

b.+lere26a/10

[=16]

bu: İşaret zamiri.

b.+ndan 3b/7

[=1]

budak: Ağacın dalı, budak.

b.+(g)ı 16b/10

[=1]

bugün: Şu anda, bugün.

b. 24a/2, 26a/11, 6a/3, 8b/10

[=4]

bul-: Bulmak, ele geçirmek.

b.-dılar 3b/2, 6b/6

b.-duk 7b/10

b.-ma 7b/1

b.-urın9a/2

[=5]

bulud: Bulut,

b. 11b/5

b.+ı 11b/5

[=2]

bulın-: Bulunmak, var olmak.

b.-maz 28b/4

[=1]

burc: Burç, yıldız burcu.

b.+lar 19b/1

[=1]

but (Far. büt): Put.

b.+lara 17b/5

[=1]

buyrıl-: Emronulmak.

b.-dum14a/3

b.-ursın22a/6

b.-ursız21a/7

[=3]

buyrın-: Emronulmak.

b.-urlar 25b/5

[=1]

buyruğ: Buyruk, emir.

b.+ı 22b/1, 24b/1

b.+ıla23a/4

b.+ından 11b/2, 22b/2

b.+ıyla 17b/1

b.+ıyla 16b/9

[=7]

buyur-: Buyurmak.

b.-dı 12b/5, 13a/1, 4b/9, 7a/2

b.-ur 27b/2, 28b/3

b.-urın4a/4

[=7]

buyurıcı: Emreden kişi.

b.+dur6a/1

[=1]

bügülen-: Aldanmak,
büyülenmek.

b.-mişler19a/11

[=1]

cāhil (Ar.): Bilgisiz kişi, cahil.

c.+lerden4a/7

[=1]

cān (Far.): Ruh, can.

c.+um 9b/4

c.+umdan20a/3

[=2]

cānavar (Far. cānāver): Yırtıcı
olan yabani hayvan.

c. 26a/6

c.+dan 25b/3

[=2]
cebrail (Ar. cebrā'īl): Dört tane olan büyük meleklerden bir tanesi. Cebrail.

c. 29b/2

[=1]

cebrayil (Ar. cebrā'īl): Dört tane olan büyük meleklerden bir tanesi. Cebrail.

c. 14b/5

[=1]

cemā'at (Ar.cemā'at): Topluluk, toplanmış insanlar.

c. 2b/5

c.+uz2a/9

[=2]

cevab (Ar. cevāb): Yanıt, karşılık.

c. 11b/8

[=1]

cezā (Ar.cezā'): Azap, ceza.

c.+sı 3b/2, 7a/11, 7b/1

c.+sıdur 7b/1

[=4]

cezā vir- (Ar.+T.): Azap etmek, ceza vermek.

c.-e 18b/6

c.-ürüz 7b/2

[=2]

cuhūd ol-: Yahudi olmak.

c.-dılar 30b/5

[=1]

çalab: Rab, Allah.

ç.+ıları 14b/7, 16b/9, 29a/10

ç.+ıların 12b/6

ç.+ılarına 11a/3, 12a/10, 16a/6, 25b/9

ç.+ılarından 12b/5, 25b/4

ç.+ıların 4b/7

ç.+ısı 12a/1, 16a/1, 16b/11, 3a/11, 4a/7

ç.+ısından 11a/8, 13a/5

ç.+ısını 4b/11

ç.+ısının 20b/11, 5a/3

ç.+ları 25a/6

ç.+um 17b/4, 17b/5, 17b/7, 17b/8, 18a/1, 18a/2, 18a/3, 18a/3, 20a/8, 20a/9, 3a/9, 4a/5, 4b/2, 5b/6, 6a/1, 6a/1, 9a/10, 9b/1, 9b/2

ç.+uma 9a/6

ç.+umdur 13a/10

ç.+umuz 17b/10, 18a/8, 28a/8

ç.+un 11a/6, 11a/6, 19b/10, 20a/1, 21b/11, 22a/4, 22a/8, 24b/1, 26b/7, 26b/9, 2a/7, 30a/2, 30a/3, 30b/6, 30b/7, 31a/3, 31a/4

ç.+una 22a/9, 2a/5, 31a/1, 5a/2, 5b/5

ç.+undan 10b/1, 12b/3, 29b/2

ç.+unuz 10b/5, 22b/8, 23b/7, 24a/6, 25b/1

ç.+unuza 15a/8

ç.+unuzdan 15a/7

[=78]

çalış: Savaş, katılık, güçlük.

ç.+dan28a/2
[=1]
çalış-: harbetmek,Şavaş halinde olmak, vuruşmak.
ç.-dılar30a/3
[=1]
çek-: Döşemek, yaymak.
ç.-di 10b/5
ç.-dük 19b/3
[=2]
çık-: Çıkmak, dışarı çıkmak.
ç. 20a/7, 4a/1
ç.-ar 15a/3, 26b/9
ç.-arasın 14b/6
ç.-arasız 23a/7
ç.-ardı 17a/11, 7b/3, 9a/11
ç.-dılar16a/10, 18b/4, 7b/11
[=12]
çıkar-: Çıkarmak.
ç.-avuz 15b/11
ç.-dı 27b/5
[=2]
çıkarınıl-: Yaratılmak, meydana getirilmek.
ç.-mışlar 20b/6
[=1]
çıkıcı: Misafir, ayrılacak olan kişi.
ç.+dur 11b/1
[=1]
çift (Far.cuft): Çift, eş

ç. 10b/7
ç.+ler27a/4
ç.+lerünüzden27a/4
[=3]
çok: Çok, bir çok.
ç. 30a/6
ç.+ı 17b/6
[=2]
çöz-: Çözmek.
ç.-di 28b/7
[=1]
çözül-: Çözölmek, çözülmüş.
ç.-mişlerken 28b/8
[=1]
dağallık: Hile ve fesatlık yapma, aldatma.
d. 28b/8, 29a/1
[=2]
dağı: Ve, ancak, çünkü, da, de, hem de, dahi, daha.
d. 12a/2, 14a/6, 17a/10, 17b/11, 18b/1, 28a/5, 28a/7, 2b/9, 9b/7
[=9]
dağı: Ayrı, başka.
d. 4b/11, 10a/10, 10a/10, 10a/10, 10a/2, 10a/2, 10a/2, 10a/3, 10a/5, 10a/6, 10a/7, 10b/1, 10b/10, 10b/3, 10b/4, 10b/5, 10b/6, 10b/6, 10b/6, 10b/8, 10b/9, 10b/9, 10b/9, 10b/9, 11a/1, 11a/10, 11a/11, 11a/11, 11a/3, 11a/4, 11a/4, 11a/5, 11a/6, 11a/6, 11a/7, 11a/8, 11a/9, 11a/9, 11a/9, 11b/1, 11b/10,

11b/11, 11b/11, 11b/11, 11b/11, 11b/2,
11b/3, 11b/4, 11b/5, 11b/5, 11b/5,
11b/6, 11b/6, 11b/7, 11b/7, 11b/8,
11b/9, 11b/9, 12a/1, 12a/11, 12a/3,
12a/3, 12a/5, 12a/6, 12a/8, 12a/9, 12b/1,
12b/11, 12b/2, 12b/2, 12b/4, 12b/4,
12b/5, 12b/5, 12b/6, 12b/6, 12b/7,
12b/7, 12b/7, 12b/9, 12b/9, 12b/9,
12b/9, 13a/1, 13a/10, 13a/11, 13a/2,
13a/3, 13a/3, 13a/3, 13a/4, 13a/5, 13a/6,
13a/7, 13a/8, 13a/9, 13b/10, 13b/10,
13b/4, 13b/6, 13b/8, 13b/9, 14a/1,
14a/1, 14a/10, 14a/11, 14a/11, 14a/2,
14a/2, 14a/3, 14a/4, 14a/4, 14a/5, 14a/6,
14a/7, 14a/7, 14a/7, 14a/9, 14a/9, 14a/9,
14b/1, 14b/1, 14b/10, 14b/3, 14b/3,
14b/4, 14b/4, 14b/8, 14b/8, 14b/9,
15a/1, 15a/11, 15a/11, 15a/11, 15a/2,
15a/2, 15a/2, 15a/4, 15a/5, 15a/7, 15a/7,
15a/8, 15a/8, 15a/9, 15a/9, 15b/10,
15b/10, 15b/11, 15b/2, 15b/2, 15b/4,
15b/4, 15b/8, 15b/8, 15b/9, 15b/9,
16a/1, 16a/10, 16a/2, 16a/3, 16a/3,
16a/3, 16a/4, 16a/4, 16a/5, 16a/5, 16a/8,
16a/9, 16a/9, 16b/10, 16b/11, 16b/2,
16b/3, 16b/4, 16b/5, 16b/6, 16b/7,
16b/7, 17a/1, 17a/10, 17a/10, 17a/11,
17a/4, 17a/4, 17a/4, 17a/5, 17a/6, 17a/6,
17a/8, 17a/9, 17b/1, 17b/1, 17b/11,
17b/11, 17b/2, 17b/2, 17b/2, 17b/3,
17b/3, 17b/4, 17b/5, 17b/5, 17b/6,
17b/9, 18a/1, 18a/10, 18a/10, 18a/11,
18a/11, 18a/2, 18a/3, 18a/3, 18a/3,
18a/4, 18a/6, 18a/7, 18a/8, 18a/9, 18b/1,
18b/10, 18b/10, 18b/3, 18b/4, 18b/4,
18b/5, 18b/7, 18b/7, 18b/8, 18b/9,
19a/1, 19a/11, 19a/2, 19a/3, 19a/5,
19a/6, 19a/6, 19a/7, 19a/9, 19a/9, 19b/1,
19b/1, 19b/10, 19b/10, 19b/11, 19b/3,
19b/3, 19b/3, 19b/4, 19b/5, 19b/5,
19b/6, 19b/6, 19b/7, 19b/8, 19b/8,

19b/8, 19b/9, 19b/9, 20a/1, 20a/10,
20a/3, 20a/7, 20b/11, 20b/2, 20b/4,
20b/4, 20b/6, 20b/7, 20b/7, 21a/10,
21a/10, 21a/5, 21a/5, 21a/6, 21a/6,
21a/7, 21a/7, 21a/8, 21b/10, 21b/11,
21b/2, 21b/3, 21b/4, 21b/5, 21b/6,
21b/7, 21b/9, 21b/9, 21b/9, 22a/1,
22a/2, 22a/2, 22a/3, 22a/6, 22a/7, 22a/9,
22a/9, 22b/1, 22b/10, 22b/10, 22b/10,
22b/3, 22b/5, 22b/5, 22b/6, 22b/6,
22b/7, 22b/7, 22b/8, 22b/9, 22b/9,
22b/9, 22b/9, 23a/1, 23a/1, 23a/10,
23a/10, 23a/11, 23a/2, 23a/2, 23a/2,
23a/3, 23a/3, 23a/3, 23a/4, 23a/4, 23a/5,
23a/6, 23a/7, 23a/7, 23a/8, 23a/9, 23a/9,
23a/9, 23b/1, 23b/11, 23b/2, 23b/2,
23b/3, 23b/4, 23b/5, 23b/6, 23b/7,
23b/8, 24a/1, 24a/2, 24a/6, 24a/7, 24a/8,
24b/10, 24b/11, 24b/2, 24b/3, 24b/3,
24b/5, 24b/5, 24b/6, 24b/7, 24b/8,
25a/2, 25a/4, 25a/5, 25a/6, 25a/6, 25a/8,
25a/8, 25a/9, 25b/10, 25b/11, 25b/2,
25b/3, 25b/3, 25b/3, 25b/4, 25b/4,
25b/5, 25b/6, 25b/6, 25b/6, 25b/7,
26a/1, 26a/1, 26a/11, 26a/11, 26a/5,
26a/5, 26a/5, 26a/7, 26a/8, 26a/8, 26a/9,
26b/1, 26b/1, 26b/10, 26b/11, 26b/2,
26b/3, 26b/4, 26b/5, 26b/5, 26b/6,
26b/7, 26b/8, 26b/8, 27a/1, 27a/10,
27a/11, 27a/4, 27a/4, 27a/5, 27a/5,
27a/6, 27a/6, 27a/7, 27a/7, 27a/8, 27a/9,
27b/1, 27b/10, 27b/10, 27b/10, 27b/10,
27b/11, 27b/11, 27b/11, 27b/2, 27b/2,
27b/3, 27b/3, 27b/3, 27b/5, 27b/6,
27b/6, 27b/6, 27b/8, 27b/9, 28a/1,
28a/1, 28a/10, 28a/11, 28a/4, 28a/4,
28a/6, 28a/7, 28a/9, 28a/9, 28b/1,
28b/10, 28b/11, 28b/11, 28b/2, 28b/2,
28b/3, 28b/3, 28b/3, 28b/4, 28b/4,
28b/4, 28b/4, 28b/5, 28b/5, 28b/7,
28b/9, 29a/1, 29a/10, 29a/2, 29a/3,

29a/3, 29a/5, 29a/5, 29a/7, 29a11,
29a11, 29b/1, 29b/11, 29b/3, 29b/3,
29b/3, 29b/5, 29b/6, 29b/7, 29b/9, 2a/1,
2a/10, 2a/11, 2a/2, 2a/3, 2a/5, 2a/5,
2a/6, 2a/6, 2a/7, 2a/8, 2a/8, 2a/9, 2b/11,
2b/11, 2b/2, 2b/3, 2b/3, 2b/4, 2b/6, 2b/6,
2b/7, 2b/8, 2b/9, 2b/9, 30a/1, 30a/1,
30a/1, 30a/10, 30a/11, 30a/11, 30a/11,
30a/3, 30a/5, 30a/5, 30a/5, 30a/8, 30a/8,
30a/9, 30b/1, 30b/10, 30b/10, 30b/11,
30b/2, 30b/2, 30b/4, 30b/4, 30b/5,
30b/7, 30b/9, 30b/9, 31a/1, 31a/3,
31a/3, 31a/4, 31a/5, 31a/6, 31a/6, 31a/6,
31a/7, 31a/7, 31a/8, 3a/1, 3a/10, 3a/10,
3a/11, 3a/2, 3a/2, 3a/3, 3a/3, 3a/5, 3a/5,
3a/6, 3a/6, 3a/7, 3a/7, 3a/8, 3a/8, 3a/9,
3b/1, 3b/1, 3b/11, 3b/11, 3b/2, 3b/4,
3b/5, 3b/5, 3b/6, 3b/8, 3b/8, 4a/1, 4a/10,
4a/10, 4a/2, 4a/2, 4a/3, 4a/4, 4a/5, 4a/6,
4a/6, 4a/9, 4b/11, 4b/3, 4b/4, 4b/4, 4b/4,
4b/6, 4b/8, 5a/10, 5a/10, 5a/2, 5a/4,
5a/5, 5a/5, 5a/7, 5a/8, 5a/8, 5b/10,
5b/11, 5b/11, 5b/4, 5b/4, 6a/10, 6a/11,
6a/11, 6a/2, 6a/4, 6a/5, 6a/6, 6a/6, 6a/7,
6a/8, 6a/9, 6b/10, 6b/11, 6b/11, 6b/3,
6b/5, 6b/5, 6b/7, 6b/7, 6b/7, 7a/1, 7a/10,
7a/11, 7a/2, 7a/4, 7a/5, 7a/9, 7b/5, 7b/7,
7b/7, 8a/1, 8a/10, 8a/11, 8a/2, 8a/4,
8a/4, 8a/4, 8a/5, 8a/5, 8a/7, 8a/8, 8a/8,
8b/1, 8b/1, 8b/10, 8b/3, 8b/3, 8b/4, 8b/6,
8b/7, 8b/8, 8b/9, 9a/1, 9a/1, 9a/10,
9a/11, 9a/8, 9a/8, 9a/9, 9a/9, 9b/1,
9b/10, 9b/3, 9b/4, 9b/4, 9b/5, 9b/6, 9b/7,
9b/7, 9b/8, 9b/9, 9b/9

[=676]

dart-: Tartmak.

d.-duk 20b/4

[=1]

dartıl-: Tartılmak.

d.-miş 19b/4

[=1]

dartış-: Tartışmak.

d. 31a/3

d.-ur 30a/4

d.-urlar 31a/2

d.-ursız 28b/10

[=4]

dartışıcı: Tartışma yapan.

d.+dur 22b/5

[=1]

def' eyle- (Ar.+T.): Önlemek,
savma.

d.-rlar 12b/7

[=1]

degin: Dek, kadar.

d. 10b/4, 15b/4, 18a/8, 20a/8,
20a/8, 20a/9, 26a/6, 27b/11, 4a/9

[=9]

degir-: Ulaştırmak, vermek.

d.-dük 21a/7

[=1]

degşür-: Değiştirmek, yerine
başka bir şey koymak.

d.-diler 17a/5

d.-dük 29a11

[=2]

degşürinil-: Değiştirilmek.

d.-e 18b/3

[=1]

degül: Değil, yok.

d. 10b/10, 11b/9, 11b/9, 13a/3,
16a/9, 17b/8, 20b/6, 25a/11, 27a/2,
27b/3, 30b/1, 30b/1, 31a/6, 4a/2, 4a/2,
4b/9, 7a/1, 9b/7, 9b/8

d.+dür 3b/2

d.+in10a/2, 16b/5

d.+ler 23b/3

d.+sin 14b/4, 2b/9

d.+siz 15b/5, 16b/6, 19b/7

d.+üz 15b/7, 5a/7

[=30]

degür-: Bildirmek, ulaştırmak.

d.-mek14a/10, 24b/6, 28a/3

d.-mekdür 18b/7

[=4]

degürinil-: Verilmek.

d.-e 30a/5

[=1]

delil (Ar. delil): İz, hüccet.

d.+iyile31a/3

[=1]

delimgi: Eski olan, önceki.

d. 9a/3

[=1]

delü: Deli.

d.+sin19a/3

[=1]

deñiz: Deniz.

d.+de 17b/1

d.+i23a/6

[=2]

depele-: Katledilmek,
öldürülmek.

d.-n 2a/10

[=1]

depe: Tepe.

d.+lü 19b/3

[=1]

depret-: Sarsmak.

d.-mek18a/6

[=1]

dere: Akarsu, vâdi.

d.+de 17b/8

d.+ler12a/6

[=2]

derecet: Mertebe, derece.

d.+ler 7b/5

[=1]

deri: Deri, cilt.

d.+lerinden 27b/9

[=1]

dermân (Far. dermân): İlaç,
şifa.

d.+dur 26b/10

[=1]

derü: Deri, cilt.

d.+si 26b/4

[=1]

destür (Far. destür): Müsaade,
izin.

d.+ıla 14b/7

d.+ıyıla 15b/8, 16b/11

d.+ıyla 14a/8
[=4]
destur vir-(Far.+T.): Müsaade,
izin vermek.

d.-e 8a/2
[=1]

destur virinil- (Far.+T.):
Müsaade, izin verilmek.

d.-meye 28a/5
[=1]

deve: Deve.

d. 22b/5, 27b/10, 6b/8, 7a/9
[=4]

dışra: Dışarıdaki.
d. 11b/1
[=1]

di-: Eyitmek, söz söylemek.
d.-messeñüz 9a/2
[=1]

dib: Dip, uç, kök.
d.+den 10b/9, 10b/9
d.+ine 2b/1, 2b/6
d.+lüz 23a/9
[=5]

dikil-: Şaşkınlıkla bakmak.
d.-e 18a/5
[=1]

dil: İnsanlarla anlaşmayı
sağlayan organ, dil.

d.+i 29b/4
d.+iyile 15a/1

d.+leri 26a/8

d.+lerünüz 30b/2

d.+süz 27b/1

[=5]

dile-: İstemek, arzu etmek.

d. 3b/8, 9a/5

d.-di 3b/2

d.-dük 25a/3

d.-dünüz 17b/3

d.-mezsin 9b/7

d.-r 11b/7, 13a/3, 13a/5, 14a/9,
15a/2, 15a/2, 15b/7, 17a/4, 22b/2,
28b/11, 28b/11, 6a/5, 9b/2

d.-rise 9a/8

d.-rler 24a/9

d.-rleridi 15a/6

d.-rsiz 15b/5

d.-rüz 10a/7, 6a/5, 7b/5

d.-sedi 13b/2, 22b/10, 28b/10

d.-ye 11b/3, 16a/9, 7b/4

d.-yedi 24b/4

d.-yem 9a/6

d.-yevüz 6a/10

d.-yicilerüz 2b/3

d.-yicülerüz 2b/2

[=37]

dilek: Arzu, murat, istek.

d.+lerine 14a/5

[=1]

dilen-: Arzu edilmek,
istenilmek.

d.-mişdür 2b/11

[=1]

dīn (Ar. dīn): İnanılan ve bağlanmış olunan düşünce, din.

d. 4b/10

d.+inden 7b/4

d.+ine 30b/11

d.+ümüze16a/1

[=4]

direksüz: Direk.

d. 10b/3

[=1]

diri: Diri, canlı.

d. 15a/7

d.+ler 23b/3

[=2]

diri eyle-: Canlandırmak.

d.-r 19b/10

[=1]

dirild-: Can vermek, diriltmek.

d.-evüz29a/7

d.-ürüz 19b/8

[=2]

dirildin-: Diriltmek.

d.-eler 23b/4

[=1]

dirlik: Yaşama, hayat.

d. 13a/3, 13b/9, 17a/3, 29a/7

d.+(g)e 13a/3

d.+(g)i 14b/9, 29b/10

d.+(g)ün 21a/11

d.+ler 19b/4

[=9]

dirür-: Can vermek, diriltmek.

d.-di 26b/2

[=1]

dişi: Dişi, erkek olmayan, kadın.

d. 11a/9

d.+den29a/7

d.+yi26a/2

[=3]

dīv (Far. dīv): Cin, şeytan.

d. 26a/10

d.+den 19b/2

[=2]

dīvār (Far.dīvār): Duvar, bir yapıyı dışa karşı koruyan taş, tuğla vb.

d.+larına 23b/10

[=1]

doğ-: Doğmak.

d.-duğı 21b/1

[=1]

doğru: Gerçek.

d. 16b/1, 24b/8, 26b/1, 29b/11, 29b/3, 30b/9

[=6]

dostlık: Muhabbet, dostluk.

d. 17a/10

[=1]

dögüci: Vuran, döven.

d. 13b/3

[=1]

dölen-: Eğlenmek, durmak.

d.-di 5a/3

d.-miş30a/6

d.-mişiken 29b/8

d.-ür13a/6, 13a/7

[=5]

dölendür-: Durdurmak, yerleştirmek.

d.-evüz16a/1

[=1]

dön-: Dönmek, yönelmek.

d. 5b/5

d.-di 13a/5

d.-diler 6b/2

d.-dü9a/4

d.-e 8b/11

d.-ecegünüz17a/7

d.-eler 6b, 6b/1, 6b/2

d.-em 5a/11

d.-er 25b/2

d.-esiz 15b/11

d.-megüm13a/10, 14a/4

d.-mek13a/8

d.-meye 18a/6

d.-ün 8a/3

[=17]

döndür-: Döndürmek, vazgeçirmek.

d. 3b/7

d.-di 4a/7

d.-diler 15b/1

d.-esiz 28a/3

d.-evüz3a/11

d.-ici27a/2

d.-mek 11b/3

d.-meyesin 4a/6

[=8]

döndüril-: Döndürülmek, vazgeçirilmek, geri çevrilmek.

d.-di 6b/6

[=1]

döndürinil-: gönderilmek, geri çevrilmek.

d.-di 6b/7

d.-mez10a/7

d.-ür 26b/11

[=3]

döşe-: Düzlemek, yaymak.

d.-r 13a/2

[=1]

döşek: Yatılacak yer, yatak.

d. 12b/2

[=1]

döşeyici: Düzeltmiş olan, düzgün yapan.

d. 11b/9

[=1]

du‘ā (Ar. du‘ā’): Allah’a yalvarıp bir şeyin olmasını isteme.

d.+mı18a/3
d.+sı 11b/10
d.+yı18a/2
[=3]
dur-: Durmak.
d.-mağ17a/2
d.-mak17a/6
d.-ur 12a/9
[=3]
durıcı: Duran.
d.+dur 13b/6
[=1]
durur-: Yerine getirmek.
d.-maya 24b/11
[=1]
dut-: Tutmak, yakalamak.
d.-a 25a/11, 25a/11
d.-arsız 26b/6, 27b/9, 28b/8
d.-avuz3a/4
d.-dı 19b/2, 21b/1, 21b/6, 21b/8,
30a/9, 7b/11
d.-dum 13b/5
d.-dunuz 5b/3
d.-dunuzmı12a/1
d.-ğıl 26b/7
d.-mak 25b/5
d.-man29a/1
d.-maz 27b/7
d.-sayıdı26a/5
d.-sunmı26a/3

[=21]
dutınıl-: Tutulmak.
d.-dılar10a/7
[=1]
dükeli: Hepsi, tamamı, bütünü.
d. 10b/4
d.+cünüze 22b/11
[=2]
dükelcüg: Her biri, hepsi.
d.+i20a/4
d.+in20a/10
d.+leri9a/1, 20b/2, 21a/2
d.+lerine22a/5
[=6]
düken-: Tükenmek, bitmiş
olmak.
d.-ür29a/5
[=1]
dün: Yakın zaman, bir önceki
gün.
d.+ün21a/6
[=1]
dünyā (Ar. dunyā): Dünya,
alem.
d. 24a/7
d.+da25a/4, 30b/10, 9b/4
[=4]
dürlü: Tür, çeşit.
d. 23a/5, 23a/5, 26b/9, 26b/9

d.+ler22a/2
[=5]
dürüst (Far. durust): Doğru.
d. 15a/2, 19b/10, 26a/5, 2a/7,
8a/7, 9b/2
[=6]
düş: Rüya
d.+i5a/6
d.+ler5a/7
d.+lerdür5a/7
d.+ümi5a/6
d.+ümün9a/10
d.+üni2a/3
[=6]
düş-: Düşmek, yıkılmak.
d.-di 23b/10
d.-diler 9a/9
d.-ün 20a/3
[=3]
düşhār (Far.): Tehlikeli, zor,
güç.
d. 26a/8
d.+ıraqdur 13b/10
[=2]
düşhārhlğ (Far.): Zorlukla,
güçlkle.
d.+ıla 22b/8
[=1]
düşmen: Düşman.
d.+dür2a/4
[=1]

düz-: Düzmek.
d.-em 20a/2
[=1]
ebed (Ar.): Ebedi.
e. 11a/4, 16b/8, 24a/5
[=3]
ecel (Ar.): Belli bir zaman, vade
edilmiş zaman, süre.
e. 19a/2
[=1]
eg-: Eğmek, bükmek.
e.-meye 23a/9
[=1]
eger (Far.): Eğer, şayet.
e. 11a/1, 12a/11, 13a/11, 13b/2,
14a/5, 14a/9, 15a/8, 15a/8, 15a/9, 16a/9,
16b/1, 17b/3, 18b/1, 18b/10, 19a/4,
19a/9, 21a/11, 22b/10, 23a/11, 24b/10,
24b/4, 25a/5, 25a/7, 26a/5, 28a/3,
28b/10, 29a/4, 2b/1, 2b/5, 2b/9, 30a/10,
31a/5, 31a/6, 3a/10, 3b/4, 3b/5, 4a/4,
4a/6, 5a/6, 6a/9, 7a/11, 7b/5, 9a/2, 9a/8,
9b/7
[=45]
egir-: Eğirmek,
e.-dügin 28b/8
[=1]
eglen-: Durmuş olmak, sabit
olmak, beklemek.
e.-düginden29a/2
[=1]
egri: Bozuk olan, Eğri.
e. 22b/10

[=1]

egrilik: Eğrilik, bozukluk.

e. 14b/10

[=1]

ehl (Ar.): Ehil, sahip.

e.+ine25a/7

[=1]

ek-: Ekin ekmek.

e.-esiz 5a/11

[=1]

ekin: Ürün, mahsül.

e. 23a/1

e.+den 10b/9

e.+lü 17b/8

[=3]

ekse-: Azaltmak, kısmak.

e.-mek25a/11, 3a/2

e.-r 11a/9

e.-rüz14a/11

[=4]

el: Şeref vermek, hükümlan olmak, kolun iş yapmaya yarayan kısmı.

e. 6a/4

e.+i 10b/3

e.+leri27a/3

e.+lerini 15b/1, 4a/2, 5b/6

[=6]

emîn ol- (Ar.): Güvende olmak,

e.-dılarını 9b/10

e. -ıcılarırken9a/8

[=2]

endāze (Far.): Endaze, ölçü.

e.+ler13a/3

e.+yile 19b/6

e.+yiledür11a/10

[=3]

endişe eyle-: Düşünmek.

e.-rler 10b/8, 23a/3, 26b/10

e.-yeler 25a/9

[=4]

epmek: Ekmek.

e. 4a/11

[=1]

er: Adam, erkek.

e. 15a/6, 27a/5

e.+i27a/11

[=3]

er-: Ermek.

e.-di 3a/7

[=1]

eren: Kimse, kişi, zevç, koca.

e.+ler10a/3, 25a/6

[=2]

êrkek: Erkek.

ê.+den29a/6

[=1]

êrte: Sabah vakti, sabah.

ê. 21a/8, 2b/3

ê.+lemekde 11b/11

[=3]

es-: Esmek.
e.-mek16a/7
[=1]
esenleş-: Hatır sormak, selam vermek.
e.-mekdür 16b/9
[=1]
et: Et, ten, vücut.
e. 23a/7
e.+ini30a/11
[=2]
ev: Çadır, konut, ev.
e.+i21a/3
e.+in 17b/8
e.+indeyidi3a/8
e.+ler 21b/7, 26b/7, 27b/9
e.+lerünüzden 27b/8
[=7]
evet: Onaylama, doğrulama.
e. 24a/4, 25a/1
[=2]
ev eyle-: Ev yapmak.
e.-rler 26b/8
[=1]
ëy: Hitap.
e. 13a/6, 17b/10, 17b/4, 17b/5, 17b/7, 17b/8, 18a/2, 18a/3, 18a/3, 18a/8, 19a/3, 20a/5, 20a/8, 20a/9, 21a/1, 23b/9, 26a/4, 28a/8, 2a/2, 2a/3, 2b/2, 2b/8, 3a/1, 3b/7, 4a/5, 4b/11, 4b/6, 5a/5, 5a/9, 5a/9, 6b/10, 6b/2, 6b/6, 7a/8, 7b/8, 8a/11, 8a/3, 8a/8, 8b/3, 9a/5, 9a/9, 9b/2

e.+dür11a/7, 14b/3
[=44]
eyd-: Söylemek, demek.
e.-ür13a/4
e.-ürler22a/8, 24a/10, 29b/4
[=4]
eyid-: Söylemek, demek.
e.-e 18a/7, 24a/1
e.-elerdi 19a/10
e.-evüz25a/3
e.-ün 8a/3
e.-ürüz 6b/10
[=6]
eyidici: Söyleyen.
e. 2a/11
[=1]
eyidil-: Söylenmek, denilmek.
e.-di 23b/7, 24a/6
[=2]
eyit-: Söylemek, demek.
e. 10a/1, 12a/1, 12a/1, 12a/1, 12a/2, 12a/4, 13a/10, 13a/5, 13b/7, 14a/3, 14b/4, 17a/7, 17a/8, 22a/3, 29b/2
e.-di 15a/5, 15a/9, 15b/11, 15b/3, 15b/6, 16a/10, 16b/2, 17b/4, 20a/1, 20a/11, 20a/5, 20a/5, 20a/7, 20a/8, 20a/8, 20a/9, 20b/11, 20b/8, 20b/9, 21a/1, 21a/11, 21a/4, 21a/9, 24a/2, 24b/3, 25b/5, 2a/1, 2b/10, 3b/8, 4a/1, 4a/10, 4a/3, 4a/5, 4a/9, 4b/1, 5a/11, 5a/2, 5a/8, 5b/4, 5b/5, 5b/7, 5b/8, 6a/11, 6a/2, 6a/3, 6a/3, 6a/8, 7a/5,

7b/11, 7b/9, 8a/10, 8a/6, 8a/8, 8b/7,
8b/9, 9a/1, 9a/4, 9a/6, 9a/8, 9a/9

e.-diler 15b/2

e.-medümmi9a/4

e.-men 30b/2

e.-ti 2a/11, 2a/3, 2b/3, 3a/1, 3a/3,
3a/9, 3a/9, 3b/2, 3b/3, 3b/6, 5a/4, 6b/10,
6b/10, 6b/3, 6b/8, 7b/7, 8b/5

e.-tiler 15b/5, 16b/1, 19a/3,
20b/10, 20b/8, 20b/9, 21a/1, 21a/10,
21a/4, 23b/7, 24a/7, 28a/7, 29b/1, 2a/8,
2b/1, 2b/5, 2b/8, 4a/2, 5a/7, 5b/8, 6a/10,
6b/2, 6b/6, 7a/10, 7a/11, 7a/8, 7a/9,
7b/1, 7b/5, 7b/8, 8a/9, 8b/2, 8b/6, 8b/8,
9a/2, 9a/5

[=131]

eyle-: Eylemek, yapmak.

e.-di 10b/7, 11a/11, 24b/5,
27a/1, 27b/8, 27b/9, 9a/10

e.-diler 24a/7

e.-dük 14a/7

e.-mek 28b/3, 31a/1, 5a/2

e.-meyem14a/4

e.-mez 11b/2

e.-mezin 5b/11

e.-mezler 25b/4

e.-r 2b/3

e.-rler 25b/11

e.-rsiz 2b/11

e.-rüz 10b/10

e.-ye 24a/1, 25a/1

e.-yeler 11b/3

e.-yene 4a/4

e.-yevüz 6b/7

e.-yü15a/6

[=26]

eyleyici: Eyleyen, yapan.

e. 16a/3

e.+ler 8b/8

e.+lerden10a/3, 3a/3, 4b/1, 7b/9

e.+lerdür31a/8

e.+lere3a/7

e.+lerün6a/6

[=9]

eylük: İyilik, hoşluk, güzellik.

e. 24a/7, 28b/3, 31a/8, 3a/7,
4b/1, 6a/6, 7b/9, 8b/8, 9a/10

e.+(g)i 27b/2

[=10]

eyreg: Çok fazla, daha çok.

e.+i 10b/2, 25a/1, 27a/11, 28a/4,
29b/1, 3a/6, 4b/10, 4b/6, 7a/4, 9b/10,
9b/7

e.+irek 28b/9

[=12]

eyü: İyi, hoş, güzel.

e. 11a/5, 12b/7, 12b/9, 13a/7,
16b/8, 29a/6, 2a/11, 2b/2, 2b/3, 30b/7

e.+dür 12b/11

[=11]

eyü ol-: İyi olmak.

e.-dı24a/8

[=1]

fażl (Ar. fāzil): Lütuf, kerem.

f.+ından23a/8
f.+ındandır 4b/5
[=2]
fesād eyle- (Ar.+T.): Fitne çıkarmak, bozgunculuk yapmak.
f.-rler13a/1, 28a/11
f.-yevüz7a/11
[=3]
fetvā vèr- (Ar.+T.): Yormak, açıklamak.
f.-ün 5a/6
[=1]
fir‘avn (Ar.): Mısır’ın eski hükümdarlarına verilen isim.
f. 15a/6
[=1]
firişte (Far.): Melek.
f. 11b/5, 4a/3
f.+ler 11b/6, 12b/9, 19a/4, 20a/3, 24a/10, 24a/3, 24b/1, 25b/3
f.+lere20a/1
f.+leri19a/5, 22b/2
[=13]
ġāfil (Ar.): Gafil, habersiz.
g. 18a/4
g.+ler 2b/4, 30a/1
g.+lerden2a/1
[=4]
ġālib (Ar.): Galip gelen, yenen.
g.+dür3a/6
[=1]

ġayb (Ar.): Bilinmeyen, gizli olan.
g. 11a/10, 9b/5
[=2]
ġāyib (Ar.): Kaybolmuş olan.
g. 5b/10
[=1]
ġāyib olan (Ar.+T): Bilinmeyen.
g. +a 8a/4
[=1]
gec-: Geçmek.
g. 30b/1
[=1]
ġeçe: Gece.
g. 11b/1, 21a/6
g.+den21a/6
g.+ye 11b/11, 2b/7
g.+yi23a/3, 10b/7, 17b/2
[=8]
geç-: Geçmek.
g.-di 11a/5, 13a/8, 19a/9
g.-erler 9b/9
g.-ün 21a/7
[=5]
geçici: Geçip giden.
g.+leri 19b/9
[=1]
geçür-: Geçirmek, gidermek, sürüp getirmek.
g.-elerdi 19a/10

g.-ü 22b/6

[=2]

gel-: Gelmek.

g. 3a/9

g.-di 10a/7, 14a/5, 15b/1, 21a/3,
21a/8, 22b/1, 23b/10, 23b/11, 2b/11,
30a/8, 5b/5, 6a/7, 8a/5, 9a/3

g.-diler 2b/7, 7a/8

g.-dük 21a/4

g.-e 13b/3, 16a/4, 17a/9, 18a/7,
22a/9, 24a/11, 24b/1, 25a/10, 26a/7,
30a/4, 5b/2, 5b/3, 9b/11, 9b/11

g.-eci 16b/10

g.-en 11b/6

g.-esiz 4b/2

g.-medimi15a/10

g.-medük7a/10

g.-mek6a/10

g.-meklerinde25a/11

g.-meyesiz 4b/1

g.-mezidi19a/7

g.-ür30a/6

g.-ürüz14a/11

[=43]

gelici: Geri gelecek olan.

g.+dür 21b/10

g.+ler 11b/1

g.+lerini3a/1

[=3]

gemi: İnsan ve yük taşımaya
yarayan deniz üstünde yüzen taşıt.

g. 23a/8

g.+yi 17b/1

[=2]

geñez: Kolay.

g. 6b/8

[=1]

geñlülük: Gönülden, isteyerek.

g.+den 11b/11

[=1]

geñsüzlik: Zorla.

g.+den 11b/11

[=1]

gensüz olun-: Çaresiz olmak,
mecbur tutulmak.

g.-a 30b/1

g.-dı 29b/8

[=2]

gêrçek: Doğru olan, gerçek.

g. 5a/9

g.+(gercek)lerdendür 5b/10

g.+dür25a/1

g.+ler 2b/9

g.+lerden19a/4

g.+lerdendür 3b/6

g.+lerüz 21a/5, 8a/5

[=8]

gêrçek dut-: Doğrulayan.

g.-mak10a/9

[=1]

gêrü: Geri, arka.

g. 18a/5, 19a/2, 19b/9, 21a/3,
26a/7, 29a/5, 6b/2, 15b/4, 15b/11,
21a/6, 26a/6, 28b/7,

[=12]

getür-: Getirmek.

g.-di 7a/9, 9a/11

g.-diler 13a/6, 13a/7, 13b/1,
16b/7, 17a/3, 17a/8, 29a/10, 29b/3,
2b/9, 6a/6, 6b/9

g.-dük 21a/5, 28b/1, 8b/3

g.-e 14a/8, 16a/9, 8a/7

g.-esiz 6b/9

g.-evüz 15b/8, 6b/7

g.-in 6a/2

g.-meye 27b/2

g.-meyesiz 6a/9

g.-mezler 29b/5

g.-mezsın 19a/4

g.-ün 15b/6, 28b/5, 5b/5, 6a/8,
9a/1

g.-ür 22b/7

g.-ürsüz 22b/6

[=34]

getüril-: Yaklaştırmak.

g.-di 30a/11

[=1]

gibi: Benzetme edatı, gibi.

g. 11b/9, 12a/4, 27b/4

g.+dür 12b/3, 16a/6, 16b/10,
17a/2

g.+midür 23a/11

[=8]

gider-: Yok etmek, ortadan
kaldırmak.

g.-e 16a/9, 25b/8

[=2]

gir-: Girmek.

g.-di 4a/9

g.-diler 20b/8, 6a/7, 7a/2, 7a/5,
8b/2, 9a/7

g.-eler 12b/10, 12b/8, 17a/6,
24a/8

g.-men 6b/10

g.-ün 20b/4, 24a/11, 24a/5,
6b/11, 9a/8

[=17]

girci: Girecek olan kimse,
giren.

g.+lerken 21a/8, 21b/1, 21b/8

[=3]

git-: Gitmek

g.-(d)er 12a/9

g.-dük 2b/8

g.-meyem 8a/2

[=3]

givir-: Yerleştirmek, koymak,
sokmak.

g.-ürüz 19a/8

[=1]

givirinil-: Yerleştirilmek,
koyulmak, sokulmak.

g.-e 3b/3, 4a/4

[=2]

givür-: Yerleştirmek, koymak, sokmak.

g.-eler 4a/9

[=1]

givürinil-: Gönderilmek, koyulmak.

g.-di 16b/7

[=1]

giy-: Örtünüp korunmak amacıyla bir giyeceği vücuda geçirmek.

g.-esiz 23a/7

[=1]

gizle-: Saklamak, söylememek.

g.-di 11a/11, 7b/6

g.-diler 3a/1

g.-rsiz 23b/2, 23b/6

g.-rüz 17b/10

g.-sünmi 26a/3

g.-yü 27a/10

[=8]

gizlen-: Kendini gizlemiş olmak, saklanmış olmak.

g.-ür 26a/2

[=1]

gizlenici: Gizli, görünmeyen kimse.

g.+dür 11b/1

[=1]

gizlü: Gizli, sır.

g. 12b/7, 17a/9, 17b/11

g.+si 27b/3

[=4]

göç-: Taşınma, sefer, göç.

g.-megünüz 27b/9

[=1]

gögüs: Göğüs, sine, gönül.

g.+(gögs)ün 22a/8

[=1]

gögüz: Göğüs, sine, gönül.

g. 29b/9

g.+lerindeydi 20b/4

[=2]

gök: Sema, gökyüzü.

g.+de 17b/11, 19b/1

g.+dedür 16b/11

g.+den 11b/6, 12a/5, 17a/11, 19a/10, 19b/7, 22b/11, 26b/2

g.+ler 12a/1, 15b/3, 18b/3, 27b/3, 27b/7

g.+lerde 9b/9

g.+lerdedür 11b/10, 14b/8, 25b/3, 25b/6

g.+lerden 27a/7

g.+leri 10b/2, 16a/8, 17a/10, 21b/9, 22b/3, 9b/3

[=27]

gölge: Işığın engellemesiyle ıııklı yerde beliren karanlık.

g.+ler 27b/11

g.+leri 11b/11, 25b/2

g.+si 14a/1

[=4]

gölük: Yük taşıyan, binek olarak kullanılan hayvan, eşek.

g.+leri 22b/9

[=1]

gönen-: Rahat hayat sürmek, istifade etmek.

g.-eler 18b/10

g.-esi 27b/11

g.-mekdür 30b/4

g.-ün 17a/7, 25b/10

[=5]

gönendür-: Nimet vermek, faydalandırmak.

g.-dük 22a/2

[=1]

göñlek: Gömlek, yakalı olan giysi.

g. 2b/10, 3b/4, 3b/5

g.+(g)in 3b/1

g.+(g)ini 3b/6

g.+(g)ümi 8b/11

g.+ler28a/1, 28a/1

g.+leri 18b/5

[=9]

göñül: Gönül, yürek.

g.+(gönl)i 29b/8

g.+(gönl)indeydi7a/4

g.+ler13a/7, 27b/6

g.+leri13a/6, 18a/6, 19a/8, 23b/5, 30a/1

[=9]

gör-: Görmek, gözle algılamak.

g.-di 3b/6

g.-diler 4a/1, 4a/1, 4a/8

g.-düm2a/2, 2a/3, 4a/10, 4a/10

g.-e 28a/6, 28a/7

g.-eler 10a/4

g.-emezmisiz6a/9

g.-esin 18b/4

g.-medilermi14a/11

g.-medünmi16a/8, 16b/9, 17a/5

g.-megine 10b/5

g.-mesedi3a/11

g.-ür12a/3

g.-ürin5a/4

g.-ürler26a/8

g.-ürsin23a/7

g.-ürsüz 10b/3

g.-ürüz 3b/10, 4a/11, 7b/9

[=27]

görici: Gören, anlayan, farkına varan.

g. 8b/11, 9a/4

[=2]

görin-: Görünmek, belirlemek.

g.-di 4a/8

g.-ür 13b/7

[=2]

görk: Güzellik.

g. 22b/6

g.+i13a/8

[=1]

görklü: Cazibeli, gösterişli,
alımlı.

g. 21b/10, 24a/7, 25a/5, 26b/6,
27a/10, 2b/10, 30b/10, 31a/3, 4a/3, 8a/6

g.+leri 17b/9

g.+rek29a/6, 29a/8

g.+rekdür12a/11, 26a/9, 31a/4

g.+rekin 1b/2

[=17]

görklü eyle-: Güzel yapmak, iyi
yapmak.

g.-di 3a/9

[=1]

göster-: Göstermek.

g.-di 24b/8, 30b/9

g.-edi 16b/1, 22b/10

g.-edük 16b/1

g.-evüz14a/9

g.-mek 29b/3

g.-mekçün 26b/1

g.-mez 24b/10, 29b/11, 29b/6,
5b/11

g.-ür 11b/4, 28b/11

[=14]

götür-: Yüklenmek, taşımak.

g.-di 10b/2, 12a/6, 9a/8

g.-e 2b/1

g.-eler 23b/8

g.-ür11a/9

g.-ürdüm4a/10

g.-ürler 23b/9

g.-ürüz 7b/4

[=9]

götürici: Götüren, yüklenen.

g.+lerken18a/6

[=1]

göz: Göz, görme organı.

g. 27b/4

g.+i8a/8

g.+ler18a/5, 27b/6, 30a/1

g.+leri18a/6

g.+lerümüz19a/11

g.+süz12a/3

g.+üni22a/1

[=9]

gözsüz: Gözü olmayan, kör.

g.+dür 12b/3

[=1]

güc: Güç, kuvvet.

g. 16b/4, 20b/1, 24b/11, 27a/1,
27b/5, 29a/10

g.+i 14b/7, 15a/2, 18b/3, 27a/9,
27b/1, 29a/9

g.+leri16a/7, 27a/7

[=14]

gümān (Far.): Kuşku, şüphe.

g. 15b/2, 15b/3, 15b/3

[=3]

gümānlan-(Far.+T.):
Kuşkulanmak, şüphelenmek.

g.-urlar 21a/5

[=1]

gümānsüzlik(Far.+T.): Şüphe olmayan şey, ölüm.

g. 22a/9

[=1]

gün: Gün.

g. 17a/9, 18a/4, 18a/5, 18b/3, 18b/4, 21b/1, 28a/11, 28a/4, 28a/9, 2b/6, 30a/4

g.+de16a/7

g.+den18a/7

g.+e20a/8

g.+i 23b/8, 24a/1, 27b/10, 27b/9, 28b/10, 31a/2

g.+ine20a/8, 20a/9

g.+lerini15a/4

[=23]

gündüz: Gündüz.

g. 11b/1, 19a/10

g.+i 10b/7, 17b/2, 23a/3

[=5]

güneş: Güneş.

g.+i 10b/3, 17b/2, 23a/3, 2a/2

[=4]

güy-: Birinin gelmesini beklemek.

g.-erlermi24a/11

[=1]

haber (Ar.): Bir olaydan edinilen bilgi.

h. 18b/7, 2b/7, 4b/1, 8a/11

h.+i15a/10

h.+lerindendür 9b/5

[=6]

haber vir- (Ar.+T.): Söylemek, bildirmek.

h. 18a/7, 20b/6, 20b/7, 4a/11

h.-em 5a/8

h.-ün 22b/3

h.-ürmisiz 13b/7

[=7]

hācet (Ar.): Gerekliklik, ihtiyaç.

h. 7a/3

[=1]

had (Ar.): İnsanın yetkisi ve değeri, emir, yasak.

h.+den 30b/1

[=1]

hak (Ar.): Hak, gerçek, doğru.

h. 11b/7, 5b/9, h. 16b/3

h.+dur 10b/1, 12b/3

[=5]

hakḳ (Ar.): Hak, gerçek, doğru.

h.+a 23b/6, 26a/9, 30a/2

h.+ı12a/8, 21a/5

h.+ıçun21a/11, 22a/4

h.+ıla16a/9, 19a/5, 20b/10, 21b/10, 22b/4, 29b/2

[=13]

hakḳında: Konusunda, hususunda.

h. 8a/1, 24a/2,

hāl: Hâl, durum.
h.+de 28b/6, 2b/7, 7a/8
h.+i 5b/6
[=4]
ḥaraf: Bunak.
h. 9a/2
[=1]
ḥarām (Ar.): Dinin yasakladığı
şey.
h.+dur 30b/3
[=1]
ḥarām eyle- (Ar.+T.): Haram
kılmak, yasaklamak.
h.-di 30a/11
h.-dük 30b/5
h.-medük 24b/5
[=3]
ḥarc eyle- (Ar.+T.): Tüketmek,
harcamak.
h.-diler 12b/7
h.-r 17a/8, 27a/10
[=3]
ḥarīş ol- (Ar.+T.): İstemek,
arzu etmek.
h.-asın 24b/10
h.-dunısa 9b/7
[=2]
ḥāş eyle- (Ar.+T.): Vermek,
bağışlamak.
h.-yeyin6a/2
[=1]

hevā (Ar.): Nefsin kötü şeylere
meyl etmesi.
h.+sında 27b/7
[=1]
ḥayır (Ar.): Hayır, onamama,
iyilik.
h. 24a/7, 27b/2
[=2]
ḥayrān ol- (Ar.+T.): Şaşkına
dönmek, şaşırmak.
h.-urlar 21b/1
[=1]
ḥāzır (Ar.): Hazır, bulunan.
h.+ı11a/10
[=1]
ḥazīne (Ar.): Mücevher, altın
gümüş gibi değerli eşyaların bulunduğu
yer.
h.+leri 19b/6, 6a/3
[=2]
helāk (Ar.): Yok olma, helak
olma,
h.+e8a/10, 8a/10
[=2]
helāk eyle- (Ar.+T.): Helak
olma, perişanlık.
h.-medük19a/1
h.-yevüz16a/1
[=2]
helāklık (Ar.): Helak olmak,
yok olmak.
h. 17a/6

[=1]

helāk olun- (Ar.+T.):

Mahfedilmek, yok edilmek.

h.-asız 6b/9

[=1]

helāl (Ar.): Dinin yasaklamamış olduğu, dine aykırı olmayan şey.

h. 30a/10

h.+dur 30b/2

[=2]

hemīše (Far.): eski, ebedi olan.

h. 17b/2, 25b/7, 8a/9

h.+dür 13b/11

[=4]

hemīše ol- (Far.+T.): Devamlı yapmak, devamlı bulunmak.

h.-alar 13b/2

[=1]

hep (Far.): Hepsi, tamamı.

h. 12b/1, 13b/1, 13b/2, 14b/2, 15a/10, 16a/10, 8a/7

[=7]

her (Far.): Her, her bir.

h. 10a/10, 10b/6, 11a/8, 11a/9, 11a/9, 12a/5, 12b/10, 13b/6, 13b/9, 14a/8, 14b/2, 15a/4, 16a/3, 16a/5, 16b/11, 17b/3, 17b/6, 17b/6, 18b/6, 19b/1, 19b/4, 20b/3, 23a/2, 24b/7, 26b/8, 27b/4, 28a/5, 28b/1, 28b/2, 29a/6, 30a/4, 30a/5, 30a/7, 30b/1, 3b/11, 7b/1, 7b/5, 8b/7

[=38]

hergiz (Far.): Katiyen, asla.

h. 6b/8, 8a/1

[=2]

hışımlık (Ar.): Karabet, akrabalık.

h. 28b/4

[=1]

hıyānet eyle- (Ar.+T.): Hainlik etmek.

h.-medüm 5b/10

[=1]

hıyānet eyleyici (Ar.+T.): Hainlik eden, hain.

h.+lerün 5b/11

[=1]

hīc (Far.): Hiçbir, hiç.

h. 11b/4, 13b/10, 14a/7, 15a/1, 16b/2, 16b/4, 17b/11, 18a/9, 19a/1, 19a/2, 19a/7, 19b/5, 26a/6

24a/11, 24a/4, 24b/6, 4b/9, 5b/8

[=18]

hīcr: Semud kavminin yaşadığı bölge ve bu kavmin yaşadığı bölgedeki şehir.

h. 21b/6

[=1]

hikāyet eyle- (Ar.+T.): Bildirmek, anlatmak.

h.-dük 30b/5

h.-me 2a/3

h.-meginde 10a/8

h.-mek 1b/2

h.-rüz 1b/2

[=5]
ḥilāf eyle- (Ar.+T.): Yalan söylemek, sözünden dönmek.

h.-düm 16b/4

h.-mez 13b/4

[=2]

ḥilāf eyleyici (Ar.+T.): Yalan söyleyen, sözünden dönen.

h. 18b/2

[=1]

ḥisāb (Ar.): Hesap verme.

h. 12b/1, 12b/5

h.+ludur 14b/1

[=3]

ḥisāb eyle- (Ar.+T.): Hesap sormak, hesaba çekilmek.

h.-mek14a/10, 18a/4

[=2]

ḥisāblu (Ar.+T.): Hesap gören.

h.+dur 18b/6

[=1]

ḥor (Far.): Zelil, alçak.

h. 24a/1

h.+ıragına 26b/11

h.+lar 25b/2

h.+lardan4a/5

h.+lık24a/2

[=5]

ḥorlama- (Far.+T.): Rezil etmek, küçük düşürmek.

h.-ñ21a/10

[=1]
ḥorlḥ (Far.+T.): Rezillik, alçaklık.

h. 15a/6, 26a/3

[=2]

ḥoş (Far.): İyi, güzel.

h. 29a/7

h.+lar24a/10

[=2]

ḥoşnud eyle- (Far.+T.): Memnun etmek, razı etmek.

h.-mek28a/6

[=1]

ḥüccet (Ar.): Resmi belge, delil.

h. 10a/2, 15b/6, 15b/8, 4b/9

h.+ini3a/11, 10a/2

h.+ler 15b/1, 25a/7

[=8]

ḥundkār (Far.): Hükümdar, kral.

h.+ını 3b/2

[=1]

ḥunük (Far.): Müjde, sevinç.

h. 13a/7

[=1]

ḥurmā (Ar.): Hurma ağacının tatlı meyvesi.

h. 10b/9, 23a/2, 26b/5

[=3]

ḥüküm (Ar.): Karar, hüküm.

h. 14a/5, 4b/9, 7a/1

h.+i5a/2

h.+ine 14b/1

[=5]

hüküm eyle (Ar.+T.): Hüküm eylemek, karar vermek.

h. 5a/9

h.-diydi7a/4

h.-mege3a/7

h.-r 10b/4, 14a/11

h.-rler26a/4

h.-ye 31a/2, 8a/2

[=8]

hüküm eyleyici (Ar.+T.): Hüküm veren, karar veren.

h.+lerün8a/2

[=1]

ıldırım: Yıldırım, gök gürültüsü şimşek.

ı.+ı 11b/4

[=1]

ılduz: Işıklı gök cismi, yıldız.

ı. 2a/2

ı.+lar23a/4

[=2]

ırak: Uzak.

ı. 14b/10, 16a/8

[=2]

ırak eyle: Kovmak, uzaklaştırmak,

ı. 17b/5

[=1]

ırl-: Uzaklaşmak, kaybolmak, yerinden oynamak.

ı.-a 18b/1

ı.-mak18a/9

[=2]

ırmağ: Akarsu, nehir, ırmak.

ı.+lar 10b/6, 13b/11, 16b/8, 23a/9, 24a/9

ı.+ları 17b/1

[=6]

i-: İ- eyleminin -ken zarf-fiil ekiyle kullanımı.

i.-ken10a/1, 10a/2, 14a/5, 14b/10, 1b/1, 20b/5, 23a/5, 23a/8, 23b/8, 24a/10, 25b/2, 27b/5, 29a/7, 2b/4, 2b/5, 30a/10, 30a/9, 30b/1, 30b/1, 30b/11, 5b/10, 6a/7, 8a/9

[=23]

İblis (Ar.): Şeytan.

i. 20a/4, 20a/5

[=2]

İbrāhīm (Ar.): İbrahim peygamber.

i. 17b/4, 20b/7, 30b/11, 30b/8

i.+e2a/7, 4b/4

[=6]

ibret (Ar.): Kötü bir olaydan sonra alınması gereken ders.

i. 26b/4

[=1]

ibret dut- (Ar.+T.): İbret almak.

i.-mak10a/8

[=1]

iç: Ara, içeri, iç taraf.

i.+inde 10b/6, 10b/7, 11a/1, 11a/1, 11a/4, 11b/10, 13b/9, 15a/4, 15a/7, 16b/8, 16b/9, 17a/3, 21a/5, 21b/1, 21b/3, 21b/4, 23a/2, 23a/4, 23a/6, 23a/8, 24a/5, 25a/2, 26b/1, 26b/10, 26b/3, 26b/6, 26b/9, 27a/2, 27a/3, 27b/7, 28b/10, 31a/1, 31a/2, 31a/2, 31a/7, 3b/10, 3b/9, 5a/1, 5a/3, 5b/4, 5b/4, 8a/5, 8a/5

i.+inde.dür 14b/10

i.+indedür2a/9

i.+indevüz 15b/2

i.+ine13a/8, 19a/8, 6b, 6b/1, 7a/7

[=51]

iç-: İçmek.

i.-(ic)diler 24b/11

i.-dünüz 18a/9

i.-esi 22b/11, 26b/9

[=4]

içici: İçecek olan kimse, içen.

i.+lere 26b/5

[=1]

içün: İçin, amaç, maksat.

i. 10a/10, 10a/10, 10a/10, 10a/9, 11b/5, 11b/5, 12b/6, 17a/1, 17a/11, 18a/5, 19b/1, 22a/6, 22b/9, 26b/1, 26b/10, 28b/2, 28b/3, 28b/3, 29b/3, 2a/8, 30b/1, 30b/9, 31a/6, 3b/8, 6a/2, 7a/3, 8b/4

[=27]

iki: Birden sonra gelen sayı.

i. 10b/7, 11b/9, 21b/5, 21b/9, 22a/1, 25b/5, 25b/5, 27a/11, 2a/6, 4a/9, 4b/11, 8a/8

i.+den5a/2

i.+nün27a/11

i.+sinün4a/10

i.+ye 4b/1, 4b/1, 4b/2

[=18]

ikilenici: Tekrar edilen, tekrarlanan.

i.+lerden22a/1

[=1]

il: Vilayet, memleket.

i.+din 22b/7

i.+i 17b/5

[=2]

ile: Vasıta eki, ile birlikte, ve.

i. 13b/7, 15a/3, 15b/1, 20a/5, 25a/7, 25a/8, 6b/3, 6b/8

[=8]

ilergi: Önceki, evvel.

i.+ler19a/9

[=1]

ilerki: Önceki, evvel.

i.+lerün 23b/8

[=1]

ilerü: Daha önce, evvel, ileri.

i. 11a/5, 11a/5, 11a/5, 13a/8, 13b/5, 14a/7, 17a/9, 19a/6, 19b/9, 25a/6, 26a/10, 2a/1, 3a/9, 4b/2, 5b/3, 7a/8, 7b/6, 8a/5

i.+den10a/3, 16b/6, 18a/9, 20a/1,
2a/7, 30b/5, 6b/4, 8a/1, 9a/10

i.+di10a/5, 15a/11, 23b/10,
24b/1, 24b/6

i.+lerdi 14b/2

[=33]

ilerügiler: Evvelkiler, öncekiler.

i.+ün19a/7

[=1]

ilet-: Götmek, alıp gitmek.

i.-(d)esiz 2b/4

i.-diler 2b/6

i.-ün 8b/11

[=3]

iley: Ön taraf, ön.

i.+inde16a/3

i.+inden 11b/1, 3b/4

i.+indeyidi10a/9

[=4]

ilhām eyle- (Ar.+T.): İlham
etmek.

i.-di 26b/7

[=1]

illā (Ar.): Yalnız, ancak, sadece.

i. 10a/3, 11b/10, 11b/9, 13a/10,
13a/4, 14a/8, 15a/1, 15b/1, 15b/5,
15b/7, 15b/8, 16b/4, 19a/1, 19a/5,
19a/7, 19b/5, 19b/6, 20a/11, 20a/4,
20b/1, 21a/1, 21a/2, 21a/3, 21b/10,
22b/3, 22b/8, 24a/11, 24b/6, 25a/6,
26b/1, 27b/4, 27b/7, 29b/8, 31a/6, 3b/3,
4a/3, 4b/1, 4b/10, 4b/8, 4b/9, 5b/1, 5b/3,

6a/1, 6b/4, 7a/1, 7b/4, 7b/9, 8a/4, 8b/2,
9b/10, 9b/8

[=51]

‘ilm (Ar.): İlim.

i. 3a/7, 7a/4, 7b/5

i.+i 14b/5

[=4]

īmān (Ar.): Allah’a inanmış
olmak, güçlü inanç.

i. 13a/6, 13a/7, 13b/1, 16b/7,
17a/3, 17a/8, 29a/10, 29b/3, 29b/5, 6a/6

i.+a 29b/8

i.+ından 29b/8

[=12]

imdi: Şimdi.

i. 5b/9

[=1]

imīn (Ar.): Güvenlik, emniyet,
korkusuz.

i. 17b/5, 20b/4, 25a/9, 30a/6

i.+lerken 21b/7

[=5]

İmmā (Ar.): Ama.

i. 4b/11

[=1]

in-: İnnek.

i.-dürmedi 4b/9

i.-er 13b/3

i.-erdi 6a/5

[=3]

inan-: İnanmak, inanan.

i.-ası 6b/9, 6b/9
i.-asız 10b/5
i.-ayınmı 6b/4
i.-dum 6b/4
i.-ıç 2b/9
i.-maz 9b/10
i.-mazlar 10b/2, 19a/9, 23b/5,
26a/4, 29b/7, 4b/3
i.-mazsın 2b/2
i.-urlar 10a/10, 26b/2, 27b/8
i.-ursız 27a/5
[=18]
inanıcı: İnanan, iman eden
kimse.
i.+lar 9b/7
[=1]
inanmayıcı: İnanmayan, inkar
eden kimse.
i.+dur 23b/5
[=1]
incit-: İncitmek, eziyet etmek.
i.-ünüz 15b/10
[=1]
indür-: İndirmek.
i.-di 17a/10, 22b/11, 23b/7,
24a/6, 26b/2, 29b/2
i.-diler 17a/5
i.-dük 14a/4, 14b/6, 19a/6,
19b/7, 1b/1, 22a/3, 25a/8, 28b/2
i.-e 16a/4
i.-medük 26a/11

i.-mezüz 19a/4, 19b/6
i.-ür 12a/5, 22b/2, 29b/1
[=22]
indürici: İndiren kimse.
i.+lerün 6a/9
[=1]
indürinil-: İndirilmek.
i.-di 10b/1, 12b/2, 14a/2, 19a/3,
25a/8
i.-medi 11a/7, 13a/4
[=7]
inici: İnen.
i. 26b/5
[=1]
inkār eyle- (Ar.+T.): İnkâr
etmek.
i.-r 14a/3
i.-rler 27a/3, 28a/4
[=3]
ir-: Ulaşmak, erişmek, yetişmek.
i.-di 24b/2
i.-e 11b/9
i.-er 13b/3
i.-te 21b/8
i.-ürler 12b/4
i.-ürüz 11b/6
i.-ürürüz 6a/5
[=7]
iri: Ağır, şiddetli.
i. 16a/5

[=1]	i.-(isti)yen 16a/3
irici: Ulaşan, varan kişi.	i.-di 3a/8, 3b/3, 4a/3
i. 11b/9	i.-diler 16a/3
i.+ler 22b/8	i.-düm 5b/9
[=2]	i.-dünüz 5b/7
is: Sahip.	i.-mek 12b/6
i.+leri 12a/2, 12b/3, 18b/8, 21b/4, 21b/6, 4b/11, 4b/7	i.-men 22b/1
i.+lerine 10a/8	i.-n 8a/11
i.+lerüdür 11a/4	i.-r 3b/9
[=9]	i.-rler 11a/4, 14b/10
İshāk (Ar.): İshak peygamber.	i.-rsiz 5a/2, 7a/9
i.+a 2a/7, 4b/4	i.-rüz 6b/6, 7a/9
i.+ı 18a/1	i.-yesiz 23a/8
[=3]	[=18]
İslām (Ar.): Müslümanlık dini.	istenil-: İstenilmek.
i. 25b/7	i.-eler 28a/6
[=1]	[=1]
İsmā'il (Ar.): İsmail peygamber.	iş: İş, hareket, davranış.
i.+ı 18a/1	i. 11a/5, 11b/4, 12a/2, 13b/1, 16b/3, 21a/8, 29a/6, 2b/10, 30b/7, 3a/6, 3b/3, 5a/1, 8a/6
[=1]	i.+den 11a/5, 28b/4, 28b/4
issi: Sahip, malik.	i.+i 10b/4, 12b/8, 27b/4, 3a/11
i. 11b/4, 20a/1, 7b/5	i.+ile 12b/7
i.+den 28a/1	i.+ler 13a/7, 16b/8
i.+dür 11a/6, 16a/7, 18b/3, 9b/1	i.+leri 24b/3, 25a/9
i.+idi 7a/4	i.+lerini 2b/7, 9b/6
i.+ne 28b/4	i.+lü 15a/2, 8a/7, 9b/2
[=10]	i.+lüdür 19b/10, 26a/5
iste-: İstemek, dilemek.	i.+ünüz 21a/1, 5b/7

[=34]
işid-: İşitmek, dinlemek.
i.-ürler 26b/3
[=1]
işidici: İşiten, dinleyen.
i. 22b/5, 4a/8
i.+dür18a/2
[=3]
işit-: İşitmek, dinlemek.
i.-di 3b/10
i.-mekçün12a/7
[=2]
işle-: İşlemek, yapmak, etmek.
i.-di 24b/1, 30a/5
i.-diler 13a/7, 13b/3, 16b/7,
24b/3, 30b/6, 30b/7
i.-dük 18a/11
i.-dünüz 8b/5
i.-r 17a/4, 18a/4
i.-rler22a/5, 25b/4, 29a/6, 29a/8,
30a/8, 3a/2, 7a/6
i.-rsiz24a/11, 24a/5, 28b/7, 29a/1
i.-rüz24a/4
i.-ye 29a/6
[=25]
İşleyici: İşleyen, yapan kimse.
i.+ler21a/11, 2a/11
i.+lere 2b/1
i.+lerken 17b/2
i.+lerüz6a/11

[=5]
işlü: Durum, vaziyet.
i.+dür2a/7
[=1]
ittifāk eyle- (Ar.+T.): Karara
varmak.
i.-diler 9b/6
[=1]
ivdür-: Acele ettirmek,
koşturmak.
i.-mek11a/4, 22b/1
[=2]
ivici: Süratli bir şekilde giden,
koşan.
i.+lerken18a/6
[=1]
‘izzet (Ar.): Şeref, kudret.
i.+lü4a/3
[=1]
ķab: Kap, kacak.
ķ.+ından 7b/3, 7b/3
[=2]
ķabul eyle: Kabul etmek.
ķ. 18a/3
[=1]
ķaç-: Kaçmak.
ķ.-an 11b/3, 23b/4, 23b/7, 25a/3,
25b/8, 25b/8, 26a/1, 26a/7
[=8]
ķaçan: Hangi zaman, hangi
vakit.

ķ. 20a/2, 27b/1, 28a/7, 29a/8,
29a11
[=5]
ķadar: İmkanına göre, ölçüsüne
göre.
ķ.+ınca12a/6
[=1]
kāfir (Ar.): Allah'ın varlığını
inkar eden kimse.
ķ.+ler 11b/10, 14a/1, 14b/3,
14b/8, 24a/3, 8b/2
ķ.+lerdür28a/4, 29b/11, 4b/3
[=9]
kāfirhğ (Ar.+T.): Kafir olma,
inanmama.
ķ.+a 29b/9
[=1]
kāfir ol- (Ar.+T.): Allah'ın
varlığına inanmama.
ķ.-asız 15a/9
ķ.-dı 29b/7
ķ.-dılar11a/3, 11a/7, 13a/4,
13b/2, 13b/5, 13b/8, 14b/3, 15b/11,
16a/6, 18b/10, 25a/2, 28a/10, 28a/5
ķ.-duk 15b/2
ķ.-dum 16b/6
ķ.-urlar 13a/9, 27a/6
[=19]
ķahr eyleyici (Ar.+T.): Galip,
üstün.
ķ. 12a/5, 18b/4, 4b/7
[=3]

ķak- Kakmak.
ķ.-mak 8b/9
[=1]
ķakı- Gazap etmek,
öfkelenmek.
ķ.-mak 29b/9
[=1]
ķal- Gitmemek, geride kalmak,
ait olmak.
ķ.-a 2a/10
ķ.-mayalar 19a/2, 26a/7
[=3]
ķalcı: Kalan.
ķ.+dur29a/5
ķ.+lardandır21a/3
ķ.+ları 19b/9
ķ.+larken24a/5
[=4]
ķan: Kan.
ķ. 26b/4, 2b/10
ķ.+ı24a/1, 30a/11
[=4]
ķap: Kap, kacak.
ķ.+larını 7b/2
[=1]
ķapla- Kaplamak, kuşatmak.
ķ.-dı 24b/3
[=1]
ķapu: Kapı.
ķ. 19a/10, 3b/2

ķ.+dan 12b/10, 6b/11	ķ.+larında2a/8
ķ.+lar 20b/3	ķ.+larum 9b/1
ķ.+lardan 6b/11	ķ.+laruna2a/4
ķ.+ları3a/8	ķ.+umızı 6b/3
ķ.+larına24a/5	[=15]
ķ.+nun 20b/3	ķarışdur: Karışdırmak.
ķ.+ya 3b/1	ķ. 9b/5
[=10]	[=1]
ķarañlık: Karanlık.	ķarışık: Karışık.
ķ.+lar12a/3	ķ. 5a/7
[=1]	[=1]
ķarañulık: Karanlık.	ķarşu ķarşu: Karşı karşıya
ķ.+dan 14b/6, 15a/3	oturan kimseler.
[=2]	ķ. 20b/5
ķarar-: Kararmak, simsiyah	[=1]
olmak.	ķarundaş: Karındaş, kardeş.
ķ.-mış26a/2	ķ.+ı 7b/6
[=1]	ķ.+larunuzu16a/8
ķarın: Karın, boşluk.	ķ.+umdur 8b/7
ķ.+ında11a/9	ķ.+umuz 6b/7
ķ.+larındadır 26b/4	ķ.+unvan7a/6
ķ.+larından 26b/9, 27b/5	[=5]
[=4]	kārvan (Far.): Kervan.
ķarındaş: Kardeş.	k. 7a/8, 8a/5, 9a/1
ķ.+ı2a/8, 6b/4, 7a/7, 7b/2, 7b/3	[=3]
ķ.+ına7a/5, 8b/6	ķaşd (Ar.): Amaç, niyet.
ķ.+ından 8b/1	ķ.+ıla 3b/8, 8b/9, 9a/6
ķ.+ını 7b/4	[=3]
ķ.+lar 20b/5	ķaşd eyle- (Ar.+T.):
ķ.+ları6a/7	Niyetlenmek, hücum etmek.

ķ.-di 3a/10, 3a/10
ķ.-diler 2b/6
[=3]
ķat: Huzurunda, yanında.
ķ.+ında11a/10, 17b/8, 2b/8,
3b/2, 5a/3, 7b/10
ķ.+ındadır14a/9, 14b/5, 18b/1,
29a/4, 29a/5
ķ.+larında 9b/6
ķ.+umda16a/2, 6a/10
ķ.+umuzda6a/3
ķ.+umuzdadur 19b/5
ķ.+unuzdadur29a/5
[=16]
ķatı: Şiddetli, sert.
ķ. 11a/6, 11b/7, 14b/8, 16a/7,
20a/1, 22b/5, 8a/10
ķ.+dur15a/9
ķ.+gım 6b/1
ķ.+lar 5b/2
[=10]
ķatı ol-: Şiddetli olmak, sert
olmak.
ķ.-d16a/6
[=1]
ķatır: Atgillerden olan kısır
hayvan, katır.
ķ.+ları 22b/9
[=1]
ķatlan-: Güç olan şartlara
dayanmak, Sabırlı olmak.

ķ. 31a/6
ķ.-a 8b/8
ķ.-asız 31a/6
ķ.-dılar 12b/6, 25a/6, 30a/3
ķ.-madugısa 16b/2
ķ.-makdur 2b/10, 8a/6
ķ.-ur 15b/10
[=10]
ķatlanıcı: Sabreden kişi.
ķ.+lar31a/6
ķ.+lara15a/4
[=2]
ķaṭrān (Ar.): Sıvı yağ
kıvamında olan, siyah renkli, suda
erimeyen madde, katran.
ķ.+dan 18b/5
[=1]
ķatu: Katı, şiddetli, sert.
k. 8a/8
[=2]
ķavil (Ar.): Yemin, söz.
k. 6b/9, 8a/1
ķ.+i 12b/4
ķ.+inden 3b/9
[=4]
ķavim: Kavim, topluluk.
ķ.+(kavm) 10b/8, 11a/1, 15a/1,
2a/11, 2a/6, 4b/3, 8b/2
ķ.+(kavm)ümüze 6b/7
ķ.+dedür 11b/2

ķ.+e10a/10, 11b/3, 21a/2, 23a/3,
23a/4, 23a/6, 26b/1, 26b/10, 26b/3,
26b/6, 27b/8, 29b/11

ķ.+i15a/11, 21a/9

ķ.+inden10a/4, 15a/6, 3b/4

ķ.+ine15a/5

ķ.+lerindin 6b, 6b/1

ķ.+siz21a/4

ķ.+una 3b/2

ķ.+unızı9a/1

ķ.+uz19a/11

ķ.+ümüze 8b/3

ķ.+ün11a/8

ķ.+üni15a/3

[=36]

ķavl eyle- (Ar.+T.): Sözleşmek.

ķ.-dünüz 28b/5

[=1]

ķavul (Ar.): Kavil, yemin, söz.

ķ.+lerini 6b/9

[=1]

ķavum (Ar.): Kavim, topluluk.

ķ.+den10a/8, 26a/2

ķ.+leri21a/2

ķ.+lerine21a/3

ķ.+lerini17a/5

[=5]

ķayda (Ar.): Kanun, kaide.

ķ.+sı19a/9

[=1]

ķayġu: Üzüntü, keder.

ķ.+dan26a/2, 8a/8, 8a/9

ķ.+m8a/8

ķ.+mı8a/10, 8a/10

[=6]

ķayġulu: Üzüntülü, sıkıntılı.

k. 2b/3

[=1]

ķayġur-: Üzülmek,
kaygılanmak.

ķ.-ma22a/2, 31a/7, 7a/6

[=3]

ķazan-: Yapmak, işlemek, sevk
etmek.

ķ.-dı 13b/6, 18b/6

k.-dılar16a/7

k.-ur 14b/2

k.-urlar 21b/9

[=5]

ķendü: Kişinin kendisini anlatan
dönüşlülük zamiri, kendi.

ķ.+din7a/5, 9a/7

[=2]

ķendüz: Kişinin kendisini
anlatan dönüşlülük zamiri, kendisi.

ķ.+ilerindedür 11b/3

ķ.+ilerinden 28b/1

ķ.+ilerine12a/2, 18a/10, 24a/3,
24b/2, 30b/6

ķ.+ilerünüzi 16b/5

k.+inde 7b/6
k.+inden30a/5
k.+ine3a/8
k.+ini 3b/9, 4a/4, 5b/8, 5b/9
k.+üm6a/2
k.+ümi 3b/3
k.+ünüzden27a/4
[=18]
kes-: Kesmek, yok etmek.
k.-diler 4a/2, 5b/6
k.-erler 13a/1
[=3]
kesek: Parça.
k.+(g)inde 21a/6
k.+dür 20b/3
[=2]
kesil-: Kesilmek, kopmak.
k.-mişdür21a/8
[=1]
kesinil-: Parçalanmak,
koparılmak.
k.-di 13a/11
[=1]
key: Çok, pek çok.
k. 13a/10, 15a/4, 17b/4
[=3]
kez: kez, defa.
g.+den20a/4
[=1]

kığır-: Bağırmak, çağırmak,
ünlemek.
k.-duğına18a/8
[=1]
kığırdıcı: Davetçi.
k. 7a/7
[=1]
kığırt-: Nidâ etmek.
k.-dı7a/7
[=1]
kıl: Kıl, tüy.
k.+larından 27b/10
[=1]
kıl-: Kılmak, yapmak, etmek.
k. 17b/4, 17b/9, 18a/2, 6a/3
k.-adı 28b/10
k.-alar 2b/6
k.-dı 10b/6, 27a/4, 27a/4,
27b/11, 27b/11, 27b/6, 28a/1, 7a/7,
9a/10
k.-dılar 13b/6, 17a/6, 22a/4
k.-dılarmı12a/3
k.-duk19a/11, 19b/4, 21b/2
k.-un 6a/11
k.-urlar 22a/7, 25b/10, 26a/8
[=26]
kılıcı: Kılan, yapan.
k.+lardur11a/4
k.+larken 16b/8
[=2]
kırañ: kıyı, köşe, uç.

ķ.+larından14a/11

[=1]

ķiyāmet (Ar.): Bütün ölülerin dirilip mahşerde toplanacağı zaman, hesap günü.

ķ. 21b/10, 23b/11, 23b/8, 27b/3, 28b/10, 31a/2, 9b/11

[=7]

ķız: Kız, dişi.

ķ.+lar26a/1

ķ.+larumdur21a/11

[=2]

ķi (Far.): Ki(Bağlama edatı).

k. 23a/7, 29b/7

[=2]

ķibr eyleyici (Ar.+T.): Kendini beğenen, büyüklük taslayan.

k.+lerün24a/6

[=1]

ķim: Ki (Bağlama edatı).

k. 10a/10, 10a/5, 10a/5, 10a/6, 10a/7, 10a/8, 10a/9, 10a/9, 10b/2, 10b/5, 10b/5, 10b/8, 11a/1, 11a/3, 11a/7, 11a/9, 11a/9, 11a/9, 11b/2, 11b/3, 11b/3, 11b/4, 11b/6, 11b/8, 12a/10, 12a/11, 12a/4, 12a/6, 12b/10, 12b/11, 12b/2, 12b/4, 12b/4, 12b/5, 12b/6, 12b/7, 13a/1, 13a/1, 13a/11, 13a/3, 13a/4, 13a/5, 13a/5, 13a/6, 13a/7, 13a/9, 13b/1, 13b/1, 13b/2, 13b/3, 13b/5, 13b/6, 13b/7, 13b/8, 13b/9, 14a/1, 14a/2, 14a/2, 14a/3, 14a/3, 14a/5, 14a/8, 14a/8, 14b/1, 14b/2, 14b/3, 14b/7, 14b/9, 15a/10, 15a/11, 15a/2, 15a/2, 15a/3, 15b/10, 15b/11, 15b/2, 15b/2, 15b/5,

15b/5, 15b/7, 15b/8, 15b/9, 16a/1, 16a/10, 16a/2, 16a/4, 16a/6, 16a/7, 16a/7, 16b/4, 16b/6, 16b/7, 16b/8, 17a/1, 17a/10, 17a/3, 17a/4, 17a/5, 17a/8, 17a/9, 17a/9, 17b/10, 17b/10, 17b/11, 17b/3, 17b/5, 17b/6, 17b/6, 18a/10, 18a/4, 18a/4, 18a/5, 18a/7, 18a/7, 18b/1, 18b/3, 18b/6, 18b/9, 19a/2, 19b/11, 1b/2, 20a/10, 20a/2, 20a/4, 20a/5, 20a/6, 20a/8, 20b/10, 20b/11, 21a/4, 21a/7, 21a/8, 22a/1, 22a/4, 22a/5, 22a/5, 22a/7, 22a/8, 22b/1, 22b/11, 22b/2, 22b/3, 22b/4, 22b/7, 22b/9, 23a/10, 23a/3, 23a/4, 23a/5, 23a/6, 23a/6, 23a/7, 23a/8, 23a/9, 23b/11, 23b/2, 23b/2, 23b/2, 23b/5, 23b/6, 23b/6, 23b/9, 24a/10, 24a/11, 24a/11, 24a/2, 24a/3, 24a/4, 24a/6, 24a/7, 24b/1, 24b/10, 24b/11, 24b/11, 24b/4, 24b/5, 24b/7, 24b/8, 24b/8, 25a/10, 25a/2, 25a/2, 25a/3, 25a/3, 25a/4, 25a/4, 25a/5, 25a/8, 25a/9, 25a/9, 25a/9, 25b/1, 25b/10, 25b/11, 25b/11, 25b/5, 25b/9, 26a/3, 26a/4, 26a/8, 26a/8, 26b/1, 26b/1, 26b/1, 26b/10, 26b/3, 26b/4, 26b/6, 26b/7, 26b/8, 27a/2, 27a/3, 27a/6, 27a/9, 27a/9, 27b/1, 27b/11, 27b/6, 27b/8, 28a/10, 28a/11, 28a/11, 28a/2, 28a/4, 28a/5, 28a/6, 28a/7, 28a/8, 28b/10, 28b/11, 28b/11, 28b/5, 28b/6, 28b/7, 28b/7, 28b/9, 29a/1, 29a/10, 29a/2, 29a/5, 29a/6, 29a/6, 29a/8, 29a/9, 29a/11, 29b/1, 29b/10, 29b/11, 29b/11, 29b/3, 29b/4, 29b/5, 29b/6, 29b/7, 2b/11, 2b/4, 2b/4, 2b/6, 2b/7, 30a/11, 30a/2, 30a/3, 30a/4, 30a/5, 30a/8, 30a/9, 30b/1, 30b/11, 30b/2, 30b/3, 30b/5, 30b/5, 30b/6, 31a/1, 31a/2, 31a/4, 31a/4, 31a/5, 31a/7, 31a/8, 31a/8, 3a/2, 3a/4, 3b/3, 4a/5, 4a/8, 4a/9, 4b/1, 4b/2, 4b/2, 4b/3, 4b/5,

4b/8, 4b/9, 5a/2, 5a/2, 5b/1, 5b/1, 5b/2,
5b/3, 5b/6, 6a/5, 6a/5, 6a/6, 6b/10,
6b/11, 6b/9, 7a/2, 7a/3, 7a/4, 7a/6, 7a/8,
7b/1, 7b/4, 7b/4, 7b/9, 8a/4, 8b/5, 8b/7,
9a/5, 9b/1, 9b/11, 9b/2

k.+dür12a/1

k.+ündür 14b/3

[=325]

kimse: Kim olduğu bilinmeyen
şahıs.

k. 21a/7

[=1]

kīne (Far.): Kin.

k.+den 20b/5

[=1]

kiri (Ar.): Karşılık, ücret.

k. 9b/8

[=1]

kirtü: Sahih, gerçek.

k. 10b/5, 9a/10

[=2]

kitāb (Ar.): Kitap.

k. 10b/1, 14a/9, 14b/5, 18b/9,
26a/11

k.+dur 14b/6

k.+ı14a/2, 28b/2

k.+lar25a/8

k.+un 1b/1

[=10]

ko-: Koymak, terk etmek,
bırakmak.

ķ. 18b/10

ķ.-duk 2b/8

ķ.-dum 4b/2

ķ.-mayadı26a/6

ķ.-ñ 5b/1

ķ.-r 18a/5, 26a/6

ķ.-rlarıdı15a/7

ķ.-ya 15b/4

[=9]

ķoca: İhtiyar, yaşlı.

ķ. 7b/8

[=1]

ķocalıķ: İhtiyarlık, yaşlılık.

k. 18a/1, 20b/10

[=2]

ķoķa: Kova.

ķ.+sın3a/1

[=1]

ķoķu: Koku.

ķ.+sını9a/2

[=1]

ķonaķ: Gösterişli, büyük ev.

ķ.+(ķ)ından 20b/8

[=1]

ķonuk: Konuk, misafir.

k.+larumdur21a/9

[=1]

ķopar-: Koparmak, sürmek.

ķ.-ur 11b/5

[=1]

ķoparınıl-: Haşr edilmek,
kaldırılmak, koparılmak.

ķ.-alar20a/8

ķ.-dı17a/2

[=2]

ķorkķ- Korkmak, sakınmak.

ķ.-a 8b/7

ķ.-arın 2b/4

ķ.-arlar 12b/5, 12b/5, 25b/4

ķ.-arsız 25b/7

ķ.-dı16a/2, 16a/2

ķ.-ıdı18a/7, 18b/7, 22b/3

ķ.-ma 20b/9

ķ.-maķ 11b/5

ķ.-un 21a/10, 22b/3, 25b/6

[=17]

ķorkķı: Korku.

ķ.+nun30a/8

[=1]

ķorkķıcı: Korkan.

ķ.+laruz 20b/8

[=1]

ķorkķıdıcı: İnsanlara Allah'ın
emirlerini anlatıp insanları uyaran,
korkutan.

ķ.+sın11a/8

ķ.+van22a/3

[=2]

ķorkķu: Korku.

ķ.+sından 11b/6

[=1]

ķorkķut-: Korkutmak, uyarmak.

ķ.-mağumdan16a/2

[=1]

ķoyun: Etinden, sütünden ve
derisinden yararlanılan hayvan, koyun.

ķ. 27b/10

[=1]

ķök: Kök, sap.

ķ.+i 16b/10

[=1]

ķöpük: Köpük, beyaz kabarcık.

ķ. 12a/8

ķ.+(g)i 12a/6

ķ.+dür12a/7

[=3]

ķöy (Far.): Kasaba, şehir,
memleket.

ķ. 30a/6

ķ.+e8a/5

ķ. +i 19a/1

ķ.+ler10a/4

[=4]

ķul: Allah'a göre insan, köle.

ķ. 27a/9, 4a/9

ķ.+larına6a/11

ķ.+larından 15b/7, 22b/2

ķ.+larını20a/11

ķ.+larum 20b/1

ķ.+laruma17a/8, 20b/6

ķ.+larumuzdandır 3b/1

[=10]

kulak: Başın iki tarafında da bulunan işitmeyi sağlayan organ.

ķ. 19b/2, 27b/6

ķ.+ları30a/1

[=3]

ķumāş (Ar.): Ağırılık, eşya.

ķ. 27b/10

ķ.+ların 6b/5

ķ.+larunuzı 22b/7

ķ.+umuz 7b/10

ķ.+umuz 2b/8

[=5]

ķur'an (Ar.): Allah'ın Hz. Muhammed'e gönderdiği kutsal kitap, Kur'an-ı Kerim.

ķ. 13a/11, 1b/1

ķ.+ı19a/6, 22a/1, 22a/4, 25a/8, 29a/8, 2a/1

ķ.+ıla 22b/2, 31a/3

ķ.+un 18b/9

[=11]

ķurt: Yırtıcı hayvan, kurt.

ķ. 2b/4, 2b/5, 2b/9

[=3]

ķurtar-: Kurtarmak.

ķ.-avuz10a/7

ķ.-dı15a/5

[=2]

ķurtarı: Kurtaran.

ķ. 16b/5, 16b/6

ķ.+vuz21a/2

[=3]

ķurtıl-: Kurtulmak, kötü durumu atlatmak.

ķ.-dı5a/8

ķ.-mayalar 30b/4

ķ.-maz3a/10

[=3]

ķurtılıcı: Kurtulacak olan, feraha varacak olan.

ķ.+dur5a/2

[=1]

ķuru: Yaş olmayan, kuru.

ķ. 19b/11, 19b/11, 20a/2, 20a/2, 20a/6, 20a/6

ķ.+lar5a/10, 5a/5

[=8]

ķuş: İki ayağı, iki kanadı olan, uçabilen hayvan, kuş.

ķ. 4a/11, 5a/1

ķ.+lara 27b/7

[=3]

ķuvvet (Ar.): Güç, kuvvet.

ķ.+ine3a/7

[=1]

ķuyı: Derinliğine kazılan çukur.

ķ.+ya3a/1

[=1]

ķuyu: Derinliğine kazılan çukur.

ķ. 2b/1

ķ.+nun 2b/6

[=2]

kül: Yanmış olan maddelerden geriye kalanlar, kül.

k. 16a/6

[=1]

lā-bud (Ar.): Şüphesiz, şüphe yok ki.

l. 23b/6, 26a/9, 30a/2

[=3]

lan'et (Ar.): Allah'ın merhametinden eksik kalmak.

l. 13a/2, 20a/7

[=2]

levh (Ar.): Eğlence.

l. 14b/5

[=1]

līkin (Ar.): lakin, fakat, ancak.

l. 19b/2, 7a/3

[=2]

luṭ (Ar.): Lut kavmi.

l. 21a/2

l.+un21a/3

[=2]

luṭf (Ar.): İyilik, ihsan, lütuf.

l. 9b/1

[=1]

māl (Ar.): Mal, servet.

m.+ın 8b/3

m.+ıyiken3a/2

m.+ların 6b/6

m.+larını6a/11

m.+umuzdur 6b/7

[=5]

mālīk (Ar.): Sahip, malik.

m. 27a/3

[=1]

mālīk ol- (Ar.+T.): Gücü yetmek, hükmetmek, sahip olmak.

m.-maz27a/7

m.-mazlar12a/2

[=2]

maşraba (Ar.): Küçük kap, su kabı.

m. 7a/7

m.+sın7a/9

[=2]

meger (Far.): Meğer, ancak.

m. 6b/9

[=1]

mekir (Ar.): Hile.

m.+(mekr)i 18b/1

m.+(mekr)lerini 18b/1

m.+lüdür 11b/7

[=3]

mekr (Ar.): Hile.

m.+i 18b/1

[=1]

mekr eyle- (Ar.+T.): Hile öğretmek, hile yapmak.

m.-diler 18a/11, 25a/9

m.-dük 7b/3

m.-rleriken 9b/6
[=4]
melāmet eyle- (Ar.+T.):
Ayıplamak, kınamak.
m.-dünüz 4a/3
m.-meñ 16b/5
m.-n 16b/5
[=3]
menfa'at (Ar.): Çıkar.
m.+lar 22b/5
[=1]
menfa'at dut- (Ar.+T.):
Menfaati olmak.
m.-ası 13a/4
[=1]
menfa'atlen- (Ar.+T.):
Menfaatlenmek.
m. -esi 12a/7
m. 12a/7
[=1]
menī (Ar.): Meni, er suyu, döl
suyu.
m. 22b/4
[=1]
meşel (Ar.): Misal, örnek.
m. 27a/11, 27a/9, 30a/6
m.+i16a/6, 16b/10, 17a/1
m.+ler27a/8
m.+leri12a/10, 17a/1, 18a/11,
23b/7
[=11]

meşgūl eyle- (Ar.+T.): Meşgul
etmek, oyalamak.
m.-ye 18b/10
[=1]
meyl eyle- (Ar.+T.):
Meyletmek, yönelmek.
m.-rler 29b/4
m.-ye 17b/9
m.-yem 4a/6
[=3]
Mışır (Ar.): Afrika'nın
kuzeydoğusunda, Asya'nın
güneybatısında, Sina yarımadasını da
içine alan bir ülke.
M.+dan3a/4
[=1]
Mısır (Ar.): Afrika'nın
kuzeydoğusunda, Asya'nın
güneybatısında, Sina yarımadasını da
içine alan bir ülke.
M.+a9a/8
[=1]
mihrubān (Far.): Merhametli,
şefkatli.
m.+dur 22b/8, 25b/1
[=2]
milk olın-: Sahip olunan.
m.-mışdur27a/9
[=1]
millet (Ar.): İnanç, din.
m.+in 4b/3

m.+ine 4b/4
[=2]
minnet eyle- (Ar.+T.): Başa kakmak,karşılıksız verme.
m.-di 8b/7
[=1]
mīrās (Ar.): Birine ölen yakınından kalmış olan mal.
m. 19b/8
[=1]
Muhammed (Ar.): En büyük ve son peygamber; Hz. Muhammed.
m. 19a/3
[=1]
murdār (Far.): Pis, kirli.
m.+ı30a/11
[=1]
Mūsā (Ar.): İslamiyet, Yahudilik ve Hristiyanlığa göre büyük bir peygamber olan ve İsrailoğullarını Firavundan kurtaran peygamber.
M. 15a/5, 15a/9
M.+y15a/3
[=3]
musahhar eyle- (Ar.+T.): Emrine vermek.
m.-di 10b/3, 17a/11, 17b/1, 17b/1, 17b/2, 23a/3, 23a/6
[=7]
musahhar ol- (Ar.+T.): Boyun eğmiş.
m.-mıslarken 27b/7

[=1]
muştıla- (Far.+T.): Müjdelemek.
m.-duk 20b/10
m.-mak 28b/3, 29b/3
m.-rmısız 20b/9
m.-rsız 20b/10
m.-ruz 20b/9
[=6]
muştılan- (Far.+T.): Müjdelenmek.
m.-dı26a/1, 26a/3
[=2]
muştılayıcı (Far.): Müjdecî.
m. 9a/3
[=1]
mühlet vir- (Ar.+T.): Mühlet vermek, zaman vermek.
m. 18a/8, 20a/8
m.-düm 13b/5
[=3]
mühlet virinil- (Ar.+T.): Mühlet verilmek, geri bırakılmak.
m.-meyeler 28a/7
m.-mişler19a/5
m.-mişlerdensin20a/9
[=3]
mühr (Far.): Mühür, kaşe.
m. 29b/11
[=1]

mü'min (Ar.): Allah'a inanıp iman eden kimse, Müslüman.

m. 29a/7

m.+ler 15b/9

m.+lere 21b/4, 22a/3

m.+leri18a/3

[=5]

müselles (Ar.): Bir çeşit özel şarap.

m. 26b/6

[=1]

müsülmân (Ar.+Far.): Allah'a inanan, Müslüman.

m. 30b/11, 30b/8

m.+iken 9b/4

m.+lar 18b/10

m.+lara 28b/3, 29b/3

[=6]

müsülmân ol- (Ar.+Far.+T.): İslam dinine inanan kimse.

m.-asız 28a/3

[=1]

mütekebbir (Ar.): Büyüklük taslayan, kibirli.

m. 16a/3

[=1]

müzd (Far.): Karşılık, mükâfat.

m.+in 8b/8

m.+ini6a/6

m.+lerin29a/7

m.+lerini29a/6

[=4]

namâz (Far.): Müslümanların günde beş vakit yapmaları farz olan ibadet, namaz.

n.+ı 12b/6, 17a/8, 17b/8, 18a/2

[=4]

nâsipâs (Far.): Nankör.

n.+dur 17b/4

[=1]

nâsipâşlık (Far.+T.): Nankörlük.

n.+(ğ)a 17a/5

[=1]

nâsipâşlık eyle- (Far.+T.): Nankörlük yapmak.

n.-di 30a/7

n.-yeler 25b/9

n.-yesiz15a/8

[=3]

ne: Soru zamiri, ne.

n. 12a/2, 12b/11, 17a/10, 17a/6, 17b/11, 20b/10, 23b/7, 24a/6, 24a/8, 28a/5, 28a/7, 6b/6, 7a/8

n.+dür21a/1, 5b/6, 5b/7, 7a/11

n.+sene 3b/11

[=18]

neçe: Ne kadar, nice, kaç.

n. 9b/8

[=1]

nefs (Ar.): Kendi, nefis.

n. 13b/6, 14b/2, 30a/4, 30a/5,

6a/1

n.+e 18b/6

n.+ler 22b/8

n.+leri14a/5

n.+lerünüz 2b/10, 8a/6

n.+ümi 5b/11

[=11]

nese: Şey.

n. 20b/10, 23b/7, 24a/6, 27b/4,

7a/8

[=5]

nesene: Şey, nesne.

n. 11a/9, 12a/7, 13a/4, 16a/7,
16b/1, 17b/11, 19b/5, 22b/5, 23b/3,
24b/4, 24b/5, 25b/1, 26b/9, 27a/1,
27a/7, 27a/9, 27b/1, 27b/11, 4b/5, 7a/1,
7a/3

n.+den 17b/3, 19b/4

n.+dür 22b/11, 24a/7

n.+ye25a/3

n.+yi10a/10, 12a/5, 27b/5, 28b/2

n.+yile 11b/8

[=31]

nesil (Ar.): Nesil, kuşak.

n.+lerinden 12b/9

[=1]

nesl (Ar.): Nesil, kuşak.

n. 14a/7

n.+ümden 17b/7, 18a/2

[=3]

nevmîd (Far.): Ümitsiz.

n. 20b/11

[=1]

nevmîd ol- (Far.+T.): Ümitsiz
olmak, ümit kesmek.

n.-a 20b/11

n.-d110a/6

n.-dılar16a/3, 7b/10

n.-man 8b/1

n.-maz 8b/1

[=6]

nice: Nasıl, ne kadar, ne zamana
kadar.

n. 10b/10, 27a/2

n.+nüzi27a/2

n.+si 2b/1

n.+sin14a/9

n.+sine14a/3

n.+sini 10b/10

[=7]

niçe: nasıl, ne kadar, ne zamana
kadar.

n. 18b/9

[=1]

ni'met (Ar.): İyilik, ihsân, lütuf.

n.+den 25b/7

n.+in2a/6

n.+ine27a/6, 30a/10

n.+inemi27a/3

n.+ini15a/5, 17a/5, 17b/3, 23b/1,
28a/2, 28a/4

n.+ler 30b/9

n.+lerine30a/7

n.+l30a/6
[=14]
ni'met vir- (Ar.+T.): İyilik etmek, ihsân etmek, nimet vermek.
n.-ür 15b/7
[=1]
nişân (Far.): Belirti, iz, nişan.
n. 11a/7, 13a/4, 14a/8, 9b/8
n.+dur 21b/4, 23a/3, 23a/6, 26b/10, 26b/3, 26b/6
n.+lar23a/10, 2a/8
n.+lardur 10b/8, 11a/1, 15a/4, 21b/3, 23a/4, 27b/8
n.+ları4a/8
n.+larumuz15a/3
n.+larumuzu 21b/6
[=21]
nişe: Neden, niçin.
n. 11a/7, 13a/4, 19a/4
[=3]
nite: Nasıl.
n. 16b/9, 18a/11
[=2]
nitekim: Nitekim, nasıl ki, gibi.
n. 22a/3, 2a/6, 6b/4
[=3]
nite ol-: Ne olacak, nasıl olacak.
n.-d10a/4, 13b/5, 24b/9
[=3]
n'oldı: Ne oldu.
n. 20a/5, 2b/2

[=2]
Nüh (Ar.): Nuh peygamber.
N. 15a/11
[=1]
obur: Geçirmek, batırmak.
o.+a25a/9
[=1]
od: Ateş, cehennem ateşi.
o. 11a/4, 18b/6, 19b/2, 26a/9
o.+da12a/7
o.+dan20a/1
o.+dın17a/8
o.+dur14a/1
o.+ları 11b/6
[=9]
oğlan: Oğlan, erkek çocuk.
o. 20b/9, 3a/4
o.+cuk(ğ)um 2a/3
o.+dur3a/1
o.+lar27a/5
o.+ları27a/5
o.+larum 17b/5, 6b/10, 8a/11
o.+larunuzu15a/6
[=10]
oğul: Oğul, erkek çocuk.
o. 27a/5
o.+(oğl)un 8a/3
o.+canlar11a/9
[=3]

okı-: Okumak, çağırarak, ibadet etmek, kıraat etmek, tapmak.

o. 31a/3

o.-dum 16b/4

o.-mağı 11b/8

o.-r 15b/4

o.-rın10a/1, 14a/4

o.-rlar 11b/8, 23b/2, 4a/6

o.-rsız 15b/3

o.-yasın 13a/9, 29a/8

[=12]

oku-: Tapmak.

o.-rız28a/8

[=1]

ol: O gösterme zamiri, sıfatı, teklik üçüncü kişi zamiri.

o. 10a/6, 10b/5, 11a/11, 11a/2, 11b/4, 11b/7, 11b/9, 12a/5, 12b/3, 13a/10, 13a/10, 13b/6, 14b/1, 15a/2, 15a/5, 15a/5, 15a/8, 16a/5, 16b/3, 17b/4, 17b/6, 18a/4, 18a/7, 18b/3, 18b/4, 18b/7, 19b/10, 19b/10, 20a/1, 20a/8, 20b/8, 21a/3, 21a/3, 21b/11, 21b/3, 21b/5, 21b/9, 22a/9, 22b/11, 22b/3, 22b/4, 22b/4, 22b/6, 22b/7, 23a/6, 23b/11, 23b/6, 25a/10, 25a/3, 25b/5, 26a/10, 26a/2, 26a/5, 27a/10, 27a/11, 27b/1, 27b/2, 27b/2, 27b/4, 28a/11, 28a/4, 28a/6, 28a/9, 28b/5, 28b/6, 28b/9, 29a/4, 29a/7, 29a/9, 2a/1, 2a/8, 2b/5, 2b/7, 30a/4, 30b/10, 31a/4, 31a/4, 31a/4, 31a/6, 3a/11, 3a/6, 3a/8, 3b/10, 3b/3, 3b/5, 3b/6, 3b/6, 3b/6, 4a/1, 4a/8, 5a/2, 5a/2, 5b/10, 5b/5, 5b/7, 6a/2, 6a/8, 6b, 6b/1, 6b/2, 6b/5, 6b/5, 6b/9, 7a/2, 7a/2, 7a/5, 7a/6, 7a/8, 7b/1, 7b/10, 8a/2,

8a/7, 8a/9, 8b/10, 8b/2, 8b/6, 9a/1, 9a/11, 9a/3, 9a/6, 9a/7, 9b/2, 9b/6, 9b/8

o.+dur 10b/2, 10b/5, 11b/4, 14a/3, 14b/7, 17a/10, 20b/7, 22b/11, 23a/6, 24b/8, 24b/8, 4a/8, 9a/7, 9b/2

o.+dur+kim 26b/11

[=139]

ol+kim: Soru zamiri

o. 10a/2, 10b/1, 11a/11, 11a/11, 11a/11, 11b/10, 12a/11, 12a/9, 12b/2, 12b/9, 13b/11, 13b/6, 14b/4, 14b/8, 14b/8, 15a/9, 18a/1, 19a/3, 19b/2, 19b/5, 20b/1, 20b/4, 21b/8, 23a/11, 23b/9, 24a/9, 24b/3, 25b/3, 25b/3, 25b/6, 25b/7, 26a/1, 26a/4, 27b/2, 28a/10, 29a/4, 29a/5, 29a/5, 29b/8, 29b/9, 3a/3, 3a/8, 5a/1, 5a/8, 6a/1, 6b, 6b, 6b/1, 8a/5, 8a/5, 8a/6

[=51]

ol-: Olmak, gerçekleşmek, var olmak.

o.-a 17b/10, 20a/4, 25a/3, 28b/9, 3a/4, 3b/4, 3b/5, 4a/5

o.-adı 12a/11, 13a/11

o.-alar 18b/10

o.-am 4a/6

o.-asın 19a/4, 25a/7, 8a/10, 8a/9

o.-asız 29a/4, 2a/10, 2b/1, 30a/10, 5a/6, 7b/1

o.-dı 12b/9, 15b/6, 19b/2, 26a/2, 27a/3, 30a/6, 30b/8

o.-dılar19a/7, 21a/5, 21b/6, 21b/7, 21b/8, 22a/5, 24b/2, 24b/3, 25a/2, 25a/5, 28a/10, 28a/11, 29a/6,

29a/8, 30a/8, 30b/6, 31a/2, 3a/3, 6a/6,
7a/6

o.-dımı25a/9

o.-dugıdı9a/6

o.-dugısa 2b/9

o.-duk16a/11, 28a/8, 8a/5

o.-dukmlı1a/2

o.-dun 3b/8

o.-dunuz 24a/11, 25b/11,
28b/10, 29a/1

o.-dunuzıdı24a/4

o.-dunuzıdı24a/1

o.-dur 16a/8, 8a/7

o.-durkim4a/3

o.-ıcılar 10b/8

o.-ma 20b/11, 31a/7

o.-madı10a/9, 14a/7, 15b/8,
15b/9, 16b/4, 20b/1, 29a/9, 30b/11,
30b/9, 4b/4, 7a/3, 7b/4

o.-madılar19a/5

o.-maduk24a/4, 7a/11, 8a/4

o.-madum20a/6

o.-madun 9b/6

o.-madunuz 19b/5, 22b/7

o.-madunuzmıdı18a/9

o.-makiken30a/6

o.-mañ 28b/7

o.-mayasın 20a/5

o.-maz 17b/11

o.-mışlarıken23a/4

o.-ur 25a/1

o.-urısa 18b/1

o.-urlarmı27a/10

o.-urmı 27b/2

o.-ursanız21a/11

o.-ursın8a/9

[=101]

olakim: Olur ki, mümkündür ki.

o. 5a/11, 5a/11, 6b/1

[=3]

olıcı: Olucu, olan.

o.+iken 25b/7

o.+lardan 20b/11

o.+larken 20b/4, 9a/8

o.+laruz 19b/8

[=5]

on: Dokuzdan sonra gelen sayı,

on.

o. 2a/2

[=1]

ona-: Razı olmak, tasvib etmek.

o.-madı20a/4

[=1]

ortak: Eş, ortak.

o. 10a/3, 14a/4

o.+lar12a/4, 13b/7

o.+larını28a/7

o.+larum24a/1

o.+larumuzdur28a/8

[=7]

ortak eyle-: Ortak koşmak,
ortak etmek.

o.-diler 24b/4, 28a/7

o.-dünüz 16b/6

o.-rler 22b/1, 22b/4, 25b/9,
29a11

o.-yevüz 4b/5

[=8]

ortak eyleyici: Allah'a şirk
koşan, müşrik.

o.+lerden22a/6, 30b/9, 31a/1

o.+lerken 9b/10

[=4]

otla-: Bol bol yemek.

o.-yuz 2b/3

[=1]

otlak: Otlak, çimen.

o.+(otlağ) 22b/7

[=1]

otur-: Oturmak, ikamet etmek.

o.-ursız23a/1

[=1]

oturıcı: Oturan kimse.

o.+lariken 20b/5

[=1]

oyna-: Oynamak, eğlenmek.

o.-yuz 2b/3

[=1]

oy vir-: Oy vermek.

o.-di 4a/7

o.-diler 12a/10

o.-mediler12a/11

[=3]

ög-: Senâ etmek, övmek.

ö.-megiile22a/8

ö.-mek18a/1, 27a/10

ö.-mekile 11b/5

[=4]

öğred-: Öğretmek.

ö.-evüz3a/5

ö.-ür 29b/4

[=2]

öğret-: Öğretmek.

ö.-dük 7a/4

ö.-dün 9b/3

ö.-ti 4b/2

[=3]

öğüd: Öğüt, nasihat.

ö.+ile31a/3

[=1]

öğül-: Övülmek.

ö.-miş15a/10

[=1]

öğünc: Öğ, intikam.

ö. 18b/3

[=1]

öğüt: Öğüt, nasihat

ö. 19a/3, 9b/8

[=2]

öğütle-: Öğütlemek, nasihat
etmek.

ö.-r 28b/4

[=1]

öğütlen-: Öğüt verilmek, nasihat verilmek.

ö.-esiz 28b/5

ö.-mezmisiz 23a/11

ö.-ür 12b/3

[=3]

öküñc: İntikam, öç.

ö. 21b/5

[=1]

öl-: Ölmek, hayatı sona ermek.

ö.-düginden 26b/2

ö.-dürür 26b/11

ö.+üler 13b/1

ö.+ülerdür 23b/3

ö.-üm 16a/4

[=5]

ölç-: Ölçmek, tartmak.

ö.-mek 6a/10, 6b/3

ö.-mek(g)i 8b/4

ö.-üb 6b/3

[=4]

ölçek: Ölçek, ölçü.

ö.+(g)i 6a/9, 6b/8

ö.+dür 6b/8

[=3]

öldür-: Öldürmek.

ö.-evüz 14a/10

ö.-men 2a/11

ö.-ür 24a/10

ö.-ürler 24a/3

ö.-ürüz 19b/8

[=5]

ölici: Ölecek olan kimse.

ö. 16a/5

[=1]

öñdin: Önce.

ö. 7b/2

[=1]

öñürdüş-: Birbiriyle yarışmak.

ö.-diler 3b/1

[=1]

öñürt-: Önden gitmek, önde olmak.

ö.-meye 19a/2

ö.-meyeler 26a/7

[=2]

öp-: Öpmek.

ö.-e 16a/4

[=1]

ögret-: Öğretmek.

ö.-(d)e 2a/5

[=1]

ört-: Örtmek, kaplamak.

ö.-e 18b/5

ö.-er 10b/7

[=2]

örtici: Saran, kaplayan.

ö. 9b/11

[=1]

örtü: Perde, saran, örten şey.

ö.+si 23b/10

[=1]

ötürü: Dolayı, nedeniyle.

ö. 12b/10, 13b/3, 13b/6, 20a/10,
22a/8, 24a/11, 28a/11, 28b/9, 29a/2,
30a/8

ö.+dür 29b/10, 4b/2

[=12]

pādişāh (Far.): Hükümdar.

p. 5a/4, 5b/5, 6a/2, 7a/9, 7b/4

[=5]

pādişāhlik (Far.+T.):

Hükümdarlık, saltanat.

p.+dan 9b/3

[=1]

pāre (Far.): Parça, tane.

p. 19b/2, 3a/2

p.+lerdür 10b/8

[=3]

payandan: Kefil.

p. 28b/7

p.+van 7a/10

[=2]

perekende (Far.): Teker teker,
ayrı ayrı dağınık.

p.+lerdür 6b/11

p.+lermi 4b/7

[=2]

perī (Far.): Doğüstü
özelliklere sahip varlık, cin.

p.+ler 19b/11

[=1]

pes (Far.): Fakat, artık onun
için, o vakit.

p. 10a/4, 10a/6, 10a/7, 11b/6,
12a/1, 12a/4, 12a/6, 12a/6, 12a/8,
12b/11, 12b/2, 13b/1, 13b/5, 13b/5,
13b/6, 14b/2, 15a/1, 15b/1, 15b/6,
15b/9, 16a/1, 16a/10, 16a/11, 16b/4,
16b/5, 16b/5, 17a/11, 17b/6, 17b/9,
18a/7, 18b/2, 19a/10, 19b/7, 19b/7,
20a/2, 20a/3, 20a/3, 20a/7, 20b/10,
20b/11, 20b/8, 21a/1, 21a/3, 21a/6,
21a/9, 21b/1, 21b/2, 21b/5, 21b/6,
21b/8, 21b/8, 22a/4, 22a/5, 22a/7, 22a/8,
22b/1, 22b/3, 22b/4, 23a/11, 23b/10,
23b/10, 23b/5, 24a/4, 24a/5, 24a/5,
24b/10, 24b/2, 24b/8, 24b/9, 24b/9,
25a/11, 25a/3, 25a/7, 25a/9, 25b/10,
25b/6, 26a/10, 26a/10, 26a/7, 26b/2,
26b/8, 27a/10, 27a/2, 27a/3, 27a/3,
27a/8, 28a/3, 28a/8, 29a/2, 29a/8, 29b/9,
2b/10, 2b/11, 2b/5, 2b/9, 30a/7, 30a/7,
30a/9, 30a/9, 30a/9, 30b/1, 3a/1, 3b/10,
3b/6, 4a/1, 4a/4, 4a/7, 4a/7, 5a/1, 5a/3,
5a/3, 5a/9, 5b/1, 5b/5, 5b/6, 6a/2, 6a/7,
6a/7, 6a/9, 6b/2, 6b/3, 6b/4, 6b/9, 7a/11,
7a/6, 7a/6, 7b/10, 7b/2, 7b/6, 7b/8, 8a/1,
8b/11, 8b/2, 8b/4, 9a/3, 9a/4, 9a/7,
9b/10

[=138]

pīše (Far.): Meslek, sanat.

p. 21b/4

[=1]

rağbet (Ar.): Arzu, istek, ilgi.

r. 3a/3

[=1]

raḥmet (Ar.): Bağışlama,
merhamet etme.

r. 10a/10, 26b/1, 28b/3

r.+inden 20b/11, 8b/1, 8b/2

r.+ümüzi6a/5

[=7]

raḥmet kıl- (Ar.+T.):
Bağışlamak, merhamet etmek.

r.-a 6a/1

[=1]

raḥmet kılıcı (Ar.+T.):
Bağışlayan, merhamet eden.

r. 17b/7, 20b/7, 22b/8, 23b/1,
25b/1, 30a/4, 30b/1, 30b/8, 6a/2, 9a/7

r.+ların 6b/5, 8b/10

r.+ragdur 6b/5

r.+ragıdur 8b/10

r.+ya13a/10

[=15]

renk (Far.): Işığın gözde
meydana getirdiği durum.

r.+leri23a/5, 26b/9

[=2]

rūzı (Far.): Nimet, rızık, nasip.

r. 17a/11, 26b/6, 27a/10, 27a/2

r.+lerin27a/2

r.+si30a/6

r.+yi13a/2

[=7]

rūzı vir- (Far.+T.):

Nasıplendirmek.

r. 17b/9

r.-di 27a/5, 30a/9

r.-dük 12b/7, 17a/9, 25b/11,
27a/9

r.-iciler 19b/5

r.-mege27a/7

[=9]

rūzı virinür-(Far.+T.):
Rızıklandırılmak, nasıplendirilmek.

r.-siz 4b/1

[=1]

rüsvāy eyle (Far.+T.):
Ayıplamak, rezil etmek.

r.-men 21a/9

[=1]

sā'at (Ar.): Zaman dilimi, vakit,
saat.

s. 26a/7

[=1]

şabır (Ar.): Sabır, dayanç, azim.

s.+uñ31a/6

[=1]

şābit (Ar.): Durağan olmayan,
kanıtlanmış olan, gerçek, sağlam.

ss. 17a/3, 17a/3

[=2]

şābit eyle- (Ar.+T.): Sağlam
yapmak, kanıtlamak, gerçek olmak.

ş.-r 14a/9

ş.-ye 29b/2

[=2]

şābit ol- (Ar.+T.): Yüksek mertebeye ulaşmış, sağlam olmak, gerçek olmak.

ş.-dı 5b/9

[=1]

şabr eyle- (Ar.+T.): Katlanmak, tahammül etmek.

ş.-diler 29a/5

ş.-dügise 16b/2

ş.-dünüz 12b/10

[=3]

şadağa vir- (Ar.+T.): Bağışta bulunmak.

ş. 8b/4

ş.-icilere 8b/5

[=2]

şāfi (Ar.): Duru, temiz olan, arınmış.

ş. 6b/5

[=1]

şağ: Sol karşıtı, sol taraf, sol.

ş. 27a/3

ş.+dan 25b/2

[=2]

şağinc: Emel, ümit.

ş. 19a/1

[=1]

şakın-: Sakınmak, kaçınmak.

ş.-dılar10a/5, 14a/1, 24a/6

ş.-uñ24b/7

ş.-urlar 31a/8, 6a/6

[=6]

şakınıcı: Sakınan, korunan kimse.

ş.+lar 20b/3, 24a/8

ş.+lara 13b/11, 24a/9

[=4]

sākin ol- (Ar.+T.): Sakin olmak, dinmek, huzur içinde olmak.

s.-dunuz 18a/10

[=1]

şakla-: Saklamak, muhafaza etmek, korumak.

ş.-duğ 19b/1

ş.-makdın 6b/5

ş.-r 28a/1, 28a/2

ş.-rlar 11b/2

ş.-rsız 5b/3

ş.-yavuz 6b/7

[=7]

şaklayıcı: Koruyan, gözetleyen.

ş. 13b/10, 14a/6

ş.+dur 6b/10

ş.+lar 19b/8, 8a/4

ş.+laruz19a/6, 6b/3

ş.+van6a/4

[=8]

şālih (Ar.): İyi amel ve faydalı işlerde bulunan kimse.

ş.+lerdendür 30b/10

ş.+lere 9b/5

[=2]

salķum: Salkım.

s.+ında 5b/1

s.+lar5a/10, 5a/5

[=3]

ŗan-: Sanmak, zannetmek.

ŗ.-alar2a/4

ŗ.-dı 23b/9

ŗ.-duğın 5b/7

ŗ.-ır 14b/1

ŗ.-ma18a/4, 18b/2

ŗ.-mağın4a/7

ŗ.-mağına 5b/11

ŗ.-mağını4a/6

ŗ.-mağunuz 3b/7

ŗ.-mağunuzdandır 3b/7

ŗ.-maķ 14b/2, 2a/4

ŗ.-mağın 3b/10

ŗ.-maķlıķları 13b/8

ŗ.-urlar 31a/7

[=16]

saņa: İkinci teklik şahıs
zamirinin yönelme hâli.

s. 10b/1, 12b/3, 13a/9, 14a/2,
14a/5, 14a/9, 14b/6, 1b/2, 20a/5, 20b/1,
20b/1, 20b/10, 20b/9, 21a/4, 21a/5,
21b/11, 22a/6, 22a/9, 2a/1, 2a/4, 2a/5,
2b/2, 30b/11, 30b/5, 9b/6

[=25]

ŗarāy (Far.): Hükümdarların
veya devlet büyüklerinin oturduğu yapı,
saray.

ŗ. 12b/11, 12b/8, 13a/2, 14b/3

ŗ.+ı10a/5, 24a/7, 24a/8

ŗ.+ına17a/6

ŗ.+larına 13b/3

[=9]

ŗarp: Zor, çetin.

ŗ. 16a/10

[=1]

ŗaru: Sarı.

ŗ.+su16a/4

[=1]

ŗat-: Satmak.

ŗ.-tılar3a/2

[=1]

ŗatı: Alışveriş.

ŗ. 17a/9

[=1]

ŗatun al-: Satın almak.

ŗ.-dı3a/3

ŗ.-mañ29a/3

[=2]

ŗay-: Saymak, hesaplamak.

ŗ.-asız 17b/3, 23a/11

ŗ.-amazsız 17b/3

ŗ.-mayasız 23b/1

[=4]

ŗayıl-: Hesap edilmek, sayılmak.

ŗ.-mış3a/3

[=1]

secde eyle- (Ar.+T.): Secde etmek.

s.-r 11b/10, 25b/3

s.-yem 20a/6

[=3]

secde eyleyici (Ar.+T.): Secde eden kimse.

s.+ler20a/3, 20a/5

s.+lerden20a/4, 22a/9

s.+lerken 25b/2, 9a/9

[=6]

secde kıl- (Ar.+T.): Secde etmek.

s.-d120a/3

[=1]

secde kılıcı (Ar.+T.): Secde eden kimse.

s.+lar2a/3

[=1]

seç-: Açıklamak.

s.-er 10b/4

s.-mek10a/10

[=2]

selām (Ar.): Selam.

s. 14b/5

s.+dur 16b/9

[=2]

selāmathık (Ar.+T.): Emin olma, selamet.

s.+(ğ)ıla 20b/4

[=1]

selām ol- (Ar.+T.): Selam vermek.

s.-sun 12b/10, 20b/8, 24a/10

[=3]

semiz: Yağı ve eti çok olan, besili.

s.+ler5a/4, 5a/9

[=2]

Semud (Ar.): Salih peygambere gönderilen kavim.

s.+un15a/11

[=1]

sen: İkinci teklik şahıs zamiri.

s. 11a/8, 17b/10, 17b/7, 19a/3, 20a/7, 20a/9, 22a/8, 29b/1, 2b/9, 3b/8, 6a/3, 8b/6, 9a/3

s.+den10a/3, 11a/4, 13b/5, 14a/7, 19a/6, 25a/6, 26a/10, 28a/8

s.+din25a/8

s.+i13a/8, 14a/10, 21a/10, 28b/1, 2a/5, 4a/11, 7b/9, 8b/9

s.+sin 9b/4

s.+ün14a/6

[=32]

server (Far.): İleri gelen, reis.

s.+ler5a/6

[=1]

sev-: Sevmek.

s.-diler 29b/10

s.-e 18b/9

s.-erler 14b/9

s.-mekdin 3b/10

s.-mez 23b/6	ş.-acak 16b/2
[=5]	ş.-ası 28a/1
sevgülük: Daha sevimli.	ş.-dı4a/4
s.+dür2a/9, 4a/5	ş.-mağdur3a/9, 7b/9
[=2]	[=6]
sevin-: Sevinmek.	şığır: İnek.
s.-diler 13a/3	ş.+lar5a/4
s.-megüm3a/1	ş.+larda5a/9
s.-ürler14a/2, 21a/9	[=2]
[=4]	şık-: Sıkma, suyunu çıkarmak.
seyl: Şiddetli gelen şey, sil	ş.-alar 5b/4
s. 12a/6	ş.-arıdum4a/10
[=1]	[=2]
şı-: Ezmek, çiğnemek, yemini bozmak.	sına-: İmtihan etmek, denemek.
şs.-mañ 28b/6	s.-r 28b/9
şs.-mazlar 12b/4	[=1]
[=2]	sır (Ar.): Gizli kalan şey, sır.
şifat (Ar.): Sıfat, vasıf.	s.+lar 12b/11
ş. 26a/5, 2b/11	[=1]
ş.+ı 13b/10	sirke: Ekşimiş üzüm.
ş.+ıdur26a/4	s. 26b/6
[=4]	[=1]
şifat eyle- (Ar.+T.): Söylemek, sıfat atfetme.	siz: İkinci çokluk şahıs zamiri.
ş.-r 26a/8, 30b/2	s. 10b/5, 15a/9, 15b/5, 16a/11,
ş.-rsiz 7b/7	1b/2, 21a/4, 23a/10, 23a/8, 27a/8, 27b/5,
[=3]	27b/6, 28a/9, 28b/5, 2b/4, 4b/1, 4b/8,
şığın-: Sığınmak.	7a/8, 7b/7, 8b/6
ş. 29a/8	s.+cileyin 15b/7
	s.+dedür 25b/7
	s.+den11a/11, 15a/11, 19b/9,
	20b/8, 21a/7, 25b/9, 25b/9, 26b/11

s.+e 11b/4, 15a/10, 15a/6, 15a/8,
15b/8, 16a/11, 16b/1, 16b/3, 16b/3,
16b/4, 17b/3, 18a/10, 22b/10, 25b/8,
27a/5, 28a/2, 28b/10, 29a/4, 2a/10,
30a/9, 5a/8, 6b/11, 6b/4, 9a/4

s.+i15a/5, 15b/11, 15b/4, 15b/4,
15b/4, 16a/1, 16a/9, 16b/4, 16b/5,
19b/7, 23a/9, 26b/11, 26b/11, 26b/4,
27b/5, 28a/1, 28a/2, 28b/10, 28b/4,
28b/9, 8b/10, 9a/11

s.+ün17a/11, 18a/9, 22b/6, 3b/7,
6a/10, 6b/8

s.+ün+çün8a/6

s.+ünçün17a/11, 17b/1, 17b/2,
19b/4, 22b/11, 22b/5, 23a/1, 23a/3,
23a/5, 27a/4, 27a/4, 27b/11, 27b/11,
27b/6, 27b/8, 27b/9, 28a/1, 2b/10

s.+ündür 26b/3, 29a/3

s.+üniçün 17b/2, 18a/11, 9a/6

[=106]

şol: Sağın karşıtı, sol yan, sol.

ş.+lardan 25b/2

[=1]

şoñ: Son, akibet.

ş. 12b/11, 12b/8, 21a/6

ş.+ı10a/5, 14a/1, 14b/3, 21a/8,
24b/9

ş.+ıdur14a/1

[=9]

şoñra: Önce kelimesinin zıttı,
ileri olanı belirtmek için kullanılan edat.

şs. 12b/11, 14a/5, 16a/2, 19a/1,
22a/7, 25a/4, 25b/10, 26b/3, 27a/1,
28b/6, 28b/8, 29a/2, 29b/8, 2a/11,

30a/3, 30a/4, 30b/7, 30b/8, 4a/8, 5a/8,
5b/2, 5b/4, 9a/11

şs.+dı 15a/11

[=24]

şor-: Sormak, sorguya çekmek.

ş. 25a/7, 5b/6, 8a/4

ş.-avuz22a/5

[=4]

şorıcı: Soran.

ş.+lar2a/8

[=1]

şorınıl-: Kendisinden sorulmak.

ş.-asız 25b/11, 28b/11

[=2]

söyle-: Söylemek, anlatmak.

s.-di 3b/4, 3b/5, 6a/2

[=3]

söylen-: Söylenmek,
konuşturulmak.

s.-ecek 3b/11

[=1]

söylenil-: Söylenilmek,
konuşturulmak.

s.-di 13a/11

[=1]

söyleyici: Söyleyen.

s.+ler 7b/11

[=1]

söz: Söz, konuşma.

s. 10a/9, 17a/1

s.+den 13b/8

s.+i11a/11, 11a/2, 28a/9	[=1
s.+ile17a/3	süci: İçki, şarap.
s.+ler3a/5, 9b/3	ş. 4a/10, 4b/11, 26b/6
s.+leri2a/5	[=3]
s.+ümdür25a/3	süd: Süt.
[=11]	s. 26b/4
şu: Oksijen ve hidrojen	[=1]
karışımından oluşan renksiz ve tatsız	sürici: Yanından uzaklaştıran,
sıvı, su.	yanından kovan.
ş. 19b/7, 22b/11	s. 11b/5
ş.+dan16a/4	[=1]
ş.+dın 11b/9	süril-: Lanete uğramış,
ş.+ya3a/1	kovulmuş.
ş.+y112a/5, 17a/11, 23a/8, 26b/2	s.-miş 19b/2, 8b/4
s.+yıla 10b/10	s.-mişsin20a/7
ş.+yından 22b/4	[=3]
[=11]	sürük-: Kovulmak, sürülmek.
şüretlen- (Ar.+T.): Şekil	s.-miş29a/9
verilmek.	[=1]
ş.-miş 19b/11, 20a/2, 20a/6	şār (Ar.): Şehir.
[=3]	ş. 21a/8
şuvar-: Hayvana su vermek.	[=1]
ş.-a 4b/11	şehr (Far.): Kent, şehir.
ş.-duk 19b/7	ş. 3b/9
ş.-uruz 26b/4	[=1]
[=3]	şenbe (Far.): Cumartesi.
şuvarınıl-: İçirilmek, sulanmak.	ş. 31a/1
ş.-a 16a/3	[=1]
[=1]	şerī'at (Ar.): İslam hukuku,
şuvarınıl-: Sulanmak.	Allah'ın emir ve yasaklarının tamamı.
ş.-ur 10b/10	ş.+da 28b/4

[=1]

şeytân (Ar.): Şeytan.

ş. 16b/2, 2a/4, 5a/3, 9b/1

ş.+dan 24b/7, 29a/9

[=6]

şikâyet eyle- (Ar.+T.): Şikâyet etmek.

ş.-rin8a/10

[=1]

şol: Şu, o, bu.

ş. 10b/1, 14a/1, 16a/2, 16a/7, 16a/9, 18b/9, 1b/1, 21a/7, 29b/10, 4a/3, 4b/10, 4b/2, 4b/5, 5b/10, 6b/8, 9b/5

[=16]

şu: Şu.

ş.+ndan 30b/7, 5b/2, 5b/3

ş.+nlar11a/3, 11a/3, 11a/4, 12b/1, 12b/8, 13a/2, 14b/10, 21a/9, 28a/8, 29b/11, 30a/1

ş.+nlardur 29b/7

ş.+nlarun21a/8, 28b/2

ş.+nun 10b/7, 11a/1, 15a/4, 15a/7, 21b/3, 21b/4, 23a/2, 23a/4, 23a/5, 26b/10, 26b/3, 26b/6, 27b/7

[=30]

şükr eyle- (Ar.+T.): Şükr etmek, teşekkür etmek.

ş.-men 30a/10

ş.-mezler 4b/6

ş.-yeler 17b/10

ş.-yesiz15a/8, 23a/8, 27b/6

[=6]

şükr eyleyici (Ar.+T.):Şükr eden, teşekkür eden.

ş. 30b/9

[=1]

tâ (Far.): İçin, -a kadar, ta ki.

t. 5b/10, 10a/6, 11b/3, 11b/9, 13a/11, 13a/9, 13b/3, 14b/6, 15a/1, 15b/4, 17a/7, 17b/1, 17b/8, 18b/6, 18b/7, 18b/7, 18b/8, 22a/9, 22b/9, 23a/6, 23a/8, 23b/8, 25a/1, 25a/2, 25a/8, 25b/9, 26b/1, 27a/1, 29b/2, 30b/3, 3a/11, 6b/8, 7a/11, 8a/2, 8a/9

[=35]

ta‘âm (Ar.): Yemek, yiyecek.

t. 6b/7

[=1]

tab ol- (Ar.+T.): Bağlanmak, bağlı olmak.

t.-duḡ22a/6

[=1]

taḍ-: Tatmak.

t.-asız 29a/2

[=1]

taḍur-: Tattırmak.

tt.-dı 30a/7

[=1]

tağ: Dağ.

t.+lar 10b/6, 13a/11, 18b/2, 19b/3, 23a/9

t.+lardan 21b/7, 26b/7, 28a/1

[=8]

taht (Far.): Taht, kanep.

ţ. 9a/9
ţ.+lar 20b/5
[=2]
taḳdīr eyle- (Ar.+T.): Nasip etmek, takdir etmek.
ţ.-dük 21a/3
[=1]
taḳşīrlıḳ eyle- (Ar.+T.): İhmalkarlık etmek, kusurlu davranmak.
t.-dünüz 8a/1
[=1]
tal'lāhi (Ar.): Vallahi, Allah'a and olsun.
t. 25b/11, 26a/9, 7a/10, 8a/9, 8b/8, 9a/3
[=6]
ṭam: Ev.
ţ. 23b/10
[=1]
tamām (Ar.): Eksiksiz, bitmiş, tam.
t. 23b/8, 30a/5
[=2]
tamām eyle- (Ar.+T.): Eksiksiz yapmak, tamamlamak.
t. 8b/4
t.-di 2a/6
t.-r 28a/2
t.-rin6a/9
t.-ye 2a/6
[=5]

tamām olın- (Ar.+T.): Bitirilmek, tamamlanmak.
t.-dı 16b/3, 5a/1
[=2]
ṭamu: Cehennem.
ţ. 20b/2, 24a/5
ţ.+dur 12b/2, 16a/3
ţ.+ya17a/6
[=5]
ṭaḥḥ: Tuhaf, acayip.
ţ.+dur11a/2
[=1]
ṭaḥḥla-: Şaşkın olmak, hayret etmek.
t.-yasıñ11a/1
[=1]
taḥḥrı: Allah, ilah.
t. 10b/2, 11a/8, 11b/2, 11b/2, 11b/3, 12a/4, 12a/8, 12b/11, 12b/4, 12b/5, 13a/1, 13a/10, 13a/2, 13a/5, 13a/6, 13a/6, 13b/2, 13b/4, 13b/4, 13b/9, 14a/11, 14a/8, 14a/8, 14b/10, 14b/4, 14b/7, 15a/10, 15a/2, 15a/4, 15a/5, 15b/1, 15b/7, 15b/8, 16a/8, 16b/1, 16b/1, 16b/11, 16b/3, 17a/10, 17a/3, 17a/4, 17a/4, 17a/5, 17b/3, 18a/4, 18b/1, 18b/2, 18b/2, 18b/6, 18b/6, 22b/1, 22b/10, 22b/3, 23b/1, 23b/1, 23b/1, 23b/10, 23b/6, 24a/4, 24a/9, 24b/10, 24b/11, 24b/2, 24b/4, 24b/8, 25a/10, 25b/1, 25b/5, 25b/5, 26a/5, 26b/10, 26b/2, 27a/1, 27a/1, 27a/11, 27a/3, 27a/4, 27a/6, 27a/8, 27a/9, 27b/11, 27b/4, 27b/5, 27b/7, 27b/8, 28a/10, 28a/4, 28b/10, 28b/3, 28b/5,

28b/6, 28b/7, 28b/9, 29a/3, 29a/3,
29a/4, 29a/5, 29b/1, 29b/11, 29b/11,
29b/5, 29b/6, 29b/7, 2b/11, 30a/10,
30a/6, 30a/7, 30a/7, 30a/9, 30b/1,
30b/11, 30b/3, 30b/3, 31a/7, 3a/2, 3a/6,
4b/5, 4b/7, 4b/9, 5b/11, 6b/10, 6b/4,
7b/4, 7b/7, 8a/2, 8a/6, 8b/1, 8b/10, 8b/2,
8b/4, 8b/7, 8b/8, 8b/9, 9a/8, 9b/11

t.+çün16a/10

t.+da 11b/7, 25a/4

t.+dağı22a/7

t.+damıdur 15b/3

t.+dan12a/1, 13b/10, 14a/6,
21a/10, 23b/2, 25b/7, 27a/6, 29b/9,
30b/1, 6b/9, 7a/1, 7a/3, 8a/1, 9a/5

t.+dandur 25b/7

t.+dın10a/1, 28a/9

t.+dur 18b/7, 23b/4, 25b/5

t.+ıla31a/6

t.+içün 18b/4

t.+nun4a/2, 5b/8, 7a/1, 10a/2,
26a/1, 26a/8, 4b/9

t.+nundur12a/1, 13b/1, 14b/2,
18a/1, 26a/5, 27a/11, 27b/3

t.+ya 11b/10, 12a/10, 12a/4,
13b/6, 14a/3, 15b/10, 15b/8, 15b/9,
16a/10, 16b/9, 17a/6, 17b/11, 22a/6,
24b/11, 24b/7, 25b/2, 25b/3, 29a/9,
29b/8, 30b/8, 30b/9, 3a/9, 4a/4, 4b/3,
4b/5, 7b/9, 8a/11, 9b/10

t.+yıçün27a/8

t.+yıla22a/7

[=206]

tañru: Allah, ilah.

t.+nuz 23b/4

[=1]

tañuq: Herşeyden haberdar
olan, şahit.

t. 14b/4, 28a/5, 28b/1, 28b/1,
3b/4

[=5]

tañuqlıq vir-: Şahitlik etmek.

t.-di 3b/4

t.-medük8a/4

[=2]

tap-: Kulluk etmek.

t. 22a/9

t.-am 14a/3

t.-ar 15b/6

t.-arlar 27a/6

t.-arsız 30a/10

t.-avuz 17b/5

t.-mayaduk 24b/4

t.-mayasız 4b/9

t.-mazsız 4b/8

t.-un 24b/7

[=10]

tap: Yeterli, kâfi.

t. +dur 14b/4

[=1]

tarlıq: Sıkıntı, darlık.

t. 31a/7

[=1]

tar ol-: Daralmak, sıkıntılı
olmak.

.-ur 22a/8
[=1]
art-: Gzn dökmek, bakmak.
.-ma22a/1
[=1]
art- Tartmak, ekimek.
.-dlar 26b/1, 31a/1
.-urlar 11b/7, 25a/2
.-ursz24a/1
[=5]
a: Fiziksel ve kimyasal
zellikleri değişen, rengini ise içindeki
maden, oksit ve tuzdan alan sert madde,
kaya, ta.
. 21b/2
[=1]
ayn-: Kaymak.
.-a 29a/2
[=1]
tze (Far.): Bayatlamam olan,
taze.
t. 23a/7
[=1]
tefsr (Ar.): Yorumlama,
açıklama.
t.+idr9a/10
t.+in4a/11, 4b/2, 9b/3
t.+ini5a/7, 5a/8
[=6]
tefsr (Ar.): tefsireyle-:
Açıklamak.

t.-mekden2a/5, 3a/5
[=2]
temel: Yapı, temel.
t.+lerinden 23b/10
[=1]
terkin ur-: Kendinden gemek.
t. -d3b/9
[=1]
tesbh eyle- (Ar.+T.): Allah'
noksan sfatlardan uzak eylemek.
t. 22a/8
t.-r 11b/5
[=2]
tevbe eyle- (Ar.+T.): Piman
olmak, tevbe etmek.
t.-diler 30b/7
[=1]
tevekkl eyle- (Ar.+T.):
Tevekkl etmek.
t.-dm13a/10, 7a/1
t.-meyevz 15b/9
t.-rler25a/6, 29a/10
t.-sn 15b/10, 15b/9, 7a/2
[=8]
tevekkl eyleyici (Ar.+T.):
Tevekkl eden.
t.+ler 15b/10, 7a/2
[=2]
tz (Far.): Tez, yakın zamanda.
t. 14b/1, 18b/6, 9a/6
[=3]

 obrak: Toprak.
 .+da11a/2
[=1]
 o ru: Do ru, yanlış olmayan.
 . 10a/10, 13a/5, 15a/2, 15b/9,
20a/11, 23a/10, 27b/3, 28b/2, 30b/10,
3b/4
 .+dur 4b/10
[=11]
 o rulu : Do ruluk.
 .+ı 22b/10
[=1]
 o ru yol: Hidayet, do ru yol.
 . 16b/1, 22b/10, 24b/10, 28b/11,
29b/6, 5b/11
[=6]
 o ru yol dut-: Do ru yol
tutmak.
 .-arlar 23a/10
 .-ma ına 24b/10
[=2]
 o ru yol dutıcı: Do ru yolu
se en kimse.
 .+ları31a/5
[=1]
 o ru yol g ster-: Do ru yol
g stermek.
 .-edi 13b/2
[=1]
 okuz: Sekizden sonra gelen
sayı, dokuz.
 . 5a/4

[=1]
 ol-: Dolmak, dolan.
 .-mı 8a/9
 .-mı iken26a/2
[=2]
 on:  rt , elbise.
 .+ın30a/7
[=1]
 o uz: Domuz.
 . 30a/11
[=1]
 oprak: Toprak.
 .+dan26a/3
[=1]
 ur-: Durmak.
 .-a 18a/4
 .-ma u uz 27b/10
 .-ma dan16a/2
 .-ur 17a/3
[=4]
 ura : Duracak yer, mesken.
 . 18a/10, 24a/6
 .+ı 12b/2
 .+ını3a/4
 .+umı3a/9
[=5]
 urak: Duracak yer, mesken.
 . 27b/8
[=1]
 uraklandur-: Yerle tirmek.

.-dum 17b/7
[=1]
urıcı: Duran kimse.
. 21b/3
[=1]
urur-: Yerine getirmek.
.-alar17a/8, 17b/8
.-dılar 12b/6
[=3]
ururıcı: İfa eden, yerine
getiren,
. 18a/2
[=1]
uçmağ: Cennet.
u.+a24a/11
u.+un 13b/10
[=2]
uçmak: Cennet.
u.+lardadır 20b/3
u.+ları 12b/8, 16b/8, 24a/8
[=4]
uğrı: Başkasının malını çalan,
hırsız.
u.+lar7a/11
[=1]
uğurla-: Tüydürmek, hırsızlık
yapmak.
u.-dı 7b/6, 8a/3
u.-ya 7b/6
u.-yın 19b/2
[=4]

uğurlayıcı: Tüydüren kimse,
hırsız.
u.+larsiz7a/8
[=1]
ulaştırıl-: Devam ettirilmek.
u.-a 13a/1
[=1]
ulaştırınıl-: Devam ettirilmek,
bitiştirilmek.
u.-a 12b/5
[=1]
ulu: Büyük, yüce, azametli.
u. 11a/10, 15a/7, 22a/1, 29a/3,
29b/10, 4a/1, 7b/8
u.+dur 3b/7
u.+rakdur25a/5
u.+sı 7b/11
[=10]
um-: Ümit etmek, bir şeyin
olması için beklemek.
u.-mak 11b/5
[=1]
unıdıl-: Aklında kalmamak,
unutulmak.
u.-mışlardur26a/9
[=1]
unıtdur-: Unutturmak.
u.-dı5a/3
[=1]
ur-: Vurmak, çarpmak.

u.-dı 16b/9, 27a/11, 27a/8,
29b/11, 30a/5, 3b/9

u.-duk18a/11

u.-man27a/8

u.-ur 12a/10, 16b/11

[=10]

uş+bu: Şu, bu.

u. 10a/1, 17b/5, 20a/11, 24a/7,
29b/5, 2a/1, 2b/7, 30b/2, 30b/2, 3a/1,
4a/2, 4a/2, 6b/6, 8b/11, 8b/7, 9a/9

u.+ndan 3b/7

u.+nlar21a/11

[=18]

uy-: Uymak, bağlanmak,
yolundan gitmek.

u. 30b/11

u.-a 17b/6

u.-asın 14a/5

u.-avuz18a/8

u.-dı10a/2, 20b/1

u.-dum 4b/4

u.-gıl21a/6

[=8]

uyun-: Uyan, tabii olan.

u.-du16a/11

[=1]

uy vir-: Karşılık vermek, duayı
kabul etmek.

u.-dünüz 16b/5

u.-evüz18a/8

[=2]

üç: İki den sonra gelen sayı, üç.

ü.+ile5a/3

[=1]

ül: Hisse, tutam, pay, nasip,
kısmet.

ü.+ü 25b/10

[=1]

üleşiçi: Bölüştüren.

ü.+ler22a/4

[=1]

üleşiil-: Bölüşölmek.

ü.-miş 20b/3

[=1]

ün: Ses.

ü. 21b/1, 21b/8, 30a/11

[=3]

ür-: Üfürmek.

ü.-em 20a/3

[=1]

üst: Bir şeyin yukarı tarafı, üst.

ü.+inden17a/2

ü.+ine28a/11, 4a/11

ü.+lerinden 23b/11, 25b/4

[=5]

üstünlik: Üstönlük.

ü.+(g)in 6a/4

[=1]

üstün ol-: Üstün olmak.

ü.-dı 10b/3

[=1]

üstün olıcı: Üste çıkan.

ü. 12a/6

[=1]

üyür-: Seçmek, üstün görmek.

ü.-di 30b/9, 8b/9

ü.-e 2a/5

[=3]

üzere: Üzerinde, amacıyla, karşısında.

ü. 10a/2, 10b/10, 10b/3, 11a/6, 11a/7, 12a/7, 12b/10, 13a/4, 13b/6, 14b/9, 15b/10, 16a/7, 18a/1, 19a/10, 19a/3, 20b/1, 20b/10, 20b/5, 20b/8, 21b/2, 22a/2, 22a/4, 22b/2, 23b/10, 24a/3, 24b/6, 24b/8, 25a/1, 25a/11, 25a/6, 26a/3, 26a/6, 27a/2, 27a/3, 27a/9, 27b/1, 27b/1, 27b/4, 28b/1, 28b/2, 29a/10, 29a/10, 29a/9, 29a/11, 29b/10, 2a/6, 2a/6, 2b/10, 2b/11, 2b/2, 30a/1, 30a/1, 30a/1, 30b/3, 30b/3, 31a/1, 31a/7, 3a/6, 4a/1, 5b/8, 6a/4, 6a/7, 6b/10, 6b/4, 6b/4, 7a/1, 7a/1, 7a/5, 7a/8, 7b/5, 8a/8, 8b/11, 8b/2, 9a/4, 9a/7, 9a/9, 9b/8, 9b/9

ü.+dür 22b/10, 27b/3, 29b/9

[=81]

üzeri: Aleyhine, üst, üzeri.

ü.+ne 4b/6

[=1]

üzerü: Aleyhine, üst, üzeri.

ü.+me 20a/11

ü.+müze 16b/2, 4b/5, 8b/7, 8b/9

ü.+müzedür 14a/10

ü.+ñe 26a/11, 28b/2, 2a/6

ü.+ñedür 14a/10, 20a/7, 28a/3

ü.+ñüze 12b/10, 15a/5, 16b/4, 24a/10, 28a/2, 28b/6, 30a/11, 8a/1, 8b/10

[=21]

üzüm: Asmanın salkımında bulunan meyve, üzüm.

ü.+lerden 10b/9, 26b/5

ü.+leri 23a/2

[=3]

vācib ol- (Ar.+T.): İslam dinine göre zorunlu olan, farz olan.

v.-dı 24b/8

[=1]

va‘de (Ar.): Mühlet, söz verme.

v.+si 13b/4, 20b/2

v.+sin 16b/3

v.+sine 18b/2

v.+yi 13b/4

[=5]

va‘de eyle- (Ar.+T.): Vâdetmek, korkutmak, söz vermek.

v.-di 16b/3

v.-düm 16b/3

v.-rüz 14a/10

[=3]

va‘de olın- (Ar.+T.): Vâd edilmek.

v.-dı 13b/11

[=1]

va‘d eyle- (Ar.+T.): Söz vermek.

v.-mege 25a/1

[=1]

vaḥy (Ar.): Allah tarafından peygamberlere gönderilen bir buyruk.

v.+ıla 22b/2

[=1]

vaḥy eyle- (Ar.+T.): Vahy etmek, bildirmek.

v.-di 16a/1

v.-dük 13a/9, 1b/2, 2b/6, 30b/11

v.-rüz 9b/5

[=6]

vaḥy olın- (Ar.+T.): Vahyedilmek, bildirilmek.

v.-ur 10a/3, 25a/7

[=2]

vaḥt (Ar.): Zaman, vakit.

v.+e 21b/1

v.+ine 21a/8, 21b/8

v.+un 20a/9

[=4]

vaḥt+kim (Ar.+T.): zaman ki, vakit ki.

v. 10a/6, 11a/2, 15a/5, 15a/5, 15a/8, 16b/3, 17b/4, 20a/1, 20b/8, 21a/3, 22b/4, 22b/6, 22b/7, 28a/6, 28b/5, 2a/1, 2a/8, 2b/5, 3a/6, 3b/10, 3b/6, 4a/1, 5b/5, 5b/7, 6a/2, 6a/8, 6b, 6b/2, 6b/5, 6b/9, 7a/2, 7a/5, 7a/6, 7b/10, 8b/2, 8b/6, 9a/1, 9a/11, 9a/3, 9a/7, 9b/6

[=41]

var: Yok karşıtı, var.

v. 11a/8, 14a/8, 7b/8

v.+mı 24b/6

[=4]

var-: Varmak, ulaşılacak istenen yere gitmek.

v.-maklarında 25a/11

v.-un 8a/11

[=2]

vāy (Far.): Yazık, yazıklar olsun.

v. 14b/8

[=1]

vefā eyle- (Ar.+T.): Sâdık olmak, sözünü yerine getirmek.

v.-r 12b/4

[=1]

velîkin (Far.): Velâkin, fakat.

v. 10a/9, 10b/2, 15b/7, 24b/2, 25a/1, 26a/6, 28b/11, 29b/9, 3a/6, 4b/10, 4b/6, 7a/4, 30b/6

[=13]

vêr-: Vermek.

v.-di 7a/5, 9a/7, 17b/3, 3b/11

v.-dük 14a/2, 21b/11, 21b/6, 25b/9, 30b/10, 6a/4

v.-düm 4b/1

v.-dün 3a/7, 9b/2

v.-esin 2b/7

v.-esiz 6b/8

v.-mezler 11b/8

v.-megi 28b/4

v.-ün 13b/7

v.-ür 16b/11

v.-ürüz3a/7

[=20]

viribi-: Salı vermek,
göndermek, atmak.

v. 2b/2, 6b/3

v.-di 3b/11

v.-diler 2b/11

v.-dük 13a/8, 14a/6, 15a/3,
19a/6, 19b/6, 24b/6, 26a/10

v.-medük10a/3, 15a/1, 25a/6

v.-meyem 6b/8

v.-n 5a/9

v.-r 11b/6

v.-yevüz28a/11, 28a/5

[=19]

viribinil-: Gönderme işi yapılan.

v.-dük 21a/2

v.-dünüz 15b/2

v.-miş 14b/4

v.-mişler21a/1 21a/4, 21b/6

[=6]

virin-: Verilmek.

v.-eler 18b/7

[=1]

virinil-: Verilmek.

v.-diler 24a/2

[=1]

yā (Far.): Ya, veya.

y. 12a/3, 12a/3, 12a/7, 13a/11,
13b/3, 13b/7, 13b/7, 14a/10, 14b/5,
14b/5, 15b/11, 16b/2, 19a/3, 22b/2,

23b/6, 24b/1, 25a/10, 25a/11, 25a/11,
26a/3, 26a/9, 26b/6, 26b/6, 27b/4,
29a/7, 2a/10, 30a/2, 31a/3, 3a/4, 3b/3,
4a/3, 4b/7, 8a/10, 8a/2, 9b/11

[=35]

yaban: İnsanların yaşamadığı
ıssız yer.

y.+a12a/9

[=1]

yağdur-: Yağdırmak.

y.-duğ 21b/2

y.-ınıla 5b/4

[=2]

yağmur: Atmosferde yer alan su
buharının yoğunlaşmasıyla oluşan,
yeryüzüne düşen sıvı, yağmur.

y. 5b/4

[=1]

yakın: Uzak karşıtı, yakın.

y. 13b/3, 18a/8, 2b/7, 6a/10

y.+ırağdur 27b/4

y.+larda 11b/11

[=6]

yakın dirlik: Dünya hayatı.

y. 13a/3, 13b/9, 17a/3

y. +(g)e 13a/3,

y.+i 14b/9, 29b/10

[=6]

yakın ol-: Yakın olmak,
yaklaşmak.

y.-ııcılardan8a/10

y.-maya 16a/4

y.-miş8a/10
[=3]
Ya'kūb (Ar.): Yakup
peygamber
y. 2a/6, 7a/3
y.+a 4b/4
[=3]
yalan: Gerçeğe uygun olmayan,
yalan.
y. 10a/7, 10a/9, 21b/6, 25b/11,
28a/10, 29b/1, 29b/6, 29b/6, 2b/10,
30b/3, 30b/3, 30b/3, 30b/4, 3b/5
y.+cılar 7b/1
y.+cılardandır 3b/5
y.+ı26a/8, 30b/2
[=18]
yalancı: Yalan söyleyen.
y.+lar25a/3, 29b/7
y.+larsız28a/9
[=3]
yalan dut-: Yalanlamak.
y.-alar30a/9
y.-ıcıların 24b/9
[=2]
yalavac: Peygamber, elçi.
y. 14a/7, 15a/1, 19a/7, 24b/7,
30a/8, 5b/5
y.+lar10a/6, 13b/4, 14a/6, 15b/3,
24b/6
y.+lara18a/9
y.+ları 15b/1, 15b/6

y.+larına 15b/11, 18b/2
[=16]
yan: Taraf, kenar, yan.
y.+ında 10b/8
y.-uñı22a/3
[=2]
yaña: Taraf, yön.
y. 10a/1, 11b/9, 13a/5, 14a/4,
14b/7, 15a/3, 15b/3, 18a/6, 22a/1,
22b/7, 25a/8, 25b/8, 28a/8, 28a/9,
30b/9, 31a/3, 3b/10, 4a/6, 6b, 6b/1,
6b/2, 6b/5, 7a/5, 7b/11, 7b/7, 8a/3, 9a/7
y.+dur13a/10, 14a/4, 17a/8
[=30]
yandur-: Yakmak.
y.-ursız12a/7
[=1]
ya'nī (Ar.): Demek oluyor ki,
yani.
y. 14b/5, 25a/8
[=2]
yañşula-: Alay etmek.
y.-mazlar 24b/3
y.-rlar19a/8
[=2]
yañşulayıcı: Alay eden.
y. +lar22a/6
[=1]
yañşulan-: Alaya alınmak.
y.-dı 13b/4
[=1]

yanud: Mükafat, ceza, yanıt.

y. 20a/8, 3a/7

[=2]

yanud vir-: Mükafatlandırmak, yanıt vermek.

y.-evüz29a/5, 29a/7

y.-ür24a/9, 8b/5

[=4]

yarad-: Yoktan var etmek, olmayan bir şeyi yaratmak.

y.-ur 22b/9, 23a/11

[=2]

yaradıcı: Yaratan.

y. 9b/3

y.+dur12a/5, 21b/11

y.+sı 15b/3

y.+van20a/2

[=5]

yarağ: Gerekli olan şey.

y.+larıla6a/8

y.+larıyıla7a/7

[=2]

yarağla-: Hazırlamak.

y. -dı 3b/11

[=1]

yarağ eyle-: Hazırlık yapmak.

y.-di 6a/8, 7a/6

[=2]

yarar: Dost, arkadaş.

y.+larıla 14b/5

[=1]

yarat-: Yaratmak.

y.-dı16a/8, 17a/10, 22b/3, 22b/4, 22b/5, 23a/5, 25b/1, 26b/11, 27b/11

y.-duğ 19b/10

y.-duñ20a/6

y.-maduğ 21b/9

y.-mağ112a/4

y.-mağ12a/4, 16a/9

y.-mağdavuz11a/2

y.-maz23a/11

y.-mazlar 23b/3

y.-tılar12a/4

y.-tuğ20a/1

[=20]

yaradınıl-: Yaradınılmak.

y.-urlar 23b/3

[=1]

yarıcı: Yaran.

y. 19b/7

y.+lar23a/8

[=2]

yarış-: Rekabet, yarış.

y.-uruz 2b/8

[=1]

yarlığa-: Affetmek, bağışlamak.

y. 18a/3

y.-mağ11a/6, 3b/8, 9a/5, 9a/6

y.-ya 15b/4, 8b/10

[=7]

yarlıgayıcı: Affeden,
bağışlayan.

y. 9a/7

y.+dur 23b/1, 30a/4, 30b/1,
30b/8, 6a/1

y.+sın 17b/7

y.+van 20b/6

[=8]

yaş: Doğumdan bu yana geçen
yıl, yaş.

y.+uñ 26b/11

[=1]

yaşıl: Yeşil.

y.+lar5a/10, 5a/5

[=2]

yavlağ: Çok, pek çok.

y. 21b/11, 5a/9

[=2]

yavuz: Fena, kötü.

y. 11a/5, 12b/8, 13b/8, 14b/1,
14b/2, 23b/9, 24b/3, 25a/9, 2a/4, 2a/4,
30b/7, 31a/7, 3b/10, 3b/3, 3b/7, 3b/7,
4a/6, 4a/7, 5b/11, 5b/7

y.+ırsız 7b/7

[=21]

yavuzlıq: Fenalık, kötülük.

y. 11b/3, 24a/2, 24a/4, 26a/4,
5b/8

y.+(ğ)a 6a/1

y.+(ğ)dan 26a/3

y.+(ğ)ı 12b/1, 13a/2, 29a/2,
3a/11

y.+(ğ)mı 12b/6, 15a/6

[=13]

yavuz ol-: Fena, kötü olma.

y.-dı 12b/2, 17a/6, 23b/9, 24a/5,
26a/4

[=5]

yazı: Kara parçası, çöl.

y.+dan9a/11

[=1]

yazıl-: Yazılmak, takdir
edilmek.

y.-mışdur19a/2

y.-mış14a/8

[=2]

yazuğ: Dini bakımdan kötü olan
davranış, günah.

y. 23b/9

y.+(ğ)un 3b/8

y.+larından 23b/8

y.+larını 23b/8

y.+larumuzu9a/5

y.+larunuzdan 15b/4

[=6]

yazuğ eyleyici: Günah işleyen.

y.+ler 8b/9, 9a/6

y.+lerden 3b/8

[=3]

yazuğlu: Günahkâr.

y.+lar19a/8, 21a/2

y.+lardur10a/8

y.+ları 18b/4

[=4]

yê-: Yemek.

y.-di 2b/9, 5a/9

y.- ñ 30a/9

y.-rler5a/4

y.-rsiz22b/6, 5b/

y.-ye 26b/8, 2b/4, 2b/5, 5a/1

y.-yeler 18b/10, 5b/2

y.-yesiz23a/6

[=13]

yêyesi: Yenilecek olan şey.

y. 13b/11, 4b/1

[=2]

yêdi:Altıdan sonra gelen rakam,
yedi.

y. 20b/2, 21b/11, 5a/11, 5a/10,
5a/10,5a/4, 5a/5, 5a/5, 5b/2

[=9]

yêgrek: Daha üstün.

y.+(g)idür8a/3

y.+(g)iven 6a/9

y.+dür24a/8, 29a/4, 31a/6, 10a/5,
4b/7, 6a/6, 6b/5

[=9]

yêmiş: Meyve.

y. 11a/1

y.+den 10b/6

y.+ini 16b/11

y.+lerden23a/2, 26b/5, 26b/8,
17a/11, 17b/10

[=8]

yêr: Mahâl, mevzi, mekân, yer,
yeryüzü.

y. 16b/2, 17a/2, 13a/11, 18b/3,
4a/11, 6a/3, 7a/5, 5a/10, 9a/7

y.+de10a/4, 10b/8, 11b/11,
12a/9, 13a/1, 13b/7, 16a/2, 17b/11,
20a/10, 23a/5, 23a/9, 24b/9, 25b/6,
7a/11, 9b/9, 3a/5, 6a/4

y.+dedür12a/11, 14b/8, 15a/10,
25b/3

y.+den16a/5, 23b/11, 25a/10,
27a/7,30a/7, 7a/2 8a/2

y.+din 7b/7

y.+dür 20b/2

y.+e14a/11, 18b/3, 2a/10

y.+i 10b/6, 16a/8, 17a/10, 19b/3,
21b/6, 21b/9, 22b/3, 24a/6, 25a/10,
26b/2, 27b/8, 9b/4

y.+ine 28b/5, 29a11, 7b/8

y.+lendürevüz25a/4

y.+ler28a/1

y.+lerinde18a/10

y.+lerinden25a/4, 30a/3

y.+ümüzden 15b/11

y.+ün12a/1, 15b/4, 27b/3

[=66]

yêrlendür-: Konumlandırmak,
yerleştirmek.

y.-dük 3a/5

[=1]

yêrlü: Saygılı.

y.+sin6a/3

[=1]

yığ-: Alı koymak, engel olmak.
y.-arlar 14b/9
y.-asız 15b/5
y.-dılar 13b/8, 28a/10
y.-dunuz 29a/2
y.-maduğmı21a/10
y.-mağ28b/4
[=7]
yığıcı: Engel olan, alı koyan, önleyen.
y. 14b/1
[=1]
yığlın-: Engel olunmak, alı konulmak.
y.-dı 6b/2
[=1]
yıl: Sene, yıl.
y. 5b/4
y.+lar5a/4, 5b/1
[=3]
yılduz: Yıldız.
y.+ıla23a/10
[=1]
yılkı: Başboş kırakılmış eşek veya at, hayvan.
y.+lar 27b/9
y.+larda 26b/3
y.+ları 22b/5
[=3]
yırt-: Yırtmak.
y.-dı 3b/1

[=1]
yırtıl-: Yırtılmak.
y.-dı 3b/4, 3b/5, 3b/6
[=3]
yédür-: Yedirmek.
y.-ü 17a/8
[=1]
yêl: Rüzgar, yel.
y. 16a/7
y.+leri 19b/6
[=2]
yîni: Yeni.
y. 11a/2, 16a/9
[=2]
yêt-: Bir gereksinimi karşılayacak miktarda olmak, yetmek.
y.-düğün 24b/11
y.-er 14b/7, 15a/2, 27a/1
y.-erdür 18b/3, 27b/5
y.-megi29a/10
y.-mek 16b/4, 20b/1, 29a/9
y.-mez16a/7, 27a/7, 27a/9, 27b/1
[=14]
yèyni: Hafif.
y. 27b/9
[=1]
yèynidil-: Azaltılmak, hafifletilmek.
y.-meye 28a/6
[=1]

yok: Var olmayan, yok.

y.+dur 11b/3, 11b/4, 13a/10,
13b/10, 13b/9, 14a/6, 14b/1, 16b/2,
17a/2, 17a/9, 18a/9, 19b/5, 22b/3,
24b/10, 6a/10, 8b/9

[=16]

yoğan-: Dokunmak, temas etmek, erişirmek.

y.-a 25b/8

y.-dı 20b/10, 8b/3

y.-maya 20b/5

[=4]

yol: Yaşayış tarzı, şeriat, yol.

y. 10a/10, 16b/1, 24b/8, 26b/1,
27b/3, 29b/11, 29b/3, 30b/9

y.+dadur 21b/5

y.+dan 13b/8

y.+dın 30b/9

y.+dur20a/11, 21b/3, 22b/10

y.+ından 14b/10, 17a/7, 28a/10,
29a/3, 31a/3, 31a/4

y.+ındın 14b/7

y.+lar23a/9

y.+larında 26b/9

y.+larumuzu 15b/10

y.+umdur10a/1

y.+un 22b/10

[=26]

yol dut-: Belli bir yoldan gitmek, yaşayış tarzı.

y.-asız 23a/10

[=1]

yol göster-: Klavuzluk etmek.

y.-di 15b/9

y.-e 15a/2

y.-ür13a/5

[=3]

yol gösterici: Klavuzluk eden, yol gösteren.

y. 13b/9

y.+si11a/8

[=2]

yolu vèr-: Fidyeye vermek.

y.-elerdi 12b/1

[=1]

yon-: Bir şeye biçim vermek, yontmak.

y.-arlar 21b/7

[=1]

yor-: Yormak, tabir etmek.

y.-arsız 5a/6

[=1]

yönendür-: Yöneltmek.

y.-e 27b/1

[=1]

yuķıru: Üst taraf, yukarı.

y. 10b/2

[=1]

yumşak eyle: Yumuşak hale getirmek, yumuşatmak.

y. 22a/2

[=1]

yund: At, kısarak.

y.+ı 22b/8

[=1]

Yūsuf (Ar.): Hazreti İbrahim'in torunu ve Yakub peygamberin oğlu, Hz. Yusuf.

y. 2a/2, 2a/8, 2b/2, 3b/7, 5a/9, 6a/7, 7a/5, 7b/6, 8a/1, 8a/8, 9a/2, 9a/7

y.+a6a/4, 7b/3, 8b/5

y.+da2a/8

y.+dan 5b/7, 8b/1

y.+ı2a/10, 2a/11, 2b/8, 3a/5, 8a/9

y.+mısın 8b/6

y.+van 8b/7

[=25]

yu-: Yıkamak.

y.- yar 14a/8

[=1]

yüce: Ulvi, âli, büyük, yüce.

y. 11a/10

y.+dür 22b/4

y.+rek26a/5

y.+sini 21b/2

[=4]

yüce ol-: Yüce olmak, üstün olmak.

y.-dı 22b/1

[=1]

yük: Ağırlık, miktar, yük.

y.+ı7a/7

y.+idür7a/10

y.+inde 7b/1

y.+leri 6b, 6b/1

y.+lerinden 27b/10

[=6]

yüñ: Koyun kılı.

y.+lerinden 27b/10

[=1]

yüri-: Gitmek, yürümek.

y.-i 21a/6

y.-gil 26b/8

y.-medilermi10a/4

y.-n 24b/9

y.-r 10b/4, 26a/6

y.-ye 17b/1

[=7]

yürütil-: Yürütme işi yapılan.

y.-di 13a/11

[=1]

yürüyici: Gezen, dolaşan.

y.+ler 2b/11

y.+lerüñ 2b/1

[=2]

yüz: Surat, çehre, yüz.

y.+ı26a/2, 2a/10, 8b/11, 9a/4

y.+in9a/9

y.+lerini 18b/5

[=6]

yüz döndür-:

y. 3b/7, 21b/10, 22a/6, 28a/3

y.-di 8a/7

y.-iciler 21b/7

y.-icilerdür 9b/9
y.-mek 21b/10
[=8]
ẓa‘īf (Ar.): Gücsüz, kuvvetsiz,
zayıf.
z.+ler16a/10
[=1]
ẓālīm (Ar.): Zulmeden,
acımasız, zalim.
z.+ler 16b/7, 18a/5, 21b/5, 30a/9
z.+lere 7b/2
z.+leri16a/1, 17a/4, 3a/10
z.+lerüz 7b/10
[=9]
zamān (Ar.): Müddet, vakit,
zaman.
z.+a 10b/4, 15b/4, 18a/8, 26a/6,
27b/11, 4a/9
z.+da 16b/11
z.+dan5a/8
z.+ı26a/7
z.+ma19a/2
z.+un14a/8
[=11]
zārılık eyle- (Ar.+T.):
Yalvarma, yakarma.
z.-rsiz 25b/8
[=1]
ẓayī‘ eyle- (Ar.+T.):
Kaybetmek, heba etmek, zayi etmek.
z.-mez 8b/8

z.-mezüz6a/5
[=2]
zeytūn (Ar.): Zeytin.
z. 23a/1
[=1]
zindān (Far.): Kapalı yer,
hapisane.
z. 3b/3, 4a/5, 4b/11, 4b/6, 5a/3
z.+a4a/4, 4a/9, 4a/9
z.+dan9a/11
[=9]
zişt (Far.): Çirkin, kötü.
z. 28b/4, 3a/11
[=2]
ziyān (Far.): Hüsrn, zarar, ziyan
z. 12a/2, 25b/8, 8b/3
z.+ı 25b/8
[=4]
ziyānlu (Far.+T.): Zarar ve
hüsrn içinde kalan.
z.+lardır30a/2
z.+laruz 2b/5
[=2]
ẓulm (Ar.): Kötülük, haksızlık,
zulüm.
z.+den 28b/4
z.+leri11a/6
[=2]
ẓulm eyle- (Ar.+T.): Kötülük
yapmak, haksızlık etmek, zulm etmek.
z.-diler 18a/10, 18a/8, 28a/6

z.-medi 24b/2

z.-medük 30b/5

z.-rler 24b/2, 30b/6

[=7]

zulm eyleyici (Ar.+T.): Kötülük yapan, haksızlık eden, zulm eden.

z. 30b/1

z.+lerdür 17b/4

z.+lerken 24a/3

[=3]

zulm olun- (Ar.+T.): Kötülüğe uğramak, haksızlığa uğramak, zulme uğramak.

z.-dılar 25a/4

z.-mayalar 30a/5

[=2]

zulüm (Ar.): Kötülük, haksızlık, zulüm.

z.+larıyla 26a/6

[=1]

SONUÇ

Bursa İnebey Kütüphanesi Ulucami 54 envanter numarası ile kayıtlı satır arası Türkçe Kuran tercümesi, karakteristik Eski Anadolu Türkçesinin dil ve imlâ özelliklerini yansıtan bir nüshadır. Ketebe kaydı ve mukaddime ihtiva etmeyen eserin mütercim ve müstensihî hakkında bilgi sahibi değiliz. Kesin bilgi söyleyememekle birlikte dil özelliklerinden hareketle 15. yüzyılın sonlarına tarihlendirmek mümkündür. Tercüme ve istinsahının da muhtemel aynı tarihlerde veya tercümeden kısa bir süre sonraya ait olduğu ileri sürülebilir. Kütüphane katalog kaydında nüshanın hicri 10. asra tarihlendirmesi olsa da dil analizlerinden bunu 15. yüzyıl sonlarına tarihlendirmek mümkündür.

Vakfiye mühründen anlaşıldığı üzere nüshanın sahibi “Abdullah Münzevi” adlı kişidir. Nüsha bu kişi tarafından Bursa Ulu Cami’ye vakfedilmiştir. Vikaye varağında sülüs hat ile Arapça yazılı vakıf kaydı vardır. Mushafın vakfedildiğine dair en net kanıt budur.

Tercüme, satır arası Kur’an tercümesidir. Arapça verilen kelimelerin Türkçe karşılıkları hemen o kelimenin altında görmekteyiz. Yazılmıştır. Türkçe cümle yapısı Arapça cümle yapısına uydurulmuştur. Tercüme yapılma yönteminden kaynaklı olan bu söz dizimi Türkçe cümle yapısına uygun olmadığından dolayı uzun cümle yapılarında anlam aktarımı zorlaşmaktadır ve cümleler devrik haldedir. Tercüme metodolojisi birebirdir. Fakat bazı kısımlarda mütercim tercümenin yeterli olmadığı kanaatine bakılarak “yani” kelimesi ile tefsir usulü izahlar yapar.

Türkçe’de sıfatlar isimlerden önce gelir. Ancak incelenen metinde sıfatlar ya isimden sonra veyahut cümle sonunda verildiği görülmektedir. Sıfat tamlamaları ise Arapça’nın söz dizimine uygun olarak verildiği görülmektedir.

Dağı sizüñdür ‘**azāb ulu**. Dağı şatun almañ Tañrı ahdı-yıla, dağı **ulu** ‘**azāb** sizüñdür. (29a/3)

Yine aynı şekilde Arapça isim tamlamalarının cümle yapısı Türkçe isim tamlamalarından farklıdır ve incelenen metnin tercümesi yapılırken izlenen yol Arapça söz dizimidir.

2b/6 *ya ‘nī andan bırağdılar* İletdiler anı dağı bir gün kaçd eylediler kim kıllalar anı **dibine kıyunuñ** dağı vahy eyledük aña *ya ‘nī Yūsuf’a*

Türkçede asıl sayı sıfatlarından sonra çoğul eki kullanılmaz. Ancak Arapçada hem isimlerden hem de sayı sıfatlarından sonra çoğul eki kullanılmıştır. Arapça söz dizimine göre yapılan bu tercümede sayılarla birlikte isimlerin çoğul hâlinin kullanıldığı görülmektedir.

Pes unıtdırdı aña Şeytān Çalab’ısınıñ anmağını pes dölendi zindān içinde **üç-ile** (5a/3)

toğuz arasında yıllar *ya 'nī yēdi*. Dağı eyitti padişāh *ya 'nī reyyān*: “Bayık ben görürin **yēdi şığırlar** semizler yērler anları (5a/4)

yēdi aruqlar dağı yēdi salqumlar yaşıllar dağı ayruqlar qurular *ya 'nī yēdi quru salqumlar yēdi tāne şalqumlara sarmaşdılar yoq eylediler*. Êy bir bölük (5a/5)

Zarf olarak kullanılan kelimeler Arapça'nın söz dizimine uydurulmuştur. Zarf olan kelimeler cümlelerin sonunda kullanıldığı gibi yüklemiden hemen sonra kullanıldığı da görölmektedir.

azğunlıqlar içinde hayrān olurlar pes dutdı anları ün gün doğdu'ı vaqte girciler-ken (21b/1)

Satır arası yapılan Kur'an tercümelerinin diğter tercümelerden en önemli farkı Arapça kelimeleri karşılayacak yeni kelimeler kullanılmasıdır. Kelime kullanımı açısından bu tercümeler Türk diline önemli katkıda bulunmuştur. Uçmak, tamu, Tanrı gibi kelimelerin kullanılmış olması Türkçe'nin Arapça ve Farsça karşısındaki kelimelerin ifade gücünü göstermektedir.

Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerden biri olan yuvarlaklaşma hadisesi incelenen bu tercümede de karşımıza çıkmaktadır. Bazı ekler kalıplaşmış olarak yalnızca yuvarlak şeklinde kullanılmıştır. -(y)Up, -dUk, +dUr, +(n)Uñ;+U(ñ), +(U)mUZ, +IU, +sUZ,-(y)U, -vUZ, -ñUZ, -sUn, -dUñ, -Ur. Düzlük yuvarlaklık uyumunu bozan düz ünlülü yapımlar ve çekim ekleri de görölmektedir: +(y)I, +dIn, +(y)IIA, +sI; +I, +CI, +IIk, -(y)IcI, -(I)I, -(I)n, -(I)ş, -sIn, -sIz, -mIş, -mı, -dI, -In, +sIn, -AsI.

Bu çalışma dört bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünden sonra olan birinci bölümde Kur'an-ı Kerim'in Türkçeye tercümesi, Doğu ve Batı Türkçesi ile yazılmış olan Kur'an tercümeleri hakkında yapılmış tercümeler ele alınıp incelenmiştir. Son olarak çalışılan nüshanın tavsifi kısmına da yer verilmiştir.

İkinci bölüm olan inceleme kısmında öncelikle metnin dil ve imla özellikleri üzerinde durulup kelimelerin başta ortada ve sonda gösterimi ele alınmıştır. Daha sonra metin hem ses bilgisi hem de şekil bilgisi açısından incelenmiştir. Metinde yer alan bazı kelimelerde ikili imlâ özelliği görölmektedir.

Yıldız kelimesi, hem yıldız (23a/10) şeklinde hem de ılduz (2a/2) şeklinde yazılmıştır.

İki farklı şekilde yazılan bazı örneklerise şunlardır: eyittiler/eyitdiler, turağ/turağ kelimesidir.

Metinde çok nadir olarak bulunan p ünsüzü /پ/ ile gösterilmiştir. Ancak zarf fiil eki olan -up, -üp eki incelenen metinde /ب/ olarak gösterilmiştir.

Ölç-üb (6b/3)

Aidiyet eki olan -ki eki metinde ünlü uyumuna bağlı olarak -ki şeklinde görüldüğü gibi ünsüz uyumuna bağlı olarak kullanıldığı da görülmektedir.

arasında+ğıy1 (21b/9)

Zarf fiil eki olan -iken bugün yazıldığı gibi sadece -iken şeklinin kullanıldığı görülmektedir.

tolmış iken (8a/9), eyleyiciler-ken (9a/9)

Eski Anadolu Türkçesinin en önemli özelliklerinden biri olan yuvarlaklaşma hadisesi bu metinde de dikkat çekicidir. Eski Türkçede kelimenin sonunda yer alan g sesi düşerken kendinden önceki ünlüyü yuvarlaklaştırmıştır.

kapu (3b/2)

g sesinin düşüp yuvarlaklaşma hadisenin yaşanmadığı örnek de görülmektedir.

katı (8a/10)

Bazı kelimeler ise herhangi bir sebebe bağlı olmadan yuvarlaklaşma hadisesi görülmektedir.

yılduz-ıla (23a/10), kendü (30a/5)

Türkçede vurgusuz olan orta heceler düşme temayülü göstermektedir.

oğul: oğlancuğum (2a/3), gönül: gönline (26b/7)

Ses değişiminde de tonlu ve tonsuz ünsüzlerin değişimleri görülmektedir. Türk dilinin diğer dönemlerinde de karışıklık gösteren t/d yazımı Eski Anadolu Türkçesi Dönem’inde de tutarlılık göstermediği görülmektedir. Kelime başında yer alan t/d ünsüzleri karışıklık arz etmektedir. İncelenen metinde yazı dilinden farklı olan örnekler mevcuttur.

tonın (elbise, 30a/7), toğru (3b/4), toğuz (5a/4), tolmış (8a/9), toñuz (3a/11)

İncelenen metinde y ünsüzü düşmüş örneğe rastlanmaktadır.

ırak (17b/5)

Üçüncü bölümde ise metin transkripsiyonlu şekilde verilmiştir. Metin, Yusuf suresiyle başlayıp Ra’d suresi sonrasında İbrahim suresi devamında Hicr suresi ve daha sonra Nahl suresi ile bitmektedir.155b-184a varakları üzerine çalışılmıştır.

Dördüncü bölümde ise dizin kısmı yer almıştır. Dizin de sözlük bölümü de yer almıştır.

İncelenen tercüme metinde 7705 kelime ve kelime grupları yer almaktadır. Bunlardan 7392 tanesi Türkçe, 226tanesi Arapça 87, tanesi de Farsçadır. Alt madde sayısı 2505, madde başı 1091’dir.Türkçe kelime oranı Arapça ve Farsça kelime oranına göre daha fazladır.

Giriş, İnceleme, Metin ve Dizin şeklinde olan bu çalışmanın Türk diline katkı sağlamasını ümit ediyorum.

KAYNAKÇA

- ARAT, R. R. (1953) “Türkçe Metinlerde e/i Meselesine Dâir”, **RocznikOrientalistyczny**, S. 17, ss. 306-313.
- AYDAR, H. (1999) “Türklerde Kur’an Çalışmaları”, **İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 1, ss 159-235.
- AYDEMİR, İ. A. (2013) “Türkçede Zarf-Fiillerin Görünüş Değerleri”, **Erdem**, s. 64, ss. 15-30.
- AYNACI, M. (2007) “**Türkiye Türkçesinde Ses Etkileşimleri**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi”, Kocaeli Üniversitesi, SBE, Kocaeli.
- BANGUOĞLU, T. (2011) **Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yay.
- BÖLER, T. (2020) **Türkiye Türkçesi Ses Bilgisi**, İstanbul, Kesit Yayınları.
- CAFEROĞLU, A. (1971) “Türkçemizdeki –ğıl ve –gil Emir Eki”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, S. 19, ss. 1-10.
- ÇAĞATAY, S. (1947) “Eski Osmanlıcada Fiil Müştakları”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, S. 4, ss. 353-368.
- DENY, J. (1995) **Türk Dili Gramerinin Temel Kuralları (Türkiye Türkçesi)**, Ankara, TDK Yay.
- DEVELİ, H. (1995) **Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyıl Osmanlı Türkçesinde Ses Benzeşmeleri ve Uyumlar**, Ankara, TDK Yay.
- DUMAN, M. (1993) “Evliya Çelebi Seyahatnamesine Göre 17. Yüzyılda Ses Değişmeleri”, Yayınlanmış Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi, SBE**, İstanbul.
- DUMAN, M. (1999) “Klâsik Osmanlı Türkçesi Dönemi Metinlerinde i/e Meselesine Dair”, **İlmî Araştırmalar** S.7, ss. 65-104.
- EDİSKUN, H. (1999) **Türk Dil Bilgisi Sesbilgisi-Biçimbilgisi-Cümlebilgisi 6. Baskı**, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- EKER, S. (2013) “Ana Türkçe Uzun Ünlülerin Kıpçak Dillerindeki Kimi İzlerine Dair”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi SBE Dergisi**, S. 13, ss. 145-167.
- ERCİLASUN, A. B. (2011) **Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi** 10. Baskı, Ankara, Akçağ Yay.
- ERGİN, M. (1963) **Dede Korkut Kitabı, İndeks-Gramer**, Ankara, TKAE.
- ERGİN, M. (2000) **Türk Dil Bilgisi**, İstanbul, Bayrak.

- ERTÜRK, H. İ. (2020) “Soru Eki Fiil Çekimi Eki midir?” **Afyon Kocatepe Üniversitesi SBD**, S. 2, ss. 377-386.
- GABAİN, A. V. (1941) **Altürkische Grammatik**, Leipzig.
- GABAİN, A. V. (1988) **Eski Türkçenin Grameri**, Ankara, TDK Yay.
- GENCAN, T. N. (2001) **Dilbilgisi**, Ankara, Ayraç Yay.
- GENÇ, G. (2005) “Eski Anadolu Türkçesinde İsimden İsim Fiilden İsim Yapma Ekleri ve Fonksiyonları”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi **İstanbul Üniversitesi, SBE**, İstanbul.
- GÜLSEVİN, G. (1997) **Eski Anadolu Türkçesinde Ekler**, Ankara, TDK Yay.
- GÜLSEVİN, G. (2014) “Eski Türkiye Türkçesinde 'İstek Kipi' Üzerine”, **İlmi Araştırmalar**, S.13, ss. 35-50.
- GÜLSEVİN, G. (2001) “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.2, S.2, ss. 122-143.
- GÜLSEVİN, G.; E., BOZ. (2004) **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Gazi Kitabevi.
- GÜVEN, M. (2015) “Türkçede Kendi Zamiri ve Kendi Zamiri İle Oluşmuş Kelime Öbeklerinin Kuruluş Biçimi”, **Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.8, S.4, 341-356.
- GÜVEN, Ö. (2019) “Kitâb-I Esrârü'l-Ârifîn: Dil İncelemesi Metin-Sözlük-Tıpkıbasım”, Yayınlanmış Doktora Tezi, **İstanbul Üniversitesi, SBE**, İstanbul.
- HACIEMİNOĞLU, N. (1996) **Karahanlı Türkçesi Grameri**. Ankara, TDK Yayınları.
- HACIEMİNOĞLU, N. (1984) **Türk Dilinde Edatlar**, İstanbul, MEB Devlet Kitapları.
- HANİFİ VURAL, T. B. (2011) **Ses ve Şekil Bilgisi**, İstanbul, Kesit Yay.
- HUNUTLU, Ü. (2018) Türkçede K- > G- ve T- > D- Tonlulaşması Üzerine Düşünceler. **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S.63, ss.161-186.
- İNAN, A. (1961) **Kur'ân-ı Kerîm'in Türkçe Tercümeleri Üzerinde Bir İnceleme**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- İPEK, B. (2008) Türk Dilinde Vasıta Hâli, **Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, S. 23, ss. 63-97.
- KARAAĞAÇ, G. (2019) **Türkçenin Dil Bilgisi**, Ankara, Akçağ Yayınları.

- KARAAĞAÇ, G. (2018) **Türkçenin Ses Bilgisi**, İstanbul, Kesit Yayınları.
- KARAHAN, L. (1999) “Yükleme (accusative) ve İlgi (genitive) Hâli Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler”, **3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı 1996**, Ankara, TDK Yay., ss. 605-611.
- KOCAOĞLU, T. (2003) “Tarihi Türk Lehçeleri Metinlerinin Transkripsiyonlanmasında Kapalı é / i Meselesi”, **Türk Kültürü** S. 483-484, ss 266-281.
- KORKMAZ, Z. (1992) **Gramer Terimleri Sözlüğü**, Ankara, TDK Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2022) **Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi**, Ankara, TDK Yayınları.
- KORKMAZ, Z. (2020) **Türkiye Türkçesinin Temeli: Oğuz Türkçesinin Gelişimi**, Ankara, TDK Yayınları.
- KÖK, A. (2004) “Satır-arası Kur'an Tercümesi (Tiem 731v-235v/2) (Giriş-İnceleme-Metin-Dizin)”, Yayınlanmış Doktora Tezi, **Ankara Üniversitesi, SBE**, Ankara.
- KÖKTEKİN, K. (2011) **Eski Anadolu Türkçesi**, Erzurum, Fenomen Yay.
- KÜÇÜK, M. (2014) **Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası İlk Kur'an Tercümesi**, Ankara, TDK Yayınları.
- LEONTİÇ, M. (2017) Türkçede Fiilimsiler, **Hikmet**, C. 15, S. 29, ss. 68-81.
- MANSUROĞLU, M. (1949) “Türkçede Zamir Çekimi”, **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, C. 3, S. 2-3, ss. 501-518.
- MERÇİL, E. (1993) **Müslüman Türk Devletleri Tarihi**, Ankara, TTK Yay.
- ÖZDARENDELİ, N. (2005) “Türk Dilinde Geçmiş Zaman”, **Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 7, S. 2, ss. 73-108.
- ÖZDEMİR, E. (1968) “Türkçede Fiillerin Çekimlenişine Toplu Bir Bakış”, **Belleten**, C. 15, ss. 177-203.
- ÖZKAN, M. (1992) **Gülistan Tercümesi Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük**, Ankara, TDK Yayınları.
- ÖZKAN, M. (1995) **Türk Dilinin Gelişme Alanları ve Eski Anadolu Türkçesi**, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- ÖZKAN, M.; H, TÖREN, O, ESİN, (2006) **Yüksek Öğretimde Türk Dili, Yazılı ve Sözlü Anlatım**, İstanbul, Filiz Kitabevi.
- ÖZMEN, N. (2001) “Ali Ulvi Elöve'nin Hayatı ve Eserleri”, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, SBE**, İstanbul.

- ÖZTÜRK, E. (2017) **Eski Anadolu Türkçesi El Kitabı**, Ankara, Akçağ Yay.
- SAĞOL, G. (1993) **Old Turkish and Persian Inter-Linear Qur'an Translations I: An inter-linear translation of the Qur'an into Khwarazm Turkish**, Harvard Üniversitesi, Harvard.
- SEBZECİOĞLU, T. (2016) **Dilbilim Kavramlarıyla Türkçe Dilbilgisi**, İstanbul, Kesit Yay.
- ŞAHİN, H. (2018) **Eski Anadolu Türkçesi**, Ankara, Akçağ Yay.
- ŞEN, M. (2008) "Miktar Zarfı Olarak Kullanılan Kelimelere Lengüistik Bir Bakış", **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten**, C. 56, S. 2008/2, ss. 109-124.
- TABAKLAR, Ö.; S, BOLTABAYEV. (2017) "Çağatayca Mevahib-i Aliyye (Tefsir-i Hüseyinî) Tercümesi", **Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi**, Cilt. 57, S. 57, ss. 237-258.
- TAŞ, İ. (2008) "15. Yüzyıla Ait "Enfesü'l-Cevâhir" Adlı Yazma Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)", Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, **İstanbul Üniversitesi, SBE**, İstanbul.
- TAŞ, İ. (2020) "Edatların Metin Bağlamında İncelenmesi: Faruk Nafiz Çamlıbel Şiirleri Örneği", **trk dergisi (Uluslararası Beşeri Bilimler ve Sanat Dergisi)**, 1 (1), 59-86.
- TAŞ, İ. (2018) "Manisa İl Halk Kütüphanesindeki "Tefsîr-i Kur'ân" Eseri ve Söz Varlığı Üzerine"**Usul İslam Araştırmaları**,S. 29, ss. 151-188.
- TAŞ, İ. (2021) "Eski Anadolu Türkçesinde Ses Düşmesi", **Avrasya Beşeri Bilim Araştırmaları Dergisi**, C. 1, S. 1, ss. 30-43.
- TAŞBAŞ, E. (2012) "Eski Türkçede Kişi Ekleri", **VII. Uluslararası Türk Dili Kurultayı**, ss. 615-624, Ankara.
- TEKİN, T. (2003) **Orhon Türkçesi Grameri**, İstanbul, Türk Dilleri Araştırmaları Yayımlayan: Mehmet Ölmez Yayını.
- TİMURTAŞ, F. K. (1994) **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Enderun Kitabevi.
- TİMURTAŞ, F. K. (2019) **Eski Türkiye Türkçesi**, İstanbul, Kapı Yayınları.
- TİMURTAŞ, F. K. (1994) **Eski Türkiye Türkçesi XV. Yüzyıl Gramer, Metin, Sözlük**, İstanbul, Enderun Kitabevi.
- TİMURTAŞ, F. (2010) **Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri**, Journal of Turkology, C. 18, ss. 331-368.
- TOGAN, Z. V. (1959-1960) "Londra ve Tahran'daki İslami Yazmalardan Bazılarına Dair", **İslam Tetkikleri Enstitüsü Dergisi**,C. 3, ss. 135-

- TOPALOĞLU, A. (2019) **Karşılaştırmalı Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Dergah Yayınları.
- TOPALOĞLU, A. (1976) **Muhammed Bin Hamza, XV.Yüzyıl Başlarında Yapılmış Satır Arası Kur'an Tercümesi I Giriş ve Metin**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi.
- TSENG, L. (2002) **Türkiye Türkçesinde Orta Hece Düşmesi**, Ankara, TDK Yayınları.
- TUNA, O. N. (1986) **Türk Dil Bilgisi (Fonetik ve Morfoloji)**, Malatya, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Ders Notları: 3.
- TURAN, F. (1998) "Türkçede Zarflar Üzerine", **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, Ankara, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi**, ss. 301-306.
- TÜRE, E. K. (2018) "Eski Anadolu Türkçesi Dönemine Ait Satır Arası Bir Kuran Tercümesi Üzerine Dil İncelemesi Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük (1b-63b)", Yayınlanmış Yüksek Lisans tezi, **İstanbul, Üniversitesi, SBE, İstanbul**.
- TÜRKYILMAZ, F. (1999) **Tasarlama Kiplerinin İşlevleri**, Ankara, TDK Yay.
- UYĞUR, S. (2021) **Eski Türkiye Türkçesi Metinlerinden Hâcî Halîfetü'l Bursevî'nin Terceme-i Vasâyâ'l-Kudsiyye'si İnceleme-Metin-Sözlük Tıpkıbasım**, Ankara, Gece Kitaplığı.
- UYĞUR, S. (2016(a). **Hasan Halvetî'nin Sülûki'l-Âşıkîn'i Giriş-İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım**, Ankara, Altınordu Yay.
- ÜSTÜNOVA, K. (2016) **Eylem işletimi**, İstanbul, Sentez Yay.
- ÜSTÜNOVA, K. (2021) **Sözlüksel İşteş Çatı. H. K. Ed.: Nursan İldırı içinde, Uluslararası Yunus Emre ve Düünden Bugüne Türkçe Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Erzurum, Atatürk Üniversitesi Yayınları, ss. 360-368.
- ÜŞENMEZ, E. (2010) "Eski Kur'an Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Üzerinde Dil İncelemesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-EklerDizini)", Yayınlanmış Doktora tezi, **İstanbul Üniversitesi SBE**, İstanbul.
- ÜŞENMEZ, E. (2013) **Türkçe İlk Kuran Tercümelerinden Özbekistan Nüshası Satır Arası Türkçe Farsça Tercümeli**, Tıpkıbasım, İstanbul, Akademik Kitaplar.
- YALÇIN, E. A. (2022) "Türk Dilinde *l Çokluk Eki", **Dil Araştırmaları Dergisi** S. 31, ss. 17-24.

YAZAR, S. (2011) **Anadolu Sahası Klâsik Türk Edebiyatında Tercüme Ve Şerh Geleneği**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

YELTEN, M. (2011) **Türk Dili ve Anlatım Bilgileri**, İstanbul, Doğu Kütüphanesi.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://www.nisanyansozluk.com/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/>

